

Waarom vrijheid niet kon wachten:

Het parlementair debat rondom de afschaffing van de slavernij

Een rapport met betrekking tot het
onderzoeksproject over de periode
voor de afschaffing van de slavernij
(1853-1863) in Nederland

Onderzoekers:

Kwame Nimako, Mano Delea, Mitchell Esajas

In opdracht van het NiNsee

**Waarom vrijheid niet kon wachten:
Het parlementair debat rondom de afschaffing van de
slavernij**

**Een rapport met betrekking tot het onderzoeksproject over
de periode voor de afschaffing van de slavernij (1853-1863)
in Nederland**

Onderzoekers: dr. Kwame Nimako, dr. Mano Delea, drs. Mitchell Esajas

In opdracht van het NiNsee

*Onderzoeksrapport
November 2020*

Inhoudsopgave

Woord vooraf		i
Samenvatting		iv
Hoofdstuk Eén	Inleiding	1
Hoofdstuk Twee	Slavernij en Nederlandse soevereiniteit	5
2.1	Slavernij en de Tachtigjarige Oorlog	5
2.2	Slavernij en de Bataafse Republiek	10
Hoofdstuk Drie	Slavernij en constitutionele ontwikkeling in de 19 ^e eeuw	17
3.1	Het ontwerp van de afschaffing van de slavernij	17
3.2	De planning van de afschaffing van de slavernij	28
Hoofdstuk Vier	Het parlement en de afschaffing van de slavernij	37
4.1	Het debat over vrijheid	40
4.2	Het debat over de opheffing van de slavernij	60
4.3	Over de voorwaarden voor de afschaffing van de slavernij	80
Hoofdstuk Vijf	Mensen op het kruispunt van de geschiedenis	113
Hoofdstuk Zes	Conclusie: waarom vrijheid niet kon wachten	134
Referenties		138
BIJLAGEN		
Appendix I		139
Appendix II		141
Appendix III		145
Appendix IV		149
Appendix V		153

Woord vooraf

Voor u ligt het onderzoeksrapport over de afschaffing van Nederlandse slavernij met de titel *Waarom vrijheid niet kon wachten: het parlementair debat rondom de afschaffing van de slavernij*.

De titel van het rapport weerspiegelt de stemming van de parlementsleden ten tijde van het parlementair debat. Sommige van de parlementsleden spraken niet alleen over de slavernij als een schandelijk systeem maar tevens als zijnde een smet, vloek en kanker voor Nederland en de Nederlandse eer. Toch was dit een debat met een twist, zoals zal blijken.

Nederland en de Caraïbische koloniën. Een fase waarin - vermeende - kennis van de toestand in de West-Indische koloniën, stellingnames, belangen en analyses intensief en openlijk besproken werden, was de lang slepende parlementaire worsteling met de wettelijke afschaffing van de slavernij. In 1862 culmineerde deze fase uiteindelijk in het parlementair debat. Het was een debat tussen louter welgestelde heren - sommige familieleden van hen staan op de lijst van plantage-eigenaren - en biedt een duidelijke inkijk in wat bestuurders en ondernemers destijds van de West-Indische koloniale verhoudingen vonden.

Hierover gaat dit onderzoeksrapport. Het behelst een systematische analyse van het debat over de afschaffing van de slavernij (1 juli 1863), en biedt inzicht in het proces, het debat en de besluitvorming in Nederland met betrekking tot die afschaffing. Twee met elkaar verbonden vragen staan hierin centraal, namelijk de vraag hoe de afschaffing van de slavernij werd gepland en ontworpen, en de vraag hoe de afschaffing vervolgens in het parlementair debat werd besproken.

Het rapport geeft ook een overzicht van wat er voorafging aan het debat over de afschaffing van de slavernij, met daarbij aandacht voor de ontwikkeling van de grondwet, en een geannoteerde weergave van het belangrijkste deel van het debat. Omdat er nog geen sprake was van een parlementair systeem zoals we dat nu kennen - het parlement bestond slechts uit mannen en het systeem was niet gebaseerd op politieke partijen - spreken de onderzoekers van het 'opkomende parlementaire systeem'.

De regering presenteerde het project voor de afschaffing van de slavernij aan het parlement als een pakket met vier componenten: 1) opheffing der slavernij, 2) schadeloosstelling aan slavenhouders, 3) staatstoezicht gedurende tien jaar voor Suriname, en 4) immigratie van arbeiders gedurende tien jaar naar Suriname.

De achtergrond en meningsvorming van de parlementariërs die voor afschaffing van de slavernij waren, worden diepgaand geanalyseerd. De discussie die voorafging aan de besluitvorming die leidde tot compensatie van slaveneigenaren, is in kaart gebracht. Het debat leidde ertoe dat de slaaf-gemaakten in 1863 geen vrijheid verkregen maar nog tien jaar aan het Staatstoezicht in Suriname onderworpen werden.

Het doorgronden van de details met betrekking tot de aard van het Staatstoezicht vraagt om nader onderzoek.

NiNsee. Velen hebben langdurig actiegevoerd, gelobbyd en bergen werk verzet om het trans-Atlantische slavernijverleden onder de aandacht te brengen van een breed publiek. Die inspanningen hebben geleid tot de onthulling door koningin Beatrix van het

Nationaal Monument Slavernijverleden op 1 juli 2002 in Amsterdam, en in 2003 tot de oprichting van het Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis (NiNsee).

Het NiNsee richt zich op het structureel bespreekbaar maken van het trans-Atlantische slavernij- en koloniale verleden door een genuanceerd en realistisch beeld te geven van dat verleden. Hieraan wordt inhoud gegeven door kennis, interpretaties en verbeelding van dat verleden te beheren, verder te ontwikkelen en breed te delen, en op die manier een bijdrage te leveren aan een verwerking van dat verleden. Daarvoor mobiliseert kenniscentrum en netwerkorganisatie NiNsee tal van denkers, wetenschappers en cultuurmakers. Samen met een breed netwerk aan partners presenteert het NiNsee de resultaten aan het publiek.

Het belang van onderzoek. Sinds zijn oprichting is de afschaffing van de slavernij een belangrijk onderzoeksonderwerp voor het NiNsee. Onder leiding van zijn eerste directeur, Glenn Willemsen, deed het NiNsee onderzoek naar een aspect van de slavernij wat leidde tot het in 2006 gepubliceerde boek: *Dagen van gejuich en gejubel: viering en herdenking van de afschaffing van de slavernij in Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen*. Het boek analyseert en verklaart, op basis van officiële documenten en verslaglegging uit de media uit de gegeven periode, wat er gebeurde op de dag van de officiële afschaffing van de slavernij, 1 juli 1863, in Nederland, Suriname en op de Nederlandse Antillen. Deze publicatie werd in 2011 gevolgd door het boek *The Dutch Atlantic: Slavery, Abolition and Emancipation* van Kwame Nimako en Glenn Willemsen. Dit boek biedt onder meer een kader om de Nederlandse slavernij te kunnen begrijpen van uit een internationaal perspectief.

NiNsee constateert met vreugde dat inmiddels tal van instellingen zoals musea, archieven en universiteiten steeds meer aandacht besteden aan het trans-Atlantische slavernijverleden. Met grote ijver en kunde worden collecties en archieven gepresenteerd, ontsloten en onderzocht.

In al die activiteiten zijn ook ontwikkelingen te bespeuren in het begrijpen en interpreteren van dat verleden. Jonge historici zijn stap voor stap bezig de grote betekenis van de gedwongen arbeid in de koloniën voor de Nederlandse economie in kaart te brengen. Ook ontstaat er een steeds gedetailleerder beeld van de complexiteit van en de schakering in de verhoudingen tussen kolonials en onderworpenen.

Inmiddels, in 2006, is het onderwerp 'slavernij' ook onderdeel geworden van de vijftig vensters van de historische en culturele Canon van Nederland.

Het NiNsee waardeert het dat het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), van de verschillende voorstellen die zijn ingediend, dit onderzoek onder leiding van dr. Kwame Nimako en met medewerking van dr. Mano Delea en drs. Mitchell Esajas heeft gehonoreerd, en financieel heeft bijgedragen aan de uitvoering ervan. Het NiNsee is de auteurs zeer erkentelijk voor hun wetenschappelijke arbeid en voor het rapport dat daaruit voortkomt en Cees Luckhardt en Wietske Blokker voor hun bijdrage aan de redactie.

Dit is het eerste onderzoeksrapport dat door het NiNsee wordt gefaciliteerd sinds het in 2012 zijn onderzoeksfinanciering verloor. Het NiNsee werkt er hard aan om het onderzoeken van het Nederlandse, trans-Atlantische slavernijverleden weer tot een van haar speerpunten te maken, in samenwerking met gerenommeerde onderzoekers en onderzoeksinstituten.

Met dit onderzoek is een belangrijke stap gezet op weg naar een herziening van het Nederlandse historisch zelfbeeld in verband met het koloniale verleden. Het NiNsee zal ervoor ijveren dat verder onderzoek in deze geest in de nabije toekomst met kracht ter hand genomen wordt.

Urwin Vyent
Martin Verbeet

December 2020

Samenvatting

Veel landen in Afrika, Europa, de Amerika's en het Caribisch gebied erkennen in hun geschiedschrijving met betrekking tot de afgelopen 400 jaar, niet alleen het bestaan van de trans-Atlantische 'slaven'handel, de slavernij en haar erfenis, maar tevens hun rol in deze ongelijke mondiale arbeidsverdeling.

Dat geldt ook voor Nederland. Na meer dan drie eeuwen onderdeel uit te hebben gemaakt van het trans-Atlantische slavernijsysteem besloot de Nederlandse staat om op 1 juli 1863 de slavernij af te schaffen. Groot-Brittannië had dat al eerder gedaan, namelijk in 1833, en in Frankrijk gebeurde dat in 1848. Het besluit van Nederland om de slavernij af te schaffen maakte dus onderdeel uit van een bredere ontwikkeling in Europa.

In Nederland vroeg de overheid bepaalde delen van en groepen en personen uit de bevolking om voorstellen te doen voor de manier waarop de Nederlandse slavernij in Suriname en de Antillen kon worden afgeschaft. Dat leidde - in drie verschillende fases - tot voorstellen in de vorm van ontwerpen. In de eerste fase - tussen 1833 en 1842 - waren dat er elf; in de tweede fase - tussen 1848 en 1851 - ook elf en in de derde fase - 1853 tot 1856 - waren dat vijf ontwerpen.

Dit onderzoeksrapport is het resultaat van een systematische analyse van het parlementair debat in Nederland van 1862 over de afschaffing van de slavernij; het biedt inzicht in het *proces, het debat en de besluitvorming* in Nederland met betrekking tot die afschaffing.

In het rapport worden twee centrale vragen beantwoord die met elkaar zijn verbonden, namelijk de vraag hoe de afschaffing van slavernij werd gepland en ontworpen, en de vraag hoe de afschaffing vervolgens in het parlement werd besproken.

Een van de gegevens die aan dit rapport ten grondslag liggen, is de vaststelling dat Nederland al onderdeel uitmaakte van het slavernijsysteem voordat het een soevereine staat werd. Dat gegeven impliceert dat de ontwikkelingen die ervoor zorgden dat Nederland onderdeel van het slavernijsysteem werd, geen deel uitmaakten van een democratisch proces. De ontwikkeling van wetten om de slavernij af te schaffen vond echter wel plaats binnen de context van de evolutie naar de parlementaire democratie. De implicatie daarvan was dat slavernij een wettelijke praktijk was en dus een wettelijk nationaal georganiseerd Nederlands staatsproject, waarvan de afschaffing via Nederlandse wetgeving diende te verlopen.

De realisatie van de 19e-eeuwse constitutie en het democratische parlement is niet goed te verklaren zonder inzicht te hebben in de eerste experimenten die op dit gebied al vanaf eind 18e eeuw plaatsvonden, en de verschillende ontwikkelingen die daarop volgden.

De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden kreeg haar zelfstandigheid gedurende de Tachtigjarige oorlog met de totstandkoming van de Unie van Utrecht (1579). Desondanks groeide deze Unie nooit uit tot een staat. Onder invloed van de Franse revolutie kwam in 1795 wel de Bataafse Republiek tot stand. Tijdens de eerste Nationale Vergadering van 1796 van deze republiek werd een onderscheid gemaakt tussen het proces van *nationale soevereiniteit* als de weg naar *staatsformatie*, en de *constitutionele ontwikkelingen* die daarop zouden volgen. Tijdens deze vergadering werd ook de kwestie van de trans-Atlantische slavernij benoemd, maar vervolgens snel van tafel geveegd.

Ruim vijftig jaar later werd de kwestie van de afschaffing van de slavernij in de Grondwet van 1848 gezien als een zorgwekkend vraagstuk voor de toekomstige overheden. Dit werd nog eens versterkt door de instabiliteit van die regeringen. In de veertien jaar tussen de Grondwet van Thorbecke (1848) en het parlementair debat rondom de afschaffing van de slavernij zaten namelijk maar liefst acht verschillende regeringen (1848-1862).

Desondanks werd in 1853 een Staatcommissie aangesteld die onderzoek moest doen naar de situatie in de 'slavenkolonie' Suriname. In een rapport uit 1855 concludeerde deze commissie onder meer dat de populatie van slaaf-gemaakten in omvang afnam. Daarom adviseerde ze de Nederlandse Staat dat ze, als ze *Suriname als kolonie* wilde behouden, de slavernij diende af te schaffen. Dit advies was het begin van een proces dat uiteindelijk leidde tot de afschaffing van de slavernij in Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen.

De regering presenteerde het project voor de afschaffing van de slavernij aan het parlement als een pakket met vier componenten: 1) opheffing der slavernij, 2) schadeloosstelling aan slavenhouders, 3) Staatstoezicht gedurende tien jaar voor Suriname, en 4) immigratie van arbeiders gedurende tien jaar naar Suriname. De eerste component (opheffing) was verbonden met de laatste (immigratie); ze werden samengevoegd door bemiddeling van de tweede (schadeloosstelling) en de derde component (Staatstoezicht).

De parlementaire debatten namen acht dagen in beslag (2 t/m 10 juli 1862) en speelde zich af onder de 72 leden van het parlement, alle mannen. Zij vertegenwoordigden districten en waren op zeven ideologische grondslagen en oriëntaties binnen het parlement georganiseerd:

- 1) Thorbeckianen (22 zetels)
- 2) Conservatieven (18 zetels)
- 3) Liberalen (16 zetels)
- 4) Conservatief-liberalen (5 zetels)
- 5) Antirevolutionairen (4 zetels)
- 6) Conservatief-katholieken (4 zetels) en
- 7) Conservatief-protestanten (3 zetels).

In dit onderzoeksrapport zijn de 72 leden van het parlement geïdentificeerd en is vastgesteld wie wat heeft gezegd over de slavernij in de acht dagen dat het debat duurde.

Het stemmen in het parlement was niet gebaseerd op ideologische, partij- of groepsaffiliatie, maar op basis van het onderwerp van het debat. In totaal participeerden er 31 parlementariërs in het debat. Van de elf parlamentsleden die het meest aan het woord waren, waren er vijf liberaal, drie antirevolutionair, twee conservatief en één conservatief-liberaal.

Nog voor de start van het parlementaire debat werd een petitie aangeboden aan het parlement, ondertekend door J. Wolbers en 117 anderen, vertegenwoordigers van de Utrechtse Antislavernij-beweging. Ze vroegen om afschaffing van de slavernij in het belang van godsdienst, menselijkheid en de Nederlandse eer. Deze petitie ging alleen over de eerste component, namelijk over opheffing en vrijheid. De andere drie componenten van, of voorwaarden voor opheffing - schadeloosstelling, staatstoezicht, en immigratie - kwamen er niet in aan de orde.

De implicatie van het als een pakket presenteren van de afschaffing van de slavernij was dat elke algemene stem tegen één van de vier componenten de afschaffing kon vertragen, omdat de regering dan gedwongen was het wetsontwerp in te trekken. Tijdens het debat werden de parlementsleden daar continu aan herinnerd. Alhoewel sommige parlementsleden dit zagen als een vorm van intimidatie, was er over één ding consensus in het parlement: vrijheid kon niet wachten. Niet alleen omdat slavernij een schandelijk systeem was maar ook omdat slavernij een smet, vloek en kanker was voor Nederland en zijn eer.

Naar aanleiding van het parlementaire debat nam de regering vier besluiten:

1.

Het besluit tot afschaffing van slavernij werd van 1 oktober 1863 naar 1 juli 1863 verschoven. Achtergrond van dit besluit waren het intense debat en de verschillende gevraagde aanpassingen.

Na het debat stemden 47 parlementariërs voor en elf tegen de afschaffing van de slavernij in Suriname, en 44 voor en zeven tegen de afschaffing van de slavernij in de voormalige Nederlandse Antillen. Er bestond weliswaar overeenstemming over de noodzaak de slavernij af te schaffen, maar niet over de procedures en voorwaarden omtrent de afschaffing.

2.

De regering honoreerde de eis tot compensatie van de slavenhouders, maar in plaats van f 400, zoals gevraagd, koos het parlement voor f 300 voor Suriname en f 250 voor Curaçao, Bonaire, Aruba en St. Eustatius, f 200 voor Saba en f 150 voor St. Maarten. Na een intens debat werd de term *schadeloosstelling* vervangen door het woord *tegemoetkoming*.

Achtergrond van dit besluit van de regering waren de petitieën en ontwerpen gericht op het belang van de 'slavenhouder'. Daarin was geformuleerd dat het kopen van 'slaven' in de kolonie door de overheid verplicht was gesteld, terwijl het vrijkopen van slaven middels manumissie bemoeilijkt werd. Daarom was een schadeloosstelling of tegemoetkoming nodig. 45 parlementariërs stemden voor het voorstel met betrekking tot de tegemoetkoming voor de slavenhouders, en tien tegen.

3.

De regering stelde voor in Suriname een Staatstoezicht van tien jaar in te stellen, zodat Suriname na de afschaffing van de slavernij behouden bleef als landbouwkolonie. Er waren goede argumenten tegen Staatstoezicht, toch stemde een meerderheid van 42 stemmen voor, en een minderheid van zestien tegen het voorstel.

4.

Het vierde regeringsbesluit behelsde een immigratie van arbeiders naar Suriname gedurende tien jaren. Ook dit besluit had te maken met de wens Suriname als landbouwkolonie te behouden. En ook in dit geval waren er goede argumenten tegen immigratie, toch stemde een meerderheid van veertig stemmen voor het voorstel en negentien stemden tegen.

Door deze besluiten werd de afschaffing van de slavernij uiteindelijk een middel om Suriname als landbouwkolonie te behouden.

Nog steeds leven wij met de erfenis van de besluiten van het parlement uit juli 1862. Hadden de parlementsleden een ander besluit genomen – er waren meerdere mogelijkheden – dan had de erfenis van de Nederlandse slavernij er anders uit gezien.

Hoofdstuk Eén

Inleiding

Toen de slavernij in Nederland werd afgeschaft had men zeer waarschijnlijk niet kunnen voorzien dat 'slaven'handel en slavernij het publieke domein en debat zo lang zouden gaan beheersen. Slavernij vond immers tussen de 16e en 20e eeuw plaats, en de 'slaven'handel en slavernij werden in de 19e eeuw wettelijk afgeschaft door dezelfde Europese naties die het handelen in slaven en de slavernij in de 16e eeuw hadden geïnitieerd. In Nederland werd de slavernij 157 jaren geleden afgeschaft.

Oppervlakkig gezien lijkt dit een paradox. Hoe verder we in de tijd verwijderd zijn van de trans-Atlantische slavernij, des te meer wij ons best doen om de slavernij en de afschaffing ervan te herdenken en onderdeel te maken van het publieke domein. Wat dat betreft is de actuele situatie in Nederland dezelfde als die in de jaren 70 en 80 in Groot-Brittannië en die in de Verenigde Staten in de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw, waar ook op allerlei niveaus gerefereerd werd en nog wordt aan de afschaffing van de slavernij.

In dit onderzoeksproject gaan we uitgebreid in op de vraag waarom de kwesties betreffende de trans-Atlantische 'slaven'handel (de handel in slaaf-gemaakten tussen Europese landen als Nederland, Afrika en het westelijk halfrond) en slavernij nooit zijn verdwenen en waarom verwacht kan worden dat deze kwesties voorlopig ook niet snel zullen verdwijnen.

Een van de redenen hiervoor is dat in de tijd dat de slavernij wettelijk werd afgeschaft, de slaaf-gemaakten al zichtbaar aanwezig waren in de maatschappij en een heel specifieke, onjuiste benaming hadden gekregen, namelijk de benaming 'slaven'. Daardoor lijkt het erop dat de vraag naar de manier waarop we met deze geschiedenis omgaan relevanter is dan de vraag hoe we deze geschiedenis kunnen vergeten. Zowel professionele historici als sociale bewegingen eisen immers met grote regelmaat dat de geschiedenis van de slavernij wordt verteld.

In dit rapport onderzoeken we hoe de afschaffing van de slavernij werd gepland en ontworpen en, daarmee samenhangend, hoe het voorstel daartoe vervolgens werd besproken in het parlementaire debat. Daarmee beoogt dit onderzoeksrapport inzicht te geven in het proces, het debat en de besluitvorming in Nederland met betrekking tot de afschaffing van de slavernij in Suriname en de voormalige Antillen binnen een zich ontwikkelend parlementair systeem, een systeem dat indertijd slechts uit mannen bestond en niet was gebaseerd op politiek partijen zoals wij die tegenwoordig kennen.

Met dit onderzoek leveren we tevens een bijdrage aan het ontsluiten van belangrijke kennis rond de afschaffing van de slavernij. Het zal ons helpen te begrijpen wat de elite in Nederland dacht en deed met betrekking tot de slavernij na de Napoleontische oorlogen.

Achtergrond van het onderzoek is een van de conclusies van de in november 1853 ingestelde Staatscommissie voor Slavenemancipatie, onder voorzitterschap van Jean Chrétien Baud, die onder andere de situatie in de 'slavenkolonie' Suriname moest bestuderen. De desbetreffende conclusie luidde dat de populatie slaaf-gemaakten afnam. Dit was een bijkomend resultaat van de wettelijke afschaffing van de slavenhandel rond

1808 door Groot-Brittannië en de daarop, vanuit dit land, volgende opheffing van slavernij. In deze tijd werd ook de handel, inclusief de slavenhandel, tussen Europese Staten belemmerd door de Napoleontische oorlogen. Dit leidde ertoe dat Nederland zijn betrokkenheid bij de slavenhandel formeel beëindigde in 1814.

Die slavenhandel was omvangrijk, maar nam af. Zo transporteerden de Nederlanders tussen 1751 en 1775 118.200 African *captives* naar de Amerika's om aldaar tot slaaf te worden gemaakt. Dit aantal daalde tussen 1776 en 1800 naar 34.200. Frankrijk transporteerde tussen 1751 en 1775 321.500 Afrikanen. Dit getal steeg naar 419.500 tussen 1776 en 1800 (Nimako en Willemsen 2011).

Een andere oorzaak van de reductie van het aantal slaaf-gemaakten was het hoge sterftecijfer in verhouding tot het geboortecijfer. Met andere woorden, er stierven meer slaaf-gemaakten dan er geboren werden. Ter illustratie, in 1849 bestond het totale aantal slaaf-gemaakten in Suriname uit 40.311 personen. In 1859 was dat aantal gereduceerd tot 36.501. Dit is een afname van bijna 10% in tien jaar.

De Staatscommissie Baud adviseerde daarom de Nederlandse Staat, als die *Suriname als kolonie* wilde behouden, de slavernij af te schaffen. Dit advies leidde uiteindelijk tot de afschaffing van de slavernij op 1 juli 1863 in Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen.

We kunnen niet anders dan concluderen dat de slavernij in eerste instantie niet werd afgeschaft vanwege humanitaire redenen met betrekking tot de slaaf-gemaakten, maar om *Suriname als kolonie* te behouden.

Het concept 'slaven'

Het concept 'slaven', een begrip dat zijn weg vond naar schoolboeken, komt uit de administratie van slavenmakers. Historici namen de schriftelijke documenten uit de archieven van de desbetreffende landen over.

'Slaven' heeft betrekking op Afrikanen die geïnterneerd werden in Afrikaanse kerkers die eigendom waren van Europeanen. Vervolgens werden zij onder dwang getransporteerd naar het Caribisch gebied en Noord-, Midden- en Zuid-Amerika (hierna: de Amerika's) waar zij tot slaaf werden gemaakt. Zij werden met hete ijzers op hun borst of rug gebrandmerkt om ze levenslang met hun slavenmakers, zoals de West-Indische Compagnie (WIC), te kunnen identificeren.

Vanaf het begin hebben deze tot slaaf-gemaakte Afrikanen zich verzet tegen hun, brandmerking en betiteling. Velen van hen zijn tijdens hun verzet in Afrikaanse kerkers omgekomen, op de schepen die hen transporteerden, en op de plantages in de Amerika's waar zij tegen hun wil te werk werden gesteld.

In de Engelse taal worden, afhankelijk van het standpunt van de gebruiker, de woorden *slave* en *enslaved* gebruikt. Net zoals in het woord 'gegijzelden' komt in het woord *enslaved* het actieve en niet-permanente aspect met betrekking tot slavernij tot uiting. In het Nederlandse lexicon is het ontoereikende woord 'slaaf' nog steeds dominant.

Tijdens de oprichting van het Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis in 2003 stelde een van zijn onderzoekers, Frank Dragtenstein, voor om de term 'tot-slaaf-gemaakten' te introduceren als equivalent van *enslaved*. Aangezien 'tot-slaaf-gemaakten' meer weg heeft van een zin dan een woord, kiezen wij in onze verslaglegging voor het hanteren van de term 'slaaf-gemaakten' in plaats van 'slaven' of 'slaaf'. Dit is niet slechts een kwestie van betekenisleer (semantiek), maar geeft ook aan dat Nederland nog niet beschikt over de juiste taal voor dit gedeelte van haar geschiedenis.

Een ander woord waar moeilijk een equivalent voor kan worden gevonden in het Nederlands is het woord *captivity*. Soms wordt het woord gevangene of vastgezette persoon gebruikt als een synoniem voor captive.

Maar captive betekent niet hetzelfde als gevangene (prisoner). Een gevangene is iemand die een misdaad heeft begaan, vervolgens is gearresteerd en een gevangenisstraf heeft gekregen. Een captive is iemand die niets heeft misdaan. Er is geen juist equivalent van het woord captive in het Nederlands dus behouden we het Engelse woord.

Dus in dit report gebruiken wij de woorden *captive* (vastgezet) en slaaf-gemaakt omdat de Afrikaan pas tot slaaf-gemaakt werd op het moment dat hij of zij de maatschappij bereikte waar hij of zij te werk werd gesteld als slaaf-gemaakte. Voordat dit gebeurde, was hij of zij een vrij persoon en daarna een *captive* (vastgezet) persoon. Met andere woorden, er zijn drie fases te onderscheiden, namelijk een vrij persoon, een *captive* (vastgezet) persoon en een slaaf-gemaakt persoon.

Het creëren en wettelijk bekrachtigen van slavernij door Europese staten ging onvermijdelijk gepaard met een maatschappelijke opsplitsing van de bevolking in ‘vrije mensen’ en ‘onvrije mensen’. Deze scheiding werd niet alleen afgedwongen met wetten en geweld, er was ook sprake van een dominante, machtige groep onder de ‘vrije’ mensen die uit slavenmakers bestond. Zij controleerden en beheerden de ‘onvrije’ mensen.

Methoden

Dit onderzoek is gebaseerd op literatuurstudie en beschikbare beleidsdocumenten uit de periode tussen 1853 en 1863. Ook andere wetenschappelijke en aan media gerelateerde publicaties over het onderwerp in deze periode maken deel uit van de onderzochte literatuur. De bestudeerde literatuur wordt onder meer gebruikt om de context te schetsen van het besluit tot afschaffing van de slavernij.

Wat betreft de beleidsdocumenten uit 1853-1863 gaat het om rapporten, gemaakt in opdracht van de regering, reacties op deze rapporten, overheidsbeleid dat voortkwam uit deze rapporten, en de in opdracht van de regering gehouden parlementaire debatten over de kwestie over de afschaffing van de slavernij.

Dit onderzoek en verslag ervan is een voortzetting van het werk dat, onder auspiciën van het NiNsee, al eerder tot stand kwam. Een van die publicaties over de periode van de afschaffing van slavernij is het werk van Glenn Willemsen, gepubliceerd in 2006, met de titel *Dagen van gejuich en gejubel: viering en herdenking van de afschaffing van de slavernij in Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen*. In zijn boek analyseert en verklaart Willemsen op basis van officiële documenten en verslaglegging in de media, wat er in Nederland, Suriname en op de Nederlandse Antillen gebeurde op de dag van de officiële afschaffing van de slavernij op 1 juli 1863. Met betrekking tot de afschaffing van de slavernij merkt hij het volgende op: “Van alle maatschappelijke processen die de negentiende-eeuwse wereld transformeerden, was geen enkel zo verstrekkend in zijn sociale implicaties als de afschaffing van de slavernij. Hoe ook tot stand gekomen, hetzij door revolutie (Haïti), hetzij door wetgeving (Engelse en Nederlandse koloniën), of door burgeroorlog (de Verenigde Staten van Amerika), emancipatie elimineerde [] de grondvesten van een institutie die in toenemende mate in tegenspraak was met de

morele waarden van het systeem van economische en sociale verhoudingen die de post-slavernijperiode vorm moesten geven.” (Willemsen 2006: 43-44)

Het in 2011 gepubliceerde boek van Kwame Nimako en Glenn Willemsen, getiteld *The Dutch Atlantic: Slavery, Abolition and Emancipation*, biedt een kader om de Nederlandse slavernij te kunnen begrijpen vanuit een internationaal perspectief.

Een van de conclusies in deze publicatie is dat de belangrijkste nalatenschap van de slavernij een onvoltooide emancipatie is. Het onderliggende onderzoeksproject spreekt deze conclusie niet tegen, integendeel, het versterkt haar juist.

Het onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd.

In hoofdstuk 2, ‘Slavernij en de Nederlandse soevereiniteit’, gaan we in op de ontwikkeling van de Nederlandse staat vanaf de 17^e eeuw en de plaats van de slavernij binnen die zich ontwikkelende staat.

Hoofdstuk 3, ‘Slavernij en constitutionele ontwikkeling in de 19^e eeuw’, richt zich op een beschrijving van de sociale en politieke ontwikkelingen in Nederland die hebben geleid tot het debat over de afschaffing van de slavernij. Daarmee is het een inleiding op de onderzoeksvraag naar de manier waarop de afschaffing van de slavernij gepland werd.

In ‘Het parlement en de afschaffing van de slavernij’, hoofdstuk 4, worden de vorm, richting en het proces beschreven van de verschillende debatten. Het voorstel van de regering met betrekking tot de afschaffing bestond uit vier componenten: opheffing, schadeloosstelling, staatstoezicht en immigratie. Over elke component werd gedebatteerd. Daaraan voorafgingen debatten over slavernij en vrijheid.

Vervolgens – in hoofdstuk 5, ‘Mensen op het kruispunt van de geschiedenis’ - wordt het debat samengevat en gaan we in op de politieke achtergronden van de deelnemers aan de debatten over de afschaffing van de slavernij.

Het onderzoeksrapport sluit af met een conclusie, ‘Waarom vrijheid niet kon wachten’, die de implicaties van de afschaffing van de slavernij voor het overheidsbeleid belicht. Ook wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de vraag waarom een debat dat begon als een emancipatieproject eindigde in een afschaffing van de slavernij met nauwelijks enige verwijzing naar emancipatie.

Hoofdstuk Twee

Slavernij en Nederlandse soevereiniteit

Veel landen in Afrika, Europa, de Amerika's en het Caribisch gebied erkennen de trans-Atlantische 'slaven' handel en slavernij en haar erfenis in hun geschiedschrijving met betrekking tot de afgelopen 400 jaar. Elke regio erkent haar rol in deze ongelijke mondiale arbeidsverdeling. Europa werd de locatie van ideeën, het ontwerp, de planning en de innovaties als het gaat om de trans-Atlantische 'slaven' handel en slavernij. Afrika werd de bron van plundering, ontvoering van kwetsbare mensen. Het Caribisch gebied en de Amerika's werden de gebieden van productie op basis van de arbeid van slaaf-gemaakten. De cirkel werd compleet gemaakt met Europa als de bestemming van de consumptie van producten die men door slaaf-gemaakten had laten produceren (Nimako en Willemsen, 2011). Met andere woorden: voor een periode van meer dan 200 jaar waren de Amerika's de landbouw- en wingebieden van Europa.

En in dit proces waren het de slaaf-gemaakten die landbouwgronden schoonmaakten, gewassen aanplanten en oogsten, allerlei zaken droegen, eten kookten, serveerden, wasten en schoonmaakten zodat de slavenhouders op de plantages hun niet-huishoudelijke activiteiten konden nastreven zoals lezen, schrijven, sporten, e.d. (Nimako en Willemsen, 2011).

Alle onderdelen van het netwerk van natiestaten en internationale betrekkingen, waren tot in de kern geracialiseerd. Door toeval of een bewust gepland ontwerp werd 'ras' hierdoor het organiserend uitgangspunt (of ordeningssysteem) van de slavernij.

In dit hoofdstuk beschrijven en analyseren we de relatie tussen de Atlantische slavernij en de opkomst van Nederland als een soevereine staat.

2.1. Slavernij en de Tachtigjarige Oorlog

Eén van de tijdslijnen van de opkomst en de consolidering van Nederlandse soevereiniteit is de Unie van Utrecht, ondertekend op 23 januari 1579. Dit lijkt voor velen wellicht weinig te maken te hebben met de Atlantische slavernij, aangezien de opkomst van de Nederlandse soevereiniteit normaliter beschreven wordt in relatie tot de Tachtigjarige Oorlog en niet op basis van dit document uit 1579.

De consolidering van Nederlandse soevereiniteit was echter niet een op zichzelf staande gebeurtenis. Het moet gezien worden in een bredere historische context. Het waren de reisverslagen van Cristoffel Columbus over zijn reis over de Atlantische oceaan in 1492 en Vasco da Gama over zijn reis rond Afrika naar Azië in 1497, die in Europa een ongekende competitie en samenwerking tot stand brachten tussen monarchen om directe toegang te krijgen tot zowel de menselijke als de natuurlijke bronnen in Afrika, de Amerika's en Azië.

Met dit doel zetten verschillende Europese naties een Oost-Indische - en West Indische Compagnie op om deze wensen en ideeën te kunnen uitvoeren en consolideren. Nederland vormde hierop geen uitzondering.

Op het politieke vlak werden Europese monarchen (mannen en vrouwen) aan elkaar gekoppeld door het christelijke geloof en huwelijken. In het geval van Nederland was de koning buitenlands, Bourgondisch of Habsburgs, en regeerde door middel van tussenpersonen, edicten en decreten. Dit resulteerde in de opkomst van revoltes onder onderdanen en - door toeval of planning- in voornamelijk de zeevarende provincies, te weten Holland en Zeeland.

Pieter Geyl geeft inzicht in de sociale omstandigheden in Nederland tijdens de opkomst van grote revoltes tussen 1555 en 1609 met betrekking tot de 'avonturen' in Afrika en de Amerika's. Hij schrijft er het volgende over:

“In spite of civil wars, floods, and plagues, in spite of the painful embarrassment into which large social groups were brought by devaluation of money – a consequence of the discovery of America – the first half of the sixteenth century was a period of amazing economic development for the Netherlands. Not all the provinces, certainly, had an equal share in this... In Flanders the old centres of prosperity had sadly decayed” (Geyl 1932: 41)

Het duurde echter nog een tijd voordat de verschillende provincies gezamenlijk hun soevereiniteit opeisten. Die ontwikkeling start in de tijd dat men in 1579 de Unie van Utrecht ondertekent. Geyl merkt het volgende op:

“Holland and Zeeland were the fixed point round which this so-called Close Union crystalized..., while it was seeking to expand its boundaries, at the same time needed itself a good deal of confirmation and purification. In accordance with the opinion that had now come into sway, this meant the suppression of all influence of the Catholics, potential friends of Spain”. (Geyl 1932: 170)

Geyl spreekt over de algemene stemming die rond die tijd in zwang was geraakt door de opkomst van de Christelijke theologische stromingen zoals Baptisten, Calvinisten en Lutherse (welke tegenwoordig allen vallen onder de verzamelnaam: Protestantisme). Deze politieke, economische en religieuze ontwikkelingen stonden niet op zichzelf.

Verder levert Geyl de informatie dat de onderlinge jaloezie en uitgebreide competitie tussen andere monarchen van Frankrijk en Engeland, en de avonturen van Spanje, ook in het voordeel werkten van Nederland en de leiders van de twee provincies (Holland en Zeeland). Naast onvermoeibare pogingen om zowel Frankrijk als Engeland over te halen om hulp te bieden, waren ze in staat om een huurlingenleger op te richten in Duitsland (Geyl 1932: 135).

Deze ontwikkeling werd nog eens versterkt doordat munitieplaatsen plaatsvonden in het in Nederland gestationeerde Spaanse leger.

Het is noodzakelijk om te vermelden dat de opstanden tegen Spanje specifieke denkkaders hebben bewerkstelligd rond emancipatie en opkomst van de Nederlandse soevereiniteit.

Het populaire geschiedenisverhaal over de emancipatie is dat Nederland voortkwam uit een tachtig jaar durend protest en verzet tegen de Katholieke Spaanse bezetting.

De introductie en internalisering van een nieuwe Christelijke theologie - of het nu gaat om Baptisten, Calvinisten of Luthersen - geeft tezamen met militaire successen aan dat er sprake was van een alternatief referentiekader.

Dit verzet tegen onderdrukking vond ook plaats in verschillende andere plaatsen in Europa en werd uiteindelijk beslecht met de "Vrede van Westfalen" in 1648, die op zijn beurt het gevolg was van de Dertigjarige Oorlog in Europa. De Dertigjarige Oorlog is als een religieus conflict omschreven in de geschiedschrijving. Deze religieuze oorlogen luidden de opkomst in van de 'door het Protestantisme gedomineerde naties' en 'door Katholicisme gedomineerde naties'. De Nederlanders raakten kortom verzeild in een gevecht tussen de Paus en de Koning. Het waren tevens veldslagen en oorlogen in het buitenland die de Nederlandse betrekkingen overspoelden met de Europese invloeden zoals vanuit Groot-Brittannië, Frankrijk en Portugal.

Daarnaast was de strategische ligging van de provincie Holland van groot belang. Het maakte het voor Nederland mogelijk te streven naar:

"trade in the midst of the war. Its harbours gave access to all seas. ... even in Spain itself [King] Philip could not do without the ships of his rebellious subjects. Now that Antwerp was shut off from the sea, the towns of Holland and Zeeland - and in the long run particularly Amsterdam - assumed the role which the great city of [Antwerp] had hitherto played in the economic life of Europe" (Geyl 1932: 208)

Aan de ene kant was het de geografische ligging van Zeeland en Holland die hen een strategische positie gaf voor internationale handel en productie. Gedurende een groot gedeelte van de zestiende eeuw was: "trade still mainly hinged on the exchange between the Baltic countries on the one side, and France, Spain, and Portugal on the other. In 1590 for first time Holland merchantmen ventured to pass through the Straits of Gibraltar and to enter the Mediterranean" (Geyl 1932).

Portugal leidde niet alleen de weg naar Afrika en Azië maar volgens onderzoeker Davids tevens de: "Espionage trips to Portugal and Portuguese trading posts in Asia by enterprising Dutchmen like Jan Huigen van Linschoten and the Houtman brothers, which yielded a vast amount of information in the form of rutters and charts, were a vital part in the early phase of ocean shipping in the 1590s. During the first Dutch voyage to the East Indies around 1600, a few Englishmen lent their service as pilots (Davids 2008: 232-3).

Nederland was dus al verwickeld in een internationaal handelsnetwerk voordat ze een soevereine staat werd. Dit handelsnetwerk leidde uiteindelijk tot de oprichting van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) in 1602.

Dit betekende ook dat Nederland al was verwickeld in het Atlantische slavernijsysteem tegen de tijd dat het uitgroeide tot een soevereine staat. Dit is onder meer te herleiden uit het feit dat in 1596 - te midden van de opstanden tegen Spanje - een Nederlandse kapitein met ruim honderd Afrikanen aankwam in Middelburg.

“De Afrikanen hadden Middelburg bereikt in een van de Portugezen gekaapt schip. Zij werden in eerste instantie in hun ‘vrije lyberteyt’ [door het besluit van de bewindvoerders van Middelburg in 1597] gelaten, dat wil zeggen [de Afrikanen werden in hun] ‘natuurlijke vrijheid’ gelaten op basis van het feit dat zij christelijk gedoopt waren. Christenen werden immers niet meer in slavernij gebracht” (Willemsen 2006: 35). Zoals Willemsen beschrijft, “De reder en de kapitein van het schip, die hun ‘lading’ niet meer te gelde konden maken, lieten het er niet bij zitten. Tot tweemaal toe diende zij bij de Staten van Zeeland een verzoekschrift in om hun ‘handelswaar’ alsnog naar West-Indië te mogen vervoeren. Het eerste verzoekschrift werd afgewezen, maar met het tweede verzoek hadden ze meer succes. Daarop werd beschikt dat de reder (een zeker Pieter van der Haegen) met de Moren kon doen ‘soe hy ‘t verstaer’, dat wil zeggen ‘wat hij wilde’, zoals met elke willekeurige lading’ (Willemsen 2006: 36)

Dit suggereert dat de opstandelingen in de Staten van Zeeland nog geen duidelijk beleid hadden ontwikkeld rondom hun betrokkenheid en deelname in het Atlantische slavernij systeem. Dit zou echter niet lang duren.

Volgens Geyl: “This was the beginning of an enormous expansion. Stimulated by the *overseas trade* and by the money it brought into the country, activity and prosperity increased by leaps and bounds on all sides” (Geyl 1932: 234, nadruk toegevoegd).

De doorwerking van deze activiteiten op de rest van de economie is ook het volgende bekeken:

“The towns were enlarged, new harbours were dug, in North Holland there began the reclamations which in a few decades, by the removal of the lakes, were to change the face of the land. In the Zaan region thousands found work in the shipbuilding yards. Haarlem and Leyden became centres for the linen and woolen industries which had to leave Flanders when life grew insecure there and access to the sea was barred (Geyl 1932: 234).

Dit werd allemaal ondersteund door de Nederlandse vaardigheden op het gebied van navigatie - en hydrologie. Oftewel de wetenschap die de kringloop van het water boven-, op- en onder het aardoppervlak bestudeert. Geyl omschrijft dit met:

“the sea was a great factor in this amazing development. It was in their traffic with the sea that the Hollanders could make the most of the possibilities of their new [Atlantic] condition. It was the sea that opened them the way to wealth and to power, to adventure and to greatness. They were conscious of it” (Geyl 1932: 234)

Om hun participatie in het Atlantische slavernijsysteem te kunnen versterken werd in 1621 de West-Indische Compagnie (WIC) opgericht. Het Nederlandse verzet tegen Spanje breidde zich uit naar overzeese gebieden.

In 1631 namen de Nederlanders St. Maarten in en maakten het eigendom van de Nederlandse WIC. Twee jaar later, in 1633, verdreven de Spanjaarden de Nederlanders van St. Maarten en namen het over. Vervolgens verdreven de Nederlanders in 1634 de Spanjaarden van Curaçao en maakten er een Nederlands bezit van. St. Eustatius, Bonaire en Aruba kwamen in 1635 in Nederlandse handen, gevolgd door Saba in 1640 (Nimako en Willemsen 2011).

Het is duidelijk dat de Atlantisch ‘slavenhandel’ en ‘chattel slavery’ (d.w.z. een systeem waar slaaf-gemaakten als eigendom en handelswaar worden bestempeld) een directe rol hebben gespeeld in de overzeese handel. Voor de Europese bevolking als geheel leverden de koloniën in ‘de West’ ook nog eens allerlei vluchtroutes bij vervolging (door de Inquisitie of anderszins). Ze bevorderde zo de vrijheid van verschillende groepen mensen, terwijl ze tegelijkertijd de onvrijheid en dienstbaarheid van veel Afrikanen en inheemse Amerikanen vereiste.

Maar alsof het de ‘menselijke natuur’ behelst, gaf het Nederlandse gevecht voor vrijheid tegen de Spanjaarden niet het ‘zicht’ om het lijden te zien die ze zelf aanrichtte bij anderen (Nimako 2013). Als onderdanen van de Spaanse Koning waren de Nederlanders, direct of indirect, verwickeld in de ondernemingen van Spanje. Dus tegen de tijd dat de Nederlanders erkenning kregen van hun soevereiniteit in 1648, was hun onderwerping van andere mensen in de Amerika’s al ingeworteld doormiddel van kolonialisme en slavernij en tevens de onderwerping van Katholieken door Calvinisten en Reformanten, hetgeen te herleiden is naar 1574. Zodoende maakte dit Nederland een de facto Protestants geleide natie in de context van de Vrede van Westfalen. Vanuit deze context gezien was de Atlantische slavernij een bestanddeel van de Nederlandse Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) tegen Spanje.

Met andere woorden, de Nederlandse soevereiniteit werd ingegeven door de wens om de controle te krijgen over het Nederlands territorium op het Europese vasteland. Het was onvermijdelijk verweven met de onteigening van het land van de inwoners van de Amerika’s; en de verhuizing en vestiging van de inwoners van Europa in de vorm van emigratie en *captivity* door middel van slavernij; en tevens de handel in slaaf-gemaakte Afrikanen in de Amerika’s. Tijdens haar gevecht voor vrijheid, en later onafhankelijkheid, van Spanje had Nederland geparticipeerd in de “avonturen” van andere machtige Europese monarchieën, inclusief Engeland en Frankrijk, zoals in het verwerven van de koloniën in de Amerika’s, Afrika en Azië en in de Atlantische slavenhandel en slavernij.

In feite vonden onderhandelingen over de soevereiniteit van Nederland plaats in samenhang met haar koloniale, op slavernij gebaseerde, bezittingen. Dit kwam tot uitdrukking in de verdragen van onder meer Breda (1667), Rijswijk (1697), en Utrecht (1713).

Tussen al deze ontwikkelingen werd de opkomst van Nederland, als een kleine soevereine natie, onderdeel van een veel grotere geschiedenis. Een geschiedenis die onderdeel uitmaakte van Atlantische slavernij en kolonialisme. Tegen de tijd dat de Vrede van Westfalen (1648) werd getekend, waren de Katholieken al verdacht en uitgesloten wat betreft invloed en deelname.

Zoals we hieronder zullen zien veranderde dit na de Franse Revolutie aan het einde van de 18de eeuw.

Het waren toen, eind 18de eeuw, de Katholieken, die twee eeuwen later, zouden vechten voor gelijkheid om te voorkomen dat ze zouden worden gezien als tweederangsburgers. Voor de Katholieken ontstond die mogelijkheid als gevolg van de bezetting door Napoleon. In de woorden van Van der Berg en Vis:

“Toen in januari 1795 Franse en Bataafse troepen de bevroren rivieren overstaken om de noordelijke Nederlanden binnen te trekken, was dat niet alleen het teken voor stadhouder Willem V en zijn familie om het land met spoed te verlaten. Tegelijkertijd betekende dat het einde van de oude, confederale Republiek de Zeven Verenigde Provinciën’. (Van den Berg en Vis 2013:15)

De implicatie van al deze gebeurtenissen is dat hoewel Nederland voortkwam uit het verzet tegen de overheersing van Spanje, zij tweehonderd jaar later ten prooi viel aan de overheersing door Frankrijk.

2.2 Slavernij en de Bataafse Republiek

Zoals we eerder opmerkten, de Nederlandse geschiedenis is onderdeel van de Europese geschiedenis. Het is zodoende niet verwonderlijk dat de Franse Revolutie Nederland heeft beïnvloed als onderdeel van een grotere geschiedenis.

Na de ineenstorting van Antwerpen (1585), zoals we eerder hebben besproken, groeide Nederland uit tot een belangrijk financieel centrum in de Europese handel. Rond het midden van de 18^e eeuw werd haar status als groot financieel centrum onstabiel. Onderzoeker Spufford omschrijft dit als volgt:

“Amsterdam’s bankers, despite the city’s pre-eminence as a financial centre, had suffered a severe blow as a result of the crises of the 1760s and 1770s. Even some of the largest firms like Hoguer, Horneca & Co, or Goll & Co. were not immune. It is not surprising that many of them, foreseeing Amsterdam’s possible collapse, transferred some of their assets to other places, particularly London, like Gerard van Neck and the Barings, and, in 1760 Abraham Ricardo, the father of David Ricardo the economic theorist’ (Spufford 2006: 167; in Nimako en Willemsen 2011:125)

Een van de meest belangrijke banken in Amsterdam in deze periode was Hope & Co., Deze bank gaf onder andere tien leningen aan Zweden (1767-1787) en daarna achttien leningen aan Rusland (1788-1793) (Spufford, 2006: 167; in Nimako en Willemsen 2011: 125).

Het werd nu tijd voor de bankiers Henry Hope en Alexander Baring om te vertrekken aangezien:

“From Amsterdam Henry Hope handled the Spanish loan of 1792 when Spain was fighting France. When Henry Hope moved to London in October 1794 it was a

sign that the end had come. Alexander Baring was left to follow in January 1795. Weeks later the Dutch Republic collapsed in the face of the French invasion” (Spufford 2006: 167; in Nimako and Willemsen 2011:125)

Voor het vertrek van stadhouder Willen V met zijn familie en de Franse invasie waren enkele prominente bankiers dus al vertrokken.

Daarnaast is het belangrijk om op te merken is dat Van den Berg en Vis een onderscheid maken tussen het proces van nationale soevereiniteit naar staatsformatie, en de constitutionele ontwikkelingen die daarop volgde.

In 1796 kwam voor het eerst in de geschiedenis op het Haagse Binnenhof een parlement bijeen dat democratisch gekozen was en dat kon worden gezien als een vertegenwoordiging van de gehele Nederlandse bevolking. Het noemde zichzelf de ‘Nationale Vergadering’ en het maakte gebruik van de voormalige balzaal van Stadshouder Willem V, die een jaar eerder was gevlucht. ‘Het Nederland van deze periode noemde zichzelf de ‘Bataafse Republiek’, waarmee het afstand nam van de oude confederaal georganiseerd bond van zeven staten. Deze bond had gedurende Tachtigjarige Oorlog haar zelfstandigheid verworven maar was desondanks nooit uitgegroeid tot een staat” (Van den Berg en Vis 2013: 5).

De eerste Nationale Vergadering, 1796. Bron: Haags Gemeentearchief

Opgemerkt dient te worden dat de bezetting van Nederland noodzakelijk was voor Napoleon; “Napoleon financierde zijn militaire expedities voornamelijk met de fiscale middelen van de satellietstaten. Zo wist hij de steun van zijn eigen bevolking te bewaren”. (Van den Berg en Vis 2013:106)

De bezetting was ook gekoppeld aan de slavernij en het kolonialisme van de Europese machthebbende politiek. “Voor de nieuwe Republiek kwam er ten slotte nog de vraag bij naar de voortzetting van koloniale regimes en van de slavernij en slavenhandel” (Van den Berg en Vis 2013: 15).

Napoleon had eerder aangeven dat hij geïnteresseerd was in de Nederlandse koloniale bezittingen. Op een gegeven moment merkte Napoleon het volgende op:

“Als Frankrijk en Engeland vrede maken, wat kan een tweederangs mogendheid als Holland dan anders doen dan aansluiten? Om erkenning te krijgen van de Britten moest de Republiek afstand doen van Ceylon (het huidige Sri Lanka) en een paar kleinere koloniale bezittingen” (Van den Berg en Vis 2013: 99).

Zoals Van den Berg en Vis hebben geconcludeerd, hielp het gebrek aan inkomsten uit de koloniën -en uit Oost-Indië in het bijzonder niet om de staatsschulden te verminderen. Sterker nog, de stagnerende handel had de tekorten in de Republiek alleen maar vergroot. De vraag was hoe het bestuur in Batavia (tegenwoordig Jakarta) opnieuw vorm moest krijgen en of de koloniale bezitting in Oost en West tot het Bataafse territorium gerekend moest worden, of dat de nieuwe Staatsregeling alleen het rijk in Europa moest omvatten. Eén van de weinige personen die de slavernij wilde afschaffen was Pieter Vreede.

Hij wilde niet alleen slavernij en de slavenhandel afschaffen maar ook wilde hij meer gelijkwaardige relaties met de koloniën. “Hij kreeg er in de Nationale Vergadering van 1797 geen hand voor op elkaar” (Van den Berg en Vis 2013:107-108.)

Twee jaar later werd de toekomst van Oost-Indië ter discussie gesteld door de radicaaldemocratische broer van Gijsbert Karel van Hogendorp, Dirk van Hogendorp. Die had als ambtenaar uit Indië moeten vluchten omdat zijn kritiek op het bestuur daar dreigde te worden bestraft met een verblijf in de gevangenis. Terug in Nederland schreef hij in 1799 een brochure onder de titel “Berigt van den tegenwoordigen toestand der Bataafsche bezittingen in Oost-Indien en den handel op dezelve”. Daarin ontvouwde hij radicale ideeën over enerzijds volledige productievrijheid voor de Javaanse bevolking, en anderzijds een koloniaal bestuur dat zich zou moeten richten op ‘opvoeding’ en ontvoogding van deze bevolking” (Van den Berg en Vis 2013:108).

De oproep van Pieter Vreede’s om aandacht te besteden aan de slavernij en het kolonialisme stond niet op zichzelf. Ze vond plaats tegen de achtergrond van de goed gedocumenteerde en bekende opstanden tegen slavernij in Haïti tussen 1791 en 1802, geleid door Toussaint L’Ouverture, en in Curaçao in 1795, geleid door Tula.

Daarnaast is het belangrijk om op te merken dat de invasie van Nederland door Napoleon niet op zichzelf stond. Het vond plaats tegen de achtergrond van de Franse Revolutie, de Haïtiaanse anti-slavernij revolutie en de grote anti-slavernij opstand geleid door Tula op Curaçao in de toenmalige Nederlandse Antillen. Het bracht geen eind aan

de slavernij noch aan het kolonialisme, maar het maakte slavernij gecompliceerder en het maakte slavernij minder winstgevend.

Aan de ene kant, op het binnenlandse vlak, interrumpeerde de invasie de toenmalige macht en creëerde ruimte voor een nieuwe sociale samenstelling. Volgens Van den Berg en Vis legden de gebeurtenissen van 1796 het fundament voor wat we nu bestempelen als een parlementaire democratie. Echter voegden zij hieraan het volgende toe:

“Die eerste Nederlandse democratie liep uit op een gedeeltelijke mislukking. De in 1796 gevormde eenheidsstaat zou zich voorgoed weten te vestigen; een aantal algemene mensenrechten zou de tijd eveneens weten te overleven evenals het idee dat een staat niet zonder constitutie kan. De zo welgemoed begonnen parlementaire democratie liep na vijf jaar vast in het onvermogen van wat we nu ‘regering en parlement’ zouden noemen om vruchtbaar samen te werken en doeltreffend de taken van wetgeving en bestuur te verdelen” (Van den Berg en Vis 2013: 5).

Aan de andere kant bracht de bezetting van Napoleon een einde aan de soevereiniteit zoals die geformuleerd was in en bereikt was met de Unie van Utrecht.

De transitie van de Unie van Utrecht (1579) naar de ‘Staatsregeling voor het Bataafsch Volk’ van 1798 is beschreven door Van den Berg en Vis als de eerste echte grondwet in de geschiedenis van Nederland. De Unie van Utrecht wordt ook vaak genoemd als eerste, maar volgens Van den Berg en Vis is dat weinig overtuigend omdat er slechts enkele ‘constitutionele’ elementen in te vinden. De Unie van Utrecht is volgens hen dus meer een verdrag dan een constitutie.

Bij de Staatsregeling van 1798 kan men zich twee soorten vragen stellen, namelijk over de inhoud en de betekenis op langere termijn, maar ook over het intrinsieke Nederlandse karakter van de regeling (Van den Berg en Vis 2013:73).

Het is belangrijk om op te merken _ dat de definitie van ‘politiek’ werd verbreed van slechts oorlog en vrede en binnenlandse orde, naar een ruimere formulering die tevens de bestrijding van armoede, de economie, het onderwijs en gezondheid behelst (Van den Berg en Vis 2013:75). Betreffende dit verband stellen zij:

“Bijzonder in dit verband is [] het artikel 11: ‘De Maatschappij ontvangt alle Vreemdelingen, die de weldaaden der vrijheid vreedzaam wenschen te genieten, in haar midden, verleenende denzelven alle zekerheden en beschermen’. Daaraan zijn nog bepalingen voorafgegaan inzake de invoering van een algemene dienstplicht, Burgermacht’ naast de ‘Nationaale Troepen’, het beroepsleger derhalve” (Van den Berg en Vis 2013:75).

De Staatsregeling van 1798 werd gevolgd door een serie van Staatsregelingen in 1801, 1803, en 1805 die zich ontwikkelden in de constitutie van 1815 en de nu overbekende constitutie van Thorbecke van 1848.

De Staatsregeling van 1801 was belangrijk maar heeft in de geschiedschrijving nooit erg veel aandacht gehad. Radicalen vonden het een achteruitgang vergeleken bij de

grondwet van 1798. Anderen vonden het wel een verbetering in een paar opzichten, maar meende dat de geur en smaak er af was.

Staatsinrichting

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van 1798 bestaan uit de versoepeling van de grondwet van 1798, maar tegelijkertijd ook juridisering ervan, naast 'decentralisering' en 'departementarisering'. (Van der Berg en Vis 2013: 95).

In 1801 blijft de centrale positie van regering en parlement zoals die is ingericht in 1798; de nieuwe grondwet proclameert opnieuw de een - en ondeelbaarheid van de Republiek. Wat wel werd opgenomen was een decentralisatie van bestuur die paste bij de eenheidsstaat. Hierbij werd aan departementen en gemeenten de vrijheid gegeven om hun eigen bestuur uit te kunnen oefenen. Deze vorm van lokale autonomie is daarna niet meer uit de grondwet verdwenen. Tussen 1814 en 1848 werd die wel tijdelijk beperkt door zogenoemde provinciale reglementen met betrekking tot het plaatselijk bestuur (Van den Berg en Vis 2013: 96).

In een schrijven van 26 december 1801 liet Willem V aan zijn aanhang weten dat zij vanaf dit moment vrij waren in hun politieke keuzes (Van den Berg en Vis 2013:100).

Wij komen later nog terug op deze gegevens omdat het ons inzicht geeft in de bouwstenen die vormgaven aan het parlementaire debat.

De departementen die vervolgens weer samenvielen met de originele provincies kregen hun eigen vrijheid van bestuur terug. Dit gebeurde echter wel onder centraal toezicht en gold tevens voor de bevoegdheid voor het heffen van eigen belastingen door departementen en gemeenten (ibid p.96). Dit gebeurde tegen een achtergrond waar 60 procent van de inkomsten uit Holland diende te komen (Van den Berg en Vis 2013:101).

Wat ook belangrijk is om op te merken, is dat de Staatsregeling van 1801 voorzag in een wet waarbij eenieder zou moeten aangeven tot welk kerkgenootschap hij behoorde. Vervolgens zou hij worden aangeslagen voor een bijdrage aan dit kerkgenootschap als een soort kerkbelasting. Daar kwam het niet van. De Hervormde Kerk was faliekant tegen, want ze voorzag een ernstige inkomensachteruitgang. De andere kerkgenootschappen, die altijd al voor hun eigen inkomsten hadden moeten zorgen, waren niet erg in de nieuwe belasting geïnteresseerd.

Religieuze spanningen tussen katholieken en protestanten kwamen ook tot uitdrukking in het Staatsbewind. De katholieken verloren in het algemeen meer aan status. Het door het Staatsbewind samengestelde nieuwe Wetgevend Lichaam van 1801 telde nauwelijks katholieke leden. Het Staatsbewind zelf telde er in 1801 welgeteld een, de Brabander J.B. Verheyen. Toen hij in 1803 moest worden vervangen, kwam er een protestant, C.G. Bijleveld, voor in de plaats. (Van den Berg en Vis 2013:105)

Zoals hierboven als opgemerkt waren het de Napoleontische Oorlogen die overzeese handel interrumpcerden. Dit had een direct effect op de financiën van de staat.

De Haïtiaanse Revolutie kwam hard aan in Frankrijk en belemmerde Frankrijk van directe toegang tot de Franse kolonie Louisiana, in de Verenigde Staten van Amerika. Het verplichtte Napoleon om Louisiana te verkopen.

Het is van belang om te weten dat Spanje in haar gevecht tegen Frankrijk gefinancierd werd door bankier Hope. Die bankier had naar London moeten vluchten toen Napoleon zijn voorbereiding maakte om Nederland binnen te vallen. Hope gaf echter niet op:

“Was het niet zo dat het bankbedrijf Hope in Amsterdam aan de Verenigde Staten van de ene dag op de andere een voorschot van 30 miljoen in staat was te leveren, waarmee zij van Frankrijk de kolonie Louisiana konden overnemen?” (Van der Berg en Vis 2013:106).

Volgens Van den Berg en Vis bouwt de Staatsregeling van 1805 voort op die van 1801. In essentie betekent dit dat de rol van de wetgevende vergadering niet veel geringer werd dan dat die in 1801 al was; de staatsregeling verliest echter wel aan democratisch karakter, hetgeen niet zozeer ligt aan de gewijzigde kiesrechtenbepalingen als wel aan het feit dat de wetgevende vergadering niet langer op basis van de constitutie met behulp van kiesmannen wordt gekozen maar door acht departementale besturen (Van der Berg en Vis, 2013:117).

Een ander aspect wat in 1805 overeenkomt blijft is de scheiding van machten. Hiermee is ook het verbod op enige bemoeienis van de uitvoerende macht op de wetgevende macht gewaarborgd, hoe machtig deze ook zal zijn.

De uitvoerende macht kwam tot uitdrukking middels de raadpensionaris: “De raadpensionaris benoemt alle ambtenaren en officieren in leger en marine, alsmede de ambassadeurs en leden van de rechtbanken. Alleen het Nationaal Gerechtshof wordt benoemd door het parlement. (Van den Berg en Vis 2013:119)

Tevens kan de uitvoerende macht, in dit nieuwe stelsel de raadpensionaris, niet zelf de begroting vaststellen. Dit blijft een taak van de wetgevende vergadering op voorstel van de raadpensionaris (Van den Berg en Vis 2013:117).

Voor de financiële eenmaking in 1805 is een prominente klus voor de voormalige stadhouder Schimmelpenninck. In de Staatsregeling staat hierover in de kern niet veel anders dan wat er in 1798 en in 1801 ook al over werd gezegd, zonder dat er tot dan toe erg veel van terecht was gekomen. “De oude gewezen stadhouder, die Napoleon verachtte, zou het allemaal niet lang meer hoeven meemaken: hij stierf in 1806 in Braunschweig”. “Het is deze korte grondwet van 1805 die, zoals gezegd de grondslag heeft gelegd voor zowel de constitutionele monarchie zoals die door Lodewijk Napoleon zal worden uitgeoefend als, vanaf 1813, door koning Willem I. Al zal de laatste haar nog te beperkend vinden” (Van den Berg en Vis 2013: 119)

Tot slot, ronden wij dit hoofdstuk af door op te merken dat als gevolg van de Napoleontische bezetting van Nederland (1795-1813), een unitaire staat, een hervormd staatsapparaat, en de constitutie van 1815 tot stand kwam. Op basis van deze omstandigheden werden alle burgers onderworpen aan hetzelfde rechtssysteem en aan

gelijke rechten. Echter behield de grote 'Nederlands Hervormde Kerk' meer privileges en stond de "Rooms-Katholieke Kerk" duidelijk op een tweede plaats.

Zoals andere ontwikkelingen die samenkwamen in de Vrede van Westfalen, waren deze ontwikkelingen onderdeel van de revolutionaire opstanden die Europa in de greep hadden gehouden op een zeker moment en resulteerden in de constitutie van 1848 (Buiting, 1990:58).

We zullen in de volgende hoofdstukken van dit rapport zien, dat de grondwet van 1848 drie elementen bevat die relevant zijn voor onze discussie. Het eerste element is de introductie van een beperkt stemrecht voor de verkiezingen van het Lagerhuis, wiens leden direct gekozen waren door volwassen mannelijke inwoners. Het tweede element is de scheiding van kerk en staat. Het derde element is de toestemming voor confessioneel gebaseerd onderwijs. Het was in deze initiële constitutionele constellaties waarin individuen en groepen hun eisen konden hardmaken voor emancipatie binnen de Nederlandse staat.

Zoals we later zullen zien, vonden de groepseisen hun uitdrukking in groepspetities en creëerde het parameters over hoe de staat vaststelde wat een legitieme eis voor gelijkheid is voor de staat, voor groepen en voor individuen. Echter de positie en status van Zwarte mensen was ver verwijderd van deze vergelijkingen en overwegingen. Desalniettemin kwam uit de constitutie van 1848 de kwestie van de afschaffing van slavernij naar voren als een zorgwekkende kwestie voor de achtereenvolgende overheden; een onderwerp dat we nu zullen gaan bespreken.

Hoofdstuk Drie

Slavernij en constitutionele ontwikkeling in de 19e eeuw

De trans-Atlantische slavernij werd in de 16^e eeuw geïnitieerd vanuit Europa, geformaliseerd in de 17^e eeuw, en in de 19^e eeuw formeel afgeschaft door de Europese naties Groot-Brittannië, Frankrijk en, onder invloed van deze twee landen, Nederland.

Anders dan in deze landen was de afschaffing van de slavernij in Haïti een gevolg van revolutie, en in de Verenigde Staten van Amerika werd afschaffing veroorzaakt door burgeroorlog.

Slavernij werd in stand gehouden door met geweld te dreigen en geweld daadwerkelijk toe te passen. Vanaf het begin pleegden slachtoffers van de trans-Atlantische slavernij dagelijks verzet tegen dat geweld en tegen slavernij. Dit verzet had een passieve en een actieve component. De passieve component kwam dagelijks tot uitdrukking en de actieve component leidde tot incidentele opstanden.

Zo waren er meerdere opstanden tegen slavernij in het Caribisch gebied en in Noord- en Zuid-Amerika. Dit was onder andere het geval in Berbice (het huidige Guyana) in 1763 (onder leiding van Cuffy), in Suriname in 1832 (door Kodjo, Mentor en Present) en in Curaçao in 1795 (onder leiding van Tula). In Suriname vielen marrons ook plantages aan en waren er gevechten met koloniale legers zoals de gevechten onder leiding van Boni, Baron en Jolicoer in de tweede helft van de 18^e eeuw. Maar alleen in Haïti resulteerden de opstanden tot de omverwerping van slavernij, en in 1804 tot de oprichting van een staat geleid door voormalig slaaf-gemaakten.

Dit hoofdstuk gaat over de manier waarop de afschaffing van de slavernij door de Staat werd ontworpen en gepland. Daarmee geeft het meer inzicht in het wetgevingsproces en de constitutionele achtergronden die hebben geleid tot de afschaffing van de slavernij.

Eerst komen de voorstellen aan de orde die werden gedaan in het kader van de constitutionele regeling van 1815, vervolgens de voorstellen die werden gedaan in het kader van de constitutionele regeling van 1848 en tot slot de planning van de afschaffing van de slavernij.

3.1 Het ontwerp van de afschaffing van de slavernij

In 1807/08 schaften de Britten hun slavenhandel af. In 1814, direct nadat Napoleon was verslagen, deed Nederland hetzelfde. Het einde van de Napoleontische bezetting van Nederland (1795-1813) luidde ook het einde van de Bataafse Republiek in en de oprichting van een constitutionele monarchie. Van den Berg en Vis (2013: 192] schrijven daarover:

“Van de totale onzekerheid van Willem Frederik in april 1813 voerde een kort en krachtig proces van politieke transformatie naar de situatie van juni 1814, amper een jaar later: met uitzicht op het koningschap in een centraal geleide eenheidsstaat; die zich zou uitstrekken over het gebied van de noordelijke en zuidelijke Nederlanden, zij het ook niet meer dan dat; waarin de koloniën weer grotendeels waren teruggekeerd onder Nederlandse macht. Het nieuwe begin in 1814 was bepaald niet slecht voor iemand die een jaar daarvoor nog nergens zeker van kon zijn.”

Net als andere Europese machthebbers en de Franse Lodewijk Napoleon, in zijn korte tijd als koning van Nederland, voerde ook Willem Frederik in 1814 de troonrede in. Uit die invoering kunnen we opmaken dat de Bataafse republiek zich niet wist te handhaven zonder een vorm van bescherming door een koning of keizer als Napoleon. Het feit dat Nederland een koning had, leidde er bijvoorbeeld toe dat de relaties met Groot-Brittannië en Duitsland veranderden. Zo werd men het in 1814 in Londen eens: “[...] over teruggave van alle [koloniale] bezittingen, zoals bekend, minus Kaap de Goede Hoop en Ceylon, aan de Hollanders. Voor de niet teruggegeven gebieden werd Willem financieel gecompenseerd, wat hem de mogelijk gaf de defensie in het zuiden te versterken.” (Van den Berg en Vis, 2013: 195)

Voordat Willem Frederik van vorst tot koning werd uitgeroepen, moest hij nog: “[...] drie dingen tot stand zien te brengen: [1] er moest een groot aantal besluiten worden genomen over ofwel verwijdering of handhaving van eerdere Franse voorschriften; [2] voorts moest een nieuwe Grondwet tot stand worden gebracht. [3] Vooral, er moest worden gewerkt aan de uitbreiding van het Hollandse koninkrijkje van Lodewijk Napoleon, zeker omdat het Willem I al snel duidelijk werd dat de Oostenrijkse keizer inderdaad meer in Italiaans gebied was geïnteresseerd dan in blijvend bezit van de Zuid-Nederlandse gebieden.” (Van den Berg en Vis, 2013: 193)

Er lag al een ontwerp voor een grondwet, een ‘Schets’ van Van Hogendorp, lid van de Eerste Nationale Vergadering van 1797, waaraan hij jaren had gewerkt. Na enige amendementen werd dit de Grondwet van 1815. Daarin staat onder meer de door Van Hogendorp geformuleerde zin ‘De Staten-Generaal vertegenwoordigen het gehele Nederlandse volk’, een zin die nog steeds in de Grondwet is opgenomen en die blijk geeft van een nieuwe stap in de richting van eenheid en constitutionele ontwikkeling.

Net als aan de latere Grondwetsvormingen lag aan deze Grondwet de grondwettelijke regeling van 1798 ten grondslag: “[...] de meest uitgebreide grondwet is zonder twijfel die van 1798 met haar 27 algemene beginselen en 308 artikelen die de eigenlijke staatsregeling bevatten. Daarna worden het er steeds minder: 106 artikelen in 1801, 87 in 1805 en 79 (plus 13 kleinere institutionele arrangementen) in 1806. Ook de tekst van 1814 is relatief sober, met 146 artikelen. Die van 1815, ofschoon die vaak wordt gezien als een bescheiden aanpassing, telt echter 234 artikelen. Daarna daalt het aantal weer, van 199 artikelen (plus 7 belangrijke additionele bepalingen) in 1848 tot 142 in 1983, waaraan 23 additionele bepalingen zijn toegevoegd.” (Van den Berg en Vis, 2013: 214)

Op basis van deze grondwettelijke ontwikkelingen konden individuen en groepen hun eisen voor emancipatie hardmaken. Ze creëerden ijkpunten voor de manier waarop de Staat vaststelde wat een legitieme eis voor gelijkheid is, voor groepen en voor individuen.

Ook was het zo dat “[op basis] van de ervaringen in de Bataafse Republiek, vraagstukken als de godsdienst, de armenzorg, het onderwijs en de waterstaat in de kern werden beschouwd als vraagstukken die de nationale overheid zich geheel of ten dele zou moeten aantrekken, naast uiteraard de inwendige en uitwendige veiligheid, het koloniale beheer en de financiën.” (Van den Berg en Vis, 2013: 201)

De nieuwe staatsinrichting had gevolgen voor de relatie tussen de Koning, de regering, het parlement en de bevolking als geheel. Bovendien werd in de nieuwe eenheidsstaat het Ministerie van Binnenlandse Zaken de sterkst groeiende besteder. Onder het ministerie vielen immers zo ongeveer alle openbare uitgaven: voor onderwijs,

waterstaat en infrastructuur, cultuur en voor de openbare orde. De nieuwe staatsinrichting had ook gevolgen voor de Nederlandse koloniën en vooral voor Suriname en de Nederlandse Antillen.

Op 16 maart 1815 deelde Willem Frederik de Staten Generaal mee dat hij de titel van Koning zou gaan dragen. Dit werd geaccepteerd, hoewel dit “formeel in strijd met de nog zo jonge Grondwet en met het internationale recht [was]. Zijn gezant in Londen liet zelfs weten dat de Britse regering Willems besluit beschouwde als een ‘*wise and well judged measure*’.” (Van den Berg en Vis, 2013: 202)

Vanaf dat moment noemde Willem Frederik zich Willem I en was hij Koning van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, waaronder alle noordelijke en zuidelijke gewesten vielen. Dit Koninkrijk bestond slechts vijftien jaar. De zuidelijke gewesten kwamen in opstand en vormden vervolgens in 1830 een afzonderlijke natie staat, genaamd België.

Kortom, als gevolg van de Napoleontische bezetting van Nederland (1795-1813) kwamen een eenheidsstaat, een hervormd staatsapparaat en de constitutie van 1815 tot stand. In dit geheel vielen alle burgers onder hetzelfde rechtssysteem en hadden ze gelijke rechten. Alleen de grote Nederlands hervormde kerk behield meer privileges dan de rooms-katholieke kerk, die duidelijk op een tweede plaats stond.

De positie en status van onderdanen uit de koloniën of van zwarte mensen speelden nauwelijks een rol in deze ontwikkelingen.

Net als de afschaffing van de slavenhandel (oftewel de handel in slaaf-gemaakten) in Brits West-Indië in 1807/08, had ook de afschaffing van de slavernij in Brits West-Indië in 1833 impact op Nederland. Zo vroeg de overheid in 1833 bepaalde delen van, en groepen en personen uit de bevolking om voorstellen te doen over de manier waarop de Nederlandse slavernij in Suriname en de Antillen afgeschaft kon worden. Ook ongevraagd boden personen en groepen een ontwerp aan.

Wij identificeren drie fases waarin ontwerpen werden ingediend. In de eerste fase, tussen 1833 en 1842, waren dat er elf; in de tweede fase, tussen 1848 en 1851, ook elf en in de derde fase, van 1853 tot 1856, waren dat vijf ontwerpen.

De eerste fase vond plaats binnen de kaders van de grondwettelijke regelingen van 1815.

Eerste fase van ontwerpen, 1833-1842

Jaar	Aantal	Achtergrond van de Ontwerpers
1833	2	Curator en weesmeester
1838	1	Jurist
1839	1	Onbekend/Burger
1840	2	Koloniale bewindvoerders
1841	2	Onbekend/Burger
1842	3	Onbekend/Burger

Hieronder behandelen we de verschillende ontwerpen in chronologische volgorde. Doordat ze gericht waren aan het kabinet en het parlement, droegen ze bij aan het toenemende belang van het parlement.

1) Ontwerp van de heer **W.H. Lans**, 1833. De heer Lans was Curator en Weesmeester van het Departement der Onbeheerde Boedels der Weezen in Suriname. Hij is in ieder geval één keer op speciaal verlof in Nederland geweest.¹ Op basis van observatie van de gang van zaken in de Britse koloniën wordt er in dit ontwerp vanuit gegaan dat de suiker-, koffie-, en katoenplantages na afschaffing van de slavernij ten gronde zullen gaan. Daarom stelde Lans voor de economie te richten op 'andere takken van nijverheid', die beter aansloten bij de vrijgemaakte slaaf-gemaakten. Lans was er voorstander van dat de slaaf-gemaakten betaalden voor hun emancipatie op basis van een schatting van de regering. Dit voorstel lijkt op het dan in gebruik zijnde manumissiesysteem waarbinnen slaaf-gemaakten de afgenomen vrijheid konden terugkopen tegen een eenmalige betaling van minimaal f. 200. Degenen die niet konden betalen, dienden dit bedrag af te lossen met gedwongen arbeid.

Dit ontwerp bestempelde de regering als onuitvoerbaar.²

Het lijkt erop dat de heer Lans meer geïnteresseerd was in de toekomst van de kolonie dan in het welzijn van de slaaf-gemaakten. Mogelijk stelde hij daarom voor om meer verscheidenheid te creëren in het aanbod verbouwde gewassen, en ook om de slaaf-gemaakten zelf te laten betalen voor hun eigen emancipatie.

2) Ontwerp van de heer **T.J. Travers**, 1833. Travers betoogde dat afschaffing zou leiden tot 'de vernieling der kolonie' met 'diep rampzalige' gevolgen voor de slaaf-gemaakten. Hij opperde daarom 'palliatieve middelen' in te zetten voor de houder van de slaaf-gemaakten, om daarmee de slavernij niet abrupt te laten eindigen maar langzaam af te bouwen. In navolging van Colombia zou vervolgens een amortisatiefonds in het leven worden geroepen, bedoeld om slaaf-gemaakte kinderen vanaf hun 18^e of 20^e vrij te maken. Travers stelde dus niet alleen een financiële compensatie voor de houders van de slaaf-gemaakten voor, maar ook een arbeidscompensatie. Alle slaaf-gemaakten zouden door moeten werken zonder daarvoor betaald te worden, met uitzondering van volwassen wordende kinderen.³

Travers' idee dat de afschaffing van de slavernij negatieve consequenties zou hebben voor de slaaf-gemaakten, is een bijzondere manier van stellen dat voor hen een leven in slavernij beter is dan een leven in vrijheid.

Het duurde maar liefst vijf jaar voordat een nieuw ontwerp werd ingediend.

¹ Lans, W. H. (1842) *Bijdrage tot de Kennis der Kolonie Suriname*. 's Gravenhage: Nederlandsche Maatschappij van Schoone Kunsten.

² Staatscommissie (1855) *Eerste Rapport der Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 29 November 1853, no. 66, tot het Voorstellen van Maatregelen ten Aanzien van de Slaven in de Nederlandsche Kolonien. Suriname. Met 18 bijlagen*. Uitgegeven op last van de Minister van Kolonien, 's Gravenhage: Gebroeders van Cleef. p. 33-34.

³ *Ibid* 2, p. 34-35.

3) Ontwerp van de heer **C.W. Ellents Hofstede**, 1838. Ellents Hofstede was een in Demerary⁴ woonachtige Nederlander en jurist.⁵ Hofstede protesteerde tegen het idee van *apprenticeship* (Staatstoezicht), met als argument dat dit Suriname zou ruïneren, zoals dat volgens hem het geval was in het naastgelegen Brits-Guyana waar het Engelse bestuur in 1833 de slavernij had afgeschaft. Volgens Hofstede weigerden de vrijgemaakte slaaf-gemaakten in Brits-Guyana om te werken na afloop van de *apprenticeship*, tenzij het ging om “oogenblikkelijk onderhoud [dat] volstrekt noodig was”. Zijn idee was om slaaf-gemaakten aan plantages te ‘attacheren’ (verbinden) en vrij te verklaren “onder de verplichting om de cultivatie der gronden voort te zetten tegen ontvangst van billijke en bepaalde werkloonen”.

De koning gaf de minister van Koloniën bevel tot nader onderzoek. De minister wees het voorstel af op basis van een overschatte invloed van Brits-Guyana op Suriname.⁶

Overigens beëindigden de Britten eerder dan gepland, in 1838, het systeem van *apprenticeship*.

4) Ontwerp van **L. van Rossum**, 1839. Ook Van Rossum uit Haarlem pleitte in zijn ontwerp in het voordeel van de houders van de slaaf-gemaakten. Met het doel om de ‘planters’ (dat wil zeggen houders van de slaaf-gemaakten) zoveel mogelijk te bevoordelen en de schade voor het Gouvernement zoveel mogelijk te beperken, stelde Van Rossum voor om een schadeloosstelling van f. 1000⁷ per slaaf-gemaakte in te stellen. De plantage-eigenaren zouden tijdelijk onteigend worden en het geschatte bedrag van f. 40.000.000⁸, de totale kosten van de onteigening, zou worden uitgezet als obligaties, aflosbaar tegen een door de Staat gegarandeerde rente van 5%. De aflossing zou worden voldaan uit de opbrengsten van de door de Staat beheerde plantages. Na aflossing zouden de plantages aan de eigenaars worden teruggegeven.

Van Rossum meende dat de aflossing in zeven jaar kon worden volbracht. Die zeven jaren zouden ook worden gebruikt om de slaaf-gemaakten “voor het genot der vrijheid geschikt te maken, door een verbeterd godsdienstig onderwijs”.

Ook dit voorstel werd door de regering onderzocht en afgewezen zijnde ‘onuitvoerlijk’ (dat wil zeggen onuitvoerbaar).⁹

5) Ontwerp van de gouverneur-generaal **J.C. Rijk**, 1840. In navolging van Van Rossum stelde Rijk in zijn ontwerp voor dat alleen de slaaf-gemaakten voor ‘rekening’ zouden komen van het Gouvernement. De gronden zouden bij de plantage-eigenaars blijven. Vervolgens zouden de voormalige houders van de slaaf-gemaakten de slaaf-gemaakten kunnen ‘huren’ van het Gouvernement voor verbouwing van de gewassen tegen nader te bepalen daglonen. Uit deze daglonen zouden de kosten voor de overname van de slaaf-

⁴ Onderdeel van het tegenwoordige Guyana; tot 1815 een Nederlandse kolonie en daarna onder Brits bestuur, vanaf 1838 als provincie van Brits Guyana, wat op haar beurt onafhankelijk werd in 1966.

⁵ “C. W. Ellents Hofstede, LL.D. hereby informs []” in *The Essequibo and Demerary Gazette*, Saturday, 26th of April 1806, no. 174.

⁶ *Ibid* 2, p. 36-38.

⁷ Volgens de calculator van het Internationaal Instituut voor de Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam staat f. 1000,- in 1840 gelijk aan een koopkracht van € 9 688.15 in 2016.

⁸ Volgens de calculator van het Internationaal Instituut voor de Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam staat f. 40.000.000,- in 1840 gelijk aan een koopkracht van € 387 525 866.26 in 2016.

⁹ *Ibid* 2, p. 40.

gemaakten worden vergoed. Na veertien jaar zou volgens Rijk het gehele bedrag zijn afgelost, waarna de slaaf-gemaakte was vrijgemaakt.¹⁰

Dit voorstel lijkt meer te gaan over de manier waarop Suriname als kolonie rendabel gemaakt kon worden, dan over de manier waarop de slaaf-gemaakten vrij konden worden. Het voorstel betekende dat de regering de verantwoordelijkheid voor de slaaf-gemaakten overnam van de houders van slaaf-gemaakten, en zodoende een soort uitzendbureau werd voor deze houders.

Onduidelijk bleef wat de status van de slaaf-gemaakten onder deze regeling zou worden. Zou de slavernij worden afgeschaft voordat de regering een soort uitzendbureau voor slaaf-gemaakten werd of zouden ze onvrij en dus slaaf-gemaakt blijven?

6) Ontwerp van de administrateur der financiën te Paramaribo, de heer **Leers**, 1840. Volgens de berekeningen van Leers was er 23 jaar nodig om de schuld af te lossen van de 'schadeloosstelling' zoals voorgesteld door Van Rossum in ontwerp 4. Leers was geen voorstander van echte afschaffing van de slavernij. Hij stelde voor dat de slaaf-gemaakten 'Gouvernementsarbeiders' zouden worden met de verplichting om, 'tegen billijk loon', arbeid te verrichten. Volgens zijn plan zouden de plantages worden onteigend en niet worden teruggegeven aan de eigenaars (dat wil zeggen de houders van slaaf-gemaakten).¹¹

7) Ontwerp van de heer **J. de Neufville**, 1841. De Neufville opperde de oprichting van een maatschappij die de plantagegronden en slaaf-gemaakten zou 'aankopen', om de slaaf-gemaakten daarna 'in vrijheid te stellen', zodat ze de plantagegronden zelf konden gebruiken om gewassen te verbouwen. Die maatschappij achtte hij opportuun omdat hij er rekening mee hield dat de Staat niet voor de kosten van de afschaffing van de slavernij wilde opdraaien.¹²

De Neufville kwam niet met berekeningen ten aanzien van zijn plan. De Staatscommissie schreef over de ontbrekende financiële uitleg: "Dit schijnt hij overbodig te hebben geoordeeld, omdat hij zich van de emancipatie zulke ruime voordeelen beloofde, dat het kwijten van schier elke geldelijke verpligting daardoor als verzekerd kon worden beschouwd."

8) Ontwerp van de heer **J. van Ouwerkerk de Vries**, 1841. In navolging van het plan van De Neufville stelde Van Ouwerkerk de Vries voor om een lening van vijftien miljoen gulden vrij te maken tegen een rente van 5% en minstens 2 à 3% aflossing voor een commissie, aangewezen door de Staat, bestaande uit vertegenwoordigers van voornamelijk West-Indische handelshuizen. Met dit kapitaal zou de op te richten commissie alle slaaf-gemaakten vrijkopen. De opbrengst hiervan voor de houders van de voormalige slaaf-gemaakten kon worden gebruikt voor het aflossen van hypotheek en leningen. De plantages zouden vervolgens worden verhuurd aan de voormalige slaaf-gemaakten voor het verbouwen van gewassen.

Voor de Staatscommissie speelde een rol dat, zoals de commissie dat omschreef: "het betreffende *onbewoonde* Nederlandsch Guyana, geen geregelden arbeid vordert, maar overal ruimschoots door de mildheid der natuur aangeboden wordt, aan ieder die

¹⁰ *Ibid* 2, p. 40-41.

¹¹ *Ibid* 2, p. 41-42.

¹² *Ibid* 2, p. 43.

zich eene verblijfplaats zoeken wil in de bosschen en aan de boorden der rivieren en krekten van dat vruchtbare land".¹³

9) Ontwerp van een **anoniem** persoon, 1842. Dit voorstel kwam neer op een 'vrijwillige' afschaffing van de slavernij die werd verhaald op de slaaf-gemaakten en hun houders. Nadat van elke slaaf-gemaakte de 'prijs' was berekend, moesten, volgens dit plan, de slaaf-gemaakten zichzelf vrij werken in een vijfdaagse werkweek. De slaaf-gemaakte had de zaterdag en zondag voor zichzelf.

Dit voorstel werd afgewezen omdat men ervan uitging dat de houders van de slaaf-gemaakten hieraan niet vrijwillig zouden meewerken.¹⁴

10) Ontwerp van de heer **Betting**, 1842. Volgens dit breed uitgemeten plan kon de slaaf-gemaakte zichzelf vrijkopen, waarbij hij 'recht' had op 1/3 deel van zijn eigen arbeid. Van dit deel hield de houder van de slaaf-gemaakte echter de helft in als aflossing op de vrijkoopsom. Als de aflossing voltooid was, had de slaaf-gemaakte recht op het 'volle' 1/3 deel. Hij was wel verplicht om voor een ander 1/3 deel te blijven werken voor de houder van de slaaf-gemaakte.¹⁵ Kort samengevat, een gedeeltelijke vrijheid met een voortzetting van slavernij.

11) Ontwerp van **G.C. Bosch Reitz Jr**, 1842. Dit ontwerp leek erg veel op het vierde ontwerp van drie jaar eerder. Ook Bosch Reitz wilde alle slaaf-gemaakten onder brengen bij het Gouvernement, en een schadeloosstelling geven aan de houders van de slaaf-gemaakten in de vorm van obligaties met gegarandeerd 5% rente van de Staat. De onteigening zou op vrijwillige basis verlopen. De houders die weigerden, zouden echter geen schadeloosstelling krijgen.¹⁶

In 1844 presenteerde de regering haar eigen ontwerp. Dit ontwerp luidde het begin van de tweede fase in.

12) Eerste ontwerp van de **regering**. Na meer dan tien jaar uitgebreid onderzoek te hebben gedaan, kwam de regering in 1844 voor eerst met een eigen ontwerp voor de afschaffing van de slavernij. Het ging uit van het idee dat de plantages en de slaaf-gemaakten zouden worden overgenomen door het Gouvernement door middel van onteigening. De Staat kon daarop een schadeloosstelling betalen aan de houders van de slaaf-gemaakten. Deze schadeloosstelling werd begroot op f. 24.600.000. Pas nadat de slaaf-gemaakten deze 'schuld' hadden betaald, zouden ze in vrijheid worden gesteld.¹⁷

Opvallend is dat in geen van deze ontwerpen, op wat voor manier dan ook, verwezen wordt naar de menselijkheid van de slaaf-gemaakten.

Na het eerste ontwerp van de regering in 1844 duurde het vier jaar voordat een tweede ronde van ontwerpen zich aandiende. Deze ronde duurde drie jaar. Tussen 1848 en 1851 werden elf ontwerpen, de meeste door publieke en religieuze leidinggevende

¹³ *Ibid* 2, p. 43-48, originele nadruk.

¹⁴ *Ibid* 2, p. 50-51.

¹⁵ *Ibid* 2, p. 51.

¹⁶ *Ibid* 2, p. 51-52.

¹⁷ *Ibid* 2, p. 57-58.

personen, ingediend. Alleen in het turbulente jaar 1848, het jaar van de kabinetscrisis, waren dat er al zeven.

Tweede fase van ontwerpen

Jaar	Aantal	Achtergrond van de Ontwerpers
1848	7	Gouverneurs/Rijksambtenaars
1849	3	Religieuze Leiders/Gepensioneerden
1851	1	Gepensioneerd ambtenaar

13) Eerste ontwerp van **G.S. de Veer**, 1848. In zijn hoedanigheid van hoofdamtenaar bij het Departement van Koloniën betoogde De Veer dat de voornaamste oorzaak van het verval van Suriname als kolonie de slavernij als geheel was: “[...] de vloek Gods zich in de West-Indien gevestigd heeft”. Maar ook de gestage afname van de populatie van slaaf-gemaakten speelde een rol. De reden hiervoor was, volgens hem, de afstand tussen de directeuren en houders van slaaf-gemaakten (*enslavers*) tot de slaaf-gemaakten (*enslaved*). Dit leidde tot een slechte behandeling van slaaf-gemaakten. Als laatste oorzaak van het verval noemde hij het slechte voedingsstelsel van de kolonie.

Zijn uitgebreide voorstel met een holistische aanpak bestond uit drie delen: 1) vervanging van het administratiestelsel van de landbouw door eigen beheer; 2) verbetering van het voedingsstelsel, en 3) afschaffing van de slavernij.¹⁸

14) Eerste ontwerp van de gouverneur van Suriname, **R.F. baron van Raders**, 1848. Na eerdere voorstellen met betrekking tot centralisatie en vormen van onteigening van plantages, kwam Van Raders met het plan om het grondeigendom ongemoeid te laten en alleen de slaaf-gemaakten te ‘onteigenen’. Deze zouden vervolgens gedurende tien jaar in ‘eigendom’ komen van het Gouvernement als ‘Gouvernementsarbeiders’ om te worden ‘verhuurd’ aan hun voormalige houders. Deze onteigening diende te gebeuren voor f. 200 per slaaf-gemaakte.¹⁹

Dit was het eerste voorstel waarin tien jaar extra gedwongen arbeid is opgenomen. Het zou uiteindelijk onderdeel worden van het besluit tot Staatstoezicht in Suriname. Dit Staatstoezicht duurde van 1863 tot 1873.

15) Ontwerp van de heer **Jacob Lauffer**, 1848. Anders dan de vorige veertien ontwerpen gaat dit ontwerp niet over Suriname, maar richt het zich specifiek op de Benedenwindse eilanden binnen de Nederlandse Antillen: Aruba, Curaçao en Bonaire, de zogenaamde ABC-eilanden.

Bij Lauffer staat afschaffing van de slavernij centraal. Echter wel met de kanttekening dat de afschaffing zowel goed voor de slaaf-gemaakten als voor de houders van de slaaf-gemaakten zou uitpakken. Zijn voorstel bestond uit een ‘schadeloosstelling’ voor de houders van de slaaf-gemaakten van f. 300 voor elke slaaf-gemaakte, een

¹⁸ *Ibid* 2, p. 63-64.

¹⁹ *Ibid* 2, p. 67.

garantie van een minimaal aantal arbeiders voor de planters en het 'godsdienstig en zedelijk' beschaven van de voormalige slaaf-gemaakten.²⁰

16) Ontwerp van de **gouverneur van Curaçao** en de heren **R.H. Essex** en **J.J. Rammelman Elsevier**, 1848. Lauffers voorstel kreeg in dit ontwerp navolging. Ook dit was alleen gericht op de Benedenwindse eilanden. De voorgestelde 'schadeloosstelling' was in dit ontwerp f. 250 per slaaf-gemaakte, met een totaal van f. 1.500.000 voor de 6000 slaaf-gemaakten op de drie eilanden. Twee derde, of f. 1.000.000 zou worden uitgegeven als staatspapier met een rente van 4%, en qua garantie gelijkwaardig zijn aan andere door de Staat uitgegeven effecten. Het resterende één derde deel zou in contanten aan de houders van de slaaf-gemaakten worden uitbetaald.²¹

17) Ontwerp van de heer **N. Anslijn** cum suis, 1848. Ook het ontwerp van Anslijn en twee anonieme personen was uitsluitend gericht op Aruba, Curaçao en Bonaire. Zij waren tegen onmiddellijke afschaffing van de slavernij. Zij vreesden namelijk dat de hypotheekverstrekkers de schadevergoeding zouden opeisen en dat de houders van de slaaf-gemaakten zonder arbeiders zouden komen te zitten. Daarom stelden zij voor dat de vrij te maken slaaf-gemaakten niet beneden de zestien noch boven de zestig jaar mochten zijn. Bovendien moesten de vrij te maken slaaf-gemaakten bewijzen dat zij in hun onderhoud konden voorzien. Ten slotte moesten zij zich, tegen betaling, aan arbeid verbinden voor in ieder geval drie jaar.²²

18) Ontwerp van de bisschop van Cytrium en apostolisch vicaris van Curaçao, de heer **M.J. Nieuwindt**, 1849. In een brief van bisschop Nieuwindt aan baron Van Wykersloot, bisschop van Curium, betoogde Nieuwindt dat de slaaf-gemaakten nog niet klaar waren voor 'het genot der vrijheid'. Zij dienden ter voorbereiding hierop godsdienstig onderwijs te ontvangen. Ook vond hij dat het Gouvernement het goede voorbeeld moest geven door vijf- tot zeshonderd slaaf-gemaakten, in het bezit van het Gouvernement, vrij te maken. In een Gouvernementsbesluit moest worden vastgelegd dat kinderen, geboren in slavernij, in vrijheid werden gesteld.²³

Wat de basis was van het idee van bisschop Nieuwindt dat de slaaf-gemaakten ter voorbereiding op de vrijheid godsdienstig onderwijs moesten ontvangen, is onduidelijk. Rond 80% van de slaaf-gemaakten was immers al christelijk.

19) Ontwerp van de minister van Koloniën **J.C. Rijk**, 1848. Dit wetsvoorstel van de regering ging over de gelijktijdige afschaffing van de slavernij in al de Nederlandse koloniën. Hierin werd de zogenaamde onteigening opgenomen die de heer De Veer (ontwerp 13) voorstelde met betrekking tot Suriname.

Voor de Caribische eilanden werd een vergelijkbaar voorstel gedaan. Ook werd er in dit ontwerp gesproken over een voorschot met betrekking tot de onteigening, van f. 10.000.000²⁴ voor Suriname en f. 1.000.000 voor Curaçao. Dit voorschot zou worden 'verstrekkt in schuldbrieven ten laste van het Rijk' van f. 1000, f. 500, f. 250 en f 100 tegen een rente van 4% en aflosbaar in elf jaar.

²⁰ *Ibid* 2, p. 70.

²¹ *Ibid* 2, p. 70.

²² *Ibid* 2, p. 71-72.

²³ *Ibid* 2, p. 75-76.

²⁴ Volgens de calculator van het Internationaal Instituut voor de Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam staat f. 10.000.000,- in 1848 gelijk aan een koopkracht van € 105.419.255 in 2016.

De ministerraad had problemen met dit wetsvoorstel, voornamelijk vanwege het bijkomende effect dat de staatschuld voor de West-Indische koloniën zou oplopen.²⁵

20) Tweede ontwerp van de gouverneur van Suriname, **R.F. baron van Raders**, 1848. Zich ervan bewust dat er één plan moest komen voor de afschaffing van de slavernij in alle West-Indische koloniën en niet slechts in Suriname, kwam baron Van Raders met een ontwerp waarin hij betoogde dat er een 'schadevergoeding' van gemiddeld f. 200 per slaaf-gemaakte moest worden uitgekeerd aan de houders van de slaaf-gemaakten. Hierna zouden de slaaf-gemaakten in 'eigendom' komen van de Staat als 'Gouvernement-arbeiders'. Het bedrag dat hiervoor diende te worden uitgetrokken, was f. 8.000.000 aangezien het ging om een totaal van 40.000 slaaf-gemaakten. Dit bedrag zou door middel van staatleningen tegen 5% rente bijeen worden gebracht.²⁶

21) Ontwerp van de heer **J.C. Palthe Wesenhage**, 1849. Omdat het ontwerp van baron Van Raders (zie 20) niet verwezenlijkt kon worden, stelde Palthe Wesenhage voor dat het Gouvernement de slaaf-gemaakten zou overnemen voor f. 300 per persoon. In het geval van Suriname zou hier een totaal van f. 12.000.000 voor nodig zijn. Net als in het voorstel van baron Van Raders moest dit bedrag worden verkregen door het uitzetten van staatleningen tegen 5% rente. Vervolgens zouden de houders van de slaaf-gemaakten de slaaf-gemaakten van het Gouvernement kunnen huren voor f. 50 per jaar, waardoor de schuld in acht jaar afbetaald kon worden. Met aftrek van rente zou er dan nog een bedrag van f. 160.150 overblijven. De regering geloofde hier niet in en reageerde met de tekst: "[...]dat de verhuring der slaven aan hunne vorige meesters, geen toereikende fondsen kan opleveren, om de voor hunne overname door het Gouvernement te creëren schuld met renten af te betalen".²⁷

22) Ontwerp van de heer **J.C. van der Smissen**, 1849. Van der Smissen was een voorstander van het centralisatiestelsel waarbij het Gouvernement de slaaf-gemaakten zou 'overnemen' van de houders van de slaaf-gemaakten. Omdat hij tegen gedwongen onteigening was, suggereerde hij een aangepaste versie van het voorstel van Lans (ontwerp 1), waar zowel de houders van de slaaf-gemaakten als de regering zich in zouden kunnen vinden. Daarbij stelde hij zich een maatschappij voor waarin alle houders van de slaaf-gemaakten zich zouden verenigen en die zou zorgen voor de geleidelijke onteigening van de slaaf-gemaakten tegen een garandeerde, vaste financiële afname van de regering.²⁸

23) Ontwerp van de heer **H. de Bruijn**, gepensioneerd ambtenaar van het ministerie van Koloniën, 1851. De Bruijn stelde voorop dat er twee dingen vermeden moesten worden: het uitkeren van een schadevergoeding en het wekken van onwil bij de vrijgemaakte slaaf-gemaakten om 'veldarbeid te verigten' oftewel om in vrijheid op de plantages te blijven werken. Hij ging uit van de racistische aanname dat volwassen slaaf-gemaakten 'in het algemeen ongeschikt zijn voor de vrijheid' en hier ook 'niet geschikt voor kunnen worden gemaakt'. Op basis van deze racistische visie stelde hij voor alleen de slaaf-

²⁵ *Ibid* 2, p. 77-78.

²⁶ *Ibid* 2, p. 78-79.

²⁷ *Ibid* 2, p. 80-81.

²⁸ *Ibid* 2, p. 81-82.

gemaakten van acht jaar of jonger ‘geschikt’ te maken. Pas als deze groep groot genoeg was, kon vervolgens de slavernij worden afgeschaft.²⁹

24) Tweede ontwerp van de **regering**, 1851. Zeven jaar na haar eerste ontwerp kwam de regering met een tweede ontwerp, dit keer getiteld “Vrijverklaring van de kinderen zonder schadevergoeding der eigenaren”, tevens de doelstelling van het ontwerp. In het ontwerp ging de regering ervan uit dat alle kinderen van slaaf-gemaakten vrij geboren moesten worden. Tot hun zestiende stonden zij echter wel onder voogdij van de houder van hun slaaf-gemaakte moeder. Mocht de houder van de slaaf-gemaakte de voogdij binnen acht dagen na geboorte niet aanvaarden, dan zou de voogdij naar een door de gouverneur aangewezen ambtenaar gaan.³⁰

De derde fase besloeg de periode 1853 tot 1855.

Derde fase van ontwerpen

Jaar	Aantal	Achtergrond van de Ontwerpers
1853	1	Burger
1854	3	Onbekend/Ambtenaar
1855	1	Plantage-administrateur

25) Ontwerp van de heer **A.C. van Bochove**, 1853. Het voorstel van Van Bochove ging over de mogelijkheid om de slavernij af te schaffen zonder dat de Staat hiervoor zou hoeven betalen en zonder de ‘eigendomsrechten’ van de houders van de tot-slaaf-gemaakten aan te tasten. Om dit te bewerkstelligen stelde hij voor om alle belemmeringen op te heffen voor het doen van manumissies, oftewel voor het vrijmaken van de slaaf-gemaakte door zijn of haar houder.³¹

26) Ontwerp van een **onbekende**, 1854. Dit ontwerp werd ingebracht door tussenkomst van de gouverneur van Suriname en richtte zich op het ‘aanvoeren’ van Portugezen, Chinezen en Hindoestanen met als doel de populatie in Suriname te vergroten voordat men over zou gaan tot het geleidelijk afschaffen van de slavernij. De omvang van de ‘aanvoer’ van deze mensen moest op z’n minst een tiende deel omvatten van de hele populatie slaaf-gemaakten. Verder zou de slavernij over tien jaar geleidelijk moeten worden afgeschaft met behulp van lotingen. Ieder half jaar zouden 2.000 slaaf-gemaakten, boven de twaalf jaar, via een loting vrij gemaakt worden.³²

Dit was de eerste keer dat het idee van contractarbeid werd geopperd.

27) Tweede ontwerp van de heer **G.S. de Veer**, 1854. Dit voorstel van De Veer, een ambtenaar in Suriname,³³ had tot doel een staatsschuld te voorkomen en de uitvoering van de afschaffing van de slavernij te vergemakkelijken. Slaafgemaakte kinderen moesten voorwaardelijk vrij worden verklaard en tot hun 23^e levensjaar onder de

²⁹ *Ibid* 2, p. 83.

³⁰ *Ibid* 2, p. 84-85.

³¹ *Ibid* 2, p. 86.

³² *Ibid* 2, p. 87-88.

³³ G. S. de Veer in het Nationaal Archief, nummer toegang: 2.10.01, inventarisnummer: 3599, (lijstnummer: 22), (volgnummer: 4).

voogdij komen te staan van de houders van hun slaaf-gemaakte moeders. Nadat ze de 23-jarige leeftijd hadden bereikt, moesten de houders van de slaaf-gemaakten worden gecompenseerd voor het verlies aan 'eigendom'.³⁴

28) Derde ontwerp van de heer **G.S. de Veer**, 1854. In hetzelfde jaar presenteerde De Veer nog een derde ontwerp. Het stelde afschaffing van de slavernij voor, gecombineerd met een 'schadeloosstelling' voor de houders van de slaaf-gemaakten en aflossing van de bijkomende staatsschuld. Het voorstel hield in dat de slaaf-gemaakten, voordat ze werden vrijgemaakt, verplicht werden om te werken voor het Gouvernement. Het 'loon' dat ze hiermee verdienden, was gedeeltelijk voor eigen onderhoud en de rest kon worden gebruikt voor de aflossing van de staatsschuld die was ontstaan door de 'vrijlating' van de slaaf-gemaakten.³⁵

29) Ontwerp van de heer **B.E.C. Belmonte**, 1855. De heer Belmonte was plantage-administrateur in Suriname.³⁶ In zijn voorstel moest bij wet worden vastgelegd dat alle slaaf-gemaakten te horen zouden krijgen dat zij zouden worden vrijgemaakt. Voor die vrijmaking werd een periode van vijf tot acht jaar uitgetrokken. Voordat de vrijmaking een feit was, zouden de houders van de slaaf-gemaakten al een 'behoorlijke vergoeding' krijgen. Ook zouden ze de vrijgemaakte slaaf-gemaakten kunnen huren waarmee die laatsten de 'schadeloosstelling' aan de Staat konden terug betalen.

Het grote verschil met alle voorgaande ontwerpen was dat in dit voorstel de slaaf-gemaakten werden ingedeeld in verschillende klassen, gebaseerd op leeftijd en capaciteiten. Ook zouden ze worden opgedeeld in ambachtslieden en landbouwers.³⁷

In alle voorstellen leek het erop dat de indieners, net als in de 16^e eeuw, vooral geïnteresseerd waren in het regelen van de overleving van Nederland en niet in het welzijn van de slaaf-gemaakten.

3.2 De planning van de afschaffing van de slavernij

Op 25 maart 1848 kreeg Nederland een tijdelijk kabinet. Net als bij de ontwikkelingen die leiden tot de Vrede van Westfalen (1648), was dit tijdelijk kabinet resultaat van de revolutionaire opstanden die Europa in de greep hadden gehouden en welke leidden tot in de constitutie van 1848 (Nimako en Willemsen 2011). Deze revolutionaire ontwikkelingen legden ook de tegenstellingen in de Nederlandse staatsformatie bloot, wat deels bleek uit het feit dat de staat niet tegelijkertijd met een oplossing kon komen voor haar eigen maatschappelijke en politieke conflicten en de problematiek rond slavernij en kolonialisme.

Na de grondwetsherziening van Thorbecke in 1848, geïnitieerd door koning Willem II, werden de leden van de Tweede Kamer rechtstreeks gekozen door middel van een meerderheidsstelsel. Nederland was verdeeld in aparte kiesdistricten. Deze districten veranderden meerdere malen qua indeling. Het fundamentele uitgangspunt na de grondwetsherziening was dat er voor elke 45.000 inwoners ten minste één afgevaardigde in de Tweede Kamer diende te zijn.

³⁴ *Ibid* 2, p. 89.

³⁵ *Ibid* 2, p. 89.

³⁶ B. E. C. Belmonte onder dossier Rebecca David met betrekking tot tegemoetkoming emancipatie, 1863, het Nationaal Archief, nummer toegang: 2.02.09.08, inventarisnummer: 223.

³⁷ *Ibid* 2, p. 90-91.

Door een toename van de bevolking en dus van het aantal kiezers moest het aantal Tweede-Kamerleden meerdere keren worden uitgebreid. Dit verklaart de groei van het aantal Kamerleden van 68 in 1849 naar 72 in 1859 en 75 in 1864.

Het toenmalige systeem werd vaak bekritiseerd. Ten eerste vanwege de indeling in kiesdistricten en ten tweede omdat men, wilde men verkozen worden, een absolute meerderheid in een kiesdistrict moest halen. Hierdoor moest men soms in de tweede ronde stemmen op een kandidaat die men niet prefereerde. Bovendien waren sommige kandidaten bij voorbaat kansloos.

Sinds 1843 werd er flink bezuinigd op de rijksuitgaven: van 14% in 1843 naar 8% in 1853 van het bruto binnenlands product. Aan het einde van het eerste kabinet-Thorbecke, in 1853, waren de uitgaven zodanig gedaald dat er ruimte ontstond voor financiële uitgaven op andere gebieden. (Van den Berg en Vis, 2013)

In dat opzicht waren de koloniale baten, het Batig Slot, zeer relevant. Naast de belastingen vormden die de belangrijkste bron van inkomsten. Die begonnen “juist in de jaren vijftig rijkelijk [...] te vloeien.” Met dat geld kon de schuld worden afgelost, maar het maakte ook “de financiering mogelijk van spoorwegen en waterwegen, toen eenmaal duidelijk was dat het Rijk die zou moeten bekostigen. Natuurlijk waren er de grote uitgaven voor de verdediging en het bestuur van de koloniën. Ruw gezegd: die mochten de gekoloniseerden, onder andere uit het Batig Slot, zelf betalen.” (Van den Berg en Vis, 2013: 351)

Kennelijk was er ook kritiek op het economisch model. Volgens het departement dat over de staatsfinanciën ging, had dit betrekking op de afhankelijkheid van de Staat van de koloniën. Zo vond minister Van Bosse dat de Nederlandse belastinginkomsten de uitgaven moesten dekken en dat Nederland daarvoor niet afhankelijk mocht zijn “van de naar hun aard onzekere koloniale opbrengsten”. Maar liberale Kamerleden vonden de vervanging van de koloniale baten “door veel stabielere (en meer rechtvaardige) belastingen op inkomsten” geen goed idee. Bovendien was er veel geld nodig voor de opbouw van een moderne infrastructuur te water en per spoor. (Van den Berg en Vis, 2013: 350)

In 1848 stond de kwestie van de slavernij en het kolonialisme wederom op de agenda. Anders dan in 1796 werd er deze keer wel iets mee gedaan. Dat nam niet weg dat de afschaffing van de slavernij een zorgwekkende kwestie bleef voor de volgende kabinetten, zoals uit de Grondwet van 1848 bleek. Door de instabiliteit van de regeringen werd dit nog versterkt: in de veertien jaar tussen de Grondwet van Thorbecke (1848) en het parlementaire debat rondom de afschaffing van de slavernij, zaten maar liefst acht verschillende regeringen. Alleen het kabinet van Thorbecke was in staat om vier jaar vol te maken.

Kabinetten en crises 1848-1866

Jaar	Kabinetten	Minister van Koloniën
1848	<i>Schimmelpenninck</i>	<i>J.C. Rijk</i>
1848	<i>Donker Curtius/De Kempnaer</i>	<i>G. L. Baud</i>
1849	<i>Donker Curtius/De Kempnaer</i>	<i>E.B. van den Bosch</i>
1849-1853	<i>Thorbecke I</i>	<i>Ch. F. Pahud</i>
1853-1856	<i>Van Hall/Donker Curtius</i>	<i>Ch. F. Pahud</i>
1856-1858	<i>Van der Brugghen</i>	<i>P. Mijer</i>
1858-1860	<i>Rochussen</i>	<i>J. J. Rochussen</i>

1860-1861	Van Hall/Van Heemstra	J. J. Rochussen
1861	Van Hall/Van Heemstra	J.P. Cornets de Groot van Kraaijenburg
1861-1862	Van Zuylen van Nijevelt/Van Heemstra	J. Louden
1862-1866	Thorbecke II	G. H. Uhlenbeck

Het aftreden van de zeven kabinetten die de termijn van vier jaar niet wisten vol te maken, hield niet rechtstreeks verband met een verkiezing. Een kabinet kon bijvoorbeeld vallen na ‘pesterij’ van de nieuw samengestelde Kamer. Maar ook na een conflict met de koning, wat in 1853 het geval was. Maar tot in de jaren zeventig van de 19^e eeuw zag een kabinet geen aanleiding in een verkiezing om zijn ontslag aan te bieden. (Van den Berg en Vis, 2013: 353)

Hoe dan ook, in 1848 traden de conservatieve ministers van koning Willem II af uit onvrede over de stappen die de koning buiten hen om had genomen met betrekking tot een Grondwetsherziening. Hoewel de voorzitter van de Grondwetscommissie Thorbecke was, werd niet hij maar Gerrit Schimmelpenninck de leider van het nieuwe kabinet.

De samenstelling van de Kamer zag er tussen 1848 en 1868 in grote lijnen als volgt uit:

Liberalen

Tot 1885 bestond de liberale stroming uit meerdere subcategorieën; onder andere liberalen, conservatief-liberalen, radicalen en moderaten. De liberalen waren voorstanders van een grote mate van vrijheid voor het individu. Hun belangrijkste punt was de realisatie van een overheid die zich zo min mogelijk bemoeide met maatschappelijke en economische aangelegenheden. Haar belangrijkste taak moest liggen in de zorg voor rust en orde. Zo’n ‘uitgeklede’ staat werd ook wel een nachtwakerstaat genoemd.³⁸

Pragmatische liberalen en conservatieven zagen niets in zo’n nachtwakersstaat. De pragmatici vonden zo’n staat onpraktisch, gezien de fundamentele verschillen met, en de afstand tot Nederlands-Indië maar ook tot de Nederlandse eilanden in het Caraïbisch gebied. Volgens de conservatieve Kamerleden moest het koloniale gezag van de gouverneurs onder het ‘oppergezag’ van de Koning komen. Ze waren, net als vele anderen, geen voorstanders van parlementaire bemoeienis door ‘onbevoegden’. Met enig recht van spreken verwezen ze daarbij naar de minimale belangstelling voor de koloniën (‘de landen overzee’), zowel in als buiten het parlement. (Van den Berg en Vis, 2013: 392)

Conservatieven

Anders dan nu, een tijd waarin het conservatisme als een behoudende, politieke stroming wordt gezien, waren de conservatieven, met toonaangevende vertegenwoordigers als J.C. Baud en J.J. Rochussen³⁹, in de 19^e eeuw in het algemeen vooral tegen te veel volksinvloed op het politieke bestuur.

Binnen de conservatieve stroming is een onderscheid te maken tussen ultraconservatieven en gematigder conservatieven (ook wel pragmatisch-liberalen genoemd). Dit verschil had uiteraard te maken met de mate waarin men conservatief

³⁸ <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrqlywl/liberalen>.

³⁹ <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrqlywm/conservatieven>.

was, en het uitte zich voornamelijk in 1848 toen de ultraconservatieven tegen de Grondwetsherziening van Thorbecke stemden, en de pragmatisch-liberalen voor.

Voor 1848 hadden de conservatieven de meerderheid in het Nederlands parlement. Zij gaven hun steun aan het bewind van koning Willem I en koning Willem II.⁴⁰

Antirevolutionairen

Zoals de naam al min of meer zegt, keerden de antirevolutionairen – met als belangrijk Kamerlid G. Groen van Prinsterer⁴¹ - zich tegen de ideeën van de Franse Revolutie, met name tegen het idee van volkssoevereiniteit. Volgens de antirevolutionairen ontleende de overheid haar gezag niet aan het volk maar aan God. Tegenover de ideeën van de Franse Revolutie stonden dan ook de geschriften uit de Bijbel.

Per saldo kon elk individueel Kamerlid zijn eigen weg kiezen in de Tweede Kamer van na 1848. Dat maakte hem onvoorspelbaar wat betreft zijn stemgedrag, behalve in de gevallen dat duidelijk was in hoeverre zijn besluiten zijn kiesdistrict zouden raken. De ideologische verschillen waren dus niet altijd duidelijk. Doordat voor de meeste Kamerleden hun loyaliteit bij het eigen district of gewest lag, pasten sommige Kamerleden in de loop der jaren hun politieke voorkeur aan die van de kiezer in hun district aan. Op deze manier konden liberalen geleidelijk antirevolutionair worden en conservatieven liberaal. (Van den Berg en Vis, 2013: 354, 355)

De financiële kant van het kolonialisme

Het regeringsbeleid ten aanzien van Nederlands-Indië, Suriname, de Nederlandse Antillen en Elmina (in het huidige Ghana) kende overeenkomsten. Nederlands-Indië (het huidige Indonesië) had bovendien speciale regelingen met de Nederlandse Handel-Maatschappij (NHM). De voornaamste was de invoering van het Cultuurstelsel, een soort belasting die voor Nederland zeer lucratief was. Zo nam in de periode 1834-1857 de opbrengst van de staatskas toe van 6 miljoen in 1834 tot 45 miljoen gulden in 1857. In totaal zou het Cultuurstelsel, dat functioneerde tot 1877, de Staat 823 miljoen opleveren, voor die tijd een gigantisch bedrag dat in feite nog veel hoger lag. De werkelijke totaalopbrengst kwam echter nooit in de Nederlandse schatkist terecht doordat eerst grote bedragen werden afgeschreven in Indië zelf voor de kosten van het koloniale bestuur en de verbetering van de Indische infrastructuur. Bovendien werden er verliezen mee gecompenseerd in Suriname, de Nederlandse eilanden in het Caraïbisch gebied en Elmina. In latere jaren werd de afschaffing van de slavernij, bijvoorbeeld de compensatie voor slavenhouders in ‘de West’, ermee gefinancierd. Bovendien werd de NHM zelf bekostigd uit de opbrengst van het Cultuurstelsel. De maatschappij trok de kosten van vervoer, handel en personeel af voordat ze het uiteindelijk overgebleven bedrag als Batig Slot overmaakte naar de Nederlandse schatkist. (Van den Berg en Vis, 2013, p.237)

Natuurlijk waren daar in de Kamer bezwaren tegen. Ethisch georiënteerde leden als de liberale predikant W.R. van Hoevell, waren sterk gekant tegen uitbuiting van de inlandse bevolking. Ze meenden dat de opbrengsten van het Cultuurstelsel in veel hogere mate ten goede moesten komen aan de Indische samenleving zelf.

Desalniettemin bestond het Batig Slot, vooral in de jaren vijftig, voor ongeveer de helft uit belastinginkomsten. Wat men er verder ook van mag vinden, in financieel

⁴⁰ <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrqlyw/liberalen>.

⁴¹ <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrqeylw/antirevolutionairen>.

opzicht was het Cultuurstelsel, zoals in 1830 door de toenmalige gouverneur-generaal J. van den Bosch ontwikkeld, een doorslaand succes. De ironie van de geschiedenis is dat het stelsel – een combinatie van dwang en monopolie – de ambitieuze koning nog meer beperkingen opleverde, nog afgezien van het feit dat hij er vooral gaten in de schatkist mee moest vullen. Bovendien stagneerden eind jaren dertig de inkomsten van de NHM. Het leverde zijn grootste voordelen voor de Nederlandse Staat pas op, toen de liberalen het heft in handen hadden genomen, na 1848. Hoewel ze principieel bezwaar tegen deze gang van zaken zouden moeten hebben, konden ze niet zonder de inkomsten. (Van den Berg en Vis, 2013, 237 en 238)

De kabinetten

Kabinet Schimmelpenninck (1848)

Schimmelpenninck werd in 1848 premier en minister van twee ministeries: Buitenlandse Zaken en Financiën. Hij was voorstander van een sterkere positie van de Koning op basis van een Grondwet naar Brits model. Dit was conservatiever dan de voorstellen van de commissie-Thorbecke. De meerderheid van de ministers schaarde zich echter achter de voorstellen van de Grondwetscommissie van Thorbecke waarna Schimmelpenninck en de minister van Oorlog, Nepveu, besloten af te treden. Zodoende regeerde het kabinet vanaf 17 mei verder met een nieuwe minister van Buitenlandse Zaken en Financiën en een nieuwe minister van Oorlog.

De koloniale politiek werd overigens gezien als een onderdeel van het Ministerie van Buitenlandse zaken. Dit roept de vraag op wie de eigenaar was van de koloniën. Was dat de Koning of waren dat de Nederlandse burgers? In ieder geval niet de koloniale onderdanen.

Wat betreft de koloniale politiek bestond er al sinds 1848 verdeeldheid tussen de doctrinaire en de pragmatische liberalen. Het waren de doctrinairers onder leiding van Thorbecke, die zoveel mogelijk koloniale bezittingen onder de Nederlandse constitutie wilden brengen en zodoende onder het beheer van de wetgever. (Van den Berg en Vis, 2013: 355)

Kabinet Donker Curtius/De Kempnaer (1848)

Als minister van Justitie loodste D. Donker Curtius de Grondwetsherzieningen door de Eerste en de Tweede Kamer. De leden van beide Kamers behoorden destijds grotendeels tot de conservatieven. Nadat de Grondwetsherzieningen tot stand waren gekomen, dienden de conservatieve ministers op 14 oktober hun ontslag in uit onvrede over de stappen die Willem II buiten hen om had genomen met betrekking tot de Grondwetsherzieningen. Zonder een formatieproces trad op 21 november het kabinet Donker Curtius/De Kempnaer aan, met als meest vooraanstaande ministers P.P. van Bosse, D. Donker Curtius en J.M. de Kempnaer.

Dit kabinet was gematigd liberaal. Aangezien de invloedrijke Thorbecke ontbrak, ondervond het kabinet in de Tweede Kamer veel oppositie en felle kritiek van de Thorbeckianen. Het kabinet was dan ook weinig succesvol. Veel wetsvoorstellen werden niet aangenomen, zoals de ontwerp-Kieswet van minister De Kempnaer. Daar deze tegenslagen gepaard gingen met het aftreden van meerdere ministers - Donker Curtius zelf nam in juni 1849 ontslag, maar ook de ministers Baud, Rijk en Wichers traden tussentijds af - viel het kabinet uiteindelijk in september 1849. Voor de laatste twee ministers werden geen vervangers gevonden.

De politieke voorkeur in de Kamers veranderde in die tijd. Zo waren de nieuwe Kamers de radicale liberalen gunstiger gezind dan de oude, al was het niet zeker dat dit

zo zou blijven. Dat maakte de uitkomst van parlementaire stemmingen, net als altijd, onvoorspelbaar. Het sociale karakter van de Kamers bleef vergelijkbaar met dat van een sociëteit van notabelen. (Van den Berg en Vis, 2013: 351)

Kabinet Thorbecke I (1849-1853)

Het eerste kabinet-Thorbecke trad aan op 1 november 1849. De koning had een afkeer van de liberaal Thorbecke en probeerde hem daarom buiten het kabinet te houden, maar Donker Curtius was daartegen. Toen de koning Donker Curtius machtigde een kabinet samen te stellen, vroeg deze het gematigd liberale Kamerlid Nedermeijer van Rosenthal en Thorbecke om die opdracht uit te voeren. De formatieopdracht kwam op die manier niet direct van de koning. Thorbecke en Nedermeijer slaagden erin om een vrijwel geheel nieuwe, overwegend liberale ministersploeg te formeren. Na enige tegenwerking van de koning met betrekking tot de keuze voor de minister van Oorlog en Marine en na een mislukte poging om een andere formateur (Van Goltstein) aan te stellen, kreeg Thorbecke uiteindelijk een tweede kans om een kabinet te formeren, en met succes.

Hoewel dit kabinet, gedomineerd door Thorbecke, veel tegenslagen te verwerken kreeg, was het redelijk succesvol in het uitwerken van verschillende bepalingen uit de herziene Grondwet van 1848, de zogenaamde organieke wetten. Voorbeelden van deze wetten zijn de Gemeentewet, de Kieswet en de Provinciale Wet. Daarnaast werden er meerdere maatregelen genomen om de handel te liberaliseren en zo de economie te stimuleren.

De meer gematigde personen in het kabinet waren minister van Justitie Nedermeijer en minister van Koloniën Pahud. Slechts één lid van het kabinet was katholiek-liberaal (Van Sonsbeeck).

Het eerste kabinet-Thorbecke kwam ten val in 1853, onder meer als gevolg van de nasleep van de Aprilbeweging, een beweging van conservatieven en protestanten die protesteerden tegen het besluit van de paus om de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland te herstellen. Die hiërarchie hing samen met de indeling van de rooms-katholieke kerk in Nederland in vijf kerkprovincies. De beweging keerde zich echter ook tegen het kabinet Thorbecke I dat de rooms-katholieke kerk volledig haar gang liet gaan. Het kabinetstandpunt huldigde namelijk het principe van de scheiding van Kerk en Staat.

Ook de voortdurende tegenwerking van Donker en De Kempnaer in de Kamer en een heftig conflict met de koning speelden in 1853 mee bij het besluit van Thorbeckes kabinet om in zijn geheel zijn ontslag aan te bieden.

Kabinet Van Hall/Donker Curtius (1853-1856)

Na het kabinet Thorbecke I trad het kabinet Van Hall/Donker Curtius aan. Korte tijd daarna werd de Tweede Kamer door het kabinet ontbonden. De Tweede Kamerverkiezingen van mei 1853 leverden winst op voor de conservatieven en de antirevolutionairen, waarna er een overwegend conservatief c.q. conservatief-liberale ministerploeg aantrad. Dit kabinet zou drie jaar later, in 1856, aftreden nadat de antirevolutionairen onder leiding van Groen van Prinsterer, kritiek hadden geuit op een wetsontwerp van minister Van Reenen met betrekking tot het lager onderwijs. De koning koos in die kritiek de kant van de oppositie.

Los daarvan werd op 29 november 1853 bij Koninklijk besluit de Staatscommissie 'tot het voorstellen van maatregelen ten aanzien van de slaven in de Nederlandsche Koloniën', ook wel de Staatscommissie voor Slavenemancipatie

genoemd, benoemd.⁴² Deze commissie stond onder leiding en voorzitterschap van J.C. Baud (oud-minister van Koloniën) en publiceerde in 1855 en 1856 twee rapporten met niet minder dan vijf wetsontwerpen, en 24 emancipatievoorstellen, welke vanaf 1833 waren ingediend door particulieren.

Een van de conclusies van de commissie was dat de populatie van de slaaf-gemaakten afnam. Dit werd onder meer veroorzaakt door de wettelijke afschaffing van de 'slaven'handel in 1807-1808 door Groot-Brittannië, die internationaal tot afschuw van de handel in 'slaven' leidde. Een andere oorzaak was de belemmering van de handel tussen Europese staten door de Napoleontische oorlogen, die ook de 'slaven'handel trof. Dit leidde ertoe dat Nederland zijn betrokkenheid bij de 'slaven'handel formeel beëindigde in 1814. De internationale druk om de slavernij af te schaffen werd daarna nog eens versterkt door de afschaffing van de slavernij door Groot-Brittannië in 1833 en door Frankrijk in 1848. Het lag in de lijn van de verwachtingen dat deze ontwikkelingen effect zouden hebben op de inkomsten uit Suriname.

Volgens de Staatscommissie in een rapport uit 1855:

"[...] hadden tot omstreeks einde van het jaar 1840 nog slechts enkelen de zaak der emancipatie in geschriften voorgestaan, of plannen om haar te verwezenlijken aan de Regering voorgesteld, eerlang werd zij een onderwerp van algemeene en toenemende aandacht. Het waren *hoofdzakelijk* de onvermoeide pogingen van het *Britsch en buitenlandsch genootschap tot afschaffing van de slavernij*, die daartoe aanleiding gaven".⁴³ [cursivering van de auteurs]

Op 16 november 1855 nam de Tweede Kamer het besluit "dat de slavernij op een nader te bepalen tijdstip zou worden afgeschaft op een wijze bij de wet te bepalen". Dit speelde zich af in de context van de economische omstandigheden van toen. Daarnaast liepen de spanningen en tegenstellingen tussen de koning, het kabinet en het parlement naar aanleiding van ideologische en constitutionele kwesties zo hoog op dat achtereenvolgens minister Van Hall, Donker Curtius, Van Reenen en een tweetal andere ministers aftraden. Het kabinet werd daardoor rechtser, een coalitie van conservatief en antirevolutionair. (Van den Berg en Vis, 2013: 377)

Kabinet Van der Brugghen (1856-1858)

Het kabinet Van der Brugghen trad aan op 1 juli 1856 en werd grotendeels geformeerd door de koning. Dit zogenoemde koninklijke kabinet werd geleid door de antirevolutionair Van der Brugghen. Ondanks het feit dat het kabinet een zwakke basis had in het parlement, wist het in 1857 een nieuwe wet op het lager onderwijs te introduceren. Dit was tevens het belangrijkste resultaat van dit kabinet. Na meerdere nederlagen, zoals de afwijzing van wetsvoorstellen, diende het kabinet in 1858 haar ontslag in.

Kabinet Rochussen (1858-1860)

Op 18 maart 1858 trad het gemengd liberaal-conservatieve kabinet Rochussen aan. Dit kabinet had weinig slagkracht en zijn voornaamste plannen met betrekking tot de koloniën en belastinghervorming kwamen niet tot stand. Het kabinet kwam ten val door het ontwerp-Spoorwegwet dat op 8 februari 1860 in de Eerste Kamer werd verworpen. Dit wetsontwerp ging over het plan om de staatsaanleg door particuliere maatschappijen te laten uitvoeren, die door de Staat zouden worden gesubsidieerd. Daar

⁴² *Ibid* 2.

⁴³ *Ibid* 2, p. 41-42, cursivering van de onderzoekers.

was ook onenigheid bij gekomen over welke gebieden wel en niet met een spoorlijn ontsloten dienden te worden.

Een opstand in Banjarmasin (Sumatra) in 1859, waarbij een aantal Europeanen werd gedood, deed de Haagse politici terugschrikken voor hervormingen in Nederlands-Indië. Men was bang dat de Europese bevolking van Indië zich dan zou keren tegen het Nederlandse gezag.

Kabinet Van Hall/Van Heemstra (1860-1861)

Formateur van het kabinet Van Hall/Van Heemstra was Van Heemstra; de leider van het kabinet was Van Hall. Het kabinet wist een oplossing te vinden voor de spoorwegkwesitie maar had verder weinig slagkracht. Het ondervond veel oppositie van de Thorbeckianen, die het kabinet bekritiseerden vanwege het feit dat het een weinig standvastige koers volgde en het regelmatig moest zoeken naar een nieuwe meerderheid om een besluit te kunnen nemen. Ook de liberalen in de Tweede Kamer hadden veel kritiek op Van Hall. Uiteindelijk viel het kabinet door onenigheid over het voorzitterschap van de ministerraad en over het koloniale beleid, bijvoorbeeld over de vraag hoe Suriname als landbouwkolonie behouden kon blijven.

Kabinet Van Zuylen van Nijvelt/Van Heemstra (1861-1862)

Net als bij het vorige kabinet vond de formatie van het kabinet Van Zuylen van Nijvelt plaats onder leiding van Van Heemstra. Leider van het kabinet werd Van Zuylen van Nijvelt, schoonzoon van ex-kabinetsleider Rochussen. In zijn tijd als medestander van Thorbecke had Van Zuylen een proces doorgemaakt waardoor hij een stuk conservatiever was geworden. Het duurde niet lang voordat Van Zuylen vertrok. De leiding van het kabinet kwam daardoor bij Van Heemstra te liggen. Een prominente figuur in dit kabinet was de liberale minister van Koloniën, Loudon.

Vanuit de Tweede Kamer kreeg dit kabinet weinig ondersteuning. Het was niet erg populair en kwam op 21 december 1861 ten val door een stemming in de Tweede Kamer over het halveren van de begroting voor 'Onvoorziene Uitgaven'.

Kabinet Thorbecke II (1862-1866)

De ministersploeg van het tweede kabinet Thorbecke bestond geheel uit liberalen. De taak van Thorbecke was nu minder 'controleerbaar' dan in 1849. Anders dan toen lag de prioriteit niet langer bij een constitutionele wetgeving, maar bij "ontwikkeling en uitvoering van een sterk verbeterde infrastructuur en bij transformatie van de verhouding met de koloniën, Nederlands-Indië in het bijzonder. Het kabinet trad, naar Thorbeckes eigen woorden, aan 'met de spade op de schouder', maar het graafwerk zou niet meevallen." (Van den Berg en Vis, 2013: 386)

Het kabinet slaagde er desondanks in wetsvoorstellen aangenomen te krijgen rond verbetering van het middelbaar onderwijs, waterverbindingen, verlaging van invoerrechten en opheffing van gemeentelijke accijnzen.

Wat betreft de koloniale kwestie zorgde de onervaren Uhlenbeck ervoor dat de emancipatiewetten uit 1862, door zijn voorganger Loudon voorbereid, in het Staatsblad werden gepubliceerd. Hierdoor kon per 1 juli 1863 een eind worden gemaakt aan de slavernij in Suriname en de Caraïben. 33.000 mensen kregen daarmee de vrijheid. (Van den Berg en Vis, 2013:393)

Johan Rudolph Thorbecke (1798-1872). Bron: BiografiePortaal

Maar voordat de afschaffing van de slavernij een feit was, moest het parlementaire debat erover nog plaats vinden. Dat debat komt in hoofdstuk 4 uitgebreid aan de orde.

Hoofdstuk Vier

Het parlement en de afschaffing van de slavernij

In de geschiedenis van de afschaffing van de Atlantische slavernij zijn drie varianten aan te wijzen. De eerste is afschaffing door middel van revolutie, zoals de Haïtiaanse revolutie van 1791-1804. De tweede is doormiddel van wetgeving, zoals in Groot-Brittannië en Frankrijk. De derde variant is door een burgeroorlog, zoals in het geval van de Verenigde Staten van Amerika (hierna VS) van 1861-1865.

Nederland valt binnen de tweede variatie, echter Groot-Brittannië en Frankrijk besloten beiden om actief de slavernij af te schaffen door middel van wetgeving. Groot-Brittannië schafte haar slavernij af in 1833 en Frankrijk deed dat in 1848. Nederland besloot pas in een later stadium de wetgevende route te volgen. De implicaties van het besluit van de Tweede Kamer zijn, zoals we hebben besproken in hoofdstuk één, dat slavernij wettelijk geïnstitutionaliseerd werd en zodoende gezien kan worden als een nationale onderneming. Een onderneming die kwam tot stand kwam via wetgeving en zodoende ook via wetgeving afgeschaft diende te worden.

Zoals we hebben opgemerkt in hoofdstuk drie en zoals we hieronder zullen zien, vormde het eerste ontwerp van de regering uit 1848 de grondslag van het parlementair debat over de afschaffing van de slavernij. Tegen de tijd dat in Nederland het debat begon, was er in de VS een burgeroorlog gaande en pas na het eind van die oorlog was de slavernij in beide landen afgeschaft.

Het is belangrijk om op te merken dat weinig mensen, zoals Heemskerk, Haïti noemden in het debat. In de VS was de slavernij nog niet afgeschaft dus werden Groot-Brittannië en Frankrijk het te volgen model voor het maken van wetgeving.

In Nederland werd het debat voorafgegaan door een serie van constitutionele en parlementaire hervormingen die uiteindelijk leidden tot de constitutie van 1848. Thorbecke, die verantwoordelijk wordt gehouden voor initiëren van de parlementaire en constitutionele hervormingen, trad op 31 januari 1862 aan met kabinet-Thorbecke II. Dit Kabinet zou standhouden tot 1866, toen het op 10 februari werd opgevolgd door het kabinet-Fransen van der Putte.⁴⁴ De verantwoordelijkheid voor het voeren van het debat over de afschaffing van de slavernij viel zodoende onder het kabinet-Thorbecke II.

“Democratie en parlementaire besluitvorming zouden gedurende de ‘sadder and wiser’ geworden negentiende eeuw geleidelijk weer terugkeren, waarbij jaren als 1848, met zijn liberale grondwetgeving en 1917, met de invoering of eigenlijk herinvoering van het algemene mannen kiesrecht, als beslissende momenten mogen gelden” (Van den Berg en Vis, 2013: 5).

⁴⁴ https://www.parlement.com/id/vh8lnhrp8wsr/kabinet_thorbecke_ii_1862_1866

Door deze geschiedenis komt de vraag naar voren wat de essentie van het parlement was in deze specifieke tijdsperiode. Dit wordt echter niet duidelijk uit de constitutionele ontwikkelingen in deze periode. Uit de tabel hieronder kan het volgende worden opgemaakt: “Het aantal leden ging van 68 in 1849 tot 72 in 1864 tot tachtig in 1869 en uiteindelijk 100 in 1878. Op dat aantal zou de Tweede Kamer blijven steken, totdat bij de grondwetsherziening van 1887 tot een vast aantal van honderd leden werd besloten” (v/d Berg en Vis; p. 357).

Jaar	Populatie (circa)	Parlementaire zetels
1849	3.060.000	68
1864	3.240.000	72
1869	3.870.000	86
1878	4.500.000	100

De parlementaire debatten namen twee weken in beslag; van 2 juli 1862 tot en met 10 juli 1862. Het parlement had 72 leden: zij vertegenwoordigden districten en organiseerden zichzelf op zeven ideologische bases binnen het parlement, namelijk:

- 1) Thorbeckianen (23 zetels)
- 2) Conservatieven (18 zetels)
- 3) Liberalen (16 zetels)
- 4) Conservatief-Liberaal (4 zetels)
- 5) Antirevolutionairen (4 zetels)
- 6) Conservatief-Katholieken (4 zetels)
- 7) Conservatief-Protestanten (3 zetels)

In de twee weken dat het debat duurde, zullen we vaststellen wie wat heeft gezegd over slavernij.

Overzicht van de Ideologische Oriëntatie van de Parlementariërs

Ideologische Oriëntatie	Aantal	%
Thorbeckianen	23	31,9
Conservatieven	18	25
Liberalen	16	22,2
Conservatief-Liberaal	4	5,6
Antirevolutionairen	4	5,6
Conservatief-Katholieken	4	5,6
Conservatief-Protestanten	3	4,1
<u>Totaal</u>	<u>72</u>	<u>100</u>

Een grote groep parlementariërs deelde Thorbecke's ideeën aan het begin van het debat en werden zodoende aangeduid als *Thorbeckianen*. Ze waren volgers van de liberale denker en politicus Thorbecke die vooral bekend is vanwege zijn grondwet uit 1848. De ideale Tweede Kamer was volgens Thorbecke een Tweede Kamer die ruimte maakte voor een vergadering waarin de Kamerleden op basis van rationele gedachteswisselingen via 'de waarheid' kwamen tot de beste wetgeving voor -en van de Nederlanders. Om bij 'de waarheid' te komen dienden de Kamerleden heldere debatten te voeren. Dit ging in

tegen het zogenoemde doffe stelsel⁴⁵ van voor 1848 waarin het voeren van debatten zeer moeizaam verliep (Turpijn 2008).

Gebaseerd op het liberale gedachtegoed van Thorbecke, streefden Thorbeckianen naar liberalisering door middel van de afschaffing van accijnzen, heffingen en tol. Daarnaast vonden ze dat de overheid zich terughoudend moest opstellen tegenover haar burgers. Burgers dienden vrij te zijn om zichzelf te kunnen ontplooiën. Thorbeckianen stonden kritisch tegen over overheidsuitgaven, met name die voor defensie.⁴⁶

Over het algemeen kan worden gesteld dat de Conservatieven tegen, in hun ogen, te veel volksinvloed op het politieke bestuur waren. Tegenwoordig wordt conservatief eerder beschreven als een politieke stroming die behoudend is. Binnen de conservatieve stroming kan een onderscheid gemaakt worden tussen ultraconservatieven en gematigder conservatieven (dit laatste wordt ook wel pragmatisch Liberalisme genoemd). Dit verschil heeft, zoals op te maken is uit de benamingen, te maken met de mate van conservatief zijn en uitte zich voornamelijk in 1848 toen de ultraconservatieven tegen de Grondwetsherziening van Thorbecke stemden en de pragmatisch liberalen voor.

De *Liberalen* waren voorstanders van een grote mate van vrijheid voor het individu. Er was pas sprake van partijvorming in 1885. Voor deze tijd bestond de liberale stroming uit meerdere subcategorieën, waaronder: liberalen, conservatief-liberalen, radicalen en moderaten. De Liberalen beoogden vooral dat de overheid zich zo min mogelijk bemoeide met maatschappelijke en economische aangelegenheden. Volgens de Liberalen waren de voornaamste taken van de staat het zorgdragen voor rust en orde, hetgeen overeenkomt met de zogenoemde ‘nachtwakerstaat’.⁴⁷

De *Conservatief-Liberalen* waren voorstanders van de Grondwet van 1848. Echter, andere wetsontwerpen van de Liberalen (inclusief Thorbecke), zoals de kieswet⁴⁸, vonden de Conservatief-Liberalen te radicaal. Verder waren de Conservatief-Liberalen voor vrijhandel. Ten aanzien van haar leden kan worden opgemerkt dat die bestond uit de hogere burgerij. Veel van hun leden waren bankiers en handelaars uit Amsterdam. Een aanzienlijk gedeelte van de Conservatief-Liberalen voelden zich gepasseerd vanwege de vooraanstaande rol van Thorbecke in 1848. Dit verklaart dat de Conservatief-Liberalen zich ondanks hun raakvlakken met de gematigde liberalen, zich toch wilden onderscheiden (De Jong, 1999: 30).

Zoals de naam al verhult, keerden de Antirevolutionairen zich tegen de ideeën van de Franse Revolutie en met name tegen het idee van volkssoevereiniteit. Volgens de

⁴⁵ Het ‘doffe stelsel’ was de manier van debatteren in de Tweede Kamer van voor 1848. Er was toen nauwelijks sprake van debat vanwege de manier hoe de Kamer inhoudelijk was ingericht en de geringe ervaring van de Kamerleden met politieke discussies. Dit veranderde na de interventies van Thorbecke, die een voorstander was van een Tweede Kamer waar men middels rationele gedachteswisselingen via ‘de waarheid’ tot de beste wetgeving voor en van de Nederlandse bevolking werd gekozen (Turpijn 2008).

⁴⁶ <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrsd1rn/thorbeckianen>

⁴⁷ <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrqlywl/liberalen>

⁴⁸ Het censuskiesrecht van 1850 op basis van de Grondwetherziening van 1848 waardoor er directe verkiezingen kwamen. Deze verkiezingen waren echter alleen voor mannen van boven de 23 jaar die voor een bepaald bedrag waren aangeslagen met betrekking tot directe belastingen. Zie: https://www.parlement.com/id/vhnnmt7ltkw9/historische_ontwikkeling_kiesstelsels_en

Antirevolutionairen ontleende de overheid haar gezag niet aan het volk maar aan God. Bij hen stonden de teksten uit de Bijbel tegenover de ideeën van de Franse Revolutie. Eén van haar voornamen Kamerleden was Groen van Prinsterer.⁴⁹

In 1853 besloot de paus, voor het eerst sinds de 16e eeuw, weer bisschoppen te benoemen in Nederland, hetgeen duidelijk maakt dat de emancipatie van de Katholieken (in de nasleep van de 80-jarige oorlog) nog volop gaande was. Het herstel door de paus van de bisschoppelijke hiërarchie leidde tot protest, die beter bekend is geworden als de 'Aprilbeweging.' Het protest leidde uiteindelijk tot de val van het liberale eerste Kabinet van Thorbecke. Het besluit van de paus bleef gehandhaafd.

Een aanzienlijk deel van de katholieken sloot zich rond 1840 aan bij de liberalen, die ook wel werden aangeduid als 'Papo-liberalen'. Andere katholieken sloten zich aan bij de Conservatief-Katholieken. Eén van de speerpunten was het door de overheid gesteunde (bijzonder) Katholiek onderwijs. De liberalen bleven zich hier tegen verzetten en uiteindelijk leidde dit tot een definitieve breuk tussen de liberale en Katholieke stroming.⁵⁰

De *Conservatief-Protestanten* waren voor een kabinet dat in hun ogen echt protestants was en daarmee Antikatholiek en Antiliberaal. Daarnaast waren ze voor een herziening van de grondwet uit 1848, die volgens hen te veel had veranderd en die ze op reactionaire wijze wilden herzien. Het terugdraaien van de Grondwet stond voor sommige Conservatief-Protestanten gelijk aan het terugdringen van de katholieke invloed vanuit Rome. Andere Conservatief-Protestanten waren van mening dat deze religieuze tweestrijd averechts werkte en het protestantisme ingezet moest worden om de eenheid in Nederland te vergroten. Van de innige samenwerking van de Conservatief-Protestanten met de Conservatief-Liberalen en de Antirevolutionairen in hun gezamenlijke oppositie tegen Thorbecke, in de periode van de Aprilbeweging, was drie jaar later geen sprake meer.

We bespreken nu hoe deze ideologische stromingen het debat over de afschaffing van de slavernij hebben beïnvloed.

4.1 Het debat over vrijheid

Na meer dan tien jaar uitgebreid onderzoek te hebben gedaan, kwam de regering in 1844 voor eerst met een eigen ontwerp over de afschaffing van de slavernij. Het ging uit van het idee dat de plantages en de slaaf-gemaakten zouden worden overgenomen door het Gouvernement. Dit zou gebeuren door middel van onteigening, met als doel om op basis hiervan een schadeloosstelling te kunnen betalen. Deze schadeloosstelling werd begroot op f. 24.600.000, -. Pas nadat de schuld was betaald, zouden de tot-slaaf-gemaakten in vrijheid worden gesteld.⁵¹

Dit onteigeningsplan met schadeloosstelling werd de basis waarop de regering het parlement ging benaderen.

⁴⁹ <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrqeylw/antirevolutionairen>

⁵⁰ <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrqeylz/katholieken>

⁵¹ Staatscommissie (1855) *Eerste Rapport der Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 29 November 1853, no. 66, tot het Voorstellen van Maatregelen ten Aanzien van de Slaven in de Nederlandsche Kolonien. Suriname. Met 18 bijlagen*. Uitgegeven op last van de Minister van Kolonien. 's Gravenhage: Gebroeders van Cleef. P. 57-58

Ideologische Oriëntatie van de Discussianten

Ideologische Oriëntatie	Aantal	Discussianten	%
Thorbeckianen	23	7	30
Conservatieven	18	9	50
Liberalen	16	9	56
Conservatief-Liberaal	4	2	50
Antirevolutionairen	4	4	100
Conservatief-Katholieken	4	0	-
Conservatief-Protestanten	3	0	-
Totaal	72	31	

Op 25 maart 1848 kreeg Nederland een tijdelijk kabinet. De conservatieve ministers van koning Willem II waren afgetreden uit onvrede over stappen die de koning buiten hen om had genomen om de Grondwet te herzien. De voorzitter van de Grondwetscommissie was Thorbecke. Hij werd echter niet de leider van het kabinet; deze taak ging naar Gerrit Schimmelpenninck.

Het tweede kabinet Thorbecke trad aan op 31 januari 1862 en bestond uit een geheel liberale ministersploeg. Een van de belangrijkste doelstellingen van dit kabinet was de versterking van de economie. Het kabinet was succesvol met het aannemen van wetsontwerpen met betrekking tot de verbetering van het middelbaar onderwijs, waterverbindingen, verlaging van invoerrechten en opheffing van gemeentelijke accijnzen.

In 1865 kwam het kabinet in moeilijkheden door een affaire, genaamd 'de Limburgse brievenkwesitie'. Deze affaire ging over een brief van de minister van Financiën Betz aan een oud-collega waaruit duidelijk werd dat de minister een voorgenomen verhoging van de grondbelasting in Limburg wilde afblazen voor een verkiezingsoverwinning ten gunste van het tweede kabinet Thorbecke. Door deze affaire werd de minister van Financiën gedwongen om af te treden. Dit werd gevolgd door een intern conflict wat uiteindelijk leidde tot de val van het kabinet in het begin van 1866.

In 1862 kreeg het tweede kabinet Thorbecke te maken met het feit dat er een debat werd aangevraagd om het afschaffings- en emancipatieplan van de regering te bediscussiëren en in stemming te brengen. Dit regeringsplan kan als volgt worden samengevat:

De vanaf 1833 ingediende ontwerpen of petitieën (voorstellen) geven ons inzicht in de kaders van het geplande debat. Die voorstellen zijn des te meer van belang omdat de regering het afschaffingsplan aan het parlement presenteerde als een totaalpakket bestaande uit vier componenten, namelijk: 1) opheffing, 2) compensatie, 3) immigratie, en 4) Staatstoezicht. De eerste component was verbonden met de laatste en de link tussen deze twee kwam voort uit een afstemming tussen de tweede en derde component.

De openingsstatements van de parlementariërs geven ons een idee over de meningen met betrekking tot vrijheid in relatie tot de slaaf-gemaakten.

Een idee van de toen heersende meningen over de relatie tussen vrijheid en de slaafgemaakten vinden we terug vinden in de openingsstatements van de parlementariërs.

In dit kader is het interessant om op te merken dat door verschillende sprekers het woord “vloek” werd gebruikt. Het woord werd onder andere gebruikt in het debat door de heer Cool die stelde dat, “[] het is of er een vloek op dat slavenland [Suriname] rust”⁵² en door de heer Van Zuylen van Nyevelt die onder andere zei dat, “[] de schandelijke slavernij moet verdwijnen, en de meesten onzer zullen het volgaarne den eerste spreker [de heer Cool] van heden nazeggen, dat op die instelling een vloek rust”.⁵³ Deze uitspraken suggereren dat de politici meer geïnteresseerd waren in hoe andere Europese naties de Nederlanders zagen dan in de vrijheid van de slaafgemaakten.

Vooraf is het nog belangrijk om op te merken dat de parlamentsleden niet aan elkaar refereerden op basis van naam, maar op basis van het district dat ze vertegenwoordigden.

Het debat van 2 juli 1862 begon met 6 opening statements. Er waren openingstoespraken van de Tweede Kamerleden: Jacob Dirks; een Conservatief uit Leeuwarden, Peter Marius Tutein Nothenius; een Conservatief uit Hoorn, Gerrit Adrianus de Raadt; een Liberaal uit Dordrecht, Simon Cool; een Liberaal uit Amsterdam, Jacob Pieter van Zuylen van Nyevelt; een Conservatief-Liberaal en later Antirevolutionair uit Zwolle en Pieter Philip van Bosse; een Liberaal uit Zutphen.

In totaal waren 58 politici bij deze eerste zitting aanwezig. In de traditie van de grondwettelijke ontwikkeling in die periode, hadden verschillende mensen die geïnteresseerd waren in de kwestie voor aanvang van het debat ontwerpen ingeleverd voor de afschaffing van slavernij bij de Staatscommissie.

Vanaf de start van de zittingen was het duidelijk dat de slavenhouders niet zonder meer zouden opgeven hetgeen dat ze als hun eigendom beschouwden.

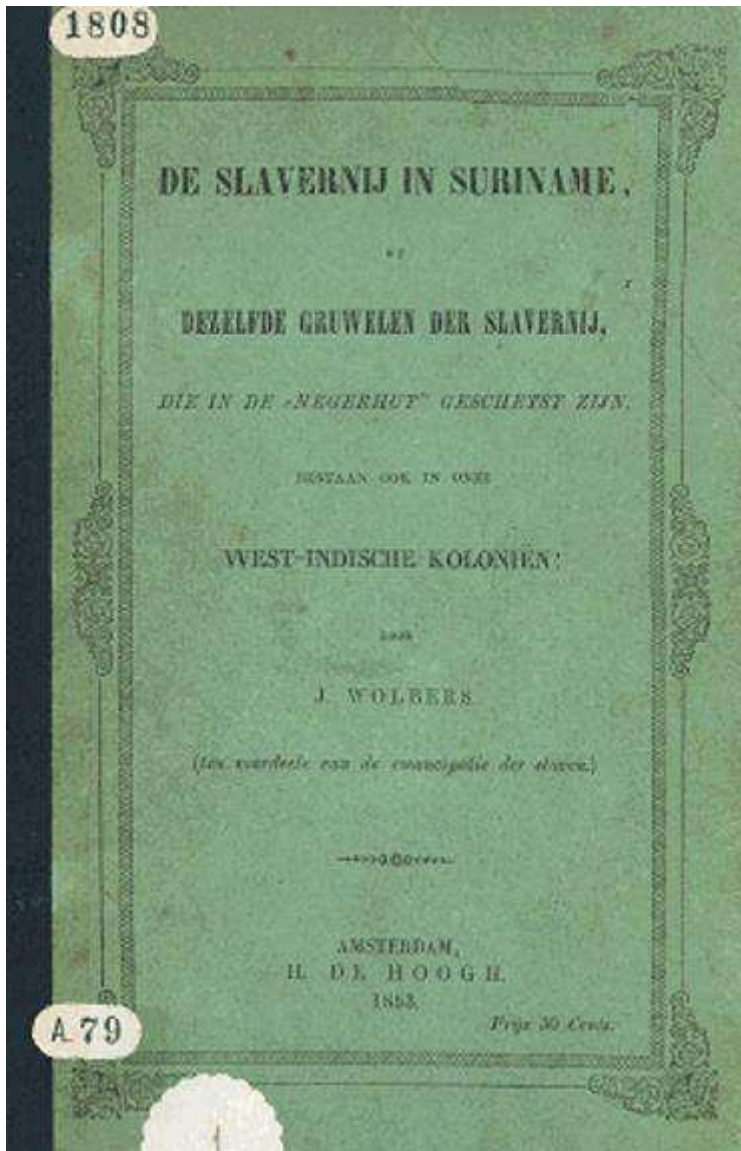
De Anti-slavernij beweging uit Utrecht werd vertegenwoordigd door J. Wolbers en 117 anderen. Zij verwoordden hun standpunt als volgt:

“Zij wenschen in het belang van godsdienst en menschelijkheid en voor de eer van Nederland, dat de slavernij in de Nederlandsche West-Indische koloniën weldra worde afgeschaft. Zij vereenigen zich volkomen met den inhoud van het adres, door de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van de afschaffing der slavernij onlangs aangeboden”⁵⁴

⁵² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 920

⁵³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 927

⁵⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 919

J. Wolbers (1858) *De Slavernij in Suriname: Dezelfde Gruwelen der Slavernij die in de "Negerhut" Geschetst zijn, bestaan ook in onze West-Indische Koloniën*. Amsterdam: H. De Hoogh

De 6 openingstatements waren van:

1) Jacob Dirks, een Conservatief uit Leeuwarden

Deze eerste spreker beschouwde het debat als een emancipatiedebat en plaatste het in de Europese context. Hij begon met aandacht te vragen voor de ontwikkelingen in Europa. Zijn woorden waren:

“Wij leven in een tijd van emancipatie, zowel op het gebied der nijverheid, als op dat der staatskunde. Wat de nijverheid betreft, mogen wij wijzen op de nieuwe handelstractaten gesloten in Frankrijk en België; wat de staatskunde aangaat op Italië, Rusland enz. Wij zelve emanciperen ook, namelijk door aanneming van een aantal onteigeningswetten voor onze spoorwegen. Wij emanciperen onzen handel en onze nijverheid door de herziening van ons tarief [] Wij zullen emanciperen door de

aanneming van het wetsontwerp tot afkoopbaarstelling der tienden. Maar in de eerste plaats moest ik noemen de emancipatie van de slaven in de West-Indië. Dat is de gewichtigste emancipatie, want de vraag daarbij is, of het den toestand zal verbeteren of verergeren van slaven, slavenhouders, koloniën, en voor- of nadelig voor den Staat. Het is gewichtig voor de slaven zelve. Want de vraag is, of de vrijheid hun zal baten, hun toestand zal verbeteren of verergeren”.⁵⁵

Dirks vervolgde zijn openingsstatement met de mededeling ‘dat vrijheid niet kon wachten’. Volgens Dirks moest de vrijheid geleidelijk worden geïmplementeerd vanwege ‘de natuur van den slaaf’:

“Nu het tweede bezwaar, dat wel het grootste is. Dit is gelegen in de natuur van den slaaf, naturam expellas furca, zegt de dichter, de oude Adam zal toch altoos terugkomen. Een neger blijft een neger, en het is te vergeefs den moriaan te wasschen. Vooral de arbeid op het veld geeft groote moeilijkheden. De blanke, zegt men in Suriname, werkt niet op het veld, adqui ergo is zulks eene schande. Een vrij man, zegt de slaaf, draagt schoenen en een blaauwen of gelen hoed, maar een vrij man werkt niet; vrij is gelijk: ik mag alles doen en behoef niet te arbeiden”.⁵⁶

Hij probeerde aan bovenstaande gedachtegang meer context te geven met de woorden:

“Dit is geene definitie van mij, maar van een der Gouverneurs-Generaal van West-Indië. En dat dit geene theorie is, heeft de ondervinding in Britsch Guyana bewezen. Ik zal thans, korthedshalve, slechts op de rapporten en brochures verwijzen”.⁵⁷

2) De tweede persoon die een openingsstatement maakte was Peter Marius Tutein Nolthenius, een Conservatief uit Hoorn. Tutein Nolthenius bevestigde niet alleen de positie waarin de regering zich bevond, maar maakte ook een samenvatting van de doelstellingen van het afschaffingsplan in de volgende woorden:

“Ik kan mij met dit wets-ontwerp vereenigen, omdat het eenvoudig en in hoofdtrekken den tijd en de wijze van emancipatie bepaalt, zonder angstvallig in kleine détails te treden, die men zeker zeer goed op het papier kan regelen, maar waarvan niets in de praktijk de uitvoering kan verzekeren. Alle utopieën omtrent de phalanstères en andere maatschappelijke droombeelden zijn thans geheel uit dit wets-ontwerp gelaten, en er is niets in behouden dan hetgeen het behoort te bevatten om tot het hoofddoel te leiden. De hoofdbeginselen omtrent tijd en wijze van emancipatie, schadevergoeding of tegemoetkoming, staatstoezicht en immigratie van vreemde arbeiders zijn in generale trekken geregeld en dit is mij voldoende”.⁵⁸

⁵⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 919

⁵⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 920

⁵⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 920

⁵⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 922

Hij vervolgde met de redenen waarom volgens hem de afschaffing van de slavernij niet kon wachten:

“Ik huldig het beginsel van dit wets-ontwerp geheel; 't is meer dan tijd om, nu de omstandigheden het veroorloven, een einde aan de zaak te maken, en ik zou mij niet verantwoord rekenen, indien ik dit oogenblik ongebruikt liet voorbijgaan”.⁵⁹

En zo beargumenteerde hij de volgende vragen:

“En daarom moest ik mij de vraag stellen: mag ik de smet, die op Nederland rust als slavenhoudenden Staat, langer doen bestaan; mag ik duizende mijner natuurgenooten bij voortdoring in een staat van slavernij laten verkeereren, alléén omdat ik op dit oogenblik mijn vertrouwen niet geheel aan de rigting van dezen Minister schenken kan?”⁶⁰

Vervolgens gaf hij een uitleg waarom hij voor het overheidsvoorstel zou stemmen, met betrekking tot de afschaffing van de slavernij.

“Vooral daar deze Minister misschien niet eens, en dan toch in allen gevalle indirect, met de uitvoering belast zal zijn? Bestaat niet de mogelijkheid en heeft de ondervinding ons niet meermalen geleerd, dat een wets-ontwerp door een Minister voorgedragen onverdedigd werd, terwijl de uitvoering kort daarna aan een anderen Minister werd opgedragen? [] heeft mij doen besluiten mijne stem aan dit wets-ontwerp te geven, zonder dat ik daarom een votum van vertrouwen aan dezen Minister schenken kan”.⁶¹

Over een financiële tegemoetkoming stelde hij:

“Aan de tegemoetkoming, zoo als die thans is geregeld, kan ik mijne volkomen goedkeuring hechten. Zonder tegemoetkoming zou men eene onregtvaardigheid begaan, en al die vroegere classificaties van slaven, in verschillende rubrieken verdeeld, moesten aanleiding geven tot vele bezwaren en onbillijkheden. Het is reeds moeilijk, wanneer men alle omstandigheden in aanmerking neemt, om de betrekkelijke waarde van andere zaken te beoordeelen, maar (het vernederende daargelaten) zal de billijke waardering van een mensch wel niet mogelijk zijn, daar behalve de fysieke waarde van ligchaamskracht, de morele waarde toch immer hoofdzaak zal blijven. Niet de ligchaamskracht alleen, die wij kunnen waarnemen, maar ook de wil, die de kracht bestuurt, zoude bij classificatie in aanmerking moeten komen, en daar dergelijke waarderingen niet mogelijk zijn, geef ik aan het voorgestelde beginsel de voorkeur”.⁶²

⁵⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 922

⁶⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 922

⁶¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 922

⁶² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 922

Ook ging hij in op het idee van Staatstoezicht. Dit idee ondersteunde hij met de volgende stellingname:

“Het *staatstoezigt gedurende 10 jaren*. Hiertegen heb ik groote bezwaren hooren aanvoeren. Ik heb zelfs hooren noemen dat staatstoezigt en dieverpligting tot arbeiden vermomde slavernij zou zijn. Er zijn menschen, Mijnheer de Voorzitter, die nooit tevreden zijn, die alle locale belangen en bijzondere omstandigheden geheel over 't hoofd zien en die, wanneer niet een geliefdkoosd beginsel of eene theorie absoluut wordt toegepast, dadelijk gereed zijn te spreken van *hinken op twee gedachten, halfslachtigheid, bekrompen ten-uitvoer-legging* en dergelijke klagten meer, die ik eigenlijk als slagen op een groote Turksche trom beschouw. Dat staatstoezigt is juist voor mij, die een voorstander van de emancipatie ben, het eenige plechtanker waardoor misschien nog iets van de kolonie en van de geëmancipeerden kan te regt komen. Ik zou zelfs nog een stap verder willen gaan en mij niet tot die tien jaren beperken, maar het toezigt verder uitstrekken, wanneer het later bleek noodig te zijn, en het des noods toepasselijk verklaren op het geheele tegenwoordige geslacht dat geëmancipeerd wordt”.⁶³

Hierna ging hij over tot het benoemen van de voorwaarden die volgens hem gesteld dienden te worden aan de vrijlating van de slaaf-gemaakten.

“Volkomen vrijheid zonder eenige beperking te geven aan menschen , die eigenlijk als kinderen nu in de maatschappij zullen optreden en die als hoofddenkbeeld van vrijheid het regt beschouwen om niets uit te voeren; die in een bijzonder mild klimaat alles kunnen verkrijgen wat zij noodig hebben met hunne weinige behoeften zonder noemenswaardig werk te verrigten, — ik vraag: waartoe zou dat leiden?”⁶⁴

Hij stelde vervolgens de vraag:

“Of zou men veronderstellen, dat men hier te lande geheel en zuiver, in absoluten zin vrij willigen arbeid had? Neen honger, koude en duizende behoeften, die uit de natuur voortspruiten of kunstmatig zijn gecreëerd door de beschaving, dwingen om te arbeiden; en bestonden die niet, dan zoude het, vooral met arbeid, waarbij *ligchamelijke aanstrenging* wordt gevorderd, treurig uitzien, want het ligt in alle klimaten in de menschelijke natuur om daarvan afkeerig te zijn. En wat heeft de ondervinding geleerd? Ook de vorige spreker heeft hierop gewezen en ik zal de vrijheid nemen alleen 12 regels uit eene bijlage van de Memorie van Toelichting op dit punt in herinnering te brengen”.⁶⁵

En alsof dit nog niet genoeg was, voegde hij hier nog aan toe:

“Buitendien moet men niet vergeten, dat de slaven niet in een volkomen wilden natuurstaat verkeerden, maar eene halve of kwartbeschaving bezitten, en juist de

⁶³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 922

⁶⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 922

⁶⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 922

nadeelige zijde van de beschaving hebben leeren kennen. Ik geloof dat, in vergelijking daarmee, de wilde natuurstaat verkieslijk zou wezen. Het staatstoezicht en de verplichting om te werken is voor mij een vereischte bij iedere emancipatie, en nu het gevaar voor alle lichamelijke mishandeling geweken is, kan ik dat toezigt goedkeuren”.⁶⁶

Ook zei hij:

“Mijnheer de Voorzitter, ik resumeer; en de overige punten, die voor mij van ondergeschikt belang zijn, wil ik gaarne aan anderen overlaten.

Sedert jaren hebben wij de emancipatie in behandeling gehad; en ik geloof dat het in het belang van de kolonien en in het belang van de waardigheid der Regering is, thans een einde aan de zaak te maken. Ieder wets-ontwerp tot emancipatie zal altijd in meerdere of mindere mate groote bezwaren opleveren. Maar na al hetgeen ik gezien en gehoord heb, moet ik aan dit wets-ontwerp, dat zich door praktische eenvoudigheid aanbeveelt, de voorkeur geven boven al de andere, die wij tot dusverre ontvangen hebben, en daarom grijp ik het met beide handen aan; en wanneer wij buitendien ook de zaak uit een financieel oogpunt beschouwen, dan is thans het oogenblik daar, dat Nederland daartoe kan overgaan”.⁶⁷

Hij ging verder door te stellen dat:

“Zonder schadevergoeding of tegemoetkoming zou ik geene emancipatie kunnen verlangen, daar ik geen oud onrecht kan herstellen door eene nieuwe onregtvaardigheid te begaan. Nu de schadevergoeding in billijkheid geregeld is en nu de financiële toestand van Nederland toelaat de smet, die op ons vaderland als slavenhoudenden Staat rust, uit te wisschen, nu zou ik mij niet verantwoord rekenen, indien ik het geschikte oogenblik liet voorbijgaan om een toestand te doen ophouden, waarin de eene onderdaan van Nederland den anderen, zijn evenmensch, willekeurig als *koopwaar* kan verhandelen”.⁶⁸

De financiële toestand waar naar hier gereffereerd wordt, is het Batig Slot. Later komen we hier op terug. Eerst gaan we verder met de derde persoon die sprak: de Liberaal De Raadt uit Dordrecht. Het lijkt erop dat De Raadt de eerste spreker was die in zijn statement vragen stelde in een context die aansloot op de belangen van de slaafgemaakten. Daarnaast was hij geïnteresseerd in de intenties van de regering en in de sociologische implicaties en gevolgen van de afschaffing. Hij stelde aanvankelijk drie vragen:

“Is het voorgestelde emancipatieplan in het belang van den negerslaaf? Is het overeen te brengen met de belangen der schatkist? Dit zijn de beide punten waarop ik voor een

⁶⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 922

⁶⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 923

⁶⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 923

oogenblik de aandacht wil vestigen. Is het emancipatieplan, zoo als het in deze wet wordt voorgesteld, in het wezenlijk belang van den slaaf?"⁶⁹

Hij vervolgde dat:

“*Onverwijld*e opheffing der slavernij is de eerste hoofdgedachte, die aan dit wets-ontwerp ten grondslag ligt. Het wil de onmiddellijke vrijheid van den slaaf, omdat de slavernij een gruwel is; het wil die onmiddellijke vrijheid, omdat daardoor alléén de slaaf tot een godsdienstig en zedelijk, tot een arbeidzaam en waardig lid der maatschappij kan gevormd worden”.⁷⁰

Hierna stelde hij nog een vierde vraag en deed een voorstel om voorwaarden voor vrijheid op te stellen met een bijbehorende onderbouwing:

“Maar zal dit *laatste* door eene wet, die de vrij verklaring *eensklaps* uitspreekt, worden verkregen? Ik meen dit voor alsnog te mogen betwijfelen”.⁷¹

Hij suggereerde hiermee dat er voorwaarden dienden te worden gesteld aan de vrijlating van de slaaf-gemaakten.

“Wil men weten, of een maatregel bevorderlijk zal zijn aan iemands ontwikkeling, dan zal men wel boven alles dienen te vragen, onder welke voorwaarden en omstandigheden ontwikkeling bij hem mogelijk is. En doet men die vraag met betrekking tot den neger slaaf, daarbij op den voorgrond stellende, dat, naar zijn bekenden aard, opheffing der slavernij in zijne schatting is de bevoegdheid om voor zich zelve een werkeloos en zwervend leven te leiden, mij dunkt, dan ligt het antwoord voor de hand, dat vrijheid bij hem dan alleen tot ontwikkeling zal kunnen leiden, wanneer hij geplaatst wordt in eenen toestand, dat arbeid tot bevrediging van zijne behoeften onvermijdelijk noodig is en dat hij gelegenheid vindt tot verkeer met meer beschaafden”.⁷²

De politicus stelde ook:

“Nu deel ik in de vrees van velen, dat, indien de vrijverklaring plaats heeft op de wijze als dit wets-ontwerp wil, geen dezer voorwaarden door den natuurlijken loop der zaken zal geboren worden. Het is niet noodig hieromtrent in breedvoerige toelichting te treden; ik beroep mij daartoe slechts op het volgende. Zonder meer krachtige leiding van het Staatsgezag, dan deze wet op het oog heeft, is te duchten, wat ook elders zoo vaak werd ondervonden, dat vele vrijgemaakten, in stede van individuele overeenkomsten tot verrigting van arbeid aan te gaan, naar de bosschen de wijk zullen nemen, om daar het genot te zoeken van wat zij door vrijheid verstaan, maar waar zij inderdaad, als van alles beroofde bannelingen, onvrucht-

⁶⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 923

⁷⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 923

⁷¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 923

⁷² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 923

baar en verontrustend voor de maatschappij, zullen voortleven”.⁷³

De observaties van het kamerlid De Raadt lieten de contradicties zien in het document van de regering.

“Ik vrees met velen, dat geene verordeningen of maatregelen van politie bij magte zullen zijn, om die neiging tot lediggang en zwerverij krachtig genoeg te beteugelen. Ik voeg hierbij, dat de planter arbeiders naar de kolonie zal doen immigreren; dit is nuttig en noodig, maar hiervan zal tevens het gevolg wezen, dat de blanke meer en meer onafhankelijk wordt van den neger en ook deze hem niet meer zoeken zal. Daarbij wijs ik op het bekende vooroordeel van kleur, dat volgens ervaring in hooge mate toeneemt, zoodra de slavernij wordt afgeschaft”.⁷⁴

Hij vroeg ook om aandacht voor de vooroordelen die uit de slavernij zijn voortgekomen.

“*Vermindert* het verkeer tusschen beide rassen, dan zal ook zeer zeker dat vooroordeel in dubbele mate vermeerderen. Kan nu een dusdanige toestand, dien de aanhangige wet zal scheppen, bevorderlijk zijn aan de veredeling en ontwikkeling van den geëmancipeerde? Zal de genezing, die men op deze wijze wil aanbrengen, niet verderfelijker zijn, dan de wonde die men wil heelen? Mij dunkt, men ziet reeds dezelfde klippen in het verschiet, waarop anderen schipbreuk leden. Het vorige wets-ontwerp had lot grondslag, dat de slaven magten magtsgewijze op de plantages, waar zij zich bevinden, bij overeenkomst zouden blijven, of magtsgewijze op eene andere plantage overgaan. Hierdoor werd een overgangsmaatregel, gegrond op den bestaanden toestand, in het leven geroepen, die, naar mij alsnog toeschijnt, juist geschikt was om den neger op te leiden tot het genot van de regten, die de blanke bezit. Die grondslag is nu verlaten, en ik vraag: is daardoor niet een krachtige waarborg weggenomen, om den neger voor het maatschappelijk leven vatbaar te maken? Immers het verdient opmerking, *eensdeels*, dat de negers in Noord-Amerika en de West-Indische kolonien hoogere ontwikkeling hebben bereikt dan elders; en *anderdeels*, dat bijna overal de emancipatie weinig gelukkige uitkomsten heeft opgeleverd. Deze *twee feiten* nu zijn met elkander in geen goed verband te brengen, tenzij men aanneemt, dat met de slavernij toestanden verbonden waren, die gunstig op de ontwikkeling werkten, en die bij de emancipatie, waar zij heeft plaats gehad, zijn voorbijgezien en verloren gegaan”.⁷⁵

Op het eerste gezicht lijkt bovenstaande een contradictie; maar dat is het niet. Dit is des te meer zo, aangezien ‘ras’ het organiserend principe was van de *chattel slavery*.⁷⁶

“Op deze wijze bestaande toestanden als punt van uitgang aan te nemen en daaruit verbeterde toestanden te scheppen, was, naar mij voorkomt, in het wezenlijk belang van den neger; die weg scheen aangewezen om hem voor maatschappelijke vrijheid geschikt

⁷³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 923

⁷⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 923

⁷⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 923

⁷⁶ *Chattel slavery* refereert in deze aan een vorm van slavernij waarbij de tot-slaaf-gemaakten als persoonlijk bezit (*chattel*) worden gezien en beheert en verkocht kunnen worden als goederen ofwel koopwaar.

te maken en hem trapsgewijze de voordeelen eener beschaafde maatschappij te doen genieten. Eene vroegere Regering, die dezen weg wilde inslaan, vatte de verdediging van haar stelsel in deze woorden zamen: » men schenkt bijval aan de bepaling » lediggang en zwerverij worden niet geduld, maar zij is slechts een ijdele en bedriegelijke klank, als men tevens omverwerpt al wat werkzaamheid kan verzekeren en vastheid van verblijf bevorderen moet. De beschaving gedooft geene sprongen, en de maatschappelijke vrijheid in hare edelste beteekenis is niet bereikbaar dan voor diegenen, die haar door inborst of opleiding met zelfbeheersching kunnen genieten. De Regering, die de toekomst voor oogen moet houden en deze niet mag opofferen aan schoonklinkende woorden, heeft dan ook, zich spiegelende aan de omstandigheden van elders, begrepen, den vrijgemaakte niet onvoorwaardelijk te mogen loslaten in eene rigting waar hij zich zelve en anderen zou verderven”.⁷⁷

Vervolgens bepleitte hij het volgende bij de minister:

“Ik hoop dat de Minister mij nog zal kunnen overtuigen, dat zijn stelsel de voorkeur verdient, want ik ontveins niet, dat de onverwijld opheffing der slavernij, zoo als dit wetsvoorstel deze wil tot stand brengen, mij nog niet toeschijnt het lot en de veredeling der neger-slaven te zullen verzekeren, hunne zedelijke en waarachtige belangen te zullen bevorderen”.⁷⁸

Het Tweede Kamerlid De Raadt stelde in het belang van de Staat en met betrekking tot de slavenhouders de volgende vraag:

“Is het voorgestelde emancipatieplan overeen te brengen met de belangen onzer schatkist?”

Het valt niet te ontkennen, dat voor de verwezenlijking van den maatregel, waarvan hier sprake is, zeer aanzienlijke offers van het moederland gevorderd worden. Gedreven door een billijken afkeer die ons tegen de slavernij moet bezielen, meen ik, dat wij aan dien maatregel belangrijke offers *mogen* brengen. Er is meer. De slavernij is in onze West-Indische kolonien ingevoerd, zij is tot op heden bestendigd en als een regt van den meester beschermd. Die regtstoestand heeft tot hertoe gegolden. Besluit nu de wet, dat de slavernij zal worden opgeheven, tot op de intrekking van dien toestand blijft het regt van den meester op zijn slaaf als eene verhandelbare werkkraft bestaan, en men zou, naar mijne overtuiging, aan de eischen van hetgeen wettig en eerlijk is te kort doen, indien men zonder billijke vergoeding tot de emancipatie overging. Maar al erken ik, dat er afdoende gronden bestaan, om aan de plantage-eigenaren het genot van slavenarbeid niet te ontnemen, zonder dat de Staat het daardoor te lijden verlies helpt dragen, eene andere vraag is het, of de vergoedingssom in dit wets-ontwerp opgesloten, is afgebakend binnen de grenzen van het staatsbelang”.⁷⁹

⁷⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 923

⁷⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 924

⁷⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 924

4) De vierde persoon die sprak op de eerste debatdag, was de Liberaal Simon Cool uit Amsterdam. Ook hij stelde dat de vrijheid niet kon wachten.

“Mijnheer de Voorzitter, ik heb het woord gevraagd om ook mijn gevoelens te doen kennen over dit gewichtig onderwerp. Ik zal minder in de détails treden, maar alleen de stem motiveren die ik denk uit te brengen. Ik wil de afschaffing der slavernij beschouwen als eene zaak, die zich als van zelf in den loop der tijden heeft ontwikkeld en, naar mijn inzien, op dit oogenblik tot rijpheid gekomen is. Ik vraag niet, of de geest des tijds daartoe medegewerkt heeft, dan wel of er andere gronden zijn die de afschaffing der slavernij gebiedend vorderen. Maar ik ga van het standpunt uit, dat het oogenblik genaderd is, dat men niet meer mag toelaten, dat de eene mensch den ander met de zweep tot den arbeid drijft, dat de eene mensch den ander als een lastdier verhuurt en hem als een handelsartikel aan den meestbiedende verkoopt”.⁸⁰

Hij herinnerde de Tweede Kamerleden aan het feit dat:

“Het is nu bijna 50 jaar geleden, kort nadat wij onze onafhankelijkheid in de rij der volken terug hadden gekregen, dat de Souvereine Vorst tot eene internationale overeenkomst toetrad, waarbij de slavenhandel werd afgeschaft, terwijl aan de respectieve Staten de maatregelen om daartoe te geraken werd overgelaten”.⁸¹

Hierop vervolgde hij met de vraag:

“En wat is er in dat tijdsverloop door ons gedaan? Niets anders, dan aan de uitoefening der slavernij eenigzins milder vormen te geven”.⁸²

Even belangrijk is het om op te merken dat politicus Cool nadacht over de erfenis van de slavernij.

“Wij hebben dus nu 50 jaren over de afschaffing nagedacht, gesproken en geschreven. Wij hebben twee voornamen Europese Staten laten voorgaan. En nu vraag ik: wij, die ook prijs stellen op den naam van beschaafde natie, zullen wij ons blijven tevreden stellen met dien onhoudbaren toestand, een toestand, waarover ons nageslacht eenmaal nog zal blozen? Er ligt weder een ontwerp voor ons. Ik vraag met bescheidenheid: zal dit ontwerp nu hetzelfde lot te beurt vallen als zoo vele vroegere? Ik hoop het niet voor de eer van onze natie, voor de eer van deze Vergadering. Ik wil gaarne toegeven dat men het oneens kan zijn over de middelen, maar, mij dunkt, dat de tijd daar is om het doodvonnis over de slavernij uit te spreken”.⁸³

Hij vervolgde dat:

⁸⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 925

⁸¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 925

⁸² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 925

⁸³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 925

“In die veronderstelling en in de hoop, dat de zaak in deze vergadering haar beslag zal krijgen, wil ik mij tot drie punten bepalen, die wij, naar mijne bescheiden meening, als einddoel voor oogen moeten houden”.⁸⁴

Het eerste punt had betrekking op vrijheid:

“In de eerste plaats heb ik het oog op de uitkomsten in het belang van de vrijgemaakten zelve. Dat de vrijgemaakten namelijk werkelijk in het genot eener redelijke vrijheid zullen geraken”.⁸⁵

Het tweede punt had te maken met het behoud van de koloniën:

“In de tweede plaats hoop ik dat dit zal kunnen geschieden met behoud van onze koloniën, en dat de nadeelen, die er onmisbaar uit zullen voortvloeijen, zoo kort mogelijk zullen duren en binnen de engste grenzen worden beperkt”.⁸⁶

Het derde punt had betrekking op de Staat:

“[] en eindelijk in de derde plaats, dat onze financiële krachten in staat zullen zijn de lasten, die uit de afschaffing zullen voortvloeijen, te dragen”.⁸⁷

Het lijkt erop dat Cool zich druk maakte over de omstandigheden, vooral in relatie tot contractarbeid.

“Hoe het zij — naar mijne innige overtuiging, gegrond op een nauwgezet onderzoek, staat het bij mij vast, dat een besluit dezer Vergadering tot afschaffing der slavernij in onze koloniën, den ondergang daarvan zeer zeker zal onderschrijven, indien niet te gelijker tijd eene wettelijk geregelde immigratie daarmede gepaard gaat”.⁸⁸

Hij stelde verder dat:

“Ik zal daarover nu niet uitweiden, maar ten slotte alleen nog aanmerken, dat de Regering niet moet menen, dat zij, hare taak *daarmede* vervullende, alles afgedaan heeft. Zonder medewerking van de plantagebezitters, na de vrijmaking; zonder aanmerkelijke uitbreiding van bedrijfskapitaal, zal het doel toch niet bereikt worden. Het is waar » *tant vaut l'homme, tant vaut la terre,*” maar, als de tegemoetkoming voor de slaven wordt geïnd om de gelden naar Europa overgemaakt; als de gronden worden geabandonneerd; ja dan zullen er welligt handen genoeg zijn om te arbeiden, maar geen *geld* om den arbeid te betalen. Of het ontwerp genoegzaam in dat dreigend gevaar heeft voorzien, zou ik wel

⁸⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 925

⁸⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 925

⁸⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 925

⁸⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 925

⁸⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 926

eenigzins betwijfelen. De gouvernements-plantages zouden eenigermate te hulp kunnen komen, maar, op groote schaal, zeker niet voldoende”.⁸⁹

5) Net als de meeste voorgaande sprekers, was de vijfde spreker, de heer Van Zuylen van Nyevelt, ervan overtuigd dat Nederland haar slavernij diende af te schaffen.

“Mijnheer de Voorzitter, ik zou het beleedigend achten voor deze Vergadering slechts een woord te spreken ter verdediging van het beginsel van dit wets-outwerp. Wij zijn het allen daarover eens, dat de schandelijke slavernij moet verdwijnen, en de meesten onzer zullen het volgaarne den eersten spreker van heden nazeggen, dat op die instelling een vloek rust”.⁹⁰

Van Zuylen van Nyevelt betwistte de onderbouwing van de regering voor het Staatstoezicht:

“Als ik nu het woord neem om eenige beschouwingen in het midden te brengen, dan wensch ik mij korthedshalve tot één punt te bepalen, namelijk tot de gevolgen der emancipatie in de Engelsche kolonien. Wat ik omtrent die gevolgen heb kunnen opmaken, wenschte ik te toetsen aan hetgeen de Regering ons daaromtrent mededeelt. Ik heb deze quaestie tijdens mijn verblijf in Engeland menigmaal besproken en onderzocht, en ofschoon thans niet meer geheel op de hoogte dier zaak zijnde, hoop ik nogtans het een en ander in het midden te kunnen brengen, dat het, naar mij voorkomt, eenigzins eenzijdig oordeel der Regering zal kunnen wijzigen. Wanneer men spreekt van de gevolgen der emancipatie in de Engelsche kolonien, dan geloof ik dat de algemeene indruk deze is dat die emancipatie eene geweldige crisis ten gevolge had, die de kolonien op den rand des verderfs heeft gebragt”.⁹¹

Het is belangrijk om op te merken dat de regering haar idee over staatstoezicht rechtvaardigde door te refereren aan het voorbeeld van de Engelsen. Echter, Van Zuylen van Nyevelt was hier niet van onder de indruk:

“Nu beweert de Regering, dat indien men al mag aannemen dat die emancipatie niet zoo slecht gewerkt heeft, dat alleen het gevolg is van twee maatregelen, die zij ook aanprijst: het staatstoezicht en de immigratie. Op blad. 1 van de bijlage der Memorie van Toelichting zegt de Regering: » De stelling dat het staatstoezicht en de aanvoer van nieuwe werkkrachten gelijktijdig met de opheffing der slavernij hoogst wenschelijk en tot het behoud van Suriname als landbouwende kolonie onmisbaar zijn, wordt bewezen uit het voorbeeld van Engeland”.⁹²

Van Zuylen van Nyevelt gaf vervolgens het voorbeeld dat hij in Parijs was en een opschrift zag met *école de natation*, oftewel zwemschool. Dit verwonderde hem

⁸⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 926

⁹⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 926

⁹¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 926

⁹² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 926

aangezien er geen water in de nabije omtrek was. Op een ander bordje stond echter *ici on apprend l à nager à sec*, oftewel 'hier leren we droogzwemmen'; hetgeen de zaak verklaarde. Echter, in de woorden van Van Zuylen van Nyevelt, "[] doch ik heb nooit vernomen dat men buiten het water in de zwemkunst groote vorderingen gemaakt heeft; evenmin geloof ik voor mij dat het mogelijk is om zonder vrij te zijn de vrijheid te leeren kennen".⁹³

Hij was van mening dat Staatstoezicht niet nodig was:

"Men heeft dat wat lang geoordeeld; de praktische geest der Engelschen is daartegen opgekomen en men heeft den duur van het toezigt gesteld op de helft. Daarbij is het echter niet gebleven; spoedig heeft men het doellooze van dat toezigt ondervonden en reeds na den betrekkelijk korten tijd van vier jaren heeft men er van afgezien. Een geacht Engelsch schrijver zegt dan ook omtrent dat toezigt *the only result was the irritation of the quasi masters and the quasi slaves*. De verhouding van die quasi-meesters en quasi-slaven was dat laatstgenoemden verbitterd waren dat zij vrij *heetten* en niet vrij *waren*, terwijl de meesters verbitterd waren omdat zij aan hunne slaven, die zoolang hun eigendom waren geweest, toch nu eenige regten moesten toekennen".⁹⁴

6) De zesde persoon die als laatste sprak op de eerste dag van het debat, was de Liberaal Van Bosse uit Zutphen. Hij plaatste zijn openingsstatement in een historische context. Dit deed hij als volgt:

"Twee opmerkingen, Mijne Heeren, neem ik de vrijheid voorop te stellen. De eerste is, dat het ten aanzien van een wetsontwerp, hetwelk vijf of zes malen en onder verschillende vormen in de afdeelingen is onderzocht, hoogst moeilijk is bij de mondelinge discussie veel nieuws bij te brengen. Op grond van die opmerking moet ik de Vergadering verschooning vragen, indien veel van hetgeen ik zal aanvoeren niets anders dan herhaling is van hetgeen reeds vroeger en zeker beter gezegd is.

Mijne tweede opmerking is al dadelijk eene herhaling van eene, die in den loop dezer discussie gemaakt is. Het wets-ontwerp, dat wij voor ons hebben, is eigenlijk niet het werk van den tegenwoordigen Minister van Kolonien; hij heeft het overgenomen van zijn voorganger. Ik vind in die omstandigheid aanleiding om te doen opmerken, dat het voor de leden, die niet ingenomen waren met het wets-ontwerp toen het ten vorigen jare werd ingediend, noch met een der vorige wets-ontwerpen, geene reden kan wezen om thans van een ander gevoelen te zijn, omdat het Kabinet, met welks hoofdbeginselen zij anders instemmen, gemeend heeft het werk zijner voorgangers te moeten overnemen".⁹⁵

Na deze context te hebben gegeven, vervolgde hij:

⁹³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 926

⁹⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 926

⁹⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 927

“Ik zeg het den vorigen spreker na: het is overtollig in deze Vergadering breedvoerig aan te toonen , dat het noodig is een maatregel te nemen, gelijk ons nu wordt voorgesteld. Wij zijn het allen eens, dat de smet, die op Nederlands wapenschild kleeft doordien de slavernij nog in sommige onzer kolonien bestaat, moet uitgewischt worden , ik zou bijna zeggen: het koste wat het wil. Ik zie dan ook geen bezwaar in het offer dat men daarvoor van ons verlangt. Maar indien ik mijne stem zal geven ten behoeve van dat offer, meen ik mij te moeten vereenigen met de bezwaren van zoo velen, die verlangen dat dat offer dan wèl besteed worde en in dat opzigt bestaat bij mij nog twijfel. In menig opzigt verschil ik met de Regering”.⁹⁶

Hij gaf de volgende reden voor het feit dat zijn ideeën anders waren dan die van de regering, vooral met betrekking tot de kwestie *algemeen belang*.

“In de stukken, die met de Regering gewisseld zijn, heb ik nog al dikwijls de uitdrukking gevonden, dat het *algemeen belang* bij de zaak betrokken was. Dat het algemeen belang in zooverre daarbij betrokken zou zijn, dat men bedoelen kan hetgeen gewoonlijk onder algemeen belang van de natie of van de schatkist begrepen wordt, daarop zou, meen ik, vrij wat zijn af te dingen. Het algemeen belang is er bij betrokken dat de smet, waarvan ik sprak, uitgewischt worde; maar dat de emancipatie der slaven op zich zelve tot stand kome en dat de maatregelen om de gevolgen daarvan te regelen in het leven treden zoo als zij ons worden voorgesteld, daarbij is hetgeen wij gewoonlijk onder algemeen belang verstaan, zeer weinig betrokken”.⁹⁷

Vervolgens richtte Van Bosse zich in zijn speech op de plaats die slavernij inneemt in de Nederlandse geschiedenis en economie.

“Moest ik den toestand, die nu bestaat, karakteriseren, ik zou zeggen: wij hebben West-Indische kolonien, overblijfselen van den ouden tijd, toen men in het bezit van kolonien de grootste bron van nationale welvaart meende te vinden; maar sedert eene reeks van jaren zijn die West-Indische koloniën voor ons lastposten. Waarom? Wat de eilanden betreft, dorre rotsen, de *raison d'être* van die koloniën bestaat niet meer. Men weet dat die eilanden vroeger voornamelijk bestonden door den smokkelhandel met de Spaansche kolonien. Sedert de openstelling van de Spaansche kolonien bestaat er geene reden meer om handels inrigtingen in die kolonien daar te behouden.

De redenen waarom de voornaamste van onze West-Indische kolonien, de landbouwkolonie Suriname, kwijnt en teruggaat, ja dreigt te niet te gaan, zijn tweërlei; zij zijn bekend, *vooreerst*: de kanker der slavernij, en in de *tweede* plaats niet minder het zoo ongelukkige absentisme. Dat de meeste en voornaamste belanghebbenden bij de welvaart der kolonie niet in de kolonie zelve aanwezig zijn, dat is voorzeker eene der voornaamste redenen van teruggang. Zoo ergens, kan men daaromtrent het spreekwoord toepassen: verre van zijn goed, digt bij zijne schade. Nu stelt dit ontwerp ons als middel van herstel voor, in de eerste, plaats de slavernij af te schaffen”.⁹⁸

⁹⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 927

⁹⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 927

⁹⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 927

Hij stelde vervolgens de vraag:

“Doet dit ontwerp iets en kan het iets doen, om de tweede reden van teruggang der kolonie Suriname te doen verdwijnen? Ik geloof het niet. Uit dit oogpunt beschouwd, kan men niet zeggen, dat het algemeen belang dezen maatregel vordert; integendeel. Hetgeen wij dikwijls bij de belanghebbenden bij de welvaart van Suriname opgemerkt hebben, is, dat zij gaarne zagen dat de Staat alles deed, maar dat zij zelve tot bevordering van hun welbegrepen eigenbelang zeer weinig deden; zeer weinig werden de handen uitgestoken om zelve aan het werk te gaan. Men zegt nu, de Staat moet emanciperen; de Staat moet zorgen voor werklieden; met één woord, alle zorgen voor de toekomstige welvaart der kolonie Suriname worden ook wederom door dit ontwerp op den Staat geschoven. Dit is, geloof ik; het algemeen karakter dezer wet”.⁹⁹

Met betrekking tot de tegemoetkoming vergeleek Van Bosse het plan van de Nederlandse regering met die van Engeland. Hij zei hierover:

“Engeland kan edelmoedig zijn, kan wat meer geven dan noodig is, zonder zich te verarmen. Wij zouden dat voorbeeld dus moeijelijk kunnen volgen. Maar er is nog eene tweede reden, en wel eene zeer gewichtige, waarom ik meen dat de Engelsche maatstaf van tegemoetkoming volstrekt niet in aanmerking kan komen. Dat kan nu niet gebeuren, en de tegemoetkoming, zij het dan ook langs een omweg, wordt dus ten koste van de Nederlandsche belastingschuldigen betaald. Ook daarin vind ik eene krachtige reden om, wat de berekening der tegemoetkoming betreft, zeer scherpte rekenen”.¹⁰⁰

Hij vervolgde met:

“Maar hoewel ik dienaangaande vele en gewichtige aanmerkingen heb gehoord, waarvan ik er velen deel, beschouw ik dit thans als zaken van meer ondergeschikt belang, waarover men, wanneer men de wet wil tot stand brengen — en dit wensch ik oprecht — moet heenstappen en veel van ons eigen gevoelen ten offer brengen. Op grond daarvan zal ik mij neerleggen bij de voorgestelde schadevergoeding van f 300 voor een slaaf in Suriname. Maar ik kan niet berusten in de berekening der vergoeding voor de slaven, op de eilanden aanwezig”.¹⁰¹

Van Bosse zei verder dat uit de stukken bleek dat zowel de Franse als Engelse koloniën verschillende bedragen hanteerden voor hun koloniën. Zo gaf Frankrijk een hogere ‘vergoeding’ voor de slaaf-gemaakten in Cayenne (Frans-Guyana) dan voor de slaaf-gemaakten op de eilanden (Martinique en Guadeloupe). Men betaalde voor een slaaf-gemaakte in Cayenne 618 francs en voor een slaaf-gemaakte op Martinique en Guadeloupe tussen 430 en 470 francs. Op basis hiervan stelde Van Bosse dat een vergoeding van f 250 te hoog was. In zijn woorden, “[] dan is eene vergoeding van f 250 voor een slaaf van onze onvruchtbare rotsachtige West-Indische eilanden te hoog. Neemt men de proportie, die tusschen de Fransche cijfers is aangenomen, in

⁹⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 927

¹⁰⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 928

¹⁰¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 928

aanmerking, dan zou men, de waarde van een slaaf in Suriname op f 300 stellende , als vergoeding voor een slaaf op de West-Indische eilanden niet meer dan f 225 moeten toekennen. Maar die verhouding, welke voor Frankrijk billijk was , is voor ons niet juist, want de Fransche eilanden, Martinique en Guadeloupe, zijn landbouwende kolonien en onze eilanden niet. En niettegenstaande deze omstandigheid gaf Frankrijk voor de slaven, die zich op Martinique en Guadeloupe bevonden, eene mindere vergoeding, dan voor die, welke op Cayenne aanwezig waren. Op dezen grond meen ik dus gerust te kunnen zeggen dat de vergoeding voor slaven, op sommige van onze West-Indische eilanden aanwezig, te hoog is berekend. Dit punt kan later opzettelijk worden behandeld. Ik roer het nu slechts aan, omdat ik voornemens ben daaromtrent een amendement voor te stellen”.¹⁰²

Vervolgens ging hij in op de kwestie omtrent het Staatstoezicht. Hij stelde het volgende:

“Ik stap hiermede af van het punt der berekening van de vergoeding. Ik zal nu nog een enkel woord zeggen over het toezigt, dat men over de vrijgemaakte slaven wenscht uit te oefenen. De steller van die memorie is wel een warm vriend van de Surinaamsche planters, maar ik geloof dat men hem groot onrecht zou doen, wanneer men hem onder de groote *négrophiles* rangschikte. Ik wijs slechts op een paar punten van die Memorie van Antwoord; op het blijkbaar welgevallen over den uitslag, waarmede de pogingen werden bekroond om oproerige slaven tot hun pligt te brengen , slaven , die de *stouthed* gehad hadden van zich vrij te verklaren. Er ontbrak maar aan dat er melding werd gemaakt, hoe de militairen, die deze *boschpatrouille* maakten, de gewone zegeteekenen medebragten: de afgekapte handen van de weggelooopen slaven! Op eene andere plaats van die Memorie worden evenzeer uitdrukkingen gebezigd, die aan Surinaamsche eigen aardigheden herinneren. Er wordt gezegd » dat de gouverneur alle gepaste maatregelen nam, die te zijner gebode stonden om zeker kamp van wegloopers *uit te roeijen*”.¹⁰³

Hierna ging hij verder in op de details van het regeringsrapport dat het beleid ondersteunde:

“Op blz. 14 vindt men eene hartroerende phrase zelfs over het slecht gedrag van de *vrijen* in Suriname. Daar wordt gezegd: Wat men nu in Suriname bij de vrije werklieden ziet gebeuren, is wel geschikt om te wenschen dat ook zij tot regelmatig werken worden genoodzaakt, zoowel in hun zedelijk als in hun stoffelijk belang. Het is ergerlijk, te vernemen hoe herhaaldelijk die lieden zich aan den arbeid onttrekken, hoe laat zij te werk komen, en welke hooge dagloonen zij eischen voor veelal weinig en slecht werk”.¹⁰⁴

Met betrekking tot de emancipatie zei hij:

¹⁰² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 928

¹⁰³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 928

¹⁰⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 julij 1862, vel. 253, p. 929

“Bovenal is het argument van degenen die het staatstoezicht in het algemeen en zoo als het in deze voordragt is voorgedragen, goedkeuren, dat, neemt men het weg, de opheffing der slavernij groote schokken zal doen ontstaan, eene wilde horde over Suriname zal uitstorten, zoodat de gevolgen niet zullen te voorzien zijn. Maar tegen dat argument heb ik eene tegenwerping. Meer dan 10 jaren is nu onder de slaven in Suriname sprake van emancipatie. Wij hebben uit de stukken gezien dat die slaven zóó boosaardig zijn om soms de vrijheid maar te nemen die nu naar hun zin wat te lang weg blijft. Het feit is niet tegen te spreken, uit verscheidene rapporten blijkt — het mogen kwaadwilligen zijn die hen daartoe ophitsen — de slaven rekenen er op dat weldra het uur hunner bevrijding zal slaan”.¹⁰⁵

Met betrekking tot de emancipatie en het nabije toekomstperspectief zei hij:

“Welken indruk zal het nu op de slaven maken indien men hun zal zeggen: gij zijt vrij, maar gij zijt verplicht om te blijven arbeiden, om niet uit het district te gaan waar gij woont. Gij zult door de politie worden gestraft als gij wat te lang rust, als gij u vermeent u in het minst te verzetten tegen alle maatregelen van voorzorg die wij goedvinden te nemen”.¹⁰⁶

Hierna stelde hij de onderstaande vragen:

“Is dat een toestand die het minst strookt met de denkbeelden, welke een gewoon slavenverstand kan en moet maken van de vrijheid? Is dat een toestand, waarbij de slaven zich rustig zullen nederleggen, wanneer zij hem vergelijken met hetgeen zij weten van hunne broeders in de naburige kolonien? Zullen zij het niet veeleer beschouwen als eene mystificatie, die dan vrij wat erger gevolgen kan hebben dan wanneer purement et simplement de vrijheid wordt uitgesproken? Ik vrees uit dien toestand veel erger schok dan uit eene onvoorwaardelijke vrijheid”.¹⁰⁷

De heer Van Bosse stelde verder dat:

“Zoo het de schuld is van de slaveneigenaars, kan dat dan een motief wezen voor ons om een zoo belemmerend, zoo weinig vruchtbaar, zoo weinig belovend toezigt te organiseren, als ons hier "wordt voorgebragen? Ik zeg het den geachten afgevaardigde uit Amsterdam (den heer Cool) na, ik ook had gewenscht dat men de emancipatie trapsgewijze had willen invoeren; boven alles had ik gewenscht dat men 10 of 12 jaren geleden anders had gehandeld, met een doorwerkt en doeltreffend plan, dat toen werd ingediend, maar door iemand, die in dien tijd niet tot de *personae gratae* behoorde, waarom dan ook door de Commissie, die het eerst met de behandeling van dit onderwerp is belast geweest, dat plan niet eens is vermeld geworden. Ik geloof echter, met dienselfden spreker, dat de tijd daarvoor thans voorbij is gegaan, en zoo de emancipatie dus nu een schok geeft, zal het deste erger zijn voor hen, die aanleiding hebben gegeven dat de zaak niet meer zonder schok tot stand te brengen is. In ieder geval het wets-ontwerp behelst de bepaling dat de slaven, niet bij de afkondiging der wet

¹⁰⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 929

¹⁰⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 929

¹⁰⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 929

in de kolonie, maar eerst een jaar daarna zullen vrijgesteld worden. De slaveneigenaars ontvangen dus nog een jaar gratie; laten zij zich dat jaar ten nutte maken, om te herstellen wat zij vroeger verzuimden, om op de betere gevoelens hunner slaven te werken en aldus te trachten, als het uur der emancipatie slaat, minder wrevel bij hunne voormalige slaven aan te treffen; laten zij aldus door hunne eigene handelingen trachten bij te dragen om de toekomst minder duister te doen inzien”.¹⁰⁸

Zoals eerder besproken, presenteerde de regering haar afschaffingsplan als een pakket. Op basis van dit pakket van maatregelen richtte Van Bosse zich op de kwestie omtrent immigratie en contractarbeid.

“In de laatste plaats wensch ik nog een woord te zeggen over de *immigratie*. De geachte spreker uit Dordt heeft dezen morgen daar reeds over gesproken en ook dit zal mij aanleiding geven de Vergadering niet lang bezig te houden. De immigratie is een geheel afgescheiden onderdeel van deze wet: de emancipatie en hare gevolgen, de vergoeding, die voor de vrijmaking aan de slavenhouders zal worden betaald, is eene geheel andere zaak dan de toekomst, die men hier regelen wil door het voorstel over immigratie. Die laatste quaestie plaatst ons op zuiver economisch terrein. Daarbij is het alleen de vraag, of het noodig is en of het algemeen belang vordert, dat de Nederlandsche belastingschuldigen op contributie worden gesteld om de planters in de kolonie Suriname in staat te stellen om suiker te produceren; of men het stelsel, dat tegenwoordig weinig vruchten afwerpt, wil behouden en door nieuwe en krachtige bijdragen uit de staats-schatkist of uit de algemeene beurs, de Surinaamsche planters in de gelegenheid wil stellen betere zaken te doen. Ziedaar het vraagstuk theoretisch, in beginsel, naakt zoo ge wilt, voorgesteld. Maar *zóó*, en niet anders is het”.¹⁰⁹

Bewust of onbewust onthulde Van Bosse de geracialiseerde essentie die in het ontwerp onder andere terug te vinden was in het onderdeel over de contractarbeid.

“Ik vraag, Mijne Heeren, als men in deze of gene provincie beetwortelsuiker-fabrieken wilde oprigten, doch dit niet kon geschieden of het Gouvernement moest arbeiders leveren, wat gij dan wel zoudt zeggen? Is het hier een ander geval? Indien onze landbouwers, handen te kort komende om hooi te maken (want men weet, vroeger kwamen er vele van die arbeiders uit het naburige Duitschland over, doch tegenwoordig is dat veel minder) zich tot den Minister van Binnenlandsche Zaken wendden met het verzoek om hun op staatskosten arbeiders te verschaffen, of wanneer iets dergelijks werd gevraagd door de eigenaars van veenderijen, die ook zoo dikwijls gebrek aan handen hebben, wat zou men daarvan zeggen? Ik geloof, dat de aanvragers met het antwoord niet uitermate tevreden zouden zijn”.¹¹⁰

Het Tweede Kamerlid twijfelde of, nadat de slavenhouders gecompenseerd waren voor de vrijlating van de slaaf-gemaakten, de regering ook voor arbeidswerving diende te betalen:

¹⁰⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 929

¹⁰⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 929

¹¹⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 929

“Men vergeet bij deze zaak al dadelijk, als men de zaak in verband met de emancipatie voordraagt, dat de Staat aan de planters het kapitaal teruggeeft, dat hij hun door de vrijverklaring der slaven ontnemt, dat de Staat hun bovendien in het bezit van hun grond laat. Men vergeet dit en komt daardoor tot den eisch, dat de Staat moge goedvinden eenige millioenen te besteden, om de kolonie in staat te stellen suiker te produceren”.¹¹¹

Van Bosse concludeerde dat hij bereid was om de wet te ondersteunen onder de voorwaarden dat hij enige wijzigingen (amendementen) doorgevoerd kon krijgen.

“Ik zal zwijgen over andere bedenkingen, die ik nog tegen dit wets-ontwerp op dit oogenblik heb. Ik zal alleen melding maken van eene bepaling van de wet, die op zich zelve genoeg zou zijn geweest om mij de wet te doen afstemmen; ik bedoel art. 10 van het eerste onderwerp, volgens welke ook schadevergoeding zal moeten worden verleend voor weggelopen of vermiste slaven, waarmede ik mij nooit en onder geene voorwaarde zal kunnen vereenigen. Ik zal daarover thans niet uitweiden en alleen als resumé verklaren, dat ik geheel bereid ben het offer te brengen, dat vereischt wordt om het voornamelijk doel van deze wet te bereiken; dat ik wensch mede te werken om deze wet tot stand te brengen en dat ik wil trachten zooveel in mij is door het voorstellen van amendementen het doel te bereiken, dat ik wensch te bevorderen, namelijk dat ik mijne stem aan deze wet zal kunnen geven”.¹¹²

Deze openingsstatements van de eerste debatdag laten zien dat de mensen die in deze periode leefden, veel wisten over slavernij en de Nederlandse rol hierin.

Na de openingsstatements over de regeringsvoorstellen door de zes Tweede Kamerleden gaven andere Kamerleden hun inbreng. Die zullen we nu gaan behandelen.

4.2 Het debat over opheffing van de slavernij

Vanaf het begin van het parlementaire debat maakten de slavenhouders, zoals de heer Culchier, en anderen die verantwoordelijk waren voor het indienen van een petitie namens deze groep, duidelijk dat zij zichzelf zagen als slachtoffers van de afschaffing van de slavernij. Tenminste, dit is hoe zij zichzelf opstelden. Daarbij hadden zij niet alleen de regering weten te overtuigen dat zij gecompenseerd dienden te worden, ze dienden ook een petitie in voor een hogere compensatie. Dit was nog voordat het parlementaire debat over de afschaffing van de slavernij was begonnen.

Belangrijk hierbij is om te herinneren aan het feit, zoals in de introductie van dit onderzoeksrapport te lezen is, dat slavernij een legale praktijk was die wettelijk werd bekrachtigd door de Staat.

Volgens het commissielid Dunbar van de commissie die de petitie in ontvangst nam:

¹¹¹ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 929

¹¹² *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 930

“Adressanten zijn van oordeel dat de bij het wets-ontwerp tot afschaffing der slavernij in Suriname voorgestelde tegemoetkomen aan de eigenaars van slaven te gering is. Zij gronden deze meening daarop, dat de slaaf werkelijk *het eigendom* van zijn meester is en dus de opheffing der slavernij eene onteigening is, terwijl ook de afschaffing van den slavenhandel op dit beginsel geene inbreuk heeft kunnen maken”.¹¹³

De adressanten wijdden verder uit dat:

“Vroeger, en zelfs nog niet zeer lang geleden, werd het houden en aankopen van slaven in de kolonie *van overheidswege* niet alleen *aangemoedigd en beschermd*, maar zelfs *verplichtend gemaakt*. Bovendien werd het mamumitteren moeilijk gemaakt en was het den slaven zelfs verboden zich vrij te koopen. De slavernij werd toen dus niet alleen als wettig beschouwd, maar ook beschermd; de slaaf is dus het bij de wet erkend eigendom van zijn meester”,¹¹⁴

De parlementariërs werden door de adressanten herinnerd aan hun belangen door het volgende te stellen:

“Adressanten meenen dat het in het belang ook der kolonie zou zijn om hun verzoek toe te staan, daar zij anders moeilijk in staat zullen zijn om hunne industrie daar voort te zetten, door het gemis aan arbeiders en de zware kosten voor hen aan het huren van immigranten verbonden”.¹¹⁵

Dit was duidelijk een sterk argument voor hun eis en geeft de kern aan van het slavernijsysteem. Een systeem dat was vervlochten met zowel de maatschappij als de staat. Om hun eisen te onderbouwen, stelde één van de vertegenwoordigers van de slavenhouders, J.B. de Mesquita uit Paramaribo, een bedrag voor van f. 400,-.¹¹⁶

De heer Dunbar vervolgde met:

“Zij achten de betaling eener bijdrage voor de aanhuring van een vrijgemaakte of immigrant onbillijk [] Zij wenschen eindelijk, dat de immigratie van Nederlanders in de kolonie van rijkswege zal worden aangemoedigd”.¹¹⁷

Vanaf dit moment verschoof de discussie -nog voordat het parlementaire debat gestart was- van de kwestie omtrent de vrijheid voor de slaaf-gemaakten, naar de compensatie voor de slavenhouders.

¹¹³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 931

¹¹⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 930 (nadruk toegevoegd)

¹¹⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 930

¹¹⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 76ste zitting – 2 juli 1862, vel. 253, p. 930

¹¹⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 931

Er waren 56 parlementariërs aanwezig bij de zitting, van wie er 12 deelnamen aan het afschaffingsdebat. Dit waren: Van Nispen, Storm, Mijer, van Lynden, Van Bosse, Dirks, Van Soeterwoude, Cool, Van Eck, Van Goltstein, Heemskerk en De Raadt.

Minister van Koloniën Uhlenbeck_ gebruikte de mogelijkheid om te reageren op de openingsstatement van Jacob Dirks (Conservatief vertegenwoordiger uit Leeuwarden) door te zeggen:

“Heb ik den geachten afgevaardigde uit Leeuwarden goed verstaan , dan heeft hij in zijne uitvoerige rede in de eerste plaats aangetoond, dat de emancipatie gewichtig is voor vier partijen: de slaven, de slavenhouders, de kolonien en den moederstaat []

In de vierde plaats heeft die geachte spreker wat de schadevergoeding betreft aanbevolen groote voorzigtigheid en naauwlettendheid. Hij meent, dat de voorgestelde cijfers dier vergoeding te hoog zijn, vooral voor hen, die regt op manumissie hebben verkregen. Hij is ook van oordeel, dat de vergoeding moest verschillen naar mate van hun leeftijd, werkvaardigheid enz.” ¹¹⁸

Verder zei de minster:

“Van de andere zijde staat het evenzeer vast, dat zij , die regt op manumissie hebben verkregen , niet kunnen worden vrijgemaakt zonder dat de eigenaren van die slaven tegemoetkoming erlangen voor het verlies dier werkkrachten”. ¹¹⁹

Hij maakte van de gelegenheid gebruik om te reageren op het voorstel tot Staatstoezicht door te stellen:

“Ik geloof dat de geschikte gelegenheid om dit punt te bespreken zich zal voordoen bij de behandeling van het artikel aan dit onderwerp gewijd. Nu reeds kan ik verklaren dat, al mogt ik toegeven, dat het staatstoezigt niet zoo langdurig behoeft te zijn, als bij de wet is voorgesteld, ik niettemin, met de kennis die ik heb van den aard der negers en van het karakter der tropische volksstammen in 't algemeen, een staatstoezigt noodig en nuttig oordeel voor hen, die bevrijd worden van de tegenwoordige knellende banden”. ¹²⁰

Ook stond hij stil bij de rederatie van de regering omtrent de noodzaak van Staatstoezicht:

“Dat staatstoezigt is niet zoo zeer noodig voor het verbeteren en opleiden van de reeds volwassenen, die reeds in hun karakter en hun doen en laten eene bepaalde rigting hebben aangenomen; maar wel is het nuttig en noodig voor het opkomend geslacht, om

¹¹⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 932

¹¹⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 932

¹²⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 933

dat geslacht door Christelijk en schoolonderwijs en door goede voorbeelden te brengen op een ander standpunt, dan waarop hunne ouders zich thans bevinden".¹²¹

Verder stelde de minister van Koloniën dat de regering zich tot taak had gesteld om orde en rust te bewaren na de afschaffing van de slavernij.

"Ik wil den geachten spreker alleen nog dit antwoorden, dat de Regering er allezins op bedacht is om, wanneer het tijdstip der emancipatie zal zijn aangebroken, zoo vele nieuwe krachten op te nemen bij het leger en bij de zeemagt, als dienstig zullen zijn om de wet zoo uit te voeren, dat de rust en orde de kolonie niet worden verstoord, of alhans die verstoringen, die men zou kunnen te gemoet zien, terstond zullen worden onderdrukt. Ik ben voor het overige den geachten spreker verplicht voor de verklaring, dat hij, indien de wet zooveel mogelijk in haar geheel wordt gehouden, zijne stem daarvoor wil uitbrengen".¹²²

Hij vervolgde dat de morele basis voor de afspraken van de heer Van Bosse (Liberaal uit Zutphen) vooral gebaseerd was op een gebrek aan kennis met betrekking tot de natuur van de slaaf-gemaakten. In de woorden van minister Uhlenbeck:

"[] men vrij moet zijn en bij het tot stand brengen der emancipatie de vrijgemaakten zoo min mogelijk aan staatstoezicht moeten worden onderworpen. Indien die geachte spreker met deze bevolking bekend ware, haren landaard kende, dan geloof ik niet dat hij dit beweren zoo zeer op den voorgrond zou stellen, maar zich zou kunnen vereenigen met het denkbeeld om van staatswege toezigt uit beoogt zulks, en mag als juist worden aangemerkt. te doen oefenen over de vrijgemaakten na de emancipatie; hen

te behandelen als onmondigen, die raad, leiding en ondersteuning noodig hebben van hunnen voogd. De geachte spreker uit Zutphen heeft zich in hoofdzaak kunnen vereenigen met de beschouwingen van den geachten afgevaardigde uit Zwolle []".¹²³

De minister van Koloniën vervolgde dat het:

"[] oogpunt ten aanzien van die kolonie in eene minder gunstige verhouding zal gebragt zijn, dan nu reeds het geval is. Ieder staathuishoudkundige zal met mij instemmen dat het de taak der Regering niet is om den arbeid te organiseren en te leiden, maar tevens beamen dat bij eene gezonde opvatting van dit wets-ontwerp ook zoodanige arbeid-regeling niet wordt beoogd; dat alleen de bijzondere toestand, waarin de koloniën verkeeren, aanleiding geeft tot, zelfs voorschrijft het van staatswege leiden en bevorderen van den arbeid, omdat anders te vreezen is dat die stil zal staan, en daaruit de schromelijkste gevolgen zullen te wachten zijn. Men verlieze niet uit het oog dat de neger op dit oogenblik nog in dezelfde verhouding staat tot zijnen meester, als jeugdige onmondige kinderen tot hunnen vader".¹²⁴

¹²¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 933

¹²² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 933

¹²³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 933

¹²⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 933

Hierna stelde de minister dat vrijheid niet kon wachten. De regering diende niet alleen in afschaffing het voorbeeld van de Britten en de Fransen volgen, maar ook:

“De emancipatie mag niet langer worden uitgesteld. De slaven-eigenaren hebben aanspraak op eene billijke tegemoetkoming. De maatstaf daarvoor bij het wets-ontwerp aangenomen Daarbij is gelet op de waarde der slaven en hetgeen bij de emancipatie is uitgekeerd in de Engelsche en Fransche koloniën”.¹²⁵

Hierna gaf de Minister van Koloniën nog een verklaring waarom Staatstoezicht volgens hem noodzakelijk was.

“Het staatstoezicht is gedurende een zeker aantal jaren noodig om de slaven, tot gezinnen vereenigd te doen leven, aan arbeid in hun eigen belang te gewennen, van het begaan van uitspattingen terug te houden, en vooral om de nog onvolwassenen door school- en godsdienstig onderwijs tot een hooger maatschappelijk standpunt op te voeren”.¹²⁶

De argumentatie en rechtvaardiging van de minister van Koloniën met betrekking tot het afschaffingsplan van de regering werden bevraagd door de heer Van Nispen van Sevenaer (een liberaal en vertegenwoordiger uit Nijmegen). Het leidde tot de volgende opmerkingen:

“Ik wensch de uitroeijing der slavernij, maar voor mij is het hoofddoel daarbij, dat de afschaffing der slavernij strekke ter verbetering van den toestand der slaven, ter verbetering van den morelen toestand waarin zij verkeerden; eene verbetering nu door den band der slavernij in hooge mate belemmerd en verhinderd. Dit hoofddoel is bij de wet soms welligt wat op den achtergrond en daarentegen het belang om Suriname als landbouwende kolonie te behouden wat sterk op den voorgrond gekomen. Voor hetgeen in mijn oog het hoofddoel is, moet ik in de wet waarborgen hebben, en ik erken dat men getracht heeft ze er in te brengen. Voor de verbetering van den morelen toestand der slaven kunnen, dunkt mij, alleen de offers gebragt worden die de Staat zich voor de emancipatie zal moeten getroosten. Wanneer ik zie in welken toestand de slaven verkeerden zoowel door de verderfelijke werking van de slavernij als ten gevolge van []”.¹²⁷

De heer Storm van 's Gravesande (Conservatief-Liberaal vertegenwoordiger uit Steenwijk) ondersteunde de argumentatie van Van Nispen van Sevenaer door te stellen dat:

“Ik verkeer in een soortgelijk geval als de voorgaande geachte spreker; ook ik kan met geene mogelijkheid mijne stem geven aan dit wets-ontwerp, want ik vind daarin volstrekt niet de waarborgen, die ik zou meenen dat noodig zijn om tot eene gewenschte emancipatie te komen. Ik vrees al te zeer dat het ons te laat zou berouwen, onze

¹²⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 934

¹²⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 934

¹²⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 934

toestemming te hebben gegeven tot het besteden van vele millioenen, die op het eind zouden blijken weggeworpen te zijn”.¹²⁸

Ter verduidelijking is het belangrijk op te merken dat de regering haar afschaffingsplan presenteerde als een pakket aan maatregelen bestaande uit vier componenten, te weten: opheffing, compensatie, staatstoezicht en immigratie. Dit combineren van verschillende wetsvoorstellen tot een uitgebreid totaalpakket maakte dat de heer Storm van 's Gravensande het volgende opmerkte:

“Er is reeds veel over dit wets-ontwerp gesproken, en ik zal dus de gronden, die ik voor mijn gevoelen heb, niet nader ontwikkelen. Ik heb alleen het woord gevraagd, omdat ik tot eene tegenovergestelde conclusie kom dan de vorige geachte spreker, en *tegen* art. 1 stemmen zal. Ik ben niet gestemd tegen de emancipatie in het algemeen, maar wanneer ik in dit wets-ontwerp de middelen niet zie om tot eene behoorlijke afschaffing der slavernij te komen, dan kan ik onmogelijk mijne stem geven aan een artikel dat bepaalt: » De slavernij in de kolonie Suriname is opgeheven *op den eersten October 1863*”.¹²⁹

In reactie op deze bijdrage van Storm van 's Gravensande kreeg de heer Mijer (conservatief vertegenwoordiger uit Zwolle) het woord. Hij zei:

“Ik heb die stellige verklaring van den Minister met genoegen vernomen. De Regering moet in deze aangelegenheid niet hinken op twee gedachten; zij moet bepaald weten wat zij wil, voor dien wil uitkomen en verklaren dat zij er niet van zal afgaan, want, zoo ooit, zal in deze zaak de Regering in de allereerste plaats verantwoordelijk zijn voor de uitvoering. En in dien zin wordt de bedoelde verklaring van den Minister van Kolonien dan ook door mij opgevat. Ik stel vertrouwen in de uitvoering. Ik heb daarvoor twee redenen. In de eerste plaats mogen wij bij de beoordeeling van dit wets-ontwerp niet uit het oog verliezen, dat het niet het eerste is, hetwelk aan de Kamer wordt aangeboden ; wat nu aan de overweging der Staten-Generaal wordt onderworpen is de vrucht van een veeljarig overleg. Er is bijna geen enkel punt, in verband met de emancipatie, dat niet over en weer breedvoerig besproken is. Omtrent de hoofdbeginselen is men het langzamerhand zoo goed als eens geworden. De noodzakelijkheid van de afschaffing der slavernij is geen betwist punt meer. Men zou zich schamen daartegen eene stem te verheffen”.¹³⁰

Hij ging verder door onderstaande te stellen:

“De billijkheid eener vergoeding aan de eigenaren van slaven is ook erkend, al moge men omtrent de qualificatie in gevoelen verschillen. Ook aan de regeling van het toezigt van den Staat over de vrijgemaakte slaven, waarover zooveel gesproken is in de vergadering van gisteren, heeft de groote meerderheid haar zegel gehecht, overtuigd dat zonder

¹²⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 934

¹²⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 934

¹³⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 935

hetzelve de vrijgemaakten gevaar loopen hunne vrijheid te misbruiken en ongelukkiger te worden, dan zij het te voren waren".¹³¹

Volgens hem was het zo dat:

"De strijd over dit punt kan loopen over de grenzen, over den duur van het staats-toezigt, en andere bijzonderheden van ondergeschikt belang betreffende; men kan wenschen van de Regering inlichtingen te bekomen over enkele punten; maar het beginsel zelf is door de groote meerderheid erkend element der emancipatiewet te moeten zijn".¹³²

Hij pleitte voor compensatie voor de slavenhouders met de stelling:

"Het zal geld kosten." Ja, Mijne Heeren, ik erken dit; maar 't is onvermijdelijk. De Britsche emancipatie heeft, meen ik, 220 millioen, de Fransche 60 millioen gekost; terwijl de Nederlandsche voor de West-Indie slaven op 15 millioen wordt geschat. Ik zal er eenige millioenen bijdenken, omdat het mogelijk is dat de Regering zich misrekend heeft. Maar ook dan nog acht ik den koop niet te duur gesloten; ook dan nog meen ik dat de Nederlandsche natie een einde moet maken aan datgene, hetwelk door zoo velen, en ook door mij, eene schandvlek der natie wordt genoemd, die zoo spoedig mogelijk moet uitgewischt worden. Wanneer ik na ga, dat de Nederlandsche Staat uit den toestand der slavernij willens en wetens zijn aandeel van geldelijk belang heeft getrokken, dan spreek ik niet zoo uitsluitend het anathema uit over de slaven-eigenaren, als gisteren is geschied; maar dan voeg ik er bij dat menscheit en godsdienst der Regering en Vertegenwoordiging de verpligting opleggen om een einde te maken, en wel zoo spoedig mogelijk, aan dien onnatuurlijken en onhoudbaren toestand".¹³³

Hij ging verder door het volgende te zeggen:

"Ik zal er twee noemen. In de eerste plaats de schadeloosstelling aan de eigenaren. Hoe men ook de emancipatie regele, zonder die vergoeding zal men toch niets vermogen. Dat bedrag wordt bij dit ontwerp slechts op 12 millioen gesteld, waarbij moeten gevoegd worden 8 millioen voor de immigratiekosten. Maar of men 15, 14 of 12 millioen stelt, het is eene constante grootte, die men zich zal moeten getroosten, welk emancipatie-plan men ook aanneme.

Ik noem in de tweede plaats het verlies, dat de koloniale kas lijden zal door vermindering van inkomsten en door vermeerdering van uitgaven. Ik geloof dat, indien de emancipatie regelmatig en doelmatig zal worden uitgevoerd, indien het meesterschap van particulieren overal zal vervangen worden door het gezag van den Staat, de kosten van dat bestuur gerust kunnen berekend worden op 6 à 8 ton 's jaars; terwijl het vermoedelijk verlies aan inkomsten van de koloniale kas door de

¹³¹ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 935

¹³² *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 935

¹³³ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 935

Staatscommissie van 1853 is begroot op ongeveer drie ton , zijnde, naar ik meen, 33 per cent van alle fiscale inkomsten van Suriname”.¹³⁴

De implicatie van deze redenering is dat de Nederlandse Staat en bevolking zich opofferden voor de vrijheid van de slaaf-gemaakten. Politicus Mijer zei verder:

“[] aan te wenden voor de vrijmaking der slaven, maar tot ontlasting van de burgers van onzen Staat, zoo moet ik zeggen : dit offer wordt geëischt, ik kan er mij niet van ontslaan; maar dat offer zal mij niet terughouden om voor art. 1 van deze voordragt te stemmen. Overigens zal ik, zooveel ik kan, gaarne bijdragen om deze wet in hare oeconomie te verbeteren; maar mogt aan mijne wenschen niet worden voldaan, dan nog zal ik niet tegen deze voordragt stemmen, omdat ik wil stemmen voor de afschaffing der slavernij”.¹³⁵

Deze bijdrage aan het debat zorgde ervoor dat de heer Storm van s’ Gravensande het woord nam om zijn positie helderder onder het voetlicht te brengen en te verklaren waarom hij tegen Art. 1. zou stemmen:

“Ik ben niet tegen de emancipatie en niemand is er hier tegen, maar zoo ik tegen art. 1 stem, dan is het, omdat ik mij niet kan vereenigen met de wijze waarop en de voorwaarden waaronder zij plaats zal hebben ingevolge *dit* wets-ontwerp. Mijn enthousiasme gaat niet zoo ver als dat van den geachten spreker uit Zwolle (de heer Mijer) om te zeggen: al stonden slechts de twee eerste artikelen in de wet, dan zou ik er voor stemmen. Dat zou een bewijs zijn van weinig staatswijsheid”.¹³⁶

Storm van s’ Gravensande stelde hierop twee vragen:

“Het is zonderling, Mijne Heeren, maar het is niet te ontkennen: ieder heeft bezwaren tegen dit voorstel, niemand, wien men het ook vraagt, of deze wet goed is, zal een toestemmend antwoord geven. Mag men nu zoo ver gaan om haar toch aan te nemen, omdat zij de vrucht is van een langdurig onderzoek, zoo als de afgevaardigde uit Zwolle zegt? Zal de laatste vrucht van een langdurig onderzoek altijd de beste vrucht wezen?”

¹³⁷

Hij formuleerde de antwoorden op zijn twee vragen als volgt:

“Ik geloof het niet. Het is een argument dat geen hout snijdt, zoo als men pleegt te zeggen. Omdat eene zaak lang onderzocht is, wordt zij nog niet altijd beter, en in het onderhavige geval geloof ik inderdaad dat er vroeger betere plannen aan ons zijn voorgesteld. In ieder geval, zóó ver gaat mijn enthousiasme niet voor de afschaffing om

¹³⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 936

¹³⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 936

¹³⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 937

¹³⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 937

met den geachten spreker te zeggen: wij mogen geen minuut meer wachten; wij moeten alles aannemen, wat ook voorgedragen zij".¹³⁸

De heer Van Lynden (een Antirevolutionaire vertegenwoordiger uit Arnhem) nam de tijd die hem was gegeven om de standpunten en argumenten die naar voren waren gebracht door Van Sevenaer en Storm van 's Gravesande te analyseren. De Antirevolutionair Van Lynden opende zijn statement met:

"Er is niemand van ons, hebben die sprekers gezegd, en niemand heeft hen teruggesproken, die de emancipatie der slaven niet wil. Ik geloof ook dat men dit wel in het algemeen kan aannemen; maar er zijn nuances, schakeringen in dat verlangen. De een is wat driftiger, de ander wat bezadigder. De geachte spreker uit Steenwijk behoort niet tot de driftigen en zijne rede was uitnemend geschikt om het enthousiasme van anderen te temperen. Ik moet evenwel zeggen, dat bij mij dat doel niet bereikt is en dat ik voor die zaak nog eenig enthousiasme gevoel".¹³⁹

Verder zei hij:

"Nu moet ik zeggen dat ik de bezwaren van deze geachte sprekers niet begrijp. Het eerste hoofdstuk bevat vier artikelen, die even zoo vele beginselen bevatten waarop het wets-ontwerp gegrond is. Ik kan mij zeer goed voorstellen dat men tegen één of meer van die beginselen gestemd is, maar ik kan mij minder goed voorstellen dat, indien men de emancipatie wil, men dan, uit vrees voor de verdere uitwerking en toepassing dat beginsel in de wet, het hoofdbeginsel zou willen verwerpen. En dat toch zou het geval zijn, indien deze Kamer luisterde naar den raad van den geachten spreker uit Steenwijk; zoo de Kamer dit artikel afstemde, zou zij uitspreken, dat zij niet wil dat de slavernij in de kolonie Suriname zal opgeheven zijn op 1 October 1863".¹⁴⁰

Hij vervolgde dat:

"Ik geloof dus dat dit een zeer verkeerde raad is. Ik herhaal: het is hier de vraag, of men het beginsel wil; over de toepassing kan men nader spreken. Wil men het beginsel niet, dan is het consequent tegen art. 1 te stemmen; wil men het beginsel wèl, dan moet men stemmen voor art. 1, en, wordt dat beginsel niet goed uitgewerkt en toegepast in de verdere bepalingen der wet, dan stemme men later tegen de wet in haar geheel; dat blijft vrij. Maar dat men, bezwaren hebbende tegen de toepassing van het beginsel en niet tegen dat beginsel zelf, tegen dat beginsel zou stemmen, dat zou den schijn hebben van een *protestatio actui contraria*. Het is er verre af dat ik den geachten spreker van zoo iets zou verdenken, maar als men zegt dat men de emancipatie wil en men gebruikt dan niet de eerste gelegenheid om dit hier openlijk uit te spreken, dan is het, dunkt mij, niet ernstig met die emancipatie gemeend".¹⁴¹

¹³⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 937

¹³⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 937

¹⁴⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 937

¹⁴¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 937

Zoals reeds besproken, werd het afschaffingsplan gepresenteerd als een uitgebreid totaalpakket met vier componenten, namelijk: opheffing, tegemoetkomen, staatstoezicht en immigratie. Nu Van Lynden opheffing tot prioriteit was gaan verheven, besloot Mijer de focus te verschuiven naar Staatstoezicht. Hij stelde in reactie op Van Lynden:

“Trouwens meen ik ook reeds zeer duidelijk te hebben te kennen gegeven, dat ik de emancipatie wensch te omgeven met de noodige waarborgen voor den dag van morgen. Niemand is meer dan ik doordrongen van het hooge gewigt van dien dag, den *lendemain* der emancipatie. Daar komt het eigenlijk op aan. De vrijverklaring is spoedig uitgesproken; maar welke de toestand zal zijn der vrijgemaakten, is eene zaak van staatswijsheid en gemoedelijke zorg. Ik zal dus gaarne bijdragen om die zorg te helpen nemen, opdat de vrijverklaring zij wat wij allen moeten wenschen : eene weldaad èn voor de vrijverklaarden èn voor hunne generatien”.¹⁴²

Echter, Mijer ging verder met het bevragen van de overgangsregeling zoals die was voorgesteld door de regering:

“Ik begrijp niet op welke wijze de slaaf, terwijl hij nog slaaf is, gelegenheid zal hebben om schikkingen te maken en maatregelen te nemen met betrekking tot het sluiten van overeenkomsten met zijnen meester of eenigen anderen huurder. Ik begrijp dit niet, omdat in dien tusschentijd de verhouding tusschen den slaaf en den meester niet veranderd wordt, zoodat de slaven in de overgangsperiode, die de emancipatie voorafgaat, nog niet bezitten de hulpmiddelen, die hun later tot liet sluiten der werkovereenkomsten ten dienste zullen staan”.¹⁴³

Deze bevragingen verplichtte de overheid om haar oorspronkelijke plan te heroverwegen en een datum vast te stellen voor de afschaffing van de slavernij.

“De heer Uhlenbeck, *Minister van Kolonien*: Mijnheer de Voorzitter, ik neem volgaarne het amendement, dat anders door den geachten afgevaardigde uit Gorinchem zou worden voorgesteld , over. Art. 1 zal zoo moeten gelezen worden: » De slavernij in de kolonie Suriname is opgeheven op den eersten Julij 1863”.¹⁴⁴

De regering beschouwde zich in haar positie als een eerlijke intermediair tussen de slaaf-gemaakten en de slavenhouders. Maar volgens Mijer was de realiteit anders:

“De heer Mijer: Ten gevolge van eene bemerking in het Voorloopig Verslag heeft de Minister het woord *vergoeding* gewijzigd in *tegemoetkoming*. Ik moet verklaren, dat de redenen, die tot die veranderde redactie hebben aanleiding gegeven, mij niet hebben overtuigd. Eene reeks van wettelijke bepalingen heeft de slaven verklaard tot het wettig

¹⁴² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 julij 1862, vel. 257, p. 938

¹⁴³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 julij 1862, vel. 257, p. 938

¹⁴⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 julij 1862, vel. 257, p. 938

eigendom hunner meesters. Zij zijn verhandelbare zaken, en deze eigendomsregten kan de wetgever niet ontnemen zonder schadeloosstelling”.¹⁴⁵

Vervolgens stelde hij een vraag waarop hij zelf direct het antwoord leverde:

“Is dit juist, zoo als ik geloof, dan is de eenige gepaste benaming: *schadeloosstelling*. Er is slechts ééne eerlijkheid: wat men geven moet, moet men ten volle uitkeeren. Nu kan men aan een gedeelte eene zekere bestemming geven, ook in het belang van dengene, die schadeloosstelling erlangt, zoo als hier wordt voorgesteld ; maar de zaak blijft dezelfde. De Staat, die zelf de voordeelen der slavernij gehad heeft, kan haar niet afschaffen zonder schadeloosstelling”.¹⁴⁶

Zo redenerend sprak hij verder:

“Het komt mij dus voor, dat de gewijzigde redactie niet gelukkig is, en ik zou in plaats van het woord *tegemoetkoming* wenschen te lezen *schadeloosstelling* [] De *wijziging* van den heer Mijer wordt ondersteund door de heeren: Wintgens, de Brauw, Tutein Nolthenius, van Asch van Wijck en Franssen van de Putte, en komt mitsdien in beraadslaging”.¹⁴⁷

Dit wijzigingsvoorstel kreeg tegenspraak van de heer Van Bosse op basis van het volgende:

“Het is eene billijke tegemoetkoming omdat het betreft een eigendom, die uit zijn aard precair is, die sedert eene reeks van jaren door de uitsterving der slaven voor de bezitters geheel moet verloren gaan. In zoodanigen stand van zaken heeft de wetgever gewis het regt ook zonder schadeloosstelling de vrijheid terug te geven aan onze natuurgenooten. Daar kan men alleen spreken van tegemoetkoming, en behoeft men niet aan eene volledige schadeloosstelling te denken”.¹⁴⁸

De mening van Van Bosse werd ondersteund door Van Nispen van Sevenaer en Dirks, zoals terug te lezen valt in het onderstaande citaat:

“De heer Van Nispen van Sevenaer: Wanneer men dan, zoo als bij dit wets-ontwerp het geval is, voorstelt aan allen eene gelijke tegemoetkoming te geven, dan zal men toch het woord *schadeloosstelling* niet kunnen gebruiken. Dat woord kan dan voorzeker nimmer juist zijn. Het zou een zeer ongelukkig denkbeeld zijn om in de wet eene bepaling op te nemen dat de eigenaars aanspraak hebben op schadeloosstelling, hetgeen dus heet volledige herstelling van schade. Daarin zou ik alleen genoegzamen grond vinden om tegen de wet te stemmen”.¹⁴⁹

¹⁴⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 939

¹⁴⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 939

¹⁴⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 939

¹⁴⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 939

¹⁴⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 939

De heer Dirks bevestigde de posities van Van Bosse en Van Nispen van Sevenaer. Hij bracht wel meer scherpte aan in de argumenten tegen schadeloosstelling door het volgende te stellen:

“De heer Dirks: Gisteren is door den geachten spreker uit Hoorn (den heer Tutein Nolthenius) de juiste opmerking gemaakt, dat het niet mogelijk was een slaaf te taxeren, omdat men niet enkel te oordeelen heeft over zijn leeftijd, zijne werkkraft, zijne geschiktheid voor den arbeid, maar ook over zijne zielskraft, zijne moraliteit. Daarom kan er dan ook geene sprake zijn van *schadeloosstelling*, omdat men dan zou moeten weten, wat men niet kan weten, welke *schade* er geleden wordt”.¹⁵⁰

Hij beargumenteerde ook dat:

“Men heeft, waarschijnlijk ook op dien grond, dat woord laten varen en de uitdrukking *vergoeding* aangenomen. Want *schadeloosstelling* is, naar mijn oordeel althans, nog iets anders dan *vergoeding*. Ik wil dit evenwel daarlaten. Genoeg dat ook het woord *vergoeding* aanstoot heeft gegeven, en men nu gekomen is tot de uitdrukking *tegemoetkoming*. Ik geloof dat wij ons bij dat woord moeten houden, want zoo wij hier in art. 2 bepalen dat er *schadevergoeding* zal worden verleend, dan zouden wij, om consequent te zijn, in art. 9 misschien tot eene verhooging van de daar gestelde som moeten komen. Ook dit wensch ik te voorkomen en op dien grond dring ik er op aan dat het woord *tegemoetkoming* blijve behouden”.¹⁵¹

In tegenstelling tot de bovenstaande argumentatie die vooral gebaseerd was op morele argumenten, koos de heer Elout van Soeterwoude voor een systematische benadering in het debat.

“Mijnheer de Voorzitter bij de reeds aangevoerde argumenten wensch ik ook te doen gelden, dat hier geene sprake is van eene eigenlijke onteigening ter algemeenen nutte, waarvoor schadeloosstelling verplichtend is. Het geldt hier de afschaffing van een stelsel, de opheffing van een onnatuurlijken toestand en dien ten gevolge wordt (de slaven vrienden hebben dit steeds gewenscht) in billijkheid tegemoetkoming toegekend. Maar het is hier in geenen deele eene gewone onteigening, ook niet in de oeconomie van deze wet, daar volgens haar een aanmerkelijk deel van den eigendom, de arbeid, zal behouden blijven, doch daarover later”.¹⁵²

Hij stelde verder:

“Het stelsel wordt niet thans voor het eerst afgekeurd, maar sinds dertig jaar heeft het de afkeuring der Regering ondervonden, die wel niet den eigendom heeft vernietigd, maar door allerlei verordeningen, binnen de grenzen harer magt, dien eigendom heeft

¹⁵⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 939

¹⁵¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 939

¹⁵² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 939-40

beperkt en de eigenaren voorbereid op den maatregel, die volgen zoude, de algeheele vernietiging van een onhoudbaar stelsel”.¹⁵³

Hij gaf een bijzondere wending aan het debat door te stellen dat:

“Mijnheer de Voorzitter, theoretisch en historisch gaat het gevoelen van den geachten afgevaardigde uit Zwolle [de heer Mijer] niet op. Het woord *schadeloosstelling*, hier gebruikt, zoude ons dan ook veel verder leiden, dan ligt in de bedoeling van de Regering en van de Kamer”.¹⁵⁴

Zijn stellingname werd ondersteund door de heer Cool:

“Ik wensch ook de gewijzigde redactie van dit artikel te behouden. Ik geloof dat hier wel duidelijk behoort uitgedrukt te worden dat men geen geheele schadeloosstelling verlangt te geven. Als men toch van schadeloosstelling spreekt, dan zou het, zoo als de geachte afgevaardigde uit Zutphen te regt heeft gezegd, niet te pas komen om den slavenhouder slechts *ten deele* schadeloos te stellen. Door slechts eene tegemoetkoming te geven zullen wij het voorbeeld volgen, bij de emancipatie in de Engelsche kolonien gegeven. []

Mij dunkt dus dat de uitdrukking *tegemoetkoming* moet worden behouden, omdat daaruit blijkt dat wij wel tegemoet komen in de te lijden schade, maar geen schadeloosstelling geven”.¹⁵⁵

In het debat over de vraag of het stelsel veranderd diende te worden stelde Van Eck (Thorbeckiaan uit Middelburg):

“[] eene schadeloosstelling die aan de eigenaars zal worden betaald, maar tevens dat die door den Staat der Nederlanden wordt betaald. Daarom heb ik minder bezwaar in het behoud van het woord » *tegemoetkoming*”.¹⁵⁶

Hij stelde hierna een vraag die hij direct zelf beantwoorde met:

“Als ik dan vraag: wat moet Nederland bijdragen, volle schadevergoeding of alleen tegemoetkoming? dan ben ik het laatste stelsel toegedaan, en geloof dat, als men dat niet huldigde, een te groote druk zou worden opgelegd aan de ingezetenen van Nederland tegenover de ingezetenen van West-Indie”.¹⁵⁷

De heer Mijer kreeg vervolgens weer het woord en ging in op de, bij het afschaffingsplan, behorende machtsfactoren:

¹⁵³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 940

¹⁵⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 940

¹⁵⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 940

¹⁵⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 940

¹⁵⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 940

“De vrijverklaring der slaven is wel bij uitnemendheid eene onteigening ten algemeenen nutte. Ik geloof niet dat de geachte afgevaardigde uit Gorinchem dit zal blijven ontkennen. Nu zegt men: ja, de eigendom is precair; maar dat doet niets ter zake: de magt der meesters kon in de laatste jaren nog veel meer beperkt zijn dan geschied is, het rechtsbeginsel dat ik verdedig, blijft daarom hetzelfde; de slaven zijn verhandelbare voorwerpen; daarin ligt het begrip van eigendom opgesloten. Al hebben de meesters slechts eene beperkte magt daarover, het ontnemen van dien eigendom aan de wettige eigenaren is eene onteigening, welke tot schadeloosstelling verplicht. De geachte afgevaardigde uit Zeeland heeft dit erkend, en daarom heeft het mij bevreemd, dat hij terugdeinst voor de gevolgen; dat begrijp ik niet. Is het inderdaad onteigening, welnu, dan moet er volledige schadeloosstelling plaats hebben, al mogt dit bezwaren na zich slepen. Ik heb niet gesproken van het cijfer der schadeloosstelling”.¹⁵⁸

Hij meende dan ook het onderstaande te kunnen concluderen:

“Men kan zeer goed het regt op schadeloosstelling erkennen en evenwel beweren dat die in billijkheid bij dit ontwerp is geregeld. Ik moet dus erkennen nog geene redenen te hebben gehoord, die mij zouden overtuigen, dat ik mijn amendement moet intrekken”.¹⁵⁹

Op deze gedachtegang van amendement indiener Mijer reageerde de heer Van Lynden als volgt:

“Ik kan mij volstrekt niet aan de zijde van den geachten voorsteller van het amendement scharen. Indien hij consequent wil zijn, moet hij instemmen met de adressanten uit Amsterdam, waarvan wij nog onlangs een request hebben ontvangen om de som tot vergoeding of schadeloosstelling te verhoogen en die meerdere kosten aan den Staat op te leggen. Hij moet instemmen met de adressanten, als zij zeggen, dat hier schadeloosstelling van staatswege behoort te worden gegeven, en dat de Staat, wanneer hij niet meer toekent dan tegemoetkoming, wel staatsmagt ontwikkelt, maar, het zij met allen eerbied gezegd, aan staatsplicht en staatsregt te kort doet. Die harde uitspraak moet de geachte spreker ten volle onderschrijven. Ik durf dat niet en wensch dat niet te doen; daarom zal ik stemmen tegen het amendement”.¹⁶⁰

Uiteraard bracht dit de kwestie naar voren rond de vraag; ‘waar de meester zijn macht vandaan haalt?’ De heer Van Goltstein (een Conservatief uit Utrecht) was van mening dat er iets fundamenteels mis was met de plaats die eigendom innam in het debat:

“De heer van Goltstein: Slechts een enkel woord om van mijn gevoelen te dezer zake duidelijk te doen blijken. Er is hier gesproken van eene schadeloosstelling, als of het eene onteigening zou gelden. De redenering was deze: de slaaf is de eigendom van een ander; hij wordt aan den eigenaar onttrokken, die dus onteigend wordt en uit dien hoofde op schadeloosstelling aanspraak heeft. Zoodanige redenering kan ik niet voor

¹⁵⁸ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 940

¹⁵⁹ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 940

¹⁶⁰ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 940-41

juist erkennen : ik acht mij verplicht daartegen op te komen. Neen, de eene mensch kan niet de eigendom zijn van een ander”.¹⁶¹

Politicus Van Goltstein zei vervolgens:

“Hier bestaat geen eigendom. Hier bestaat slechts een wederregtelijke toestand. Hier kan geen sprake zijn van eene onteigening, van eene schadeloosstelling wegens onteigening, omdat de grond daartoe niet aanwezig is. Het is mijns inziens eene waarheid welke voor geen tegenspraak vatbaar is: de eene mensch kan niet zijn de eigendom van den ander”.¹⁶²

Desondanks vond hij dat er iets gedaan moest worden en wel om de volgende redenen:

“Doch hier wordt eene tegemoetkoming verstrekt, omdat de thans bestaande wederregtelijke toestand door en van wege den Staat zelven in het leven is geroepen, omdat de Staat het ontstaan van dien toestand geeft aangemoedigd en aanbevolen. Uit dien hoofde is het billijk en gepast dat te dier zake eene tegemoetkoming wordt verstrekt door den Staat, die dien toestand heeft doen geboren worden en gesteld onder de bescherming van zijne wetten. Ik heb gemeend dit in het midden te moeten brengen , omdat het mij leed zou doen indien ik geacht wierd tot hen te behooren die meenen dat de eene mensch de eigendom van den ander kan zijn”.¹⁶³

Als we de rederatie van Van Goltstein verder zouden doorvoeren, dan zou het logische gevolg zijn dat slavernij en de slavenhandel altijd illegale activiteiten zijn geweest omdat “de ene mens niet eigendom van de ander kan zijn”. En hoogstwaarschijnlijk zou er in 1862 niemand (meer) te vinden zijn die dit idee probeerde te weerleggen.

De heer Van Eck herinnerde het parlement aan de implicaties van de analyse van Van Goltstein met betrekking tot het Nederlands recht:

“De heer van Eck: De vorige spreker heeft mijn stelsel bestreden, dat het ontnemen van het regt om zijne slaven te verkoopen eene onteigening is. Die tegenspraak rustte daarop, dat de eene mensch de eigendom van den ander niet zijn *kan*. Zoo de geachte spreker gezegd had dat de eene mensch de eigendom niet *mag* zijn van den anderen. ik zou het met hem eens zijn. Maar dat het niet *kan*, mij dunkt, het feit spreekt het tegen. De eene mensch is thans de eigendom van den ander. En nu vraag ik, of dit feit geene burgerlijke gevolgen heeft. Wanneer er een verkoop van slaven was geschied, zou de geachte spreker dan meenen, dat de nieuwe eigenaar zelfs in Nederland met goed gevolg eene *condictio indebiti* zal kunnen instellen tegen den verkooper, op grond, dat hij iets betaald heeft dat hij, als geen eigendom zijnde, niet behoorde te betalen? De tegenwoordige toestand heeft dus werkelijk burgerlijke gevolgen”.¹⁶⁴

¹⁶¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 941

¹⁶² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 941

¹⁶³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 941

¹⁶⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 941

De heer Heemskerk herinnerde het parlement er aan om te kijken naar de geschiedenis van Haïti en de Franse koloniën en daar vervolgens lessen uit te leren.

“De geschiedenis heeft in dezen uitspraak gedaan. Zijn niet de gruwelen van St. Domingo daaraan toe te schrijven geweest, dat men dáár met de eene hand de vrijheid had ontnomen die men met de andere hand had gegeven? Indien aangenomen; maar het na vier jaren laten varen, niet omdat men in beginsel vond dat den slaaf te weinig was toegestaan, maar omdat de tegenstand te sterk was en dat men er tegen opzag om nog energieke maatregelen te nemen om den apprentice tot zijn plicht te brengen, dan voor den slaaf zoude zijn noodig geweest. Daarentegen heeft in de Fransche kolonien de emancipatie met minder bezwaren plaats gehad, ofschoon ze daar zonder overgang is geschied in 1848”.¹⁶⁵

Vervolgens gaf Heemskerk zijn oordeel over het idee van Staatstoezicht:

“De Regering, die het staatstoezicht voorstelt, schijnt mij weinig vertrouwen te hebben in het beginsel van vrijheid. Dat beginsel moest zij als zóó weldadig beschouwen, dat het de verkeerdheden, die daaruit in den aanvang zouden kunnen voortvloeijen, van zelf zal verhelpen. Ik maak mij daarom geen utopien en onderstel niet dat de negers onafgebroken hunne werkzaamheden zullen voortzetten, en dat het in den eersten tijd een Arcadie zal worden in Suriname. Geenszins. Er zullen zeker botsingen en moeilijkheden voorkomen, en ik huldig de wijsheid van den Minister, die zeide, dat eene versterking van de zee- en landmagt noodig zou wezen tot uitvoering van deze wet. Maar de koloniale Regering heeft immers de bevoegdheid, en men kan haar bovendien de noodige gewapende magt geven, om rust en orde te handhaven. Maatregelen van politie tot handhaving van het gezag moeten er zeker zijn, maar die kunnen aan de koloniale Regering worden overgelaten; evenzoo het maken van de verordeningen die verder vereischt worden, maar die alle ten doel moeten hebben, wat ook het doel moet wezen van den Staat in het algemeen, de handhaving van gezag en regt; en niet het socialistisch denkbeeld om den werkman arbeid te geven en voor dien arbeid een genoegzaam loon. Dit moet van zelf komen en komt het niet, dan heeft men te gunstig over de negers gedacht; dan zijn zij, gelijk een geacht spreker gisteren heeft gepoogd te staven, niet rijp voor de emancipatie; dan zou de geheele wet eene misrekening zijn en de zestien millioen toch noodeloos verkwist wezen”.¹⁶⁶

Verder zei hij:

“Ik vergat nog te wijzen op één punt dat in den toestand van overgang, gelijk de Regering dien denkt, mij bijzonder gevaarlijk voorkomt, namelijk het tijdperk van drie maanden na de vrijverklaring en vóór den verpligten arbeid onder het regeringstoezicht. Die bepaling verergert de geheele zaak.

Mijne Heeren, indien de Regering de verantwoordelijkheid niet op zich durft nemen om, met de voorbereiding van een vol jaar, waarin zij maatregelen kan nemen van politieken

¹⁶⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 942

¹⁶⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 942

en militairen aard en de immigratie in de hand kan werken, de vrijheid aan de slaven te geven, indien ook deze Vergadering daarin bezwaar ziet, dan mag ik mijne stem niet schenken aan deze voordragt. Ik geloof dus dat de wet aanmerkelijk verbeterd zou worden wanneer men dit artikel doet vervallen”.¹⁶⁷

Politicus Van Nispen van Sevenaer uitte de mening dat het Staatstoezicht in het belang was van de slaaf-gemaakten zelf.

“Ik geloof dat het nuttig en goed is en dat pligt dringend vordert, dat men trachte te voorkomen dat over eenige weinige jaren de toestand in Suriname dezelfde zou zijn als in vreemde kolonien, waar, volgens de verklaringen der autoriteiten zelven, een groot gedeelte der negerbevolking in de bosschen woont en, in stede van beter te zijn geworden, in luiheid, onzedelijkheid en grove verkeerdheden sterk is toegenomen en dus zeer is achteruit gegaan. Ik geloof. Mijne Heeren, dat er dan al te zeer reden zou zijn om te betreuren dat Nederland voor zulk eene uitkomst zooveel millioenen had weggeworpen”.¹⁶⁸

In zijn pleidooi voor het instellen van Staatstoezicht stelde hij verder:

“Ik kan mij dus niet vereenigen met het denkbeeld om dit artikel uit de wet te doen verdwijnen. Ik geloof ook dat men minder juist geweest heeft op gevolgen, die uit dat artikel zouden voortspruiten. Men heeft toch gesproken van een socialistisch denkbeeld om aan den werkman werk te verschaffen en loon voor dat werk; maar is het wel geheel juist daarvan te gewagen, als men bij eene dergelijke groote vervorming van den maatschappelijken toestand gedurende een bepaalden tijd zorgt, dat de van de banden der slavernij ontslagen personen werk zoeken en dat zij, als ze geen werk vinden, het krijgen en alzoo niet — want daarop zou het ten slotte uitloopen — ten laste komen van anderen of van den Nederlandschen Staat? Is het wel juist te zeggen dat de wet, door het er uitligten van dit artikel zoo zeer vereenvoudigd worden zou, want dat dan ook het geheele hoofdstuk V zou vervallen?”¹⁶⁹

Ook maakte hij bezwaar tegen de verwijzing naar de situatie in Santo Domingo:

“Is het juist om te wijzen op hetgeen in St. Domingo heeft plaats gehad en op hetgeen thans in Rusland gebeurt? Ik geloof het niet, en mij schijnt het dat die vergelijking in dit geval geheel onjuist is. Een staatstoezicht op de geëmancipeerden is mijns bedunkens ook zeer noodig in het belang der Europeanen, die in onze West-Indische koloniën willen blijven wonen, want voor hen zou het hoogst bedenkelijk zijn, indien de talrijke negerbevolking tot niets doen en diepere onzedelijkheid verviel en van rooven en stelen zocht te leven. Ook daarom is het, dunkt mij, wenschelijk de negers gedurende een tijd van overgang te wennen om, vrij zijnde, toch een werkzaam en geregeld leven te leiden en om een goed en doelmatig gebruik van die vrijheid te maken, hetgeen hen in staat zal

¹⁶⁷ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 942

¹⁶⁸ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 942

¹⁶⁹ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 942

stellen zelve in hun levensonderhoud tevoorzien en niet noodzaakt ten laste van anderen te komen”.¹⁷⁰

Parlementslid Schimmelpenninck (Conservatief uit Leiden) plaatste zijn reactie in de context van de erfenis van slavernij en hoe men was gekomen tot waar men was:

“Die spreker [Heemskerk, afgevaardigde uit Amsterdam] meent, dat door de afstemming van dit artikel eene groote verbetering in de wet zoude gebragt worden; ik daarentegen zoude, indien dit artikel niet in de wet mogt voorkomen, hoe zeer ook genegen om tot de afschaffing der slavernij mede te werken, mij moeilijk met deze voordragt kunnen vereenigen. Op ons toch rust de verpligting om het euvel weg te nemen dat door de schuld van onze voorzaten is ontstaan; niet alleen door de slavernij zelve op te heffen, niet alleen door de slaven maar eenvoudig vrij te verklaren en verder hen aan hun lot over te laten, maar ook om het kwaad te herstellen dat door den treurigen toestand veroorzaakt is, waarin zoo velen onzer natuurgenoeten door onze schuld verkeerden, en om de meest afdoende voorzorgen te nemen, opdat de vrijmaking voor de slaven zelve geen vloek, maar werkelijk een zegen zij”.¹⁷¹

Met andere woorden, de voorouders hadden de fout gemaakt om zich met slavenhandel en slavernij in te laten. De heer Schimmelpenninck:

“Daarom moeten zij aanvankelijk geleid en geleerd worden om een voor hen zelve envoor de maatschappij nuttig gebruik van hunne vrijheid te maken, daarom is het, mijns inziens, volstrekt noodig dat gedurende de eerste jaren hunner vrijverklaring een bepaald staatstoezicht op de vrijgemaakten worde behouden. Op welke wijze dat toezigt behoort ingerigt te zijn, of het hier voorgedragene juist is en aan alle vereischen voldoet, wil ik nu niet beslissen en zal ik nu niet bespreken, want ik geloof dat daartoe beter gelegenheid zal zijn bij de behandeling der artikelen die meer bepaald dit onderwerp regelen; ik wil door dit art. 3 alleen *in beginsel* het staatstoezicht in de wet opgenomen zien”.¹⁷²

Hij maakte zijn bezwaar tegen dit onderdeel van het artikel kenbaar met:

“Ik heb echter eene bedenking tegen dit artikel, zoo als het nu luidt. Volgens zijn inhoud zullen *alle* vrijgemaakten zonder onderscheid gedurende tien jaren onder het bijzondere toezigt van den Staat staan. Die algemeene bepaling is belemmerend voor de wezenlijke ontwikkeling van de vrijgemaakte slaven. Hen allen op ééne en dezelfde lijn te stellen is onbillijk en niet raadzaam.

Elke poging, elke wensch, om zich door een goed gedrag en door zedelijke beschaving te verbeteren, wordt daardoor tegengewerkt.

Mij dunkt, men moet hun, die zich waardig willen en kunnen maken op een vroeger tijdstip van het staatstoezicht ontslagen te worden, de gelegenheid daartoe en die aanmoediging om zich daartoe spoedig te bekwamen niet benemen. Ik geloof dus, dat in dit opzigt het artikel verbetering behoeft en gewijzigd moet worden,

¹⁷⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 942

¹⁷¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 943

¹⁷² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 943

hetgeen gemakkelijk kan geschieden, bijv. door bepaling dat het staatstoezigt zal duren *hoogstens* voor den tijd van zooveel jaren als dit in den regel tot voorbereiding van de vrijgemaakten tot den geheel onafhankelijken toestand wordt raadzaam geacht; wordt op deze of andere wijze in dien zin het artikel verbeterd, dan zal ik volgaarne mijne stem daaraan geven”.¹⁷³

Dit gaf de heer Van Bosse de aanleiding tot het stellen van de volgende vraag:

“Vreezen zij dat het òf eigenlijk niets te beteekenen zal hebben, òf dat, hoe men de zaak ook noemen moge, het zal zijn eene tienjarige handhaving van de slavernij? Dit laatste is eigenlijk hetgeen nu in deze wet geschreven staat. Wil men iets anders, dan moet men het voorstellen; wat wij nu voor oogen hebben, geeft aan een aantal, althans aan verscheidene leden der Kamer, aanleiding om te zeggen, dat zij liever van die Surinaamsche barmhartigheid niet gediend zijn en dat zij nog liever eene eenvoudige vrijverklaring zagen dan zoodanige gelimiteerde, gemodificeerde en geconditioneerde vrijheid, die, naar mijne innige overtuiging, in de oogen der slaven eene mystificatie zal zijn en gevaarlijke gevolgen zal hebben”.¹⁷⁴

Hierop stelde kamerlid Van Lynden voor om het Staatstoezicht van 10 jaar te verminderen naar 4 jaar:

“Ik wil dat staatstoezigt niet geheel wegnemen, omdat personen, beter met den staat van zaken in de kolonien bekend dan ik, verzekeren, dat het gedurende korten of langen tijd noodig is. Ik wil het ook niet, omdat het tot stand komen dezer wet, die op het beginsel van staatstoezigt rust, mij boven alles ter harte gaat, en ik zou vreezen dat indien dit toezigt wegviel, de wet ook veel van hare aannemelijkheid in veler oogen zou verliezen. Het is dus uit dien hoofde en ook om tegemoet te komen aan het bezwaar van den geachten afgevaardigde uit Leiden — dat ook zij die reeds in de eerste jaren blijken geven van de vrijheid te kunnen dragen, echter gedurende 10 jaren aan het staatstoezigt onderworpen zijn — dat ik mij veroorloof aan de Vergadering voor te stellen het cijfer *tien* te veranderen in *vier*, met bijvoeging van het woord *hoogstens*, zoodat het artikel dan zou luiden: »De krachtens art. 1 vrijgemaakten staan van den 1sten Julij 1863 onder een bijzonder toezigt van den Staat voor den tijd van hoogstens vier jaren.”

De *wijziging* van den heer van Lynden wordt ondersteund door de heeren: Elout van Soeterwoude, de Brauw, Dumbar, de Poorter, Hoffman en Wichers, en maakt alzoo een onderwerp van beraadslaging uit”.¹⁷⁵

Dit amendement (tot wijziging) werd aangevochten door de heer Mijer:

“De heer Mijer: Ik heb reeds in mijne eerste rede van dezen morgen te kennen gegeven, dat in de gedachtenwisseling, welke omtrent dit onderwerp tusschen de

¹⁷³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 julij 1862, vel. 257, p. 943

¹⁷⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 julij 1862, vel. 257, p. 943

¹⁷⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 julij 1862, vel. 257, p. 944

Vertegenwoordiging en de Regering heeft plaats gehad, de meerderheid der leden van de Tweede Kamer zich niet verzet heeft tegen het staatstoezigt. Zij erkent de noodzakelijkheid, de onvermijdelijkheid van dit toezigt, maar wenschte vooral deszelfs aard en strekking, alsmede de juiste grens te kennen voor den duur. De Minister van Kolonien heeft, ter voldoening daaraan, eene algemeene regeling van dat toezigt voorgesteld en te kennen gegeven, dat een tienjarig tijdvak de kortste tijd is, gedurende welken het staatstoezigt behoort te worden uitgeoefend”.¹⁷⁶

Hij vervolgde met:

[]Ik zal echter gaarne het oordeel van den Minister over het voorgestelde amendement van den geachten afgevaardigde uit Arnhem vernemen. Is de Minister van gevoelen, dat een vierjarig toezigt voldoende is, dan zal ik mij daarbij nederleggen. Doch ik betwijfel zulks, en als ik de gronden der wet naga, dan komt het mij voor, dat dit amendement zoo diep ingrijpt in en zoo bepaald in strijd is met de oeconomie der wet, dat de Minister, mijns inziens, beter zou doen om bij aanneming daarvan het wets-ontwerp in te trekken”.¹⁷⁷

Dit is des te meer zo, aangezien de heer Mijer vervolgde met:

“Het geheele staatstoezigt toch is het uitvloeisel der overtuiging van de Regering, dat de emancipatie de strekking hebben moet om het geluk der vrijgemaakten door ontwikkeling en vorming te bevorderen, in verband met het denkbeeld, om den landbouw in Suriname voort te zetten. Heeft men, in het belang van dien landbouw geene beschikking over de thans bestaande werkkrachten, die men door de immigratie wil schragen en vermeerderen, dan is ook die tak van welvaart in Suriname niet meer verzekerd”.¹⁷⁸

Hij zei verder dat:

“En ik houde mij overtuigd, dat de Regering dat bijzonder toezigt, dat zijne lasten zal medebrengen, niet langer zal willen houden dan volstrekt noodig is in het algemeen belang en in het belang van die weinig ontwikkelde bevolking, wier welzijn door deze wet moet bevorderd worden”.¹⁷⁹

Vervolgens onthulde hij nog een heet hangijzer:

“Maar zoo ik een bijzonder staatstoezigt onvermijdelijk acht voor de vrijgemaakten in Suriname, niet zoo onvermijdelijk acht ik het op de West-Indische eilanden. Dààr zal de honger doen wat in Suriname slechts de vrucht van wijze staatszorg kan zijn”.¹⁸⁰

¹⁷⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 944

¹⁷⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 944

¹⁷⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 944

¹⁷⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 944

¹⁸⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 77ste zitting – 3 juli 1862, vel. 257, p. 944

Deze redenatie van Mijer gaf de heer De Raadt (een Liberaal uit Dordrecht) aanleiding tot het maken van de volgende observatie:

“Aan de eene zijde worden wij geroepen aan een pligt der menscheijkheid te voldoen en een lang geploegd onrecht te herstellen; maar hier tegenover staan de belangen der schatkist en het behoud eener kolonie als Suriname: evenzeer hooge belangen, die niet mogen worden voorbijgezien, al zou men ook nog zoo gaarne datgene bereiken wat in dezen boven alles wenschelijk is.

Het debat ging in de volgende zitting en op de derde en volgende dag verder met:

“De Voorzitter

De beraadslaging wordt hervat over ART. 3, luidende:

» De krachtens art. 1 vrijgemaakten staan van den 1sten Julij 1863 onder een bijzonder toezigt van den Staat voor den tijd van tien jaren.”

De Voorzitter: Op dit artikel is door den heer van Lynden eene amendement voorgesteld, dat gedrukt aan de leden is rondgedeeld, strekkende om het artikel aldus te doen luiden: De krachtens art. 1 vrijgemaakten staan van den 1sten July 1863 onder een bijzonder toezigt van den Staat, voor den tijd van hoogstens *vier* jaren”.¹⁸¹

4.3 Over de voorwaarden voor de afschaffing van de slavernij

In het verdere verloop van de dagen begonnen steeds meer Kamerleden zich in het debat te mengen. Op 4 juli 1862 maakte van de 58 aanwezigen Kamerleden er 16 actief gebruik om deel te nemen aan het debat door het woord te nemen.

Politicus Van Lynden (een Antirevolutionair en vertegenwoordiger voor Arnhem) begon het debat met het erkennen dat een groep leden tegen het idee van staatstoezicht was en dat er een groep was die de stellingname van de regering ondersteunde en dus voor Staatstoezicht was. Hier volgt zijn opening statement:

“Er zijn in deze Kamer leden die volstrekt gestemd zijn tegen ieder staatstoezigt; wij hebben dat gisteren gehoord. Er zijn er ook, die zich voegen bij het voorstel der Regering om het staatstoezigt tien jaren te doen duren, en er zijn er nog die het veel verder zouden willen uitstrekken, ja die het gedurende het gansche leven van het thans levend geslacht bestendig willen zien”.¹⁸²

Hij deed tevens een compromis voorstel tussen degenen die voor en tegen Staatstoezicht waren:

¹⁸¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 947

¹⁸² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 948

“Ik zou, indien de keus aan mij stond, het geheele toezigt willen laten wegvallen; ik voor mij ducht daar zulke nadeelige gevolgen niet van; maar ik vrees, dat de wet daardoor in de waagschaal zou gesteld worden, en daarom bepaal ik mij tot eene verkorting van den voorgestelden termijn.

Ons geacht medelid uit Hoorn (de heer Tutein Nolthenius) heeft gezegd dat het staatstoezigt voor hem het eenig plechtanker was, waardoor misschien nog iets van de kolonie en van de geemancipeerden kan te regt komen. Ik acht het een zeer zwak plechtanker. De vrees is eene slechte raadgeefster. Ik heb van eene goede behandeling en van bevordering van godsdienst en onderwijs betere gedachten voor de toekomst. Ik zou het staatstoezigt niet een plechtanker, maar veeleer een noodzakelijken keten noemen, die zoo min mogelijk knellend of drukkend moet gemaakt worden”.¹⁸³

Hij vervolgde zijn compromis voorstel met de woorden:

“Ik heb dus voorgesteld het staatstoezigt tot vier jaren te verminderen, en dat tijdperk heb ik niet willekeurig, maar op het voorbeeld van Engeland aangenomen. De Vergadering zal zich herinneren, dat men in Engeland begonnen is het *apprenticeship*, dat met staatstoezigt gelijkstond, op twaalf jaren te bepalen, om het reeds spoedig te verminderen tot de helft en het eindelijk te verkorten tot vier jaren, toen men zag dat het niet vol te houden was”.¹⁸⁴

De parlementariër vroeg aandacht voor een belangrijk verschil:

“In Engeland ging het toezigt vóór de vrijheid. Bij ons is het omgekeerd: eerst de vrijheid en dan toezigt. In Engeland kon men dus met redelijken grond verwachten, dat het eenige vrucht zou opleveren, en de slaven zouden voorbereid worden voor de vrijheid aan het einde van het tijdperk. En echter bleef die vrucht achter. Bij ons daarentegen begint men te zeggen: ‘Gij zijt vrij,’ en laat dan volgen: ‘Gij zult nog zooveel jaren lang het volle genot van de vrijheid niet smaken’”.¹⁸⁵

Van Lynden ging hierna terug naar de kern:

“Het is, mijns inzien, ware staatswijsheid te geven wat men belooft, niets meer en niets minder. En dat zou hier het geval niet zijn. vrijheid belooft men, maar het zou blijken te zijn eene mystificatie. Men heeft in deze Vergadering hoog opgegeven van de nadeelige gevolgen van de emancipatie zonder staatstoezigt. Men heeft gesproken van weglopen, van ontvlugten naar de bosschen, van luijeren en niet werken”.¹⁸⁶

Hij stelde vervolgens de vraag:

¹⁸³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 948

¹⁸⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 948

¹⁸⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 948

¹⁸⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 948

“De slaven zullen ontvlugten, zegt men. Ja, als een vrijgemaakte zijn meester, die hem hard behandelt, ontvlugt, wie zal dat wraken? Wie daarover klaagt, ik zou bijna zeggen, die klaagt dat kwikzilver zwaarder is dan water: dat ligt in de natuur der zaken”.¹⁸⁷

Van Lynden stond ook nog stil bij een ander punt. Daarvoor keerde hij terug naar de rechtvaardiging van het Staatstoezicht in relatie tot het arbeidsaanbod. Hij stelde dat:

“Er zal niet gewerkt worden, zegt men; luiheid is de grondtrek van het karakter van den neger. De Vergadering zal zich echter de belangrijke rede van den geachten spreker uit Zwolle herinneren, die ons door Engelsche en Fransche getuigenissen heeft bewezen, dat er in de Engelsche kolonien na de emancipatie wel degelijk werd gewerkt, en dat de ware reden van den tijdelijken achteruitgang der Engelsche kolonien eenige jaren later niet zoo zeer lag in de emancipatie, als in de groote handelsmaatregelen van sir Robert Peel. Ik geloof dat men dat geheel voorbijziet en dat het eene groote waarde heeft bij de beoordeeling dezer zaak”.¹⁸⁸

Hij ontrafelde ook de gedachtegang rond weglopen en de werkelijke basis van dit idee:

“Wegloopen, ontvlugten naar de bosschen, lui zijn en niet werken, het komt mij voor dat dit groote woorden zijn, uit het woordenboek der slavenhouders, waarmede men de menschen vrees aanjaagt. De geachte afgevaardigde uit Hoorn heeft gesproken van eene Turksche trom; ik geloof dat dit ook behoort tot slagen op die trom, die kinderen kunnen bedremmelen, maar die voor eene Vergadering als deze minder doeltreffend zijn”.¹⁸⁹

Hij oordeelde:

“Ik kom dan tot de conclusie, dat voor mij bezwaren verbonden zijn aan het stelsel van staatstoezicht. Ik zou dat geheel en al uit de wet willen doen verdwijnen. Doch daar ik vrees dat de Vergadering dan bezwaar tegen het geheele ontwerp zou hebben, zoo heb ik slechts een termijn van vier jaren voorgesteld, die dan wel voldoende zal zijn om de schokken, die men vreest, te voorkomen”.¹⁹⁰

Na de heer Lynden kreeg de heer Van Bosse het woord die zijn betoog startte met de vraag:

“Wordt alles vrijwillig geregeld? In geen deele. Art. 33 zegt wie alles, ook het loon, regelen zal. Ik wil volkomen vertrouwen stellen op de onpartijdigheid van de Surinaamsche autoriteiten, maar het zijn toch in elk geval de blanken, die het loon zullen regelen. Of nu een gewoon slavenverstand zal begrijpen dat dit onder vrijheid moet

¹⁸⁷ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 948

¹⁸⁸ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 948

¹⁸⁹ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 948

¹⁹⁰ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 948

worden gerangschikt, betwijfel ik. De plantageslaaf mag niet gaan op de plantage, waar hij het liefst is, maar moet blijven in het district, waar hij tot nu toe was”.¹⁹¹

Hierna besloot Van Bosse om meer gedetailleerd in te gaan op de door hem gestelde vraag:

“Verkiest de vrijgemaakte geene overeenkomst to sluiten, welnu, Mijne Heeren , de autoriteit heeft volgens § 4 van art. 24 het regt om den slaaf te werk te stellen, zelfs op eene particuliere plantage. Het geval is nu denkbaar dat een slaaf die door zijn meester mishandeld is, van deze gelegenheid gebruik zal willen maken om van meester te veranderen en dat hij zegt: ik kan geene overeenkomst sluiten. Men kan ook denken aan het geval dat de meesters zich onderling verstaan om geene slaven van elkander te huren of overeenkomsten met hen aan te gaan. De autoriteit treedt nu tusschen beiden en zegt: op die plantage zult gij arbeiders of anders strafarbeid verrigten. Dit is het toezigt, zoo als het in deze wet wordt omschreven. Aan de blanken wordt dus een krachtig wapen in de hand gegeven, waartegen de slaven geheel weerloos zijn. Ik zal niets zeggen van de stadsslaven, waaronder begrepen zijnde dienstboden, die als slaven dienst doen. Die personen zullen ook bij den meester moeten blijven, waarvan zij misschien gaarne ontslagen waren. Voor hen geldt ook art. 33 en hun loon zal ook door de autoriteit geregeld worden”.¹⁹²

In zijn concluderende slotwoorden stond de Liberaal uit Zutphen stil bij zijn bezwaar tegen Staatstoezicht:

“Nu is mijn bezwaar tegen deze geheele regeling, dat de slaven zich minder ingenomen kunnen betoonen met hetgeen de autoriteiten zullen beslissen. Wanneer die gevallen van mindere ingenomenheid wat menigvuldig zijn, wat zal dan de autoriteit doen? Ja, zij zal die onwillige slaven op 's lands kosten te werk stellen. Er zijn ongeveer 35 à 36 000 slaven in Suriname; ik stel nu dat er 5 à 6000 in dat geval verkeeren: waar zal nu de autoriteit gelegenheid vinden om deze slaven aan den arbeid te stellen? Men zal de wet onuitgevoerd moeten laten. []

Uit dien hoofde blijf ik bij mijn gevoelen, dat het beter is om het toezigt, waarvan het beginsel in art. 3 is uitgedrukt, uit de wet te doen verdwijnen”.¹⁹³

De heer Tutein Nolthenius (een Conservatief uit Hoorn) was het tweede Kamerlid dat reageerde op de argumenten en voorstellen van Van Lynden. Zijn reactie was als volgt:

“Mijnheer de Voorzitter, als voorstander van het staatstoezigt moet ik tegen dit amendement opkomen, te meer daar ik niet alleen het vervallen maar ook zelfs het verkorten van den voorgestelden termijn van staatstoezigt bedenkelijk acht”.¹⁹⁴

¹⁹¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 949

¹⁹² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 949

¹⁹³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 949

¹⁹⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 949

Hij beargumenteerde dit standpunt met:

“Als men de zaak geheel onzijdig wil beschouwen, dan begrijp ik dat men zich op het standpunt kan plaatsen waarop de geachte spreker uit Zutphen [van Bosse] zich gisteren gesteld heeft. Hij heeft eene imaginaire conversatie gehouden met een imaginaire neger en hem gezegd: ‘gij zijt vrij.’ Toen nu de neger daarop voeten hoog sprong, voegde hij er bij: ‘maar gij moet hier blijven werken en als geniet genoeg werkt, dan zullen wij u straffen.’ Daarop heeft de neger hem toegevoegd: ‘dat is eene mystificatie’, is boosaardig vertrokken en gevaarlijk geworden. Als ik daar bij gestaan had, zou ik aan dien brieschenden neger gezegd hebben: ‘A propos, vriend, kom nog eens even hier. Deze heer heeft u wel een en ander medegedeeld, maar het naaste van de zaak heeft hij u eigenlijk nog niet gezegd. Hij heeft nog zoo, hier en daar, eenige kleinigheden vergeten, die ik er bij zal voegen’ ”.¹⁹⁵

Hierop besprak hij het onderscheid dat volgens hem gemaakt moest worden tussen de opheffing van slavernij en de afschaffing van slavernij.

“Hij heeft vergeten u te zeggen: voortaan kunt gij niet meer *verkocht* worden, en dat zal u misschien ook aangenaam zijn te vernemen ; gij zult voortaan wel moeten werken zoo als ik en anderen om het dagelijksch brood te verdienen, maar voor al uw werk zal men u betalen, en hetgeen gij daarvoor zult ontvangen, zal uw eigendom zijn. Gij zult voortaan dus eigendom kunnen bezitten, eene familie, en uwe kinderen zullen niet meer, als slavenkinderen, aan uwen meester, maar aan u toebehooren. En wanneer gij u goed gedraagt en uwe pligten waarneemt, zult gij over 10 jaren verder geheel vrij zijn.” Dat vergat de geachte afgevaardigde aan den neger te zeggen, maar als dan die imaginaire neger hut eens in zijn hoofd kreeg om mij naïf te vragen : » Waarom heeft die andere massa mij maar de helft verteld van hetgeen hij wist ?” dan zou [het] gevaarlijk kunnen worden, want na de vaststelling der emancipatie zoude men, wanneer het eens onverhoopt bleek noodig te zijn, niet *zonder overgroot bezwaar eene verlenging van den termijn van staats-toezigt* kunnen vaststellen. Allen die in waarheid de emancipatie []”.¹⁹⁶

Dit leidde tot een interventie van de minister van Koloniën de heer Uhlenbeck:

“Ik vraag op dit oogenblik het woord, omdat ik uit de redevoeringen van de afgevaardigden uit Arnhem [van Lynden], Zutphen [van Bosse] en Hoorn [Tutein Nolthenius] heb meenen te bemerken, dat zij een minder juist begrip hadden van het toezigt door de Engelschen in hunne kolonien bij de emancipatie gehouden. Dat toezigt is van geheel anderen aard dan dat, hetwelk de Regering zich hier voorstelt. De negers bleven slaven en het is uit dien hoofde dat dit toezigt ongunstig heeft gewerkt, en Engeland heeft moeten toegeven aan den aandrang der negers, die zich wel eenigzins verlost zagen van de meest knellende banden, doch niet het begrip kregen dat zij vrij waren, want zij bleven gebonden aan de meesters; gebonden om te werken voor dezen

¹⁹⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 949

¹⁹⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 949

zonder eenig loon, zij bleven gebonden aan de strafwet, die onder den druk der slavernij op hen werd toegepast”.¹⁹⁷

Na deze uitleg over het Engelse Staatstoezicht vervolgde de minister dat:

“Hetgeen Nederland beoogt met zijn staatstoezicht is van geheel anderen aard. Het wil alleen voorkomen losbandigheid bij het losmaken van de boeijen der slavernij; het wil toezigt, opdat een groot aantal werkkrachten niet zonder arbeid zij, en zonder dat zij bijdragen tot eigen levensonderhoud. Men zegt dat, wanneer de Staat aanneemt werk te geven daar waar de neger niet geneigd is te arbeiden, hij verplichtingen van grooten geldelijken aard op zich neemt. Maar ik vraag u, of die verplichting niet veel grooter zal wezen, wanneer alle slaven zonder onderscheid ongeneigd zijn tot werken? Wanneer zij, in losbandigheid van hunne vrijheid misbruik makende, alles verteren wat zij op het oogenblik hunner vrijmaking bezitten, om naderhand armoedig en ellendig voor de deuren der ingezetenen van Paramaribo en van de andere plaatsen in onze West-Indische bezittingen te bezwijken? Wanneer men zich dien toestand voorstelt, dan zal men, geloof ik, de wijsheid van den Staat eerbiedigen, als hij toezigt wil; en daarentegen zou men den Staat moeten beschuldigen van zorgeloosheid, als hij in de eerste tijden geen toezigt uitoefende”.¹⁹⁸

Zijn conclusie was dan ook:

“Ik acht toch den termijn van vier jaren ongenoegzaam om de vrij verklaring der slaven in Suriname zonder vernietiging dier kolonie tot stand te brengen”.¹⁹⁹

Bovenstaande reactie van de minister van Koloniën maakte dat kamerlid Van Voorthuysen (een conservatief uit Utrecht) aandacht vroeg voor het rapport van de Staatscommissie voor de Slavenemancipatie onder leiding van Baud (Tweede Kamerlid en oud-minister van Koloniën) om Suriname te behouden als landbouwkolonie. Van Voorthuysen sprak de woorden:

“Een van die schrikbeelden, die men ons heeft voorgehouden, is, dat door de te spoedige vrijverklaring der slaven, Suriname zou verloren gaan als landbouwende kolonie en op eens in eene woestenis verkeeren zou. Men wees daarbij op het aangrenzende Cayenne”.²⁰⁰

Hij vervolgde met het stellen van een vraag over de hoeveelheid bebouwde grond in Suriname die hij direct zelf beantwoordde:

“Als men dan zoo bevreesd is voor die woestenis, dan mag men toch wel eens nagaan hoe groot het gedeelte van Suriname wel is dat nu *geen* woestenis is. Is het geheel Suriname

¹⁹⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 950

¹⁹⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 950

¹⁹⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 950

²⁰⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 950

dat bebouwd wordt, dat land, viermaal zoo groot als ons vaderland, gelijk wij uit de kaart kunnen zien? Neen, van de 2800 vierk. geogr. mijlen welke het groot is, zijn er niet meer dan 30 in concessie gegeven, en daarvan zijn er niet meer dan tien bebouwd; zoo ik mij wel herinner zijn volgens het laatste verslag niet meer dan 360 000 akkers in concessie gegeven, en slechts 117 000 in cultuur gebragt. In Suriname dus, hetwelk men ons voorspiegelt dat in eene woestenis zal verkeerd worden, beslaat de bebouwde grond, wanneer men al de verspreide stukken bij elkander neemt in het vierkant niet veel meer oppervlakte dan de streek tusschen deze residentie en Rotterdam".²⁰¹

Dit gegeven maakte dat hij meende de volgende opmerkingen te kunnen maken over de koloniale exploitatie van Suriname:

"Wanneer men hierop het oog slaat, mag men wel zeggen, dat de vruchten, geplukt van het tegenwoordige stelsel, hetwelk sommigen met kracht willen behouden, zeer gering zijn. Wanneer van een land, dat zich onderscheidt door groote vruchtbaarheid, door een nooit verwelkenden plantengroei wordt gekenmerkt (gelijk de heer van Sypestein zich uitdrukt), dat doorsneden wordt van rivieren, gunstig aan zee gelegen is voor den handel, en gekoesterd wordt door de loodrechte zonnestrallen, gedurende twee eeuwen van gedwongen arbeid nog geen 1/2 per cent van de oppervlakte bebouwd is, dan geloof ik dat er naar waarheid gezegd kan worden, dat de mishandeling van den slaaf niet tevergeefs om wraak heeft geroepen; dat er een vloek heeft gerust op het schoone Suriname, hetwelk door de natuur was gezegend, maar door den mensch schandelijk is misbruikt".²⁰²

Van Zuylen van Nyevelt (een pragmatisch – of conservatief-liberaal uit Zwolle die voordat hij conservatief-liberaal werd een liberaal en Thorbeckiaan was)²⁰³ zag staatstoezicht als gedwongen arbeid.

"Mijnheer de Voorzitter, het zij mij vergund te herinneren, dat nadat die groote *antislavery society* met zoo veel moeite en met zoo vele opofferingen, gedurende een aantal jaren gewerkt had, het genootschap zich heeft ontbonden, nadat de voordragt van 1834 wet was geworden; het meende nu gerust zijne taak als afgedaan te kunnen beschouwen. En wat is toen gebeurd? De bezwaren van het stelsel van apprenticeship zijn zoo groot geworden, dat een nieuw genootschap gevormd is, en niettegenstaande al de daaraan verbonden nieuwe moeite en kosten aan het werk gegaan is, om die bezwaren aan het licht te brengen. Dat alles is het gevolg geweest van het initiatief van particulieren, en er zijn door hen agenten gezonden naar de 17 of 18 Britsche bezittingen, die zich daar ter plaatse hebben kunnen overtuigen van de gevolgen van den verpligten arbeid, want dat is de naam, die behoort te worden gegeven aan het ons voorgestelde staatstoezicht".²⁰⁴

²⁰¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 950

²⁰² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 950

²⁰³ Zie: https://www.parlement.com/id/vg09lldlhyyq/j_p_p_baron_van_zuylen_van_nijevelt

²⁰⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 950

Over het verschil tussen het Engelse en Nederlandse Staatstoezicht merkte de conservatief-liberaal op:

“Nu stem ik den Minister van Kolonien toe dat er eenig onderscheid bestaat tusschen het Engelsche systeem van apprenticeship en ons systeem, maar dat onderscheid bestaat voornamelijk praktisch daarin dat de Engelsche apprentices genoodzaakt waren bij hunnen meester te blijven en bij ons de vrijgemaakte, althans in sommige gevallen, de beperkte keuze van een meester heeft. Dat is het eenige belangrijke verschil. Nu geloof ik toch dat het Britsche Parlement, na er eenigzins met moeite toe te zijn gekomen om de slavernij af te schaffen, niet andermaal eene nieuwe verandering in de wetgeving heeft gemaakt dan uit noodzaak”.²⁰⁵

Om de Kamerleden er aan te herinneren dat zij zich baseerden op de Britse ervaringen, merkte Van Zuylen van Nyevelt het volgende punt op:

“Mijnheer de Voorzitter, het zij mij geoorloofd nog dit te herinneren. De zaak is niet met zekere luchthartigheid, gelijk men dat pleegt te noemen, tot stand gekomen; neen, er heeft van de zijde van de partij, die ik bedoel, een zorgvuldig en langdurig onderzoek plaats gehad, en daarna is de zaak bij het Parlement aanhangig gemaakt. De *blue books*, die daarvan het gevolg waren, zijn aan de Kamer bekend; ik zal er niets uit voorlezen; van de eerste bladzijde tot de laatste zou men anders de nadeelen van dat stelsel zien; maar ik wil van den tijd geen misbruik maken. Men heeft zich ten slotte genoopt gevonden om de wet, die toch nog slechts twee jaren te werken had, in te trekken”.²⁰⁶

Daarna vervolgde hij zijn debatbijdrage met:

“Mijnheer de Voorzitter, wij hebben nu eene quaestie van slavernij bij deze wet uit te maken. Maar wat zullen wij antwoorden aan den geachten spreker, achter mij gezeten, die ons toeroept: beoordeelde zaak niet, gij hebt zelfs geen slaaf gezien. Ik wensch thans min of meer het spreekwoord op mij toe te passen: in het land der blinden is éénoog koning; ik heb gedurende zes jaren in eene stad gewoond, waar duizende Afrikaansche slaven zijn, en ik kan in het voorbijgaan zeggen, dat die huisslaven doorgaans bijzondere redenen van tevredenheid gaven. Ik heb dus eene zekere, zeer oppervlakkige kennis van de slavernij. Ik kan althans den geachten spreker uit Hoorn verzekeren, dat die Afrikaansche slaven en zeer leelijk zijn en zeer zwart. Ik zal echter geen misbruik maken van die kennis, maar ik meen dat het volstrekt niet noodig is de slaven te kennen om te kunnen oordeelen over de beginselen van deze wet. Mij dunkt, bij deze wet even als bij elke andere voordragt, behoort men zich een duidelijk denkbeeld te maken van het hoofdbeginsel, waarop dezelve rust en aan dat hoofdbeginsel behooren de ondergeschikte punten getoetst te worden”.²⁰⁷

Met dergelijke bijdragen werd een vorm van debateren gecreëerd die moeilijk was te ontwarren. En als er eenmaal een (deel)onderwerp was ontrafeld kon het voorkomen

²⁰⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 950

²⁰⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 950-51

²⁰⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 951

dat er weer iets werd samengevoegd of plots bestempelt werd als het hoofddoel van de wet. Het kamerlid Van Zuylen van Nyevelt had hierin een aandeel door, na bovenstaande, te stellen:

“Ik vraag mij dus af: wat is het groote doel van deze wet? Wij wenschen opofferingen te doen om de slaven vrij te maken. En nu erken ik slechts ééne beperking: het belang van den Staat, het belang van rust on orde. Maar ik erken in deze quaestie geene beperking, ontleend aan het bijzonder belang; en ik geloof dat de geachte afgevaardigde uit Nijmegen [Van Nispen van Sevenaer] zeer juist gezegd heeft, dat men bij die geheele toepassing van den gedwongen arbeid is uitgegaan van de gedachte om op eene zijdelingsche wijze de compensatie, aan de slaveneigenaars verleend, nog te vermeerderen. Dat komt, mijns inziens, niet te pas. Nadat wij aan de slaveneigenaars hunne tegemoetkoming uitbetaald hebben, hebben wij met hen afgerekend en behoeven wij hen niet nog op eene andere wijze te bevoordeelen. Ik wensch, dat het groote beginsel van vrijheid, aan de slaven toegekend, alleen worde beperkt door hetgeen orde en rust in de kolonie vorderen. En nu komt het mij voor, dat al die bepalingen van het staatstoezigt, behalve die welke betrekking hebben op den gedwongen arbeid, die ik niet beschouw als noodig in het belang van orde en rust, kunnen in het leven geroepen worden als maatregelen van bestuur, zonder dat zij in deze wet behoeven nedergelegd te worden; mij dunkt, dat zij zelfs met de wet eenigzins in strijd zijn”.²⁰⁸

Na dit pleidooi voor orde en rust oordeelde hij:

“Ik wensch daarom den Minister, dien ik met zeer veel ernst heb hooren spreken van de moeilijke positie waarin de Regering zich zou bevinden waneer de artikelen, die betrekking hebben op het staatstoezigt, uit de wet geligt worden, te vragen, of niet alles wat betrekking heeft op de handhaving van orde en rust, op eene andere wijze kan worden tot stand gebracht. In die overtuiging zal ik tegen dit artikel stemmen, tenzij de Minister mij van het onjuiste mijner meening mogt overtuigen. Wat nu het amendement van den geachten afgevaardigde uit Arnhem (van Lynden) aangaat, zoo kan ik evenmin zeggen, dat dit mij toelacht”.²⁰⁹

Hij stelde hierna:

“De bezwaren, die ik heb tegen den gedwongen arbeid gedurende 10 jaren, bestaan evenzeer bij gedwongen arbeid gedurende 4 jaren. En ik deel geheel in de vrees van den geachten afgevaardigde uit Zutphen (van Bosse), dat het gevoel van teleurstelling voor den neger, wanneer hij zal ondervinden dat de vrijheid, die hem 30 jaar voorgespiegeld is, zoo weinig om liet lijf heeft, even groot zal zijn wanneer het staatstoezigt vier jaren, als wanneer het tien jaren zal duren, omdat de neger nimmer aan de vrijheid zal gelooven, tenzij hij wezenlijk vrijheid bezitte”.²¹⁰

De conservatief-liberaal sprak hierna de woorden uit:

²⁰⁸ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 951

²⁰⁹ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 951

²¹⁰ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 951

“Hij zal zeggen: gij spreekt mij van 10 jaren, maar hoe dikwijls hebt gij mij niet reeds in de toekomst de vrijheid beloofd? Hoe dikwijls hebt gij niet reeds gezegd dat er een wetsontwerp wordt in gereedheid gebracht? Of nu in de wet bepaald wordt een toezigt van 4 of van 10 jaren, is geheel hetzelfde. De slaaf zal aan de verwezenlijking niet gelooven. Natuurlijk geef ik in mijn beginsel de voorkeur aan den kortsten tijd en zal dus om die reden stemmen vóór het amendement van het geachte lid uit Arnhem, hoewel ik er als verbetering geene groote waarde aan hecht”.²¹¹

De kanttekening dient gemaakt te worden dat als rust en orde het hoofddoel van het Staatstoezicht moest zijn dan is een parlementaire akte geen noodzakelijkheid. Orde en rust worden bereikt worden door administratieve handelingen.

De heer Van der Linden (een Thorbeckiaan uit Almelo) merkte op dat:

“Mijnheer de Voorzitter, bij dit artikel is de vraag in behandeling, of wij in de wet het beginsel van staatstoezicht zullen radiceren; maar geenszins is de vraag in behandeling, hoe dit staatstoezicht moet geregeld worden. Dit is een onderwerp dat wij eerst bij latere artikelen zullen behandelen. Nu moet ik verklaren, dat ik in de wet wel het beginsel van staatstoezicht gronden wil, omdat het mij voorkomt dat men die 30 of 36 000 Surinaamsche ingezetenen niet heden kan vrijverklaren om zo morgen geheel en al aan hun lot over te laten. Deed men dit, ik geloof dat dezo handelwijze aanleiding zou geven tot schromelijke wanorde”.²¹²

De Thorbeckiaan zei verder over de vrijmaking en vrijheid:

“Het komt mij dus voor goed te zijn, dat der Regering eene bijzondere bemoeienis wordt opgedragen bij — als ik het zeggen mag — den inzet van dien nieuwen toestand; dat der Regering wordt opgedragen die bevolking te helpen en te beschermen. Ik beschouw dit toezigt niet, zoo als sommigen misschien, als uitsluitend bestemd om de vrijgemaakten te beheerschen, alleen om hen van het kwade af te houden, om hen in toom te houden. Maar ik meen dat in de wet geschreven moet worden het beginsel van bijzondere bemoeienis van de Regering met de vrijgemaakten, voornamelijk om hen te helpen en te beschermen. Het moet zijn eene voogdijschap over volwassenen, want den dag na de vrijmaking zullen voor de minderjarigen de regelen van het gewone regt gelden. Wij hebben hier dus te doen met het beginsel van voogdij over volwassenen en die voogdij moet niet zijn om den baas te kunnen spelen over die personen ten behoeve van vroegere eigenaren, maar moet in de eerste en voornaamste, plaats een tutelair karakter dragen. Of nu de voorschriften van dit ontwerp aan dit denkbeeld beantwoorden is eene vraag, die wij later zullen behandelen. Naar mijn inzien moet men wel doordrongen zijn van de gedachte, dat de natie zich voor deze vrijverklaring wel opofferingen wil getroosten, doch er moet werkelijk vrijheid door ontstaan”.²¹³

²¹¹ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 951

²¹² *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 951

²¹³ *De Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 951

Ook herinnerde Van der Linden het parlement er aan dat het idee van emancipatie was voortgekomen uit een wijziging in de publieke opinie.

“Het verheugt mij dat de publieke opinie zoo zeer veranderd is; dat thans de aandrang tot emancipatie zoo groot is, dat er niet langer meer mede gedraald mag worden; want ik weet te goed dat voor 30 à 35 jaren die publieke opinie zoo niet gestemd was. Wanneer toen van de emancipatie gesproken werd, dan heette dit een ingrijpen in de verordeningen Gods; de vrijmaking der zwarten was een droombeeld der liberalen. Maar door al dat stil zitten is het thans niet meer mogelijk emancipatie te ontwijken; wij moeten nu lijden wat er bij staat en het verzuim boeten: wij *moeten* nu emanciperen. Zullen wij nu echter de slaven daags na hunne vrijverklaring zonder eenige regelen, zonder hulp, zonder hof of dak aan hen zelven overlaten? Neen, Mijne Heeren, dit kan en mag niet geschieden”.²¹⁴

Hij concludeerde dat:

“Ik stel mij tevens voor dat die vier jaren noodig zullen zijn om de wettige maatregelen te nemen die men zal moeten tot stand brengen. Wij emanciperen nu zonder dat de regtstoestand in de West-Indische koloniën goed is geregeld. Door die emancipatie zal zoodanige drang ontstaan, dat wij, dunkt mij, niet lang zullen behoeven te wachten op eene regeling van den regtstoestand in de West-Indische koloniën; eene zaak die bovendien bij uitnemendheid dringt. Ik ben dus, wat het beginsel betreft, voor staatstoezigt. Over de termen waarin het moet worden vervat, spreken we nader”.²¹⁵

Net als Van Lynden (uit Arnhem), begon Heemskerk Az, (een conservatief-liberaal en voorheen liberaal uit Amsterdam) zijn interventie door te erkennen dat er twee invalshoeken bestonden over de kwestie van Staatstoezicht:

“De bedenkingen door den geachten afgevaardigde uit Zutphen (van Bosse) en mij aangevoerd, en waarvoor wij heden krachtige bondgenooten vonden, hebben tegenbedenkingen uitgelokt. Dat was natuurlijk, want van den aanvang af dat de zaak in de afdeelingen is onderzocht, stonden steeds twee meeningen tegenover elkander. De ééne partij wilde de emancipatie zonder overgangperiode, de andere was voor staatstoezigt gestemd. Daarom kan ik nog niet beamen de stelling door den geachten afgevaardigde uit Zwolle [de heer Mijer] gisteren geuit, dat men in dezen reeds een uitgedrukten wensch der Kamer zou kennen”.²¹⁶

Hierna zei hij over scholing het volgende:

“De Minister gaf mij gisteren bij de algemeene beschouwingen hoop op eenige toenadering, toen hij ons mededeelde, dat het staatstoezigt niet zoo zeer noodig was voor de volwassenen als wel voor het opkomende geslacht; dat men dit moest noodzaken het schoolonderwijs te genieten. Dit toch kon even goed geschieden door

²¹⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 951

²¹⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 951-52

²¹⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 952

eene verordening op schoolpligtigheid. Maar vooral word de hoop op toenadering bij mij opgewekt, toen de Minister zeide dat hij zich beter kon vereenigen met hen, die meenden dat het staatstoezigt volgens het ontwerp te ver ging, dan met hen, die het zouden willen uitbreiden. Die hoop is evenwel weggenomen door de verklaring van den Minister, dat hij aan het behoud van art. 3 het lot van het wets-ontwerp verbond”.²¹⁷

Hij ging verder met het stellen en direct beantwoorden van de twee volgende vragen:

“En waarom hecht de Regering nu zooveel aan het staatstoezigt? omdat zij vreest, dat zonder het staatstoezigt in het wets-ontwerp te radiceren al de slaven op eens zullen ophouden te werken om in korten tijd tot een toestand van barbaarschheid terug te keeren. Maar, Mijne Heeren, als dat zoo is, zou dan de intrekking van het wets-ontwerp niet wenschelijk zijn? De Regering vraagtaan deze Vergadering een hoogst aanzienlijk geldelijk offer tenlaste der schatkist, en zij vraagt dat in naam der menschheid; van eene andere zijde wordt het ons gevraagd in naam der godsdienst; maar het wordt ons toch altijd bepaald gevraagd ten behoeve van een belangwekkend volk, dat ik nu eens, om het met één collectiven naam te noemen, verpersoonlijken wil als *Uncle Tom*. Maar als *Uncle Tom* nu niet rijp is voor vrijheid, als, naar het getuigenis zijner vrienden, zijn wensch alleen strekt daarheen, om tot barbaarschheid terug te keeren zoodra hij vrij zal zijn — dan geloof ik dat de Kamer wel zal doen het offer niet te brengen. Ik meen echter dat het met *Uncle Tom* zóó erg niet geschapen staat, dat hieromtrent veel overdrijving heerscht en dat de stand van zaken in vreemde kolonien, waar de vrijverklaring der slaven heeft plaats gehad, volgens de meest geloofwaardige geschriften en bescheiden niet zoo ongelukkig is”.²¹⁸

Hierna gaf hij mogelijkerwijs één van de meest overtuigende argumenten tegen Staatstoezicht.

“Ik moet om, misverstand te voorkomen, nog een enkel oogenblik stil staan bij de beteekenis der woorden *vrijheid* en *toezigt*. Zij die *vrijheid* voorstaan, begeeren geen losbandigheid. Dit behoeft waarlijk geen betoog. Maar bovendien, wij spreken hier alleen over *persoonlijke* vrijheid. Er is geen quaestie van om aan een neger, die gisteren nog slaaf was, morgen politieke regten te geven. Wij wenschen slechts *persoonlijke* vrijheid, die bestaanbaar is met eene strenge en goede handhaving van de strafwet, met eene goede politie, met maatregelen van publieke orde. Wij zien dit in Europa: de persoonlijke vrijheid blijft ook ongekrenkt door het heffen van belastingen, door militiepligt, door schoolpligtigheid, met schutterdiensten, zelfs met vroondiensten. En wanneer men daarentegen van *staatstoezigt* spreekt, dan is dit geen toezigt in 't algemeen, want in zekeren zin staan wij allen onder een staatstoezigt, en is niemand in ons land daarvan vrij; wij krijgen binnen kort nog een wets-ontwerp betreffende een

²¹⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 952

²¹⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 952

geneeskundig staatstoezigt te onderzoeken, waarbij de vraag zich zal voordoen, of iemand aan zijne vrienden of kinderen een eenvoudig geneesmiddel zal mógen toedienen of niet. Staatstoezigt bestaat dus in velerlei zaken; maar *hier* is sprake van een staatstoezigt, dat de negers zal verplichten jaren lang knecht of meid te zijn, als zij liever wat anders zouden willen wezen, dat hun zal verbieden van de eene plaats naar de andere te verhuizen of het land, waar zij zich bevinden, te verlaten”.²¹⁹

Deze opmerkingen van het conservatief-liberale kamerlid maakte dat Van Bosse in het debat terugkeerde en voor de derde keer het woord nam:

“De heer van Bosse, voor de derde maal het woord bekomen hebbende, zegt: De geachte afgevaardigde uit Hoorn (Tutein) heeft mij in een zeer interessant gesprek met een neger gebracht, doch het juist op een zeer interessant oogenblik afgebroken. Ik weet niet of hij zich de Surinaamsche negers voorgesteld heeft als eene soort van Uncles Toms, die logisch redeneren en onderzoeken. Ik stel ze mij anders voor, namelijk als een tamelijk onbeschaafd en ruw volkje. Doch als die redenerende en denkende neger van den spreker uit Hoorn in deze vergadering ware geweest, wat zou hij wel zeggen? Gij geeft mij heel veel, maar wat heb ik ondervonden? Men zegt mij: gij zult eigendom hebben. Wel 25 of 30 jaar geleden is mij dat reeds verhaald. Gij zult eene familie hebben. Een geruimen tijd geleden is mij dat reeds gezegd. Gij zult niet van de eene plantage naar de andere verplaatst worden. Dat heeft reeds in de reglementen van de Regering gestaan toen ik nog slaaf was. Wat er van al die voorregten geworden? Niets! Nu zegt men: er zal eene wet zijn. Maar de spreker uit Hoorn begint reeds verder te gaan dan de wet. » *Als gij u goed gedraagt*” zegt hij, zult gij over *tien* jaren vrij zijn. Maar dat staat in de wet niet te lezen; daar staat eenvoudig, dat ik gedurende tien jaren onder dat staatstoezigt zal staan. Nu begint gij reeds te spreken van een termijn, die nog verlengd zou kunnen worden. En niet alleen de afgevaardigde uit Hoorn, ook de spreker uit Almelo (Van der Linden) heeft gesteld”.²²⁰

Van Bosse vervolgde met:

“Ziet, Mijne Heeren, als een neger zoo redeneerde, zou hij spoedig tot de conclusie komen, waartoe minder beschaafde negers naar mijne overtuiging reeds dadelijk komen zullen: ‘gij vertelt mij maar wat. Als ik wil, kan ik mijne vrijheid krijgen door de grenzen over te gaan naar de Engelsche kolonie. Maar daar kan ik alles krijgen wat gij mij geeft, en nog iets bovendien, waar ik veel hooger prijs op stel; de vrijheid om te gaan en te doen waar en wat ik wil’”.²²¹

²¹⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 952

²²⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

²²¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

Hierna stelde de liberaal Van Bosse:

“De spreker uit Hoorn heeft er op gewezen dat de deskundigen inzonderheid dit stelsel hebben voorgestaan. Maar wie zijn in dezen de deskundigen? Zij zijn van twee categorien: de slavenhouders en de slaven. Wie van beiden heeft de wet gemaakt? Ik betwijfel zeer, of men het goedvinden van de slaven gevraagd heeft, maar wel van de slavenhouders. En daar dit het geval is houde de geachte afgevaardigde uit Hoorn mij ten goede, dat ik wat wantrouwend ben. Wanneer ik wantrouwend ben, heb ik daartoe reden in de rede van den geachten afgevaardigde uit Hoorn. Het schijnt dat al wat met het onderwerp van slavernij in verband staat, van zelf de gedachte aan dwang doet ontstaan. De geachte afgevaardigde heeft geen beter argument weten te vinden om zijne redenering ingang te doen vinden dan het oude en bekende argument van intimidatie. Hij heeft den Minister als het ware uitgenoodigd hier te verklaren, dat wanneer het staatstoezigt zou verdwijnen, de wet ingetrokken zou worden. Ziedaar de zweep van den bastiaan, die ons wordt voorgehouden. Indien men den moed heeft hier voor zijne zienswijze uit te komen, dan worden wij gestraft door intrekking van de wet. Het spijt mij, maar ik ben niet zeer bang voor die zweep. Ik zal de vrijheid nemen om niettegenstaande dergelijke bedreigingen en dergelijk intimidatie-stelsel hier de zaken voor te dragen zoo als zij naar mijn beste weten en mijne overtuiging verdedigd en voorgedragen moeten worden”.²²²

Nu kwam de politicus Duymaer van Twist (een liberaal uit Amsterdam) aan het woord hij sprak ter verdediging van Staatstoezicht. In zijn openingsstatement stelde hij:

“De heer Buymaer van Twist: Mijnheer de Voorzitter, naar mijn gevoelen is thans in behandeling het grootste en gewichtigste beginsel van deze wet. Ik hecht zooveel aan dat beginsel van staatstoezigt, dat ik nu reeds verklaar, bij verwerping van dat beginsel, mijne stem aan het ontwerp niet te zullen kunnen geven, al wierd het door den Minister niet ingetrokken”.²²³

Hij vervolgde zijn toespraak met het stellen van twee vragen:

“Daarom heb ik gemeend niet geheel hot stilzwijgen te mogen bewaren. Wat is het groote, het eenig redelijke doel, dat wij ons bij de emancipatie der slaven kunnen voorstellen? Is dat om te kunnen zeggen: wij hebben ook aan de slaven de vrijheid gegeven; wij zijn niet langer ten achter bij andere volken, bij Engeland en Frankrijk?”²²⁴

²²² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

²²³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

²²⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

Hij beantwoordde deze vragen met:

“Bij mij is dat het doel niet. Ik hecht niets aan groote woorden. Ik heb bij de emancipatie in de eerste plaats, vóór alles en boven alles, de slaven zelve op het oog. Het eenige redelijke doel van emancipatie is in mijn oog: den stoffelijken en zedelijken toestand van de slaven te verbeteren, de slaven beter en gelukkiger te maken. Daarvoor worden groote offers van ons gevraagd; in de eerste plaats een tal millioenen uit de schatkist. Er wordt voorgesteld een greep te doen in een tal particuliere belangen; het is te vreezen, dat de welvaart, die de kolonie Suriname nog in betrekkelijke mate geniet, voor vele jaren in gevaar zal worden gebracht. Ik ben bereid tot het brengen dier offers mede te werken, en te voldoen aan een pligt dien menschelijkheid en Christendom van ons eischen; maar ik meen daartoe alleen te mogen besluiten onder ééne voorwaarde dat wij, zooveel het in ons vermogen ligt, althans zullen pogen en streven—of wij het doel zullen bereiken, ligt niet in onze hand — maar althans zullen pogen en streven om den zedelijken en stoffelijken toestand van de slaven te verbeteren”.²²⁵

Hij gebruikte weinig tot geen grote woorden. Vervolgens ging hij verder met het stellen van de vraag:

“Zal men nu dat doel, de verbetering van dien zedelijken en stoffelijken toestand, bereiken door eene eenvoudige en onvoorwaardelijke vrijverklaring, die door velen wordt voorgestaan?”²²⁶

Op deze vraag formuleerde hij nog een aantal andere vragen, inclusief een antwoord:

“De rede en de ondervinding pleiten beide voor het tegendeel. De rede. Wat is de groote grief van den slaaf tegen de slavernij? Waarin bestaat voor hem het wezen der slavernij? In den arbeid; in den arbeid, waartoe hij van zijne jeugd af aan door zweepslagen is gedwongen. Daarom haat hij den arbeid en de slavernij”.²²⁷

Dit antwoord leverde nog een andere vraag op, namelijk:

“Of meent gij dat de slavernij hem zou drukken, omdat hij als slaaf de regten van den mensch ontbeert, zich niet vrij en zelfstandig kan ontwikkelen? Ik geloof het niet. Het is de arbeid die hem drukt. "Vrijheid is voor hem vrijheid om niet te arbeiden. Het is de vrijheid die hij verlangt, die hij zal zoeken en ten einde zich daarvan te verzekeren, zal hij naar de wildernissen vlugten, waar hij zeker is dat hij niet zal kunnen worden

²²⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

²²⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

²²⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

achterhaald en waar hij zijn lust om niet te werken zal kunnen bot vieren. Wat toch is er dat hem daarvan zou terughouden?”²²⁸

Zo redenerend reduceerde het kamerlid de slavernij tot gedwongen arbeid. Hierbij moet echter worden opgemerkt dat hij hier gedwongen arbeid verward met werk. Hierop kwam bij hem de noodzaak opzetten om nog een vraag te formuleren:

“Wat dat hem een prikkel zou zijn tot arbeid? Noch in zijne gewoonten, noch in zijne geringe behoeften, noch in zijn tegenwoordigen toestand van ontwikkeling en beschaving is zoodanige prikkel te vinden. En zoolang zoodanige prikkel in hem ontbreekt, moet die van buiten af worden aangebragt, moet hij des noods gedwongen worden te arbeiden en niet in de wildernis te vlugten. Zoo geeft de wet, in overeenstemming met de natuur, aan den vader magt over zijn kind, aan den voogd magt over den minderjarige. Die niet op een standpunt van beschaving en ontwikkeling staat dat hij een vrij en zelfstandig mensch kan zijn, zal van de vrijheid misbruik maken. Ziedaar wat de rede leert”.²²⁹

Wat in deze redenatie van Duymaer van Twist maar niet duidelijk wordt, is of de natuur van de slaaf-gemaakten in slavernij lag of in zijn huidskleur. De politicus ging vervolgens verder in op het contrast tussen het Engelse – en Nederlandse Staatstoezicht.

“Volgens het Engelsche stelsel bleef de slaaf slaaf zoo lang het apprenticeship duurde. Bij ons wordt de slaaf vrijverklaard, en over die vrijgemaakten zal een staatstoezigt worden uitgeoefend.

Ik besluit dus uit hetgeen ik tot nu toe zeide, dat eene onvoorwaardelijke vrijverklaring volgens de rede en de ondervinding moet leiden tot ongelukkige uitkomsten; dat die onvoorwaardelijke vrijverklaring niet geleid heeft en ook niet leiden kan tot bereiking van het groote doel der emancipatie, dat is, om den stoffelijken en zedelijken toestand van den slaaf te verbeteren”.²³⁰

Hij vervolgde dat:

“Ons geacht medelid uit Nijmegen [Van Nispen van Sevenaer] wil den voorgestelden termijn van tien jaren verminderen tot op vier jaren; doch daartegen zou ik ernstige bedenkingen hebben. Niemand is bij magte, om vooraf te bepalen, hoe lang het staatstoezigt zal noodig zijn. Maar wanneer een staatstoezigt van vier jaren zal blijken onvoldoende te zijn, dan is er aan geene verlenging te denken. Blijkt daarentegen dat tien jaren te lang is, dan kan dit zonder eenig bezwaar verkort worden. Ik zou er evenwel geen bezwaar hoegenaamd tegen hebben om in art 3 aan te nemen een toezigt van *hoogstens* tien jaren”.

Hij merkte vervolgens op:

²²⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

²²⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

²³⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 953

“Nog eene opmerking. Wanneer ik mij vóór het staatstoezigt verklaar, dan is dat volstrekt niet omdat ik daarin een middel zoek om de tegenwoordige productie van Suriname te behouden. Voor mij is dit een ondergeschikt punt. Ik verlang dat toezigt bepaaldelijk in het belang der slaven zelve, om hen stoffelijk en zedelijk gelukkiger en beter te maken. Ik verwerp daarbij geenszins de pogingen van particulieren, zendelingen en andere menschevrienden, die zich voorstellen gunstig op de vrijgemaakte slaven te werken: integendeel, ik stel daarop zeer hoogen prijs; doch ik vrees, dat ook hunne pogingen zullen falen als zij geen steun vinden in de medewerking van het gezag. Men vergunne mij één voorbeeld te noemen. Ook de zendelingen en anderen zullen trachten de kinderen der vrijgemaakten door school- en godsdienstig onderwijs op te voeden en te verbeteren. Hoe zal dit geschieden, wanneer men aan de vrijgelatenen de vrijheid laat om naar de wildernissen te vlugten? Men zal hen toch van daar niet terug kunnen halen om onderwijs te ontvangen! Zullen dus de pogingen van zendelingen en anderen slagen, dan moet de Staat hen in de gelegenheid stellen om hun goed doel te bereiken”.²³¹

Zijn stellingname is gebaseerd op de veronderstelling dat geleidelijke vrijmaking de hoofzaak moest zijn:

“Bij mij is het groote doel niet de vrijmaking, maar om door de vrijmaking den slaaf beter en gelukkiger te maken. Men beweert dat het staatstoezigt drukkend zal zijn voor de vrijgemaakten. Ik geloof het ook, namelijk voor degenen die zich voorstellen — en ik vrees dat deze het grootste getal zullen uitmaken — dat vrijheid is vrijheid om niet; te arbeiden. Men vreest voor misbruiken van het gezag dat aan de Regering door het staatstoezigt zal worden gegeven. Ik ontken al weder de mogelijkheid daarvan niet. Er is geen gezag ter wereld waarvan niet misbruik kan gemaakt worden. Maar ik vrees nog veel meer het misbruik dat zal kunnen worden gemaakt van onbepaalde, onvoorwaardelijke vrijheid door menschen, die geen denkbeeld hebben van ware vrijheid, noch van het gebruik daarvan”.²³²

Na deze debatbijdrage presenteerde kamerlid Schimmelpenninck een amendement met de volgende tekst:

“De Voorzitter: De heer Schimmelpenninck heeft een amendement voorgesteld, strekkende om het artikel aldus te lezen: » De krachtens art. 1 vrijgemaakten staan van den 1sten Julij 1863 onder een bijzonder toezigt van den Staat voor den tijd van hoogstens tien jaren.”

Het *amendement* door den heer Schimmelpenninck voorgedragen, wordt ondersteund door de heeren: Lycklama à Nyeholt, Dirks, Tutein Nolthenius, Mijer, Idzerda en de Bieberstein, en maakt mitsdien een onderwerp van beraadslaging uit”.²³³

²³¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 953-54

²³² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 954

²³³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 954

Na indiening van het amendement Schimmelpenninck gaf minister Uhlenbeck de onderstaande samenvatting van het debat:

“De heer Uhlenbeck, *Minister van Kolonien*: Mijnheer de Voorzitter, heden morgen is door vele leden dezer Vergadering het staatstoezigt, hetzij volledig of in meer beperkten zin, verdedigd en ook bestreden, terwijl zelfs een groot aantal leden heeft doen kennen. dat zij het beginsel van staatstoezigt zoo zeer zijn toegedaan, dat zij het ontwerp van wet onaannemelijk zouden achten wanneer het staatstoezigt wierd uitgesloten. Ik heb getracht dat beginsel, zoowel in de gewisselde stukken schriftelijk als bij de mondelinge voordragt, duidelijk te maken, te handhaven en aan te toonen, dat dit beginsel bij deze wel op den voorgrond staat en dat de Regering zich zonder de handhaving daarvan onbevoegd zou achten om de wet ten uitvoer te leggen, wegens de vele nadeelige gevolgen, die daaruit zouden voortspruiten”.²³⁴

Verder merkte de minister van Koloniën het volgende op:

“Ik heb echter zoowel gisteren als heden doen doorschemeren, dat, wanneer ik blijf staan en moet blijven staan bij het beginsel, ik daarom niettemin neiging heb om dat staatstoezigt zoo kort te doen duren, als dit eenigzins mogelijk is en in overeenstemming kan gebragt worden met het belang der betrokken personen, die men onder dat staatstoezigt wil brengen. Om een blijk van die zienswijze te geven; om te doen zien dat de Regering daarop niet terugkomt, wil ik verklaren dat ik het amendement van den geachten afgevaardigde uit Leiden (Schimmelpenninck), wiens vroegere rede tot het voorstel van den geachten afgevaardigde uit Arnhem (Van Lynden) eenigzins aanleiding heeft gegeven, ook van regeringswege aanbeveel. Te meer durf ik dat doen, omdat het laatste artikel van dit wets-ontwerp bepaalt, dat in het koloniaal verslag, dat aan de Staten-Generaal jaarlijks wordt aangeboden, in het bijzonder melding wordt gemaakt van de werking dezer wet”.²³⁵

Hij verzekerde het parlement vervolgens:

“De Regering zal dus jaarlijks aan deze Vergadering de gelegenheid geven om te onderzoeken, in hoe verre de bepalingen aangaande het staatstoezigt al dan niet gunstig werken Daardoor zal men invloed kunnen uitoefenen op den duur van dat staatstoezigt, terwijl de Regering dat toezigt zoolang zal kunnen doen duren als haar noodig en wenschelijk voorkomt”.²³⁶

Hij herinnerde het parlement aan de principes van de wet:

“De wet berust op twee beginselen: de vrijverklaring der slaven en het behoud van de productiviteit der kolonie. Laat men het staatstoezigt los, dan gaat het laatste beginsel geheel en al verloren. Ik moet dus het denkbeeld der Regering blijven handhaven, doch

²³⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 955

²³⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 955

²³⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 955

zie geen bezwaar om het woord *hoogstens* in het artikel op te nemen, ten blijk dat ik dat staatstoezigt niet verder wensen uit te strekken dan werkelijk noodzakelijk is".²³⁷

Met deze woorden was het debat terug bij af. De afschaffing van de slavernij was een middel om een specifiek doel te bereiken. Dit doel was Suriname behouden als een landbouwkolonie.

Dit betekende echter niet het einde van het debat. De heer Elout van Soeterwoude vond het noodzakelijk om te reageren op de bijdrage van de heer Duymaer van Twist met de tekst:

"Sterker dan iemand heeft de geachte spreker uit Amsterdam [de heer Duymaer van Twist] daar straks die noodzakelijkheid doen uitkomen, toen hij in zijne merkwaardige rede de uitdrukking bezigde als zouden de slaven in de emancipatie geen ander voordeel zien, dan het regt van niet te werken, terwijl elk ander regt, vaderlijk of politiek of zedelijk, hun onverschillig zoude zijn. Kan men, Mijnheer de Voorzitter, meer veroordeelend vonnis uitspreken over een toestand waarin de eene naar Gods beeld geschapen mensch door den anderen is gebragt; toestand van volkomen gevoelloosheid en verdierlijking. Ik zeg dien spreker dank voor die uitdrukking; ze zal een spoorslag te meer voor ons zijn dien verdierlijkten mensch wederom tot mensch op te heffen. Maar de geachte spreker heeft dit als eenig doel van de emancipatie voorgesteld, en ik meen de geachte spreker heeft vergeten dat er nog een ander gewigtig doel daaraan is verbonden".²³⁸

Parlements lid Elout van Soeterwoude sprak verder:

"Eens, in 1854, heeft een redenaar, gezeten op de plaats waar thans de geachte afgevaardigde uit de hoofdstad zit, de heer Baud, gezegd dat de slavernij niet slechts de slaven, maar ook de meesters verdierlijkt; dat elke maatschappij, waar slavernij bestaat, eenige graden lager op de schaal der zedelijkheid is geplaatst dan eene maatschappij uitsluitend bestaande uit vrije menschen." Ook uit de berigten mij uit de West-Indische kolonien geworden blijkt mij hoe geen toestand meer geschikt is om de geheele maatschappij te bederven, dan de toestand van slavernij".²³⁹

Ook zei hij dat:

"Een gewigtig doel van de opheffing der slavernij is dus ook om de maatschappij in West-Indie op te heffen uit den lageren staat waarin ze is verzonken. Die beschouwing is niet onverschillig in het algemeen voor de oeconomie der wet; maar ook niet met het oog op hetgeen sommigen met den heer Heemskerk willen, dat is de verordeningen noodig voor toezigt en regeling over te laten aan de koloniale Regering, gedeeltelijk zamengesteld uit slaveneigenaars, en onder den invloed []".²⁴⁰

²³⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 955

²³⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 956

²³⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 956

²⁴⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 956

Over het Staatstoezicht sprak hij de volgende woorden:

“[] van een veeljarigen toestand van slavernij; ten tweede ook niet met het oog op de verwachting des Ministers, dat hij in de rapporten uit de West-Indien aanleiding zal kunnen vinden om den tijd van het staatstoezicht te verkorten. Daarom is mij het toegeven van den Minister aan eene al zeer luttel beduidende wijziging, weinig hoop gevend. Ik geloof dan ook te moeten blijven aandringen bij mijne medeleden op de aanneming van het amendement van den geachten afgevaardigde uit Arnhem, of zoodanige andere toevoeging aan de wet welke aan de Regering de verpligting oplegt om binnen zeker tijdsbestek bij de Staten-Generaal op nieuw de zaak ter sprake te brengen en zoodanigen toestand niet te verlengen dan om hoogst gewigtige redenen. Ik geloof daarenboven dat de toestand der slaven, zoo als die ter verlenging en versterking van bijzonder toezicht is afgeschilderd, niet volkomen juist is”.²⁴¹

Hierna stond hij stil bij de ervaringen van de Engelse koloniën:

“Immers bij hetgeen de geachte spreker uit Amsterdam [de heer Duymaer van Twist] heeft aangehaald uit de rapporten van de Staatscommissie, die ik zeker hoogelijk waardeer, mag niet vergeten worden dat wij elf jaren verder zijn; dat er reeds toen is aangetoond hoe de blue books door die Commissie geraadpleegd, niet alle waren van den laatsten tijd, dat de ongunstige toestand der Engelsche kolonien reeds lang dagteekende vóór de emancipatie en dat reeds onmiddellijk bij de discussien, die hebben plaats gehad, er op gewezen is hoe op meer dan eene plaats de toestand ten gevolge der emancipatie gunstiger was geworden. Ik lees dan ook, uit meerdere, in berigten van de Engelsche kolonien over het jaar 1858, het volgende: lui zijn de geëmancipeerden niet. Dit ziet men als men de kolonie doorreist. Overal ziet men hen op nieuwe gronden met hunne kweek. Voor zoover er nog koffij wordt uitgevoerd is die grootendeels door hen geteeld. Kost wordt uitsluitend door hen verbouwd. Zij bezitten een aanzienlijk getal paarden, ezels en muilezels, dragen ruim bij tot openbare liefdadigheid en leenen soms geld aan hunne voormalige meesters. Hier ziet men een stuk riet, daar een veld koffij, ginds een akker bananen, verder een bed yams enz. Een lid van mijne gemeente, vroeger slaaf, kocht onlangs een paard voor 30 pond sterling. Een ander heeft eene koffij plantage verkregen. Kort en geleden opende ik eene inschrijving voor een liefdadig doel. Twee geëmancipeerden teekenden ieder voor 20 pond sterling, en er kwamen verscheidene bijdragen van 8 pond. De welvaart neemt toe en men zoekt meer comfort. Dit zou het geval niet zijn wanneer men lui was”.²⁴²

De kanttekening moet gemaakt worden dat de motivatie voor het idee om het Christendom tijdens het Staatstoezicht onder de ‘vrijgemaakten’ te verspreiden, dubieus is aangezien zij al gekerstend waren. Hij zei hierover:

“Ook aan sommige plantage-eigenaren is men veel verschuldigd en door hunne toelating zijn de Roomsche-katholieke geestelijken en de Moravische broeders sedert de laatste jaren onder de slaven werkzaam geweest, vooral ook in die elf jaren nadat de taak der

²⁴¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 957

²⁴² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 957

Staatscommissie was geëindigd; zoodat tot de Rooms-katholieke gemeente behooren 7000 en tot de Moravische gemeente meer dan 20 000 slaven. Dat die Moravische broeders een hoogst gunstigen invloed uitoefenen, mag blijken uit hetgeen ik gisteren de eer had te zeggen. Moet men dan niet erkennen dat de schildering van den geachten spreker uit de hoofdstad te zwart is, en dat een toezigt, althans zulk een lang toezigt, niet zoo volstrekt noodzakelijk is?”²⁴³

Hij probeerde zijn argumenten kracht bij te zetten door te spreken over zijn bronnen en ervaringen als hoofdbestuurder van de Maatschappij tot afschaffing der slavernij:

“Ik mag mij ook eenigzins beroepen op hetgeen ik zelf weet. Ik ben niet in West-Indie geweest. Buxton, Furney, Scoble, Alexander zijn er wel geweest — dit in het voorbijgaan aan den geachten afgevaardigde uit Leeuwarden (Dirks)—maar ik behoor met mijne vrienden tot die liberalen, van wie de geachte spreker uit Almelo [Van der Linden] gewaagde, welke, door maar weinigen buiten hen ondersteund, sedert 25 jaren, na die mannen te hebben gehoord en geraadpleegd, aandrongen op hetgeen thans geschiedt; die later in 1840 de Maatschappij tot afschaffing der slavernij hebben opgericht. Twaalf jaren lang was ik lid van het hoofdbestuur dier maatschappij, en ik heb dikwijls tot 1848 met den toenmaligen Minister van Kolonien, den heer Baud, over de zaak gesproken en medegedeeld de correspondentie gevoerd met de Engelsche slavenvrienden. Slechts geldelijke bezwaren, niet gemis van overtuiging, hielden dien staatsman van handelen terug”.²⁴⁴

Het negatieve beeld dat opgeroepen werd door de vorige spreker werd door hem bijgesteld door ze te proberen te weerleggen met de woorden:

“De kleine ervaring, door onze maatschappij opgedaan, heeft haar steeds versterkt in de meening dat emancipatie pligt was, dat de slaaf daarvoor vatbaar was. Eene der laatste ervaringen is deze en toont dat de schildering van den geachten spreker uit Amsterdam [Duymaer van Twist] te zwart is. Onder de middelen, welke door slavenvrienden ten behoeve der slaven genomen zijn, is het doen vrijkopen van slaven en hen in de gelegenheid stellen om te Suriname in hun onderhoud te voorzien”.²⁴⁵

Over de “vermeende luiheid na het verkrijgen van vrijheid” stelde hij twee vragen:

“Hebben die vrijgekochten zich aan luiheid overgegeven? Hebben zij hun hoogste heil gezocht in het *dolce far niente*? Neen, Mijnheer de Voorzitter; integendeel. Men heeft hun in overweging gegeven, van hunne verdiensten iets te besparen voor gedeeltelijke aflossing van den prijs, waarvoor zij zijn vrijgekocht, en daardoor de gelegenheid te openen om ook anderen vrij te maken. Dit hebben zij trouw gedaan, en over 1861 alleen

²⁴³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 957

²⁴⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 957

²⁴⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 957

is van hen, welke op die wijze manumissie hadden ontvangen, eene som van f 4958 terugbekomen".²⁴⁶

Van Soeterwoude beargumenteerde dat het sparen voor en terugkopen van vrijheid via manumissie duidelijk iets bewees, namelijk:

"Dit is , dunkt mij , een bewijs dat die slaven dan toch niet zóó laag staan, of zij beseffen eenigzins de waarde van de vrijheid, hebben eenigzins begrip van zedelijkheid, gevoel van dankbaarheid jegens degenen die hen geholpen hebben, zucht om zich het goede, dat zij ontvingen, niet onwaardig te maken en het met anderen te deelen".²⁴⁷

Dit bracht hem tot het formuleren van de vraag:

"Mijnheer de Voorzitter, legt dit bewijs ook iets in de schaal bij de overweging of het noodig zij dezulken de eigenlijke vrijheid tien jaren lang te onthouden en of het hun onverschillig zal wezen ware of' schijnvrijheid te erlangen? In beginsel zou ik het eens zijn met de geachte afgevaardigden uit Zutphen [Van Bosse] en Zwol [Zwolle, Mijer]; in beginsel geloof ik dat het mogelijk ware geweest de vrijheid onmiddellijk te geven, en ik geloof dat de botsingen, die dan zouden zijn ontstaan, niet veel grooter zouden wezen dan die nu zullen voortvloeijen uit een toestand, waarin het moeilijk zal wezen den slaven te beduiden dat vrijheid niet bestaat in de beschikking over tijd en krachten, en den meesters te beduiden dat zij desniettegenstaande hebben opgehouden meester te zijn, terwijl beiden in den magistraat slechts een strafwerktuig zullen zien. Ik wil echter wijken voor de meening on ervaring der mannen , welke de Regering heeft geraadpleegd, en vind daartoe in de tegenwoordige omstandigheden eenigen grond".²⁴⁸

Hij eindigde met de conclusie dat emancipatie niet uitgesteld diende te worden en dat het staatstoezicht niet langer dan noodzakelijk mocht duren:

"Gij ziet, Mijnheer de Voorzitter, ik wensch mij te vereenigen met het verlangen der Regering en toe te stemmen in het staatstoezicht: maar ernstig druk ik allen op het hart, dat toezicht niet over zulk een langen tijd uit te strekken, waardoor teleurstelling zou geboren worden en moeilijkheden zouden ontstaan, welligt ernstiger dan wanneer de emancipatie zelve nog voor eenigen tijd wierd uitgesteld".²⁴⁹

Dit bracht de heer Fransen van de Putte (een liberaal uit Rotterdam) er toe om het volgende te stellen:

"Het is met schroom dat ik het woord vraag, omdat de Vergadering zeker onder den indruk is van de gemoedelijke toespraak van den vorigen spreker, zoodat ik schromen moet mij te verklaren voor het staatstoezicht en wel gelijk het thans door de Regering is

²⁴⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 957

²⁴⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 957

²⁴⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 957

²⁴⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 958

voorgesteld. De vorige spreker heeft ons eene schildering gegeven van den kolonialen raad van Suriname. Wanneer wij nu het staatstoezigt niet in deze wet opnemen, wat zal de Minister dan moeten doen? Hij zal het dan aan de politie te Suriname moeten overlaten, en nu vrees ik, *den dag na de emancipatie*, veel meer de politiematregelen van het koloniale gouvernement, dan het staatstoezigt, gelijk het thans wordt voorgesteld om men het bij de volgende artikelen van hoofdstuk IV nog zal pogen te verzachten”.²⁵⁰

“De spreker uit Gorinchem [Van Soeterwoude] heeft ons de sommen medegedeeld, die de vrijgegeven slaven zelf opgebracht hebben om andere slaven vrij te koopen. Het zal ieder onzer genoeg doen dit te vernemen en het strekt om de pogingen van hen, die zooveel aan de vrijmaking der slaven hebben toegebracht, te doen toejuichen. Maar laten wij toch niet te ver gaan. Het is zeker, dat zij, die door de commissie in Suriname belast zijn geweest om die slaven vrij te koopen, de besten er uit gekozen hebben, en die gebleven zijn onder den invloed en de zachte leiding der Moravische Broeders. Wanneer men zich nu eene tropische bevolking voorstelt, onder de leiding van die Moravische Broeders, met hunne Christelijke strekking, wanneer men dat gezien heeft op andere plaatsen in de tropen, en zich de zachtaardigheid en vrijwillige onderworpenheid aan hare leiders voorstelt, dan zal men zich kunnen begrijpen hoe dat geld bijeen gebracht is, hoe lijdzaam en met hoeveel vreugde zij dat gedaan hebben. Maar ik geloof dat geen onzer daaruit het gevolg mag trekken, dat de *lendemain* der emancipatie ons dergelijke geëmancipeerden zal toonen”.²⁵¹

Hij sprak verder over het verschil tussen de ene en andere vorm van toezicht:

“Mijns inziens zal politietoezigt veel erger zijn dan staatstoezigt, en als wij nu den Minister zich zien verklaren voor dat staatstoezigt van hoogstens tien jaren, dan geloof ik, dat men daarmee tevreden kan zijn. Het zal toch niet overgelaten zijn aan den kolonialen raad van Suriname om dat te bekorten. Het zal overgelaten zijn aan den verantwoordelijken Minister en wanneer de berigten, die de geachte afgevaardigde uit Gorinchem en zijne vrienden getrouw uit Suriname krijgen, zóó zijn dat de tijd bekort kan worden, dan zal het in deze Kamer niet aan aandrang ontbreken om den Minister er toe te brengen het tienjarig tijdvak te bekorten en 8, 6 of 4 jaren te stellen”.²⁵²

Verder zei hij:

“Ik wil nog even een punt releveren, dat meermalen besproken is, dat is, dat de slaven den dag na de emancipatie geen dak, geene woning en geen grond zullen hebben. Dit is eene van de voornaamste redenen waarom ik voor dat staatstoezigt [] ben. Als zij geen dak, geene woning en geen grond hebben, zal er des te meer aanleiding voor de slaven zijn naar de bosschen te gaan en te verwilderen”.²⁵³

²⁵⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 958

²⁵¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 958

²⁵² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 958

²⁵³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 958

De interventie van de heer Van de Putte bracht de heer Van der Linden ertoe op te merken dat:

“Mijnheer de Voorzitter, ik heb bij mijne vorige rede verklaard, dat het mij voorkwam, dat op dit oogenblik niemand vooraf kon bepalen hoe lang het staatstoezigt zou behooren te duren. Ik zou mij tevreden gesteld hebben met het amendement van den geachten afgevaardigde uit Arnhem [Van Lynden]. Maar nu de Minister het amendement van ons geacht medelid uit Leiden [Schimmelpenninck]overgenomen heeft, terwijl hij verklaart bezwaar te hebben om de zaak aan zoo korten termijn te binden, nu bestaat er voor mij geenerlei bezwaar om op de Regering de volle verantwoordelijkheid van den duur van dien termijn te dien drukken. Blijkt het uit de omstandigheden dat het niet houdbaar is, dan is deze termijn niet meer een fixe termijn, maar men kan dien bekorten. Ik zal mij dus nederleggen bij de bepaling zoo als die nu is voorgesteld”.²⁵⁴

Hierna sprak de heer Van Bosse (de liberaal uit Zutphen):

“Over de zaak zelve zal ik niet verder uitweiden. Zachtkens aan heeft de discussie zich ontwikkeld en is de zaak tot klaarheid gebracht. Al de sprekers hebben gezegd: wij handelen hier over het beginsel alleen. Maar ik geloof dat wij hier handelen over het beginsel, zoo als het wordt toegepast. Ik beschouw deze bepaling als eene mystificatie èn voor den slaaf èn voor de natie. Eene mystificatie vooral voor den slaaf, die nu na zijne emancipatie gedwongen zal worden bij den meester te blijven werken, waar hij werkzaam was. Verscheidene sprekers, die het beginsel verdedigen, hebben gezegd: over de toepassing van het beginsel spreken wij nu niet, dit zal eerst later te pas komen. Ik heb meer gezien naar de toepassing dan naar het beginsel. Had men in deze wet andere bepalingen voorgedragen, ik zou welligt de moeite niet genomen hebben om de Kamer met mijne bestrijding van het beginsel bezig te houden. Ik zou nu evenwel den wensch willen uiten dat de leden, die zich niet vereenigen kunnen met de toepassing van het beginsel, de moeite gelieven te nemen om zoo spoedig mogelijk hunne denkbeelden aan de Kamer voor te leggen omtrent de verbeteringen, waarvoor de fraaije toepassing van het beginsel vatbaar is, opdat men niet genoodzaakt zij over het kreupele stelsel, zoo als het in deze voordragt is omschreven, te stemmen”.²⁵⁵

Na nog een laatste opmerking van Elout van Soeterwoude werd de beraadslaging over art. 3 gesloten en werd er gestemd over onderstaande tekst:

“Het *amendement* van den heer van Lynden, strekkende om art. 3 aldus te doen luiden :

‘De krachtens art. 1 vrijgemaakten staan van den 1sten Julij 1863 onder een bijzonder toezigt van den Staat, voor den tijd van hoogstens *vier* jaren”,
in stemming gebracht, wordt met 38 tegen 20 stemmen verworpen.

²⁵⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 958

²⁵⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 959

Voor hebben gestemd de heeren: van Bosse, Reinders, Blom, Dullert, Westerhoff, Wybenga, Wichers, Anemaet, van Lynden, de Poorter, van Lidth de Jeude, Heemskerk Az., van Zuylen van Nyevelt, Zylker, van Voorthuysen, Mensonides, Hoffman, Dumbar, Elout van Soeterwoude en de Brauw.

Tegen hebben gestemd de heeren: van der Linden, Storm van 's Gravesande, van Eck, Cornelis, Cool, Heemskerk Bz., Hoekwater, Fransen van de Putte, Tutein Nolthenius, Lycklama à Nyeholt, Delprat, Dirks, Blussé van Oud-Alblas, Duymaer van Twist, Jespers, Taets van Amerongen, de Raadt, Idzerda, Kien, van Goltstein, Beens, van Heukelom, Schimmelpenninck, ter Bruggen Hugenholtz, Guljé, Luyben, van Wintershoven, van Foreest, de Bieberstein, Mijer, van Nispen van Sevenaer, Bots, Wintgens, Poortman, Hoyneck van Papendrecht, van Heiden Reinestein, van Asch van Wijck en de Voorzitter".²⁵⁶

De tweede andere tekst die voor het artikel 3 werd voorgesteld en stemming werd gebracht was:

“Art. 3 luidende :

‘De krachtens art. 1 vrijgemaakten staan van den 1sten Julij 1863 onder een bijzonder toezigt van den Staat voor den tijd van hoogstens tien jaren’,

daarna in stemming gebragt, wordt met 42 tegen 16 stemmen goedgekeurd.

Tegen hebben gestemd de heeren: Dullert, Westerhofi, Wybenga, Wichers, van Lynden, de Poorter, Kien, Heemskerk Az., van Zuylen van Nyevelt, Zylker, van Voorthuysen, Mensonides, Elout van Soeterwoude, van Bosse, Reinders en Blom".²⁵⁷

Met deze stemming kwam aan het debat over de inhoud en vorm van het Staatstoezicht een einde. In dit debat werden de contouren duidelijk zichtbaar van hoe de afschaffingskwestie verder zou gaan verlopen. Het einde van het staatstoezichtdebat luidde het begin in van de parlementaire discussie over immigratie. Voor artikel 4 werd, na overleg, in stemming gebracht onderstaande tekst:

“Beraadslaging over ART. 4, luidende:

‘De Regering regelt, leidt en ondersteunt immigratie van vrije arbeiders gedurende tien jaren, te rekenen van den 1sten Julij 1863’.

²⁵⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 959

²⁵⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 959

De Voorzitter deed de mededeling dat op dit artikel twee amendementen waren voorgesteld, te weten:

De heer van Bosse stelt voor om art. 4 en het geheele Vde hoofdstuk der wet te vervangen door de volgende bepaling:

‘Voor den aanvoer van vrije arbeiders in Suriname worden van staatswege premien uitgelooft gedurende hoogstens vijf jaren na afkondiging dezer wet.

» Het gezamenlijk bedrag dier premien kan de som van een miljoen gulden niet te boven gaan.

» De voorwaarden, welker vervulling noodig is om aanspraak op uitbetaling dier premien te verkrijgen, worden door Ons vastgesteld, en het toezigt op den aanvoer door de Regering te houden, wordt door Ons geregeld.’

Het tweede *amendement*, geformuleerd door de heer Elout van Soeterwoude, voor artikel 4 luidde als volgt:

‘De Regering moedigt de vestiging van vrije kolonisten en vrije arbeiders met de haar ten dienste staande middelen aan.’ ”²⁵⁸

De heer Van Bosse stelde hierop, na vaststelling van deze beraadslaging, het volgende:

“In verband met het voorgedragene in de wet ten aanzien van het bedrag der schadevergoeding, aan de slavenhouders te geven, geloof ik, dat het eene onregtvaardige gunst is, aan die houders verleend, om hen daarenboven nog gedurende tien jaren op staatskosten van vrije arbeiders te voorzien.

Het *amendement* van den heer van Bosse wordt ondersteund door de heeren: Blussé van Oud-Alblas, van Nispen van Sevenaer, Elout van Soeterwoude, Heemskerk Az. en de Poorter, en zal derhalve een onderwerp van beraadslaging uitmaken”.²⁵⁹

Als aanvulling stelde de heer Elout van Soeterwoude een amendement voor, op dat van Van Bosse, met de tekst:

“[] wil de handeling der Regering niet beperken tot invoering van arbeiders. Het verwacht ook den bloei der kolonie van kolonisatie, van welke zijde ook, en daarom luidt mijn amendement:

‘De Regering moedigt de vestiging van vrije kolonisten en vrije arbeiders met de haar ten dienste staande middelen aan’, wijzende art. 44 der wet aan, hoe de geldelijke middelen, voor aanmoediging en toezigt noodig, worden gevonden.

²⁵⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 959

²⁵⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 959

Het *amendement*, voorgesteld door den heer Elout van Soeterwoude, wordt ondersteund door de heeren: van Asch vanWijck, van Lynden, Blussé van Oud-Alblas, de Brauw, Reinders, Kien en Hoffman, en zal derhalve een onderwerp van beraadslaging uitmaken”.²⁶⁰

Hierna nam de heer Blussé van Oud-Alblas (een Thorbeckiaan uit Dordrecht) het woord en argumenteerde dat:

“Art. 1 van het wets-ontwerp luidt, dat de Regering *regelt, leidt en ondersteunt* de immigratie van vrije arbeiders. De Regering treedt dus in die zaak op den voorgrond. Zij wil onmiddellijk handelen, en dit is het waarmede ik mij moeilijk kan vereenigen. Ik ben door mijne relatien eenigzins bekend geworden met hetgeen emigratie en immigratie is. Wij hebben in ons eigen land onder onze oogen kunnen zien, wat er geschiedt om emigratie van vrije arbeiders te bevorderen.

Mij dunkt dat eene Regering zelve zich met dergelijke zaken niet kan inlaten; zij kan niet handelend op den voorgrond treden, en daarom kan ik mij met de redactie van het artikel, ge lijk het thans luidt, in 't geheel niet vereenigen. Al wat de Regering doen kan, is, dunkt mij —gelijk voorgesteld is door den spreker uit Zutphen [Van Bosse] , — indirect, door het verleenen van premien , de immigratie te bevorderen, maar zich volstrekt niet met de zaak te bemoeijen en haar aan anderen over te laten, die zich met dergelijke soort van zaken willen belasten”.²⁶¹

Vervolgens ondersteunde de heer Van Nispen van Sevenaer het Van Bosse-amendement met:

“Ik heb in mijne eerste rede gezegd, dat, hoezeer ik de zaak wenschte, de daarvoor gevraagde offers mij te zwaar zouden kunnen toeschijnen, en daartoe behoort nu ook dit punt. Het belang, om Suriname als landbouwende kolonie te behouden, is hierbij te zeer op den voorgrond getreden. Ik kan niet goedkeuren, dat ten behoeve dergenen, aan wie vergoeding wordt gegeven voor de werkkrachten die zij zullen missen, nu nog bovendien de Staat aan eene bezwarende voorwaarde zou onderworpen worden. Met den vorigen spreker houd ik het aanvoeren van immigranten voor eene taak, die de Regering niet kan of moet vervullen; eene taak die daarenboven wanneer zij door haar wordt vervuld oneindig meer kosten zal veroorzaken dan wanneer zij door particulieren wordt volbragt, wier eigenbelang hen wel voor die zaak zal moeten doen zorgen. De berekening van kosten, welke de Regering ons heeft medegedeeld, komt mij bovendien gebrekkig voor. Zij heeft er in de gewisselde stukken op gewezen , dat, om niet zulk schuim te krijgen als waarvan de vorige spreker melding heeft gemaakt, het noodig zou zijn familien over te voeren, doch dan verkrijgt men niet al de werkkrachten waarop gerekend wordt, of de kosten van aanvoer zullen, dunkt mij, nog aanmerkelijk moeten stijgen”.²⁶²

²⁶⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 960

²⁶¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 960

²⁶² De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 960

Hij vervolgde met de mededeling:

“Ik voorzie dus groote misrekening, en geloof bovendien dat de Kamer hiermede een eersten stap op een gevaarleken weg zou zetten, want de Regering verklaart rondit, overtuigd te zijn, dat zij, ook na dee tien jaren, de leiding en voortzetting der zaak in handen zal moeten houden. De Kamer zou dus hier den eersten stap doen voor eene zaak die hoogst kostbaar zal worden, die niet slechts tien jaren, maar veel langer zal duren en groote misrekening ten gevolge zal hebben. Ook om de moeilijkheden en twisten, waarin de Regering steeds kan en zal geraken met degenen die de werkkrachten verlangen, over al of niet geschiktheid der aangevoerde immigranten, moet de zaak niet van de Regering uitgaan. Het moet den belanghebbenden zelf overgelaten worden, om zich de werkkrachten te verschaffen, noodig om hunne gronden productief te doen blijven”.²⁶³

Voor zichzelf kwam Nispen van Sevenaer uiteindelijk tot de conclusie:

“Ik meen dus te regt te moeten stemmen voor de voorgestelde wijziging en zal, zoo deze niet wordt aangenomen, tegen het artikel mijne stem uitbrengen”.²⁶⁴

Hierna sprak de heer Cool (een liberaal uit Amsterdam):

“Ik wensch een paar woorden over de beide amendementen in het midden te brengen. Bij den aanvang der discussie heb ik duidelijk uitgedrukt, dat ik de réussite van de geheele emancipatie afhankelijk stelde van eene goed geregelde immigratie. Ik kan dus niet instemmen met de beide amendementen, die zijn voorgesteld. Ik kan begrijpen, dat men verlangt de immigratie na verloop van eenigen tijd aan vrije beweging over te laten, en dat de Regering dan niet meer tusschen beide moet treden. Maar dit wordt reeds onmiddellijk het geval bij de aanneming van de amendementen van de geachte sprekers uit Zutphen en Gorinchem; men vergete toch niet, dat dezelfde confusie, die in den eersten tijd onder de vrijgemaakten zal bestaan, op eene andere wijze onder de planters zal heerschen. Men zal vooral in den beginne met groote moeilijkheden te worstelen hebben en er zal weinig opgewektheid en overeenstemming bestaan om overeenkomsten te sluiten, ten einde immigranten van elders over te voeren”.²⁶⁵

Hierna werd het kamerlid Cool door de voorzitter verzocht zijn amendement tekst te formuleren.

“De heer Cool: Dan stel ik als amendement voor art. 4 te lezen: ‘De Regering regelt, leidt en ondersteunt immigratie van vrije arbeiders gedurende hoogstens tien jaren, te rekenen van den 1sten Julij 1863.’

²⁶³ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 960

²⁶⁴ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 960

²⁶⁵ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 julij 1862, vel. 261, p. 961

Het *amendement* van den heer Cool wordt ondersteund door de heeren : Lycklama à Nyeholt, van Heukelom, Poortman, Wybenga, Idzerda en Tutein Nolthenius, en maakt dus een onderwerp van beraadslaging uit”.²⁶⁶

Politicus Ter Bruggen Hugenholtz (een Thorbeckiaan uit Dokkum) sprak hierna de woorden:

“Het onderwerp dat thans aan de orde is, maakt ook een van de voornaamste grondslagen van dit ontwerp uit. Schadevergoeding, staatstoezigt en immigratie, ziedaar de drie punten waarover, gedurende al den tijd dat dit ontwerp bij de Kamer in behandeling geweest is, de discussien gelooopen hebben”.²⁶⁷

Daarna stelde hij de vraag:

“Wat is omtrent het punt der immigratie gebeurd? In de eerste wets-ontwerpen werd niet van immigratie gesproken, en uit de met de Regering gewisselde stukken is gebleken, dat de groote meerderheid der Kamer steeds gezegd heeft: geene emancipatie zonder immigratie. Het beginsel van immigratie is dus door de Kamer aangenomen”.²⁶⁸

Een andere vraag die hij stelde was:

“Maar nu komt de vraag , die door den geachten afgevaardigde uit Dordrecht (Blusse van Oud-Alblas) gesteld is: moet de Staat zich daarmee bemoeijen of moed het aan particuliere ondernemingen worden overgelaten? De geachte spreker heeft ons gewezen op de groote misbruiken, welke plaats hebben bij emigratie en immigratie. Die misbruiken zijn bekend. Maar juist dat pleit voor het beginsel, door de Regering aangenomen. Om niet dat schuim uit eene andere maatschappij te hebben, daarom is de Regering verplicht de taak op zich te nemen. Want wat doen de particulieren? Zij denken nergens anders aan dan om hun zak te vullen; het denkbeeld om goed en zedelijk werkvolk te leveren staat niet op den voorgrond. De vraag is: hoeveel kan ik winnen op het getal menschen, dat ik overvoer; terwijl de Regering een ander beginsel vooropzet. Zij moet, al zijn de kosten wat meer, in de eerste plaats het bekomen van geschikt werkvolk op het oog hebben. Nu heeft men gezegd — en dat is vooral de geachte spreker uit Nijmegen [Van Nispen van Sevenaer]— de kosten zullen veel meer dan drie millioen bedragen”.²⁶⁹

Hij ging dieper in op zijn eigen vragen:

“Daarom wordt voorgesteld de vergoeding te splitsen in betaling voor de slaven en in tegemoetkoming voor den aanvoer van voor den veldarbeid geschikte immigranten.” Dit is de bedoeling van dit voorstel. Nu wil ik aan de voorstellers van de amendementen de

²⁶⁶ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 961

²⁶⁷ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 961

²⁶⁸ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 961

²⁶⁹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 961

vraag onderwerpen: verlangt gij dat er geen immigratie plaats hebbe; meent gij dat het niet wenschelijk is nieuwe werkkrachten aan te voeren? Indien zij geen immigratie verlangen, dan geloof ik dat er iets voor hun amendement te zeggen valt. Maar indien zij veronderstellen dat immigratie wenschelijk is, dan geeft ik hun in overweging om eenvoudig bij art. 9 de schadevergoeding te verminderen. Men moet in elk geval de immigratie behouden als men niet 12 à 15 millioen als het ware wil weggooijen. Men stelt zich van de toekomst der West-Indische kolonien dikwijls sombere tafereelen voor. Ik heb wel eens hooren zeggen, dat men die kolonien met ap- en dependentien moest overdoen, omdat zij in de toekomst weinig beloven. Ik deel in die meening niet. Ik geloof dat de kolonien gedrukt worden door de slavernij, en ik stel mij voor dat, wanneer eenmaal die slavernij zal zijn afgeschaft en de gronden overgegeven aan werkelijk belangheb-benden, die kolonien zich meer en meer zullen ontwikkelen. De productie in onze West-Indische kolonien moet oneindig voordeeliger zijn dan in Oost-Indie. De onkosten-rekening op de West-Indische producten bedraagt niet de helft van die met de Oost-Indien. Dit is reeds een voordeel. De vegetatie is er niet minder en de gronden zijn over het algemeen vruchtbaarder en geschikter. Ik deel dus in die zienswijze niet en geloof dat, wil men iets voor de West-Indische kolonien doen, het beginsel van immigratie, zoo als dit in het wets-ontwerp is nedergelegd, moet behouden worden. De aanneming van dit amendement zou kunnen leiden tot verstoring van een beginsel der wet, even als het wegnemen van het staatstoezicht en van de schadevergoeding eene der oorzaken zou geweest zijn om dit wets-ontwerp schipbreuk te doen lijden. Het verwondert mij, dat juist door hen, die ieder oogenblik op den voorgrond stellen, dat het in het belang der menschheid wenschelijk is dat de vloek der slavernij worde opgeheven, alle pogingen worden aangewend om het tot stand brengen eener daartoe strekkende wet onmogelijk te maken".²⁷⁰

De volgende dag, op zaterdag 5 juli 1862, ging het debat verder. De voorzitter opende met:

"De Regering regelt, leidt en ondersteunt immigratie van arbeiders gedurende tien jaren, te rekenen van den 1sten Julij 1863,' en de daarop voorgestelde amendementen:

1°. dat van de heeren van Bosse en Elout van Soeterwoude, strekkende om art. 4 en het geheele Vde hoofdstuk te vervangen door de volgende bepaling:

» De vrije kolonisatie van Suriname wordt van staatswege aangemoedigd.

" Voor den aanvoer van vrije arbeiders in Suriname onder toezigt der Regering worden van staatswege premien uitgeloofd gedurende hoogstens vijf jaren na afkondiging dezer wet.

» Het gezamenlijk bedrag der voor een en ander te verleenen subsidien en premien kan de som van een millioen gulden niet te boven gaan.

" De voorwaarden, welker vervulling noodig is om aanspraak op uitbetaling dier subsidien en premien te verkrijgen, worden door Ons vastgesteld;'

²⁷⁰ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 78ste zitting – 4 juli 1862, vel. 261, p. 961

2°. dat van den heer Cool, strekkende om in het artikel, in plaats van: gedurende tien jaren, te lezen: » gedurende hoogstens tien jaren.’ ”²⁷¹

De conclusies die op basis van dit vierde hoofdstuk kunnen worden getrokken zijn:

De commissie adviseerde de Nederlandse Staat dat als zij *Suriname als kolonie* wilde behouden, zij de slavernij diende af te schaffen. Dit advies zette een proces in werking dat uiteindelijk leidde tot de afschaffing van slavernij op 1 juli 1863 in Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen.

De regering presenteerde het project voor de afschaffing van de slavernij aan het parlement als een totaalpakket met vier component, te weten: 1) Opheffing der slavernij in de Nederlandsche West-Indische koloniën, 2) Schadeloosstelling aan de eigenaren van slaven (slaaf-gemaakten), 3) Staatstoezicht met betrekking tot de vrijgemaakten gedurende tien jaren, en 4) De Regering regelt, leidt en ondersteund immigratie van arbeiders gedurende tien jaren.

De eerste component was verbonden met de laatste, welke werden samenvoegt door de koppeling met de tweede en derde component. De implicaties van het als een pakket presenteren was dat elke algemene stem tegen één van de vier componenten de afschaffing van de slavernij kon vertragen. Echter, er was er consensus in het parlement over één ding, ‘vrijheid kon niet wachten’.

De slavenhouders eisten schadeloosstelling bij afschaffing omdat zij de tot-slaaf-gemaakten zagen als hun (persoonlijke) bezit; en dat daarom dit een verlies van bezit betekende bij de afschaffing van de slavernij. De regering honoreerde de compensatie zoals geëist door de slavenhouders; maar in plaats van f 400, zoals gevraagd, koos het parlement voor f 300 voor Suriname en f 250 voor Curaçao, Bonaire, Aruba en St. Eustatius, f200 voor Saba en f150 voor St. Maarten.

Tabel met betrekking tot tegemoetkoming

Land	Eindbedrag
Suriname	f 300
Curaçao	f 250
Bonaire	f 250
Aruba	f 250
St. Eustatius	f 250
Saba	f 200
St. Maarten	f 150

²⁷¹ De *Nederlandsche Staats-Courant* 1861-1862 (bijblad). Tweede Kamer, 79ste zitting – 5 juli 1862, vel. 265, p. 963

Wisselbrief Curaçao, 1864. Bron: The Black Archives

De impact van het debat over het regeringsontwerp

Ten eerste besloot de regering voor een afschaffing van slavernij op 1 oktober 1863; echter als gevolg van een intens debat en verschillende aanpassingen werd de datum verschoven naar 1 juli 1863. Er waren 53 stemmen voor en 2 tegen het voorstel van de regering.

Ten tweede stelde de regering een *schadeloosstelling* voor, maar ten gevolge van oppositie en intens debat, werd de schadeloosstelling vervangen door het woord *tegemoetkoming*.

Er waren 11 stemmen voor het voorstel van de regering en 45 tegen het gebruik van het woord schadeloosstelling.

Ten derde kwam de regering met het voorstel voor een Staatstoezicht van 10 jaar. Er waren goede argumenten tegen Staatstoezicht, echter met 42 stemmen, stemde een meerderheid voor, en een minderheid van 16 tegen het voorstel.

Tot slot, immigratie: de regering stelde een immigratie voor van arbeiders gedurende 10 jaren. Er waren goede argumenten tegen immigratie maar de meerderheid stemde met 40 stemmen voor het voorstel en 19 stemden tegen.

Onderwerp	Regeringsvoorstel	Resultaat van het debat
Datum van Afschaffing	10 oktober 1863	1 juli 1863
Voorwaarden van Vrijheid	Schadeloosstelling Aan slaafeigenaar	Tegemoetkomen aan slaafeigenaar
Staatstoezicht	10 jaar	Hoogstens 10 jaar
Immigratie	5 jaar	5 jaar

Indien we de logica volgen die leidde tot de conclusie van de commissie (Baud), dan betekent dit dat de structurele slavernij niet werd afgeschaft vanwege humanitaire

redenen met betrekking tot de slaaf-gemaakten, maar om *Suriname als kolonie* te behouden.

Uiteindelijk werd de afschaffing van de slavernij een middel om een doel te bereiken, dit doel was om Suriname als landbouwkolonie te behouden.

Wij leven nog steeds met de erfenis en consequenties van de besluiten die werden genomen door het parlement in juli 1862.

Hoofdstuk 5

Mensen op het kruispunt van de geschiedenis

In voorgaande hoofdstukken hebben we beschreven dat de regering het project voor de afschaffing van de slavernij aan het parlement presenteerde als een totaalpakket met vier component, te weten: 1) Opheffing der slavernij in de Nederlandsche West-Indische koloniën, 2) Schadeloosstelling aan de eigenaren van slaven (slaaf-gemaakten), 3) Staatstoezicht met betrekking tot de vrijgemaakten gedurende tien jaren en 4) De Regering organiseert, leidt en ondersteunt immigratie van arbeiders gedurende tien jaren.

De eerste component was verbonden met de laatste, die waren op hun beurt gekoppeld aan de tweede en derde component. Doordat de afschaffing van de slavernij als een totaalpakket werd gepresenteerd kon al een enkele stem tegen één van de vier componenten de afschaffing vertragen. Er was echter wel consensus in het parlement over één ding: 'vrijheid kon niet wachten'.

Wie waren de mensen die het op zich namen om de slavernij af te schaffen? Bijna de helft van de parlementsleden heeft in het debat over de afschaffing van de slavernij geparticipeerd, ze deden dat echter niet vanuit een gelijke startpositie. Integendeel, twee van de participanten waren ministers die het kabinet vertegenwoordigden over de kwestie van de afschaffing van de slavernij dus zij worden in dit hoofdstuk niet meegerekend als participanten in het debat. De ministers in kwestie waren Uhlenbeek (Minister van Koloniën) en Schimmelpenninck (Minister van Justitie).

Ook de relatie tussen ideologische oriëntatie en de frequentie van deelname aan het debat was niet gelijk. Zoals in de onderstaande tabel kan worden gelezen waren de antirevolutionairen een minderheid in het parlement maar alle parlementsleden participeerden in het debat. Daarop volgden de liberalen en vervolgens de conservatieven. In dit hoofdstuk behandelen we de vragen:

'Wie waren de parlementsleden die aan het debat deelnamen en hoe hebben zij gestemd?'

En 'Hoe vaak spraken de parlementsleden?'

Zoals uit de onderstaande tabel kan worden opgemaakt waren van de elf parlementsleden die het meest aan het woord waren vijf liberaal, twee waren antirevolutionair, twee waren conservatief en twee waren conservatief-liberaal. De top drie bestond uit van Bosse, een liberaal die negenendertig keer het woord nam, Elout van Soeterwoude, een antirevolutionair die vierentwintig keer sprak en Mijer, een conservatief parlements lid die drieëntwintig keer sprak.

Frequentie van spreken/ deelname aan debat

	Naam	Kiesdistrict	Ideologische Oriëntatie	Frequentie
01	Van Bosse	Zutphen	Liberaal	39
02	Elout van Soeterwoude	Gorinchem	Antirevolutionair	24
03	Mijer	Zwolle	Conservatief	23
04	Van Zuylen van Nyevelt	Zwolle	Conservatief-Liberaal	18
05	Heemskerk Azn	Amsterdam	Conservatief-Liberaal	15
06	Dirks	Leeuwarden	Conservatief	14
07	Van Nispen van Sevenaer	Nijmegen	Liberaal	14
08	Van Lynden	Arnhem	Antirevolutionair	13
09	Duymaer van Twist	Amsterdam	Liberaal	13
10	Cool	Amsterdam	Liberaal	12
11	Van Heukelom	Amsterdam	Liberaal	11

Ten eerste besloot de regering de afschaffing van de slavernij in te stellen op 1 oktober 1863, maar als gevolg van een uitvoerig debat en verschillende aanpassingen werd de datum aangepast en verschoven naar 1 juli 1863.

Van de vijf parlamentsleden die het meeste deelnamen aan het debat over de afschaffing van de slavernij was de heer Mijer het meest consistent in het verdedigen van de positie van de regering en de heer van Bosse het meest consistent in de oppositie. Het was echter de Heer van Lynden die de toon zette voor het debat. Hij was de eerste die een amendement voorstelde dat geaccepteerd werd.

Mr. W. baron van Lynden (1806 - 1866)

Mr. Van Lynden is geboren in Nijmegen en kwam uit een adellijke familie. Hij was van 1848 tot 1866 lid van de Tweede Kamer als vertegenwoordiger van Arnhem en behoorde tot de antirevolutionairen. Hij was één van de eersten die antirevolutionair leider Groen van Prinsterer ondersteunde. Na een carrière als advocaat en rechter werd hij lid van de Tweede Kamer en was onderdeel van het parlement dat in 1848 over de wijziging van de Grondwet besliste.

Ook zijn woordkeuze ten aanzien van de tot-slaaf-gemaakte bevolking verschilde van dat van de andere parlamentsleden. Zo sprak hij over een 'zwarte bevolking':

"Ik meen ook dat de Regering te veel uit het oog verliest met welke klassen van menschen zij daar te doen heeft; dat zij te doen heeft met menschen die dezen grooten maatregel zeer noode zullen zien ten uitvoer leggen, en van welke men dus weinig medewerking, veel eer tegenwerking te wachten heeft. Deze Regering beschouwt naar mijn inzien, de geheele zaak der emancipatie te veel uit een financieel oogpunt. Haar doel is — het blijkt uit de praemissen der wet — niet zoo zeer om de slavernij, als smet op de natie klevende, op te heffen, maar om in het belang van de landbouwende kolonie te handelen. De Regering stelt zich als ideaal voor, dat Suriname nog eenmaal zal kunnen opleveren, hetgeen Java thans oplevert, namelijk batige sloten, en tracht op alle mogelijke wijzen dat ideaal te bereiken. Ik hoop dat zij daarin zal slagen; maar dit moet niet zijn ten koste van de zaak, die mij boven alles ter harte gaat, het belang der zwarte bevolking."

We zullen later terugkeren naar de kwesties omtrent woordkeuze en immigratie. We gaan nu eerst nu proberen om twee vragen te beantwoorden, namelijk:

‘Hoe hebben hun interventies invloed gehad op het debat en het resultaat van het debat?’

En ‘Hoe stemde het parlement?’

Resultaat van het debat

Onderwerp	Stem Voor	Stem Tegen
Afschaffing	53	2
Tegemoetkomen	45	11
Staatstoezicht	42	16
Immigratie/Contractarbeid	40	19

Van de 55 personen die ik voor de afschaffing van de slavernij stemden, stemde een aanzienlijke meerderheid ook voor het amendement van de heer van Lynden om de slavernij op 1 juli 1863 af te schaffen in plaats van op 1 oktober 1863. Er waren 53 stemmen voor en 2 tegen het voorstel van de regering. De twee parlementsleden die tegen het amendement stemden waren Taets van Amerongen en Storm van 's Gravesande.

Een tweede component die de regering voorstelde was een *schadeloosstelling*. Als gevolg van oppositie en een intensief debat, werd de term *schadeloosstelling* vervangen door de term *tegemoetkoming*.

Mr. P.P. Van Bosse (1809 – 1879)

Mr. Pieter Philip van Bosse, geboren in 1809, studeerde rechten aan het Atheneum in Amsterdam en zette deze studie voort in Leiden waar hij promoveerde. Hij startte zijn carrière als fabrikant in Weesp en werkte erna als advocaat in Amsterdam.

Binnen de context van de samenstelling van het parlement in deze periode, was de heer van Bosse een liberaal die in verschillende kabinetten tussen 1848 en 1871 ministerposten bekleedde. Hij was in meerdere kabinetten minister van Financiën en bekleedde in twee kabinetten de ministerspost van Koloniën. Van Bosse stond bekend als pragmatisch liberaal. Onder zijn bewind werden de staatsfinanciën hervormd: het belastingstelsel werd geliberaliseerd en verbeterd, de begrotingstekorten werden verminderd en de handel en scheepvaartkwam weer tot bloei. ‘Redding door bezuiniging’ was een van zijn bekende uitspraken.

Er dient te worden opgemerkt dat Van Bosse tegen meerdere componenten van het wetsontwerp was. Tevens gebruikte Van Bosse, in tegenstelling tot andere parlementsleden, de term ‘slavenhouder’ in plaats van ‘slaveneigenaren’:

“Als de meester weet dat hij eene vergoeding ontvangt voor een slaaf, onverschillig of deze aanwezig is of niet, welk belang heeft de meester erbij om zich het lot van zijne slaven nu nog aan te trekken? Wanneer die meester voornemens is om, als hij het geld voor de tegemoetkoming ontvangen heeft, de koloniën te verlaten, dan geeft men door deze bepaling aan dien meester eene zeer groote impulsie om of in het laatste jaar zijne slaven nog eens duchtig te laten arbeiden, of de zaken à l'abandon te laten, waardoor slechts het oogenblik verhaast wordt, waarop de kolonie in verval zal komen. Neemt men daarentegen mijn voorstel aan, dan zullen de meesters worden gedwongen te zorgen voor den goeden toestand der plantages tot 1 Julij 1863. Die meesters zullen moeten medewerken tot bevordering van het doel der Regering, die het staatstoezigt over de vrijgemaakten wenschelijk acht. Wanneer het een meester enkel te doen is om het geld, zal hij zich om het staatstoezigt en alle verdere zaken niet bekommeren. Hij zal

de plantage nu reeds à l'abandon laten; hij zal zeggen: doet gij met de negers, wat gij wilt. Mogt dit geval zich voordoen — en ik vraag, of het ondenkbaar is— dan zal de Regering al dadelijk ruime gelegenheid hebben om toe te passen § 4 van art. 24, de bepaling inhoudende, dat, indien de slaven geene overeenkomst hebben kunnen sluiten, de Regering hen te werk zal moeten stellen. Ik geloof dus dat het belang der koloniën vordert de aanneming van mijn amendement; dan dwingt men de slavenhouders om voor den goeden toestand der kolonie en der slavenmagt zorg te dragen. Neemt men het voorstel der Regering aan, dan geeft men alle vrijheid aan de meesters, om zich het lot der vrijgemaakten niet verder aan te trekken.

Een andere kritische spreker was:

Mr. P.J. Elout van Soeterwoude (1805 – 1893)

Mr. Elout van Soeterwoude, geboren in 's Gravenhage, ging naar school op het Haagsche Departement van het Nut en volgde een vervolgopleiding de Latijnsche school onder Kappetyne van de Coppel. Op 20 juli 1822 startte hij met een opleiding Letteren en Rechten te Leiden.

Op 16 juni 1853 werd Van Soeterwoude na een bewogen carrière als ambtenaar en secretaris van de Prins van Oranje tijdens de Belgische opstand verkozen als vertegenwoordiger in de Tweede Kamer in het kiesdistrict Gorinchem. Vanaf 1841 zette hij zich al in voor de afschaffing van de slavernij. Van Soeterwoude was in 1853 bestuurslid van de Maatschappij ter Bevordering van de Afschaffing der Slavernij tezamen met Groen van Prinsterer en J. W. Gefken. Hierin werkte hij samen met mensen die anders dachten, ook in godsdienstige zin. In een debat met de minister van Koloniën sprak hield Van Soeterwoude een betoog ten faveure van de afschaffing van de slavernij.

De heer Elout van Souterwoude:

“Het onderscheid tusschen vrijheid en slavernij, Mijnheer de Voorzitter, bestaat daarin, dat de een de vruchten plukt van den arbeid, dien hij vrijwillig kiest en dus werkt ten eigen bate, terwijl de ander den arbeid niet vrijwillig kiest en niet ten eigen bate werkt. Wat men nu wil voor den vrijgemaakte in Suriname is geene vrije keuze van arbeid, is geen werken ten eigen bate. Volgens het stelsel van den Minister zal de vrijgemaakte tien jaren lang moeten arbeiden voor zijn voormaligen of voor een nieuwen meester; van eigen arbeid ten eigen bate is echter geen sprake.”

Hij zette zijn betoog voort door de volgende vragen te stellen:

“Waar is dan de prikkel tot inspanning en vlijt? Is dit op zichzelf beschouwd niet reeds zeer hard? De vroegere eigenaar had welligt — en de Vergadering heeft getoond dit te begrijpen — eenige aanspraak tegen den Staat op tegemoetkoming voor de schokken, die welligt zijn eigendom zal ondergaan door de afschaffing der slavernij. Maar mag ik vragen: had hij ook eenig recht om vergoeding te vorderen van den gewezen slaaf? Is deze hem iets verpligt voor die jaren lang gedragen ketenen, voor die geeselslagen en voor dat karig onderhoud? Zou de slaaf niet veeleer aanspraak hebben om bij dien meester en bij ons in Nederland, die het onrecht duldden, althans eenige vergoeding te vragen voor het bitter leed, van vader tot zoon gedurende twee eeuwen gedragen? En voor alle vergoeding zal slaaf gedurende een tienjarig tijdvak voor den meester blijven zwoegen. In het stelsel des Ministers zal de slaaf dus eigenlijk nog tien jaren slaaf blijven.

Het eenige voordeel, dat deze erlangt —en ik dank den Minister daarvoor — is, dat geene zweepslagen meer tot straf zullen worden opgelegd voor het niet volbrengen zijner taak. Maar wie beoordeelt dat niet volbrengen? Wie waakt met goed gevolg tegen inhaligheid en hardheid der meesters? Zie, Mijnheer de Voorzitter, dat is eene andere gewichtige vraag. De wet zelve geeft het niet genoegzaam aan. Zullen algemeene verordeningen genoegzaam waken, daarvoor zorgen, en beslissen?"

Pieter Jacob Elout van Soeterwoude (1805-1893). Bron: Fotoarchief Eerste Kamer

Ten slotte stelde van Soeterwoude ook voor dat de slaaf-gemaakten, die vrijgemaakt zouden worden, geregistreerd moesten worden en een achternaam moesten krijgen:

Beraadslaging over ART. 21, luidende:

- » De vrij te maken slaven nemen eenen geslachtsnaam aan, onder welken zij, zooveel doenlijk familiesgewijze, worden ingeschreven in daartoe bestemde registers.
- » Van die inschrijving wordt hun een bewijs afgegeven, vermeldende het nummer van inschrijving, den naam en de voornamen en den datum van geboorte of den vermoedelijken ouderdom.
- » De gouverneur der kolonie draagt zorg dat de inschrijving, geschied zij bij de opheffing der slavernij."

Deze registratielijst is een belangrijke bron geworden van onderzoek over de afstammelingen van tot-slaaf-gemaakten.

Terwijl de heren van Bosse en Elout van Soeterwoude kritisch waren over de voorstellen van de regering, ondersteunde en verdedigde de heer Mijer juist bijna alle componenten van het regeringsvoorstel. Tijdens het debat over de afschaffing van de slavernij op 3 juli 1862 werd er gediscussieerd of er nu gesproken moest worden over een schadeloosstelling of een tegemoetkoming. De minister van Koloniën stelde vast dat er sprake diende te zijn van een 'tegemoetkoming'. Kamerlid Mijer stelde echter een amendement voor omdat hij vond dat 'schadeloosstelling' een beter begrip was. Van Bosse was niet voor dit amendement omdat formele 'schadeloosstelling' betrekking had op eigendom. Elout bekrachtigde dit door te stellen dat er sprake was van: "[] opheffing van een onnatuurlijken toestand van verandering van stelsel, maar niet van onteigening

te algemeenen nutte'. Van Eck beargumenteerde daarentegen dat er wel sprake was van een tegemoetkoming omdat 'de feitelijke toestand is, dat de eene mensch is eigendom van den ander, en dat hier onteigening plaats heeft'.

Het amendement van Mijer werd met 45 stemmen tegen 11 verworpen.

Mr. P. Mijer (1812 - 1881)

Mr. Pieter Mijer werd geboren in Batavia te Nederlands-Indië. Hij kwam in 1820 in Nederland voor het voortgezet onderwijs dat destijds niet in Nederlands-Indië te volgen was. Na in 1832 in de rechten gepromoveerd te zijn legde hij binnen enkele dagen zijn eed af als advocaat om terug naar Batavia te keren. Daar werkte hij enige tijd als advocaat om in 1835 in overheidsdienst te treden. Van 1839 tot 1844 was Mijer mederedacteur van het Tijdschrift voor Nederlandsch Indië waarvoor hij meerdere artikelen schreef.

De wijziging van de Grondwet in 1848 had ook haar weerklank de Indische kolonie. Op 22 mei 1848 werd er tijdens een openbare vergadering voor de Europese bewoners van Batavia een commissie benoemd met W.R. Baron van Hoevell en mr. P. Mijer aan het hoofd. Drie dagen later stuurden ze een adres naar de gouverneur-generaal dat ondertekend was door 218 ingezetenen en waarin breder gedeelde grieven waren geformuleerd. In hetzelfde jaar werd Mijer benoemd tot lid van een commissie belast met het ontwerpen van een strafwet voor 'Europeanen en daarmee gelijkgestelde personen in Nederlands Indië'.

In juli 1855 vertrok Mijer met verlof naar Nederland, hij kwam er direct in hoge politieke kringen terecht. Mijer werd lid van de Raad van Indië, van 1 januari 1856 tot 18 maart 1858 was hij Minister van Koloniën in het kabinet van der Brugghen en van juli 1856 tot maart 1858 in het kabinet Van Haal-Donker Corstius. Van juni 1860 tot mei 1866 was hij conservatief Kamerlid namens het kiesdistrict Zwolle. In 1866 ontstond er een conflict in de Tweede Kamer nadat Mijer kort na zijn aantreden als minister van Koloniën werd benoemd tot Gouverneur van Nederlands-Indië. Desondanks bekleedde hij deze functie tot 1872, vanuit deze positie was hij fel verdediger van het cultuurstelsel.

De heer Mijer was ook groot voorstander van de overheidssteun voor immigratie: "De immigratie is allerbelangrijkst voor de toekomst der kolonie Suriname. Alle deskundigen, die de emancipatiequaestie hebben onderzocht, hebben erkend, dat wat bij onze naburen in Guyana ook hebbe bijgedragen tot de heillooze gevolgen der emancipatie, niets zoo zeer, als dat men daarbij niet heeft gewaakt voor eene gelijktijdige, wel bestuurde immigratie. Wordt derhalve de immigratie in Suriname niet van den aanvang af op een behoorlijken voet ingerigt, dan zal zij kunnen mislukken en de gevolgen daarvan zijn onberekenbaar, niet alleen uit een geldelijk, maar ook uit een maatschappelijk en staatkundig oogpunt. Men zal dan de kolonie bevolken met schadelijke volksmassa's, die de aanwezige ingezetenen niet zullen verbeteren. Er kan verdeeldheid en vijandschap ontstaan tusschen de immigranten en de vrijgemaakten, en de geschiedenis van Britsch Guyana leert wat uit zulk een toestand voortvloeit. In Nederlandsch Guyana zou die toestand nog erger zijn, want daar heeft men in de boschnegers eene kern, zoo niet dadelijk geneigd, dan toch ligt opgewekt, om zich bij alle negerbewegingen van eenigen omvang aan te sluiten. Het is dus van het grootste belang, dat de Regering een wakend oog houde op de immigratie en zich daarmee belaste." Verder stelde hij het volgende:

“De zaak [] is van het hoogste gewigt, want daarmede staat de toekomst van Suriname in naauw verband. Eene nieuwe maatschappij zal daar verrijzen uit verschillende bestanddeelen zamengesteld, en hoe beter geheel deze zullen vormen, zoo duurzamer zal ze zijn. Dat dit doel door het overlaten van de immigratie aan particulieren beter zou kunnen bereikt worden dan door het voorstel der Regering, komt mij twijfelachtig voor. Met het oog op hetgeen in de Fransche kolonien heeft plaats gehad, ben ik veeleer beducht, dat het aan den speculatiegeest der particulieren overlaten der immigratie zal leiden tot het aanmoedigen van vermomde slavernij.”

Als derde component van het totaalpakket kwam de regering met het voorstel voor een Staatstoezicht van 10 jaar. Hoewel er goede argumenten waren tegen de periode van Staatstoezicht stemde een meerderheid met 42 stemmen voor en een minderheid van 16 stemde tegen het voorstel.

Van Lynden was geen voorstander van de periode van Staatstoezicht maar toen hij erachter kwam dat de meerderheid van de Kamer dit ondersteunde stelde hij een amendement voor:

“Het amendement Van Lynden om de duur van het toezicht van tien tot vier jaar terug te brengen werd niettemin met 38 tegen 20 stemmen verworpen”²⁷²

Toen zijn amendement werd verworpen stelde hij voor dat het woord ‘hoogstens’ zou worden toegevoegd aan de tienjarige periode, dit werd wel geaccepteerd. Ook stemde het kamerlid Van Lynden tegen het voorstel over immigratie.

Van Bosse mengde zich actief in het debat over de afschaffing van de slavernij en was voorstander van ‘onverwijldde vrijheid, purement et simplement’. Als liberaal bekritiseerde hij het voorstel voor de Staatstoezicht, hij was voorstander van een systeem van vrije arbeid na afschaffing van de slavernij. Tijdens het debat zei hij over de periode van Staatstoezicht:

“Gij zijt vrij, maar gij zijt verplicht om te blijven arbeiden, om niet uit het district te gaan waar gij woont. Gij zult door de politie worden bestraft als gij wat te lang rust, als gij u vermeent u in het minst te verzetten tegen alle maatregelen van voorzorg die wij goedvinden te nemen. Is dat een toestand die het minst strookt met de denkbeelden, welke een gewoon slavenverstand kan en moet maken van vrijheid? Is dat een toestand, waarbij de slaven zich rustig zullen nederleggen, wanneer zij hem vergelijken met hetgeen zij weten van hunne broeders in de naburige koloniën? Zullen zij het niet veeleer beschouwen als eene mystificatie, die dan vrij wat erger gevolgen kan hebben dan wanneer purement et simplement de vrijheid wordt uitgesproken? Ik vrees uit dien toestand veel erger schik dan uit eene voorwaardelijke vrijheid.” (Willemsen, p. 102).

Mr. J. Ph. J. A. (Jules) graaf van Zuylen van Nijevelt (1819 – 1894)

Jules graaf van Zuylen van Nijevelt werd geboren in Luxemburg en kwam uit een Rotterdamse regentenfamilie. Na een loopbaan in de diplomatiek in Brussel en Constantinopel werd hij in april 1860 benoemd tot minister van Buitenlandse Zaken. Een jaar later, in mei 1861 werd hij verkozen tot Tweede Kamerlid namens het kiesdistrict Zwolle en sloot zich als volger van Groen van Prinsterer aan bij de

²⁷² https://www.dbnl.org/tekst/_bij005197801_01/_bij005197801_01_0003.php

antirevolutionairen. In 1865 werd hij herkozen namens kiesdistrict Arnhem. En jaar later in 1866 werd hij benoemd tot minister van Buitenlandse Zaken nadat hij afstand nam van Groen van Prinsterer die naar de conservatieve kant opschoof.²⁷³

Van Zuylen van Nyevelt behoorde tot de antislavernij stroming binnen de Tweede Kamer. Tijdens het debat over afschaffing van de slavernij stelde hij als reactie op een betoog voor Staatstoezicht van de heer van Twist het volgende voor:'

“Die vrees behoeft niet te bestaan als men aan de vrijgemaakten behoorlijken toestand van vrijheid aanbiedt. Immers wat beweegt de slaven om naar de bosschen te vlugten? Niets anders dan de slavernij, maar, laat men hen vrij, waarom zouden zij dan niet met evenveel genoegen van die vrijheid gebruik maken in de kolonie als in de bosschen, die dan toch niet zoo bijzonder aantrekkelijk zijn.” (Willemsen, p. 100)

De heer Van Zuylen van Nyevelt:

“Met een enkel woord wensch ik te antwoorden op eene uitdrukking van den geachten spreker uit Rotterdam, die mij zoo verwonderd heeft, dat ik waarlijk niet weet of hij ze in ernst of uit ironie heeft gebezigd. Het staatstoezicht moest dienen, zeide hij, om den slaaf te leeren werken. Mijnheer de Voorzitter, heeft dan het verschrikkelijke juk, waaronder de slaaf gedurende zoo vele jaren gebukt ging, hem hierin nog niet genoeg onderwijs gegeven, zoodat het noodzakelijk zou zijn nog tien jaar lang hem te leeren werken? Indien hij eenige vatbaarheid heeft om door gedwongen arbeid zedelijk verbeterd te worden, dan geloof ik dat de les lang genoeg heeft geduurd en ik voor mij verlang niet haar nog langer voort te zetten.”

Hierna merkte Van Zuylen van Nyevelt op:

“Nadat ik van onderscheidene zijden het stelsel van het staatstoezicht heb hooren verdedigen, moet ik toch opmerken dat wat ik in dat stelsel bestrijd niets anders is dan de gedwongen arbeid. Men is met veel warmte voor dat stelsel in de bres gesprongen en de noodzakelijkheid en nuttigheid van dat toezicht aangedrongen; ik neem van die nuttigheid niets weg, en ik beweer dat èn de bescherming èn het toezicht dat men verlangt, geenszins door mijn amendement zullen worden uit- gesloten. Er zullen, zegt mijn geachte mede-afgevaardigde uit Zwolle, vrijwillig overeenkomsten worden gesloten, en hij drukt op dat woord vrijwillig. Ik moet echter doen opmerken dat het laatste woord dat gesproken wordt dwang is, wanneer de arbeider niet doen wil hetgeen van hem wordt gevergd. De spreker zeide eindelijk: die het doel wil, moet ook de middelen willen. Dat doel staat mij duidelijk voor oogen. Het doel is vrijheid. Maar de middelen daartoe kan ik in dit wetsontwerp niet vinden. Dit weegt bij mij zoo zwaar, dat ik er moeijelijk toe zal kunnen overgaan om aan deze wet mijne stem te geven, wanneer daarin bepalingen voorkomen die de slavernij, onder een anderen naam, gedurende tien jaren doen bestendigen.”

Een andere spreker die kritisch was over het Staatstoezichtvoorstel was de heer Heemskerck. Wel accepteerde hij andere componenten van het voorstel van de regering.

²⁷³ https://www.parlement.com/id/vg09l1dlhyr/j_ph_j_a_jules_graaf_van_zuylen_van

Mr. Dr. J. Heemskerk Azn. (1818 - 1897)

Mr. Dr. Jan Heemskerk Azn. werd geboren in Amsterdam en promoveerde in 1839 te Utrecht in de letteren en rechten waarna hij in Amsterdam als advocaat werkzaam werd. In 1852 werd hij benoemd tot rechter bij de rechtbank in Amsterdam en in 1864 tot raadsheer bij het provinciaal gerechtshof van Noord-Holland. In 1856 werd hij tevens verkozen tot de gemeenteraad van Amsterdam en van 1859 tot 1864 was hij Kamerlid namens die stad. Heemskerk was aan het begin van zijn politieke carrière 'pragmatisch' liberaal maar verschoof na 1866 richting de conservatieve kant. In 1869 werd hij verkozen tot Kamerlid namens kiesdistrict Gorinchem en van 1874 tot 1877 was hij minister van Binnenlandse zaken.

Hij stelde vragen over het idee dat slavernij op het eiland St. Maarten sinds 1848 met de Franse afschaffing van de slavernij niet meer voorkwam en dat slavenhouders daarom niet voor een tegemoetkoming in aanmerking kwamen:

"De geachte spreker stelt op den voorgrond dat de slavernij op St. Martin sedert 1848 niet meer bestaat. De Regering wijst evenwel op twee feiten: vooreerst dat er overdrachten titulo oneroso hebben plaats gehad na dien tijd; en ten tweede, dat voor slaven belasting is betaald. Nog een derde feit, dat er ook manumissien hebben plaats gehad, blijkt uit n°. 7 der gewisselde stukken. Er zijn in 1851 en in 1859 slaven gemanumitteerd. De stelling dus van den geachten voorsteller aangaande den volkomen vrijdom sedert 1848 is meer of min betwistbaar. Doch al ware zij feitelijk juist, dan zou toch de billijkheid vorderen dat schadevergoeding aan de eigenaren op St. Martin wierd gegeven. Regtens zijn deze toch altijd eigenaren, en door de aanneming van de beide eerste artikelen dezer wet heeft deze Vergadering hen reeds als zoodanig erkend. Waarom zou aan dezen eene zooveel mindere aanspraak worden toegekend, dan aan de eigenaren der andere eilanden? Dit zou alleen zijn om de feitelijke bevrijding van 1848. Wanneer ik nu echter stil sta bij die feitelijke bevrijding, dan heeft zij plaats gehad op het voorbeeld der Fransche eilanden.

Ook daar is in 1848 van hooger hand op eens zonder vergoeding den slaven de vrijheid gegeven. Maar krachtens eene wet van 1849, uitgevoerd in 1850, heeft de Fransche regering aan de eigenaren der gewezen slaven gegeven wat hun toekwam. Dat heeft tot nog toe ontbroken voor het Nederlandsch gedeelte van St. Martin."

De heer Heemskerk Azn.:

"Ik meen nog altijd dat in Suriname, even als in alle andere maatschappijen, die in een tijdperk van overgang verkeeren, het burgerlijk huwelijk een krachtig en onmisbaar element van beschaving en verheffing zou zijn."

Jan Heemskerk Azn. (1818-1897). Bron: Beeldbank Nationaal Archief

Het lijkt erop dat kamerlid Heemskerk met betrekking tot deze zaken er dezelfde ideeën op nahield als de heer Dullert.

Mr. W. H. Dullert (1817 – 1881)

Mr. Willem Hendrik Dullert studeerde rechten in Leiden. Na het afronden van zijn opleiding vestigde hij zich als advocaat en procureur in Arnhem. In februari 1849 werd Dullert verkozen tot Tweede Kamerlid door het kiesdistrict Zutphen. Hij was fervent Thorbeckiaan. Na een onderbreking – na de Aprilbeweging van 1853 – werd hij in 1854 weer verkozen tot Kamerlid maar dan namens het kiesdistrict Groningen. Dullert hield zich onder meer bezig met de afschaffing van de slavernij, het muntwezen in Oost- en West-Indië, ministeriele verantwoordelijkheid en de afschaffing van accijnzen. Dullert was vanaf 1869 twaalf jaar lang voorzitter van de Kamer. Na de dood van zijn leermeester Thorbecke nam hij het initiatief om een standbeeld voor hem op te richten. Met de overgebleven fondsen richtte hij het Thorbeckefonds op. Dullert is ongehuwd gebleven en heeft geen kinderen nagelaten. Na zijn overleden bleek hij een groot deel van zijn eigen vermogen te hebben geschonken aan een stichting die zich inzette voor de armen, dit werd omgezet in de Dullertstichting. Deze stichting doet nog steeds giften aan ‘behoefte burgers van Arnhem en omstreken’.

De heer Dullert sprak: “Mijnheer de Voorzitter, zoo als het artikel nu luidt, zal een vrijgemaakte nimmer het eiland zonder vergunning mogen verlaten. Zoo als het artikel vroeger luidde, mogt een vrijgelatene het eiland niet verlaten zolang hij onder staatstoezicht stond; nu zal hij daar altijd moeten blijven, of hij verliest zijne regten als ingezeten. In elk geval moet voor het vragen van die vergunning een zekere tijd bepaald worden, als men die bepaling behoudt, een tijdperk van vijf jaren of iets dergelijks.”

Dit brengt ons naar de positie van Dirks.

Mr. J. Dirks (1811-1892)

Mr. Jacob Dirks werd geboren in Leeuwarden. In 1835 promoveerde hij cum laude in de rechten en vestigde zich vervolgens als advocaat te Leeuwarden. Jacob bleef vijftig jaar in deze stad wonen en werken. Naast zijn functie als advocaat was hij actief in verschillende bestuurscolleges, onder meer in dat van het Friesch Genootschap.

Van 1848 tot 1866 was hij lid van de Tweede Kamer, eerst namens het kiesdistrict Franeker en erna namens Leeuwarden. In de Tweede Kamer behoorde hij tot de conservatieve hoek. Hij was onder meer lid van de Staatscommissie die in 1852 het jaarlijkse onderzoek deed naar de koloniale financiën en hij was van 1855 tot 1859 lid van de Staatscommissie die onderzoek deed naar de Maatschappij van Weldadigheid. Dirks nam enorm actief deel aan het debat over de afschaffing van de slavernij. Zo stelde hij dat de afschaffing gepaard diende te gaan met een tegemoetkoming voor de 'slavenhouders; dat het niet op stapsgewijze manier moest geschieden maar direct en dat het gepaard moest gaan met de aanlevering van nieuwe werkkrachten. Dirks betoogde dat de term tegemoetkoming gebruikt diende te worden in plaats van de term schadeloosstelling omdat het onmogelijk was om een tot-slaaf-gemaakte te taxeren op basis van zijn werkkraft of moraliteit. Daarnaast vond Dirks dat de periode van Staatstoezicht op Curaçao niet nodig was.

Met betrekking tot immigratie stelde Dirks het volgende:

“Slechts eene enkele opmerking. Ik heb in mijne rede bij den aanvang der discussien te kennen gegeven, dat bij mij bezwaren bestonden tegen de immigratie gelijk zij door de Regering in het wets-ontwerp zelve was voorgedragen. Die bezwaren hadden echter meer betrekking op de waarborgen welke, naar mijn oordeel, het stelsel der Regering moest opleveren, bij voorbeeld omtrent de rigtige besteding van het geld, het niet overschrijden der drie millioen voor de immigratie bestemd, enz.; maar die bezwaren gingen niet zoo ver dat ik het geheele stelsel der Regering veranderd zou willen zien en in plaats van eene immigratie van wege de Regering, er eene buiten de Regering zou wenschen. Ik geloof dus dat het Gouvernement, wanneer het soldaten werft voor de Oost, ook wel arbeiders werven kan voor de West, en ik vind meer waarborgen voor het tegengaan van misbruiken bij het vervoer van die arbeiders, wanneer het Gouvernement zich daarmede belast, dan wanneer het wordt overgelaten aan particulieren.”

Kamerlid Dirks:

“Ik heb namelijk de vraag gedaan, of het den vrijgemaakten geheel zal vrijstaan om zulken geslachtsnaam aan te nemen, als zij zullen verkiezen, dan wel, of daaromtrent eenig toezigt der Regering zal bestaan. Deze vraag steunt daarop dat het soms den eigenaars van plantages niet zelden onaangenaam kan zijn, wanneer de vrijgemaakten den naam hunner vroegere eigenaren aannemen. Ook kan het algemeen aannemen van een en denzelfden familienaam door eene slavenmagt of een groot deel er van later aanleiding tot verwarring geven om van zwarte Vondels en andere beroemde personen te zwijgen.”

Tot slot ging het debat over immigratie, de vierde component: de regering stelde voor de immigratie van arbeiders gedurende 10 jaren te stimuleren. Hoewel er goede argumenten waren tegen immigratie stemde de meerderheid met 40 stemmen voor het voorstel en 19 stemden tegen.

Als eerste merkte de heer van Lynden het volgende op:

“Het aanvoeren van vreemde arbeiders kan ook aanleiding geven tot moeilijkheid met andere mogendheden. Men weet— de Regering zal het zich herinneren — hoe omtrent den aanvoer van koelies moeilijkheden zijn gerezen tusschen twee magtige Staten van Europa. En wie waarborgt ons dat wij ook niet moeilijkheden zullen komen?”

De heer Van Bosse stelde het volgende:

“Daaruit leid ik af dat, in het denkbeeld van den steller van het wetsontwerp, die immigranten eene zekere tusschen-categorie tusschen vrijen en slaven zullen uitmaken, maar geen vrije ingezetenen van de kolonie zullen zijn, die, behoudens de verplichtingen bij contract door hen aangegaan, zullen mogen gaan en doen wat zij willen. Het komt mij

voor dat, zoo ergens, hier wel degelijk het denkbeeld van dwangcultuur op den voorgrond heeft gestaan.”

Daarnaast stelde Van Bosse de vraag waarom de staat de immigratie zou moeten faciliteren en helpen betalen. Hij formuleerde het als volgt:

“Het doet mij leed dat, niettegenstaande dit punt herhaaldelijk is aangedrongen, er nog steeds verwarring van begrip blijft bestaan tusschen emancipatie en immigratie. Verscheiden sprekers hebben mijn amendement bestreden op grond van de vrees, dat, zonder die immigratie, de emancipatie zou in duigen vallen. Dat is zoo niet: de slaven zullen vrij worden, onverschillig of er immigranten komen in Suriname of niet; die smet zal van ons vaderland worden uitgewischt wat er ook gebeure. Maar het is hier de vraag, of het geld van de belastingschuldigen verder ten bate van de Surinaamsche planters zal worden aangewend. En dat is eene quaestie die, in den grond, niets met de quaestie der emancipatie gemeen heeft.”

Jhr. J.A.Ch.A. Van Nispen van Sevenaer (1803 - 1875)

Joannes Antonius Christianus Arnoldus van Nispen van Sevenaer werd geboren in Zevenaer. Het is onbekend waar hij naar school is gegaan. In 1829 werd hij lid van de Provinciale Staten van Gelderland en in 1838 werd hij districtscommissaris van Doetinchem. Later, in 1846, werd hij dijkgraaf van de Lijmers en lid van de dubbele Kamer. Twee jaar later, in 1848, werd hij verkozen tot Kamerlid namens kiesdistrict Gelderland. Een jaar later werd hij herkozen namens kiesdistrict Doetinchem. En in 1850 namens kiesdistrict Nijmegen, deze functie vervulde hij tot 1875 na enkele keren herkozen te zijn. In eerste instantie behoorde Nispen van Sevenaer tot de liberalen maar hij bewoog zich naarmate de tijd vorderde meer richting de Rooms-Katholieke factie. Hij ontwikkelde zich tot een krachtig voorvechter van de rechten van Rooms-Katholieken.

De heer van Nispen van Sevenaer:

“Nu heeft de Minister van Kolonien, in zijne heden gehouden rede, meen ik, gezegd dat we zelfs nieuwe waarden in de kolonie moeten scheppen. Maar dan krijgt de zaak nog veel grooter proportie. Derhalve zullen wij aannemen dat de Staat aan den planter immigranten zal moeten leveren en dat deze tegen den Staat eene actie zal hebben, wanneer hij niet zooveel immigranten krijgt als hij vraagt, of wanneer die door hem ongeschikt zullen worden geacht of bevonden. Mij dunkt nu wordt de zaak zooveel mooier en nu is het voorzeker wel in 't belang van den Staat het beginsel in de wet te radiceren.”

Mr. A. J. Duymaer van Twist (1809 - 1887)

Mr. Albertus Jacobus Duymaer van Twist werd geboren in Deventer. Hij studeerde rechten in Leiden en startte een carrière als advocaat.²⁷⁴ Op 6 juli 1843 werd van Twist verkozen tot Tweede Kamerlid als vertegenwoordiger van het kiesdistrict Overijsel. Hij werd al snel leider van de gematigde liberalen in de Kamer. In 1849 werd hij voor zijn tweede termijn verkozen tot Kamerlid namens kiesdistrict Kampen en een jaar later namens kiesdistrict Steenwijk. Hij heeft op basis van zijn kennis en kunde enige tijd de functie van voorzitter van de Tweede Kamer vervuld.

In 1851 werd van Twist verkozen tot gouverneur-generaal van Nederlands-Indië. Onder zijn bewind werd het zogeheten ‘cultuurstelsel’ onderzocht en de ‘passarechten’

²⁷⁴ <http://resources.huygens.knaw.nl/retroboeken/nbnw/#source=2&page=735&view=imagePane>

geleidelijk afgeschaft. Hij weigerde in 1849, 1857 en 1868 minsterposten voor o.a. Financiën, Koloniën en binnenlandse zaken. In 1858 werd hij weer Kamerlid namens kiesdistrict Amsterdam. Hij bleef tot 1862 Kamerlid en van 1865 tot 1881 lid van de Eerste kamer voor de provincie Zuid-Holland. Van Twist was fel tegen onvoorwaardelijke vrijlating van de slaaf-gemaakten en pleitte voor een periode van 'Staatstoezicht'. Tijdens het debat in de Kamer stelde hij:

“Wat is de grootste groep van den slaaf tegen slavernij? Waarin bestaat voor hem het wezen der slavernij? In den arbeid; in den arbeid, waartoe hij van zijne jeugd af aan door zweepslagen is gedwongen. Daarom haat hij den arbeid en de slavernij. Of meent gij dat de slavernij hem zou drukken, omdat hij als slaaf de regten van den mensch ontbeert, zich niet vrij en zelfstandig kan ontwikkelen? Ik geloof het niet. Het is de arbeid die hem drukt. Vrijheid is voor hem vrijheid om niet te arbeiden. Het is de arbeid die hem drukt. Vrijheid is voor hem vrijheid om niet te arbeiden. Het is de vrijheid die hij verlangt, die hij zal zoeken en ten einde zich daarvan te verzekeren, zal hij naar de wildernissen vlugten, waar hij zeker is dat hij niet zal kunnen worden achterhaald en waar hij zijn lust om niet te werken zal kunnen bot vieren. Wat toch is er dat hem daarvan zou terughouden? Wat dat hem prikken zou zijn tot arbeid? Noch in zijn gewoonten. Noch in zijne geringe behoeften, noch in zijn tegenwoordigen toestand van ontwikkeling en beschaving is zoodanige prikkel te vinden. En zoolang zoodanige prikkel in hem ontbreekt, moet die van buiten af worden aangebragt, moet hij desnoods gedwongen worden te arbeiden en niet in de wildernis te vlugten. Zoo geeft de wet, in overeenstemming met de natuur, aan den vader magt over zijn kind, aan den voogd magt over den minderjarige. Die niet op een standpunt van beschaving en ontwikkeling staat dat hij een vrij en zelfstandig mensch kan zijn, zal van de vrijheid misbruik maken.” (Willemsen, p. 99)

S. Cool (1804 – 1864)

Simon Cool, geboren in Amsterdam, werkte net als zijn vader als commissionair. In oktober 1851 werd hij verkozen tot lid van de Amsterdamse gemeenteraad. Enkele jaren later, in 1854 en 1856 stelde Cool zich verkiesbaar voor de Tweede Kamer. Hij werd echter pas in 1860 verkozen namens het kiesdistrict Amsterdam. In de Kamer hield hij zich met name bezig met handel, koloniën, financiën, gevangenissen en spoorwegen. Tijdens het debat toonde Cool zich voorstander van de afschaffing. Terwijl kamerlid De Raadt stelde dat hij vreesde dat de te emanciperen slaaf-gemaakten een 'zwerfend leven' zouden leiden stelde Cool dat 'de tijd voorbij is dat de ene mens de ander met de zweep tot arbeid drijft. Vijftig jaar geleden al trad Nederland toe tot een internationale overeenkomst waarbij slavernij werd afgeschaft." Hij stelde de vraag: *“Wat hebben wij in dit tijdsverloop gedaan? Erover nagedacht en ja, aan de slavernij enigszins milder vormen gegeven”*.

Twee jaar later diende Cool tezamen met Heemskerk Bz., Blom, Kappeyne van de Coppelo en van Heukolom een initiatiefwet in om ook een compensatie te geven aan de slavenmakers in Sint-Maarten (West-Indië).

De heer Cool:

“Maar zij, die het stelsel der Regering niet willen, moeten toch een ander stelsel er tegenover plaatsen, want de zaak der immigratie is te gewichtig om haar aan het toeval

over te laten. Men zal antwoorden, dat de planters ervoor zorgen moeten. Maar de twijfel is gerezen — en daarin deel ik zeer — of niet vele eigenaren en slavenhouders hunne kapitalen zullen overmaken naar Europa en de kolonie verlaten. Hoe en met wie zullen dan overeenkomsten worden gesloten? Wie zal onder vele andere bemoeijingen agenten aanstellen op de plaatsen van uitvoer? Het is mij niet duidelijk welk stelsel zij, die de Regering bestrijden, hier zouden willen aannemen; want althans voor de eerste jaren zal er wel geen toezigt te houden zijn, omdat er niemand voor de immigratie zorgen zal. Het zijn meestal geen eigenaars, maar slechts gevolmagtigden, die in de kolonie zich ophouden, en wie zal de gewigtige taak dan op nemen? Misschien zal men geen tien jaar behoeven voor de dadelijke bemoeijing van de Regering, maar aanvankelijk moet zij er zijn, wil men het behoud der kolonie en haren landbouw niet in gevaar brengen. Mijn amendement zou dan strekken om die bemoeijing desnoods na verloop van 2 of 3 jaar te doen eindigen.”

Mr. C. Van Heukelom (1822 - 1880)

Mr. Cornelis van Heukelom werd geboren te 's-Gravenhage. Cornelis studeerde rechten in Leiden. Na zijn opleiding werd hij als mededirecteur werkzaam bij de Nederlands-Indische Spoorweg Maatschappij in Indië die zijn broer Frans van Heukelom had opgericht.

In september 1857 werd van Heukelom verkozen als gemeenteraadslid in de gemeente Amsterdam, deze functie bleef hij tot 1863 vervullen. Van 1859 tot 1866 vervulde hij tevens de functie van Tweede Kamerlid nadat hij in het kiesdistrict Amsterdam was verkozen. Van Heukelom was een uitgesproken liberaal en medestander van Fransen van de Putte. Op basis van zijn ervaring in Nederlands-Indië was hij woordvoerder over koloniale kwesties maar hij hield zich ook bezig met kwesties zoals nijverheid, scheepvaart en handel. In 1866 werd hij bij de verkiezingen verslagen maar in 1877 en 1879 werd hij weer verkozen door het kiesdistrict Amsterdam. In 1863 bedankte hij voor de functie van minister van Koloniën waar hij voor was uitgenodigd.

De heer van Heukelom:

“De hoofdvraag is, of men immigratie wil, en, zoo ja, hoe die immigratie zal worden bevorderd. Zal de Staat zich belasten met den aanvoer van immigranten, of zal hij dien overlaten aan particulieren? Na verschillende sprekers gehoord te hebben ben ik tot de overtuiging gekomen, dat in de eerste jaren de aanvoer van immigranten moet geschieden door de Regering, niet door particulieren. De leiding der immigratie is eene zeer bijzondere zaak, die berusten moet op internationale verdragen, zonder welke zij niet behoorlijk kan behartigd worden. Daarenboven kan deze zaak in handen van particulieren tot zulke groote misbruiken aanleiding geven, dat ik het wenschelijk acht om hier meer dan gewone voorzorg in acht te nemen.”

Mr. D. Van Eck (1817-1895)

Mr. Daniel van Eck werd geboren in Kloosterzande in de provincie Zeeland. Hij studeerde Rechtswetenschappen in Leiden. Na het afronden van zijn opleiding vestigde hij zich te Middelburg om als advocaat aan het werk te gaan. Van Eck had veel aanzien doordat hij in 1847 werd benoemd tot lid van het Bureau van Consultatie, in 1848 tot lid van de Raad van toezicht en discipline en daarnaast van 1843 tot 1849 secretaris was van de gemeente Biggenkerke. Ondanks zijn opvoeding in een christelijk gezin als zoon van een predikant was van Eck fervent liberaal en volger van Thorbecke. Hij maakte zich sterk voor een grondwetsherziening en stelde zelfs zijn baard pas te zullen afscheren als

de Grondwet zou worden herzien.²⁷⁵ Ondanks de grondwetsherziening behield van Eck zijn baard.

In februari 1848 werd hij als liberaal Tweede Kamerlid verkozen namens het kiesdistrict Sluis, een jaar later verhuisde hij naar 's Gravenhage. Ook daar werd hij in 1864 tot lid van het Bureau van Consultatie benoemd en in 1877 tot lid van de Raad van toezicht en discipline. In de Tweede Kamer maakte hij zich sterk voor het liberale gedachtegoed, zo was hij de eerste die op de scheiding van kerk en staat aandrong. Van Eck was tevens antimilitarist, als medeoprichter en voorzitter van de Vredesbond probeerde hij geschillen op een vreedzame manier te beslechten.

“De Regering heeft in hare Memorie van Beantwoording gezegd, dat op dit oogenblik niet ten volle bekend was hoeveel slaven er in de West zijn, omdat vele meesters waarschijnlijk de belasting hebben ontdoken en zich, toen er quaestie was van het betalen van belasting, niet als slavenhouders hebben opgegeven. Voor hen, die zich op die wijze hebben gedragen, behoeven wij thans niet te zorgen.”

Mr. J. K. baron van Goltstein (1794 - 1872)

Mr. Jan Karel baron van Goltstein werd geboren in Arnhem. Hij studeerde rechten aan de Utrechtse hogeschool en werd vervolgens advocaat.

Goltstein was in eerste instantie werkzaam bij het Hoog Militair gerechtshof. In 1840 werd hij verkozen als Tweede Kamerlid namens kiesdistrict Utrecht, hij was voorstander van staatkundige hervormingen. In 1849 werd hij als gematigd liberaal voorzitter van de eerste, op basis van algemeen (mannen)kiesrecht, gekozen Tweede Kamer. Van 1858 tot 1860 was hij minister van Buitenlandse Zaken in het conservatief-liberaal kabinet Rochussen. Hierna was hij nog negen jaar Tweede Kamerlid en anderhalf jaar senator. Hij had een grote belangstelling voor koloniale politiek.²⁷⁶ Goltstein was in eerste instantie onafhankelijk. Vervolgens behoorde hij tot de ‘pragmatisch liberalen’. Hij wenste onder meer invloed voor de volksvertegenwoordigers, toezicht van de Rekenkamer op Indische Baten en onafhankelijkheid voor de rechterlijke macht in Suriname. In 1860 sloot hij zich aan bij de conservatieven.

Met betrekking tot immigratie was hij van mening dat het niet de taak van de regering was om arbeiders aan te bieden.

De heer van Goltstein:

“Men moet den weg volgen, die steeds ten aanzien van de kolonie Suriname is bewandeld, waarbij veel werd overgelaten aan den bijzonderen ondernemingsgeest, terwijl de Staat zich daarbij bepaalde tot het verleen van de noodige ondersteuning.”

Ch. A. baron de Bieberstein Rogalla Zawadsky (1796 - 1880)

Charles Antoine baron de Bieberstein Rogalla Zawadsky werd geboren op 25 april 1796 in Tongeren. Hij kwam uit een adellijke Poolse familie. Charles de Bieberstein begon zijn carrière in 1813 als lid van de Garde d'honneur – het eliteleger van Napoleon - en

²⁷⁵ https://www.dbnl.org/tekst/_jaa002189501_01/_jaa002189501_01_0014.php

²⁷⁶

http://resources.huygens.knaw.nl/retroboeken/nnbw/#source=1&page=483&accessor=accessor_index&accessor_href=accessor_index%2Findex_html%3FSearchSource%253Auf-8%253Austuring%3D%26first_letter%253Auf-8%253Austuring%3Dh&size=906&view=imagePane

werkte vervolgens als officier van de infanterie. Hij had tot 1838 de rang van luitenant-kolonel. In 1839 werd hij lid van de Staten van Hertogdom Limburg, de positie vervulde hij tot 1850. In dat jaar werd hij verkozen tot lid van de Provinciale Staten van Limburg, deze functie vervulde hij tot 1853. In 1858 werd de Bieberstein verkozen als Tweede Kamerlid namens het kiesdistrict Maastricht, in 1866 en 1868 werd hij herkozen. Aan het begin van zijn politieke carrière stond hij bekend als een voorbeeld ‘Papo-liberaal’, de naam voor Thorbeckes katholieke aanhangers. Nadat de liberalen hadden meegewerkt aan het opheffen van het gezantschap van de Paus verschoof hij echter richting de conservatieve kant van het politieke spectrum. Hij gebruikte ook de term ‘zwarte Nederlanders’.

De heer de Bieberstein:

“Ik meen, indien mijne rensignementen juist zijn, dat sedert 1847 zeer naauwkeurige aantekening van de mutaties op de slavenregisters plaats heeft, en dus zeer goed contrôle kan plaats hebben, wanneer geboorte en overlijden voorvallen. Wat het bezwaar van den geachten afgevaardigde uit Amsterdam betreft, zal ik antwoorden, dat zij, die vóór 1 Julij 1863 sterven, als slaven sterven. Zij die geboren worden na de afkondiging der wet in Nederland, worden geboren als vrije zwarte Nederlanders.”

De implicatie van het gebruik van de uitdrukking ‘zwarte Nederlanders’ is dat na de afschaffing van de slavernij, de voormalig tot-slaaf-gemaakten beschouwd zouden worden als Nederlandse burgers.

F.W.C. Blom (1809 – 1877)

François Willem Cornelis Blom werd in Rotterdam geboren. Hij volgde zijn vader op in de handel. In 1849 werd hij lid van de Kamer van Koophandel van Rotterdam, verkozen tot lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland en tot lid van de gemeenteraad van Rotterdam.²⁷⁷ Een jaar later werd Blom gekozen in de Tweede Kamer namens het district Rotterdam. Hij sloot zich aan bij de liberalen en was medestander van Fransen van de Putte (Puttiaan). Blom hield zich voornamelijk bezig met handel, financiën en koloniën.

Kamerlid Blom stelde:

“Ik heb straks gezegd dat ik uitging van de onderstelling dat die slavenregisters in orde zijn. De geachte afgevaardigde uit Dokkum heeft daaromtrent twijfel geopperd, maar, gelijk reeds te regt door den geachten afgevaardigde uit Nijmegen is aangemerkt, welk belang zouden de slavenhouders er bij kunnen hebben om het aantal hunner slaven op de registers grooter te stellen dan het werkelijk is? Er wordt immers hoofdgeld voor de slaven betaald, en de slavenhouders zullen dus wel zorgen dat de slaven, die zij niet meer bezitten, van de registers afgevoerd worden. Aan den geachten afgevaardigde uit Zutphen wil ik nog dit antwoorden: hij heeft ondersteld dat het weglopen der slaven meestal het gevolg zou zijn van mishandeling, door de slavenhouders gepleegd, en van wraakzucht der slaven zelve. Ik wil nu niet tegenspreken dat dit mogelijk is, maar ook

²⁷⁷ https://www.parlement.com/id/vg09lky6ajyr/f_w_c_blom

ongeduld en onverstand kunnen daarvan de oorzaak zijn, en ik wil er toch nog eens op wijzen dat wanneer een slaaf hoort dat zijne medeslaven op eene andere plantage reeds vrij zijn, hij waarschijnlijk geen geduld hebben zal om te wachten tot de formaliteiten ook voor hem hebben plaats gehad en hij met zijn slaven-verstand, waarvan de geachte voorsteller onlangs nog gewaagde, tot de conclusie komen zal: "ik ben nu toch haast vrij en dus loop ik maar vast weg", en dan zou de slavenhouder voor dien tijdelijk en zonder kwaad opzet weggelopen slaaf geene vergoeding kunnen ontvangen. Ik blijf dus van gevoelen dat de gevolgen van het voorstel niet van onbillijkheid vrij te pleiten zijn."

Een ander persoon die tegen de component immigratie was, was Blusse van Oud-Alblas.

Mr. P. Blussé van Oud-Alblas (1812-1887)

Mr. Pieter Blusse van Oud-Alblas werd geboren in Dordrecht. Hij studeerde rechten in Luik en in Leiden onder Thorbecke van wie hij een trouw aanhanger van werd. Op 1 april 1835 promoveerde hij en vestigde zich in zijn geboorteplaats Dordrecht. Hij werd redacteur van de Dordrechtse Courant en hield zich voornamelijk bezig met buitenlandse politiek. In 1848 werd Blusse lid van de scheepsrederij 'gebroeders Blusse', ook werd hij lid van de Kamer van Koophandel van zijn woonplaats. In 1850 werd hij verkozen tot Tweede Kamerlid namens het kiesdistrict Dordrecht. Deze functie bleef hij vervullen met twee korte onderbrekingen tot zijn overlijden op 19 mei 1887 uitoefenen. Van 4 januari 1871 tot 6 juli 1872 was hij minister van Financiën in het derde kabinet Thorbecke. Als liberaal was hij voorstander van vrijhandel en zette hij zich in voor de afschaffing van suiker- en zeepaccijnzen.

In 1854 werd Blusse tevens benoemd tot lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland waar hij voornamelijk de belangen op het gebied van handel en scheepvaart en van de land- en tuinbouw behandelde. Van 17 oktober 1851 tot januari 1871 was Blusse tevens gemeenteraadslid te Dordrecht.

"Het blijft bovendien bij mij nog altijd aan twijfel onderhevig of die immigratie nog wel zoo noodig zal zijn. De plantagebevolking der kolonie Suriname is onder den druk der slavernij gaandeweg verminderd.

Dit is waargenomen in alle plantagekolonien. Zij sterven ervan: dit is de schering en de inslag der rapporten over de uitwerking der slavernij. Dit zal ophouden wanneer de slavernij is afgeschaft. De menschen, die niet overwerkt worden, zullen langer leven, de bevolking zal weder toenemen en allengs zal door de inheemsche bevolking voorzien kunnen worden in meer werk. Wanneer alsdan blijkt dat in de kolonie voor iemand, die werken wil zonder overwerkt te worden, tegen een redelijk loonarbeid te vinden is, dan zal waarschijnlijk van zelf de stroom van arbeiders daarheen gaan, en het Gouvernement zal alleen dien stroom te leiden, te bevorderen en gemakkelijk te maken hebben. Maar ik kan er mijne toestemming niet aan geven, dat het Gouvernement zelf zou optreden als leverancier van immigranten."

I. Th. Ter Bruggen Hugenholtz (1801 - 1871)

Isaac Theodorus ter Bruggen Hugenholtz werd geboren in IJsselstein. Hij nam dienst in de zeevaart en werd in 1822 benoemd tot adelborst - marineofficier in opleiding - eerste klasse en in 1834 tot luitenant ter zee eerste klasse. Tijdens gevechten in Zeeland en voor Antwerpen kreeg hij de militaire Willemsorde. Op zijn verzoek kreeg hij in 1841

eervol ontslag en vestigde zich vervolgens in Dokkum om bij de zaak van zijn zwagers te werken. In oktober 1846 werd hij verkozen tot gemeenteraadslid van de stad en in juni 1847 werd hij lid van de Provinciale Staten van Friesland. Op 16 december 1848 werd hij verkozen tot Tweede Kamerlid namens het kiesdistrict Dokkum. Hiermee zegde hij zich lidmaatschap van de Provinciale Staten op. Thorbecke wilde hem in 1849 opnemen als minister van Marine maar koning Willem III verhinderde dit.

Ter Bruggen Hugenholtz was fervent Thorbeckiaan en sprak zich met regelmaat fel uit tegen iedere tegenpartij. Hij hield zich veelal bezig met kwesties omtrent de marine. Ondanks een toename van het anti-liberalisme en anti-katholicisme werd hij in april 1853 herkozen in zijn kiesdistrict Dokkum. Een jaar later verzette hij zich tegen de visie van admiraal Rijk die ervoor pleitte om de dominante positie van Nederland op zee te herwinnen. Ter Bruggen Hugenholtz betoogde dat de Nederlandse vloot zich primair diende te richten op verdediging van het land en haar koloniën en bezittingen. In 1861 werd op zijn verzoek een voorstel om de begroting 'Onvoorziene Uitgaven' met de helft te verminderen aangenomen als blijk van wantrouwen in het kabinet, het kabinet diende naar aanleiding hiervan haar ontslag in. In 1865 werd Ter Bruggen Hugenholtz tot lid van de Raad van State benoemd, dit bleef hij tot zijn overlijden.

De heer ter Bruggen Hugenholtz stelde:

“Wat mij betreft, van den aanvang af dat dit onderwerp hier ter sprake kwam, heb ik, waar het te pas kwam, vooral bij het onderzoek van alle daarop betrekkelijke wetsontwerpen, mij doen kennen als een krachtig voorstander van eene zoo spoedig mogelijke emancipatie. Nu moge men onderstellen, dat ik gisteren in het belang van het Ministerie dit voorstel, voor zooveel betreft de immigratie, in bescherming genomen heb, ik laat dat denkbeeld voor hetgeen het is; ik zal mij daarop niet verdedigen.

Ik geloof dus dat de betoogen, door de geachte afgevaardigden uit Gorinchem en Zutphen geleverd, juist daarvoor pleiten, dat de Staat de taak op zich moet nemen, teneinde die goede uitkomsten te verkrijgen die iedereen natuurlijk verlangt. Ten slotte herhaal ik dat bij mij de hoofdvraag niet is de geldquaestie, maar het uitwisschen van de smet der slavernij, die op Nederland rust.”

Een ander persoon die tegen een periode van Staatstoezicht was Van Voorthuysen.

Mr. Dr. E. Du Marchie van Voorthuysen (1824 - 1894)

Mr. Dr. Evert du Marchie van Voorthuysen werd geboren in Amsterdam. Evert van Voorthuysen studeerde van 1843 tot 1845 in Amsterdam en van 1844 tot 1848 in Utrecht. Hij promoveerde in de rechtswetenschap op de eerste dissertatie die in Nederland in het Nederlands was geschreven: *Over de directe belastingen, inzonderheid die op de inkomsten*. Twee jaar later promoveerde Van Voorthuysen aan de faculteit der letteren.

Na het afronden van zijn opleidingen werkte hij eerst als kantonrechter in Maarsssen, In januari 1856 werd hij verkozen tot lid van de Provinciale Staten namens het kiesdistrict Breukelen. Een jaar later trad hij toe tot de Eerste Kamer. Hier kreeg hij vanwege zijn relatief jong leeftijd de bijnaam 'de Utrechtsche jongen'. Lang bleef hij echter niet in de Eerste Kamer omdat hij in april 1858 tot Tweede Kamerlid werd verkozen namens kiesdistrict Utrecht. Wegens gezondheidsredenen kon hij echter minder goed presteren dan verwacht.

De heer van Voorthuysen sprak de woorden:

“Wij hebben hier voor ons liggen een ontwerp van wet, dat wij zeker allen gaarne zouden aannemen. Het opschrift luidt zoo schoon: opheffing van de slavernij! Maar zoo wij het bestrijden, het is niet omdat wij daarmee minder ingenomen zijn, het is juist omdat dit ontwerp niet aan dat opschrift beantwoordt. Wel staat er in gulden letteren boven geschreven: opheffing van slavernij, maar slaat men het op, men vindt er slechts een bestendigen van den gedwongen arbeid gedurende een tiental jaren”. Een andere spreker die tegen de betrokkenheid van de regering in de immigratie was, was Jan Zijlker.

J. F. Zijlker (1805 - 1868)

Jan Freerks Zijlker werd geboren in Nieuw-Beerta in de provincie Groningen. Hij rondde geen wetenschappelijke opleiding af en werkte als landbouwer. Hij ontwikkelde zich door constant te blijven lezen. Zijlker was eigenaar van een groot boerenbedrijf in Nieuw-Beerta. In 1849 werd hij door het kiesdistrict Winschoten verkozen tot Tweede Kamerlid, deze functie bleef hij tot zijn dood vervullen. Hij behoorde tezamen met Reinders en Westerhoff tot de liberale Groningse afvaardiging die de leus *‘eerlijke handhaving en toepassing der onder Thorbecke verkregen constitutioneele rechten’* hanteerden. In de Kamer kwam hij actief op voor de belangen van de boeren in Oost-Groningen, hij hield zich ook bezig met handel, onderwijs, waterstaat en koloniën.

Zijlker vertelde:

“Ik geloof dat de schadeloosstelling of tegemoetkoming op zich zelf, de waar in aanmerking genomen, alsmede de verdere hieraan verbonden voorwaarden in 't belang van den eigenaar, reeds meer dan hoog genoeg is gesteld. Om nu nog bovendien den planters eene protectie te schenken, den Staat te laten handelen, voor hen als vader te doen optreden en te laten zorgen, zoo als dit in art. 4 omtrent de immigratie wordt bedoeld, dit gaat mij te ver, Mijne Heeren. Met den geachten spreker uit Dordrecht geloof ik buitendien dat de bemoeijng door het Gouvernement tot bevordering der immigratie, op de wijze als dit in art. 4 staat uitgedrukt, is beneden de waardigheid van den Staat.”

Jhr. Mr. H.A.M Van Asch van Wijck (1815 - 1868)

Mr. Hubert Alexander Maurits van Asch van Wijck werd geboren in Utrecht. Hij studeerde rechten aan de Hogeschool in zijn geboortestad. Na het afronden van zijn opleiding werd hij advocaat. Hij was tevens secretaris van het waterschap Lekdijk Bovendans in 1844. Ook was hij, lid van de stedelijke raad in 1846. En van 1853 tot 1854 was hij Tweede Kamerlid namens kiesdistrict Utrecht. Hij behoorde tot de groep antirevolutionairen. In oktober 1857 werd hij opnieuw verkozen tot Kamerlid, maar dan namens kiesdistrict Amersfoort. Deze functie bleef hij vervullen tot hij in 1866 tot commissaris van de koning werd benoemd in de provincie Drenthe. Zijn zoon, Titus van Asch van Wijck was gouverneur van Suriname en voor korte tijd minister van Koloniën. Het kamerlid Van Asch van Wijck zei over het Staatstoezicht:

“Wanneer ik mij eenvoudig bepaal tot de lezing van art. 20, zou ik geneigd zijn aan te nemen, dat het de bedoeling is dit toezigt uitsluitend te doen strekken in het belang van den vrijgemaakte. [] Wat toch onder belang moet worden verstaan, daar- over kunnen de begrippen verschillen. Er zijn er die meenen dat ook zelfs de slavernij in het belang

van den neger is. Het is dus niet voldoende te bepalen dat zoodanige maatregelen genomen moeten worden, die in zijn belang noodig zijn; zij moeten ook strekken tot zijne bescherming.

Het belang van den landbouw en van den plantage- eigenaar mag niet op den voorgrond staan. Dat belang zal krachtig genoeg blijven werken. Juist daarom moet de vrijgemaakte, zal het doel der emancipatie niet worden gemist, worden beschermd tegen de vereenigde werking van het belang van den landbouw en van het belang van den plantage-eigenaar. Maar die bescherming moet niet zijn eene bescherming van een slaaf tegen de mishandeling van zijn meester, waarbij toch altijd moet worden in acht genomen de betrekking tusschen meester en slaaf, maar het moet eene bescherming zijn van den vrijgemaakte.”

Dr. W. H. Idzerda (1816 - 1869)

Dr. Wieger Hendrikus Idzerda werd geboren in Rauwer in Friesland. Hij startte in 1832 met een opleiding geneeskunde aan de Groningse Hogeschool en werkte na zijn promotie als dokter in Akkrum.

In 1858 werd hij als Tweede Kamerlid verkozen door het kiesdistrict Akkrum, hij bekleedde deze positie tot september 1865. Hij was een van de steunpilaren van Thorbecke. Dat jaar werd hij benoemd tot inspecteur van het geneeskundige staatstoezicht. Vier jaar later werd hij opnieuw verkozen tot Tweede Kamerlid, dit keer namens kiesdistrict Sneek. Hij vervulde deze functie tot zijn overlijden in september 1869.

“Engeland is teruggekomen van het stelsel om de immigratie voor eigen rekening te doen plaats hebben, uit hoofde van de kosten. Hoewel men erkent dat de immigratie tot zekere hoogte groote voordeelen heeft aangebragt, zoo is men toch ook niet blind voor de nadelen en is [men] teruggekomen van de vroegere beschouwing dat de Regering zich daarmede moet belasten. De Regering zelve is zeker in het bezit van alle gegevens en zal ons met de geschiedenis van de twee laatste jaren wel willen bekend maken. Daarop komt het toch aan; wij behooren gebruik te maken van de fouten van anderen. De Regering zal ons daarbij wel willen mededeelen in hoeverre haar uitzigt op immigranten steunt op overleg met andere regeringen. Ook hier, Mijnheer de Voorzitter, beoog ik de grondslagen dezer wet te behouden. Gelijk ik tot zekeren tijd het toezigt wenschte te behouden, zoo wil ik ook de immigratie, doch ontdaan van de nadeelige gevolgen, èn uit een politiek èn uit een zedelijk opzigt.”

Een ander parlamentslid die het standpunt van de regering ondersteunde was de heer Fransen van der Putte.

I. D. Fransen van der Putte (1822 – 1902)

Isaac Dignus Fransen van der Putte werd geboren in Goes. Als zestienjarige begon hij als lichtmatroos te werken in Nederlands-Indië, dit bleef hij 11 jaar lang doen tot hij in november 1848 werd bevorderd tot eerste stuurman. Isaac vestigde zich op Java waar hij inmiddels was getrouwd en van planter opklom naar pachter, administrateur en uiteindelijk eigenaar werd in 1852 van suikeronderneming Pandji. Daarnaast was hij mede-eigenaar van een tabaksplantage op het eiland Java. Hiermee verwierf hij een aanzienlijk kapitaal. De fabriek droeg hij in 1861 over aan zijn broer Andre om zich weer in Nederland te vestigen.

Na zijn terugkeer naar Nederland werd hij in april 1862 liberaal Kamerlid namens het kiesdistrict Rotterdam om een jaar later tot minister van Koloniën benoemd te worden. In 1863 kwam hij in conflict met Thorbecke over zijn ‘Cultuurwet’, een nieuw beleid

waarmee niet-inheemse bedrijven land zouden kunnen verhuren en inheemse mensen grond zouden kunnen bezitten.

De heer Fransen van de Putte stelde:

“De wet voorziet te weinig in het geval dat de vrijgemaakte slaaf door goed gedrag en zedelijkheid een stuk grond in eigendom bekommt; ik geloof niet dat men zulks mag overlaten aan de grootmoedigheid der plantage-eigenaren Nu wensch ik daarvoor geene bepaling in de wet zelve op te nemen, maar toch de Regering te verzoeken daarop indachtig te zijn, hetzij bij regeringsbeleid, hetzij bij aanschrijving om gouvernementgronden, die nog in groote mate in Suriname aanwezig zijn, op gemakkelijke voorwaarden voor die vrijgemaakten verkrijgbaar te stellen. Ik wensch dit met het oog op de vrijgemaakten en ook met het oog op de immigranten, vooral omdat dit zal teemoet komen in de kosten. Een tal immigranten, koelies, maken tot voorwaarde om naar Suriname te gaan, dat de kosten heen en terug worden betaald. Dit is eene der bezwaardste voorwaarden. Nu geloof ik, dat, indien de Regering het verkrijgen van gronden in Suriname gemakkelijk maakt, dit aanleiding zal geven dat immigranten na hun verpligten dienstdiensttijd zich in Suriname vestigen, dat daardoor de bevolking vermeerdert en een nuttig bestanddeel der maatschappij zal uitmaken.”

Isaac Dignus Fransen van de Putte (1822-1902). Bron: Fotoarchief Eerste Kamer

Het pleidooi van de heer Fransen van de Putte is belangrijk voor een goed begrip van het perspectief van de Kamerleden met betrekking tot het belang van Suriname als landbouwkolonie.

Hoofdstuk Zes

Conclusie: waarom vrijheid niet kon wachten

Na meer dan drie eeuwen onderdeel uit te hebben gemaakt van het trans-Atlantische slavernijsysteem besloot de Nederlandse staat om op 1 juli 1863 de slavernij af te schaffen. Groot-Brittannië had de slavernij al eerder afgeschaft, namelijk in 1833, en in Frankrijk gebeurde dat in 1848. Het besluit van Nederland om de slavernij af te schaffen was dus onderdeel van een bredere ontwikkeling in Europa.

Het creëren en wettelijk bekrachtigen van slavernij door Europese staten ging onvermijdelijk gepaard met een maatschappelijke opsplitsing van de bevolking in 'vrije mensen' en 'onvrije mensen', met voor elke groep afzonderlijke wetten. Een dominante en machtige groep binnen de 'vrije' mensen bestond uit slavenmakers en slavenhouders die mensen tot slaaf maakten en met geweld in slavernij hielden. Dat gebeurde op basis van wetgeving van de staat.

Nederland maakte al onderdeel uit van het slavernijsysteem voordat het een soevereine staat werd. Met andere woorden, het meewerken aan het slavernijsysteem was geen deel van een democratisch proces. De ontwikkeling van wetten om de slavernij af te schaffen vond echter wel plaats binnen de context van de evolutie naar een parlementaire democratie. Die constitutionele parlementaire democratie met ruimte om in groepsverband petitie's of ontwerpen in te dienen, was halverwege de 19^e eeuw een feit.

Dit onderzoeksrapport is het resultaat van een systematische analyse van het parlementair debat in Nederland van 1862 over de afschaffing van de slavernij; het geeft inzicht in het *proces, het debat en de besluitvorming* in Nederland met betrekking tot de afschaffing van de slavernij.

In het rapport worden twee centrale vragen beantwoord die met elkaar zijn verbonden, namelijk de vraag hoe de afschaffing van de slavernij werd gepland en ontworpen, en de vraag hoe de afschaffing vervolgens werd besproken in het parlement.

De Nederlandse overheid vroeg bepaalde delen, groepen en personen van de bevolking om voorstellen te doen over de manier waarop de Nederlandse slavernij in Suriname en de Antillen kon worden afgeschaft. In totaal ontving de overheid, in drie verschillende fases, 27 voorstellen in de vorm van ontwerpen. In de eerste fase - tussen 1833 en 1842 - waren dat er elf, in de tweede fase - tussen 1848 en 1851 - ook elf en in de derde fase - van 1853 tot 1856, waren dat er vijf.

In 1853 werd er een Staatcommissie aangesteld die onderzoek moest doen naar de situatie in de 'slavenkolonie' Suriname. In een rapport uit 1855 concludeerde deze commissie dat de populatie van slaaf-gemaakten afnam. Zodoende adviseerde ze de Nederlandse Staat dat ze, als ze *Suriname als kolonie* wilde behouden, de slavernij diende af te schaffen. Dit advies zette een proces in werking dat uiteindelijk leidde tot de afschaffing van de slavernij in Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen.

Na onderzoek van de mogelijkheden presenteerde de regering het project voor de afschaffing van de slavernij als een pakket met vier componenten: 1) opheffing der slavernij, 2) schadeloosstelling aan slavenhouders 3) staatstoezicht gedurende tien jaar voor Suriname, en 4) immigratie van arbeiders gedurende tien jaar naar Suriname.

Naar aanleiding van de eerste component (opheffing) werd voor de start van het parlementaire debat een petitie aangeboden ondertekend door J. Wolbers, en 117 anderen, als de vertegenwoordiger van de Antislavernij-beweging uit Utrecht, waarin zij uitspraken dat zij “(...) *wenschen in het belang van godsdienst en menselijkheid en voor de eer van Nederland, dat de slavernij in de Nederlandsche West-Indische koloniën weldra worde afgeschaft. Zij vereenigen zich volkomen met den inhoud van het adres, door de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van de afschaffing der slavernij onlangs aangeboden.*”

De parlementaire debatten namen acht dagen in beslag (2 t/m 10 juli 1862). Het parlement bestond uit 72 leden, alle mannen. Zij vertegenwoordigden districten en organiseerden zichzelf binnen het parlement op zeven ideologische grondslagen en oriëntaties. Desalniettemin was het stemmen niet gebaseerd op ideologische, partij- of groepsaffiliatie, maar op basis van het onderwerp van het debat.

Tijdens het debat werden de parlementsleden er continu aan herinnerd dat de regering, als er een meerderheid tegen het voorstel of tegen één van de componenten stemde, zich gedwongen zag om het wetsontwerp in te trekken. Alhoewel sommige parlementsleden dit zagen als een vorm van intimidatie was er consensus in het parlement over één ding, namelijk dat vrijheid kon niet wachten. Niet alleen omdat slavernij een schandelijk systeem was maar ook omdat slavernij een smet, vloek en kanker was voor Nederland en haar eer. Maar bij het formuleren van de voorwaarden voor afschaffing van de slavernij, bleek dat een groot deel van de parlementsleden weliswaar vond dat de slaaf-gemaakten zo snel mogelijk hun vrijheid moesten krijgen, maar niet ten koste van de ‘slaven’houders en ook niet ten koste van het voortbestaan van Suriname als landbouwkolonie.

Het parlementaire debat leverde een viertal besluiten op:

1.

Het besluit tot afschaffing van de slavernij werd van 1 oktober 1863 verschoven naar 1 juli 1863. De reden hiervoor waren de heftigheid van het debat over de afschaffing en de gevraagde aanpassingen.

Er waren 53 stemmen voor en 2 tegen dit voorstel.

Na het debat stemden 47 parlementariërs voor en elf tegen de afschaffing van de slavernij in Suriname, en dus voor de vrijheid van de slaaf-gemaakten, en 44 voor en zeven tegen de afschaffing van de slavernij in de voormalige Nederlandse Antillen. Er bestond weliswaar overeenstemming over de noodzaak de slavernij af te schaffen, maar niet over de procedures en voorwaarden omtrent de afschaffing.

2.

Component twee van het regeringsvoorstel betrof het belang van de ‘slavenhouder’. In petitie en ontwerpen werd namelijk schadeloosstelling geëist. De redenatie was dat het kopen van ‘slaven’ in de kolonie door de overheid verplicht was gesteld, terwijl het vrijkopen van slaven middels manumissie bemoeilijkt werd. Slavernij was dus wettig en beschermd. Letterlijk stond er in een petitie:

“Vroeger, en zelfs nog niet zeer lang geleden, werd het houden en aankopen van slaven in de kolonie *van overheidswege niet alleen aangemoedigd en beschermd, maar zelfs verplichtend gemaakt*. Bovendien werd het manumitteren moeilijk gemaakt en was het den slaven zelfs verboden zich vrij te koopen. De slavernij werd toen dus niet alleen als wettig beschouwd, maar ook beschermd; de slaaf is dus het bij de wet erkend eigendom van zijn meester” (cursivering van onderzoekers).

Deze petitie raakte de kern van het trans-Atlantische slavernijsysteem, namelijk dat het een wettelijk systeem betrof. En dit verklaart tevens dat de regering het als haar verantwoordelijkheid zag om schadeloosstelling als tweede component toe te voegen aan het voorstel voor de afschaffing.

De regering honoreerde de eis tot compensatie van de slavenhouders; maar in plaats van f 400, zoals gevraagd, koos het parlement voor f 300 voor Suriname en f 250 voor Curaçao, Bonaire, Aruba en St. Eustatius, f 200 voor Saba en f 150 voor St. Maarten. Na een intens debat werd de term *schadeloosstelling* vervangen door het woord *tegemoetkoming*.

45 parlementariërs waren voor het voorstel van de regering met betrekking tot de tegemoetkoming voor de slavenhouders en tien tegen.

3.

De regering stelde voor in Suriname een Staatstoezicht in te stellen van tien jaar, zodat Suriname na de afschaffing van de slavernij behouden bleef als landbouwkolonie. Hoewel er goede argumenten waren tegen Staatstoezicht, was een meerderheid van 42 stemmen voor en een minderheid van zestien tegen.

4.

Het laatste regeringsvoorstel behelsde immigratie van arbeiders gedurende tien jaren van buiten Suriname, alweer met als reden Suriname als landbouwkolonie te behouden. Ook in dit geval waren er goede argumenten tegen immigratie, maar de meerderheid stemde met veertig stemmen voor, 19 personen stemden tegen.

Uiteindelijk werd de afschaffing van de slavernij hierdoor een middel om Suriname als landbouwkolonie te behouden.

Momenteel leven wij nog steeds met de erfenis en consequenties van de besluiten die door het parlement in juli 1862 werden genomen. De belangrijkste nalatenschap daarvan is een nog onvoltooide emancipatie van de nazaten van de slaaf-gemaakten. Als de parlementsleden destijds tot een ander besluit waren gekomen, en die mogelijkheid was er, had de erfenis van de Nederlandse slavernij er anders uit gezien.

In een reactie op het besluit tot afschaffing van de slavernij schreef de redactie van het *Utrechtsch Provinciaal en Stedelijke Dagblad*:

“Alleen waar de maatschappij op hare natuurlijke grondslagen, op beginselen van vrijheid en gelijkheid is gevestigd, is op den duur welvaart en bloei te verwachten. Moge die welvaart en bloei het lot van onze West-Indische koloniën worden! Met des te meer ingenomenheid zal men dan steeds den 1. Juli 1863 als een blijde dag in Nederlands geschiedenis, als een gelukkig moment in ‘t regeringstijdperk van Willem III blijven herdenken.”

Uit: *Utrechtsch Provinciaal en Stedelijke Dagblad*, 3 juli 1863

In plaats van *herdenken* was er in Nederland echter stilte. Totdat er 130 jaar later, in 1993, een groep mensen van Surinaamse en Antilliaanse afkomst in Amsterdam besloot om publiekelijk de afschaffing van de slavernij te herdenken. Later eiste deze groep een slavernijmonument. Dit monument kwam er in 2002, gevolgd door de oprichting van het NiNsee in 2003.

AMSTERDAM

Surinamers vierden gisteren de afschaffing van de slavernij, 130 jaar geleden.

FOTO SERGE LAGTENBERG

Kitti-Kotti-dag ook feest van verbroedering

(Van een verslaggever)
 AMSTERDAM - Veel voorbijgangers zullen gisteren een moment verbaasd zijn geweest over de serene rust op het Surinameplein. Gisteravond werd er voor het eerst door de Surinaamse gemeenschap een minuut stilte in acht genomen om te gedenken dat de slavernij 130 jaar geleden werd afgeschaft.

Maar de slavernij heeft ook bevolkingsgroepen uit verschillende werelddelen tot elkaar veroordeeld. Een ceremonie voor verbroedering dus. "Iedereen peace en happiness" zong zangeres Annemarie Hunsel dan ook.

De herdenking vloeit voort uit de Surinaamse dag van de emancipatie op 1

juli, waarmee de Surinaamse gemeenschap de afschaffing van de slavernij viert. Gisteravond werden in een sfeer van saamhorigheid de wreedheden van het Nederlandse kolonialisme herdacht. Surinaamse vrouwen in klederdracht en jongeren zongen over vrijheid en verbroedering.

Vele mensen konden zich nog echter nog steeds niet verzoenen met het leed van de slavernij. "De slavernij heeft mij zo veel pijn gedaan. Ik moest naar een ander land, ik kreeg een andere naam en ik moest jouw taal spreken," droeg dichtster Diana Heilbron voor uit haar gedicht *Ode aan het witte ras*. "Ik heb zo veel van jou geleerd. We rijden in jouw

auto's, maar dat wil je ook niet. Waar wil je dat we naar toe gaan: Pluto, Jupiter? Nee, want die planeten wil je ook hebben."

In Suriname zelf moet trouwens ook nog het nodige veranderen, gaf de aanwezige vice-president J. Adjojo toe. "Knechting van de medemens, dreiging en gebruik van geweld; dat dat nog steeds gebeurt staat in schril contrast met intellectueel niveau en het idealisme van vele regeerders. Het is de plicht van elke bestuurder en regeerder zich in te zetten voor de vrijheid van de burger. Het is ons duidelijk geworden hoe belangrijk vrijheid is bij de vorming van een natie."

Vice-president Adjojo vindt het besluit van de Surinaamse regering de dag van de emancipatie tot een officiële feestdag te maken een stap in de goede richting. Voortaan heet het Kitti-Kottidag, en die draagt het beeld van de twee slavenpolsen waarvan de boeien zijn losgeslagen.

Presentatrice van de avond Jetty Terborg, actrice in onder meer de serie *Vrouwenvleugel*, noemde de symboliek van Kitti-Kotti echter om een andere reden actueel: "De boeien zijn losgeslagen, maar de slaaf is nog niet vrij. De boeien hangen nog om zijn polsen. We zijn pas echt vrij als er echte gelijkheid is."

Het Parool, 1 juli 1993

Net als veel andere aspecten van de Nederlandse koloniale geschiedenis en haar erfenis dient ook de geschiedenis van deze recente sociale bewegingen nog te worden beschreven!

Referenties

Geyl, P. (1932) *The Revolt of the Netherlands, 1555-1609*. Londen: Williams & Norgate Ltd

Nimako, K. en Willemsen, G. (2011) *The Dutch Atlantic: Slavery, Abolition and Emancipation*. Londen: Pluto Press

Small, S. en Nimako, K. (2012) *Public History, Collective Memory and Competing Representations of Slavery and its Legacies in England and the Netherlands*. Artikel, voorgedragen tijdens de - International Political Science Association Annual - Conferentie, Madrid, Spanje, 8 juli

Turpijn, J. (2008). *Mannen van gezag: de uitvinding van de Tweede Kamer 1848-1888*. Amsterdam: Wereldbibliotheek

Van den Berg, J.Th.J en Vis, J.J. (2013) *De eerste Honderdvijftig Jaar Parlementaire Geschiedenis van Nederland, 1796-1946*. Amsterdam: Bert Bakker

Willemsen, G. (2006) *Dagen van gejuich en gejubel: Viering en herdenking van de afschaffing van de slavernij in Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen*. Den Haag en Amsterdam: Amrit en NiNsee

Appendix I

72 parlementariërs, hun volledige namen, groepsaffiliatie, en kiesdistrict

	<u>Naam</u>	<u>Groepsaffiliatie</u>	<u>District</u>
1	<i>Æneas Mackay</i>	Antirevolutionairen	Gelderland (Arnhem)
2	<i>Albertus Jacobus Duymaer van Twist</i>	Liberalen	Noord-Holland (Amsterdam)
3	<i>Aloysius Franciscus Xaverius Luyben</i>	Conservatief-Katholieken	Noord-Brabant ('s-Hertogenbosch)
4	<i>Anthony Hoynck van Papendrecht</i>	Liberalen	Zuid-Holland (Rotterdam)
5	<i>Antonius Alexis Josephus Meijlink</i>	Conservatief-Katholieken	Noord-Brabant (Eindhoven)
6	<i>Berend Wichers</i>	Thorbeckianen	Groningen (Groningen)
7	<i>Bernard Pieter Gesinus van Diggelen</i>	Liberalen	Zeeland (Goes)
8	<i>Carel Marius Storm van 's-Gravesande</i>	Conservatief-Liberaal	Overijssel (Steenwijk)
9	<i>Carolus Cornelius Aloysius Beens</i>	Thorbeckianen	Noord-Brabant (Tilburg)
10	<i>Charles Antoine de Bieberstein Rogalla Zawadsky</i>	Thorbeckianen	Limburg (Maastricht)
11	<i>Christianus Joannes Antonius Heydenrijck</i>	Liberalen	Gelderland (Nijmegen)
12	<i>Cornelis Hoekwater</i>	Conservatieven	Zuid-Holland (Delft)
13	<i>Cornelis van Foreest</i>	Conservatief-Protestants	Noord-Holland (Alkmaar)
14	<i>Cornelis van Heukelom</i>	Liberalen	Noord-Holland (Amsterdam)
15	<i>Cornelis Wilhelmus Oomen</i>	Liberalen	Noord-Brabant (Breda)
16	<i>Daniël van Eck</i>	Thorbeckianen	Zeeland (Middelburg)
17	<i>Evert du Marchie van Voorthuysen</i>	Conservatieven	Utrecht (Utrecht)
18	<i>Franciscus Johannes Jespers</i>	Thorbeckianen	Noord-Brabant (Tilburg)
19	<i>François Willem Cornelis Blom</i>	Liberalen	Zuid-Holland (Rotterdam)
20	<i>Geert Reinders</i>	Liberalen	Zuidhorn (Groningen)
21	<i>Gerard Dumbar</i>	Thorbeckianen	Overijssel (Deventer)
22	<i>Gerlach Cornelis Joannes van Reenen</i>	Conservatieven	Noord-Holland (Amsterdam)
23	<i>Gerrit Adrianus de Raadt</i>	Liberalen	Zuid-Holland (Dordrecht)
24	<i>Gijsbertus Martinus van der Linden</i>	Thorbeckianen	Overijssel (Almelo)
25	<i>Karel Lodewijk Joseph Cornelis</i>	Thorbeckianen	Roermond (Limburg)
26	<i>Haye Mensonides</i>	Liberalen	Noord-Holland (Hoorn)
27	<i>Hubert Alexander Maurits van Asch van Wijck</i>	Antirevolutionairen	Utrecht (Amersfoort)
28	<i>Hyacinthus Constantinus Fredericus Kerstens</i>	Liberalen	Noord-Brabant (Boxmeer)
29	<i>Isaïc Dignus Fransen van Putte</i>	Liberalen	Zuid-Holland (Rotterdam)
30	<i>Isaac Paul Delprat</i>	Conservatieven	Zuid-Holland (Den Haag)
31	<i>Isaïc Theodorus ter Bruggen Hugenholtz</i>	Thorbeckianen	Friesland (Dokkum)
32	<i>Jacob Dirks</i>	Conservatieven	Friesland (Leeuwarden)
33	<i>Jan Freerks Zijlker</i>	Liberalen	Groningen (Appingedam)
34	<i>Jan Heemskerk Azn.</i>	Conservatief-Liberaal	Noord-Holland (Amsterdam)
35	<i>Jan Heemskerk Bzn</i>	Thorbeckianen	Noord-Holland (Haarlem)

36	<i>Jan Jacob Slicher van Domburg</i>	Conservatieven	Zeeland (Middelburg)
37	<i>Jan Karel van Goltstein</i>	Conservatieven	Utrecht (Utrecht en Amersfoort)
38	<i>Joannes Antonius Christianus A van Nispen van Sevenaer</i>	Liberalen	Gelderland (Nijmegen)
39	<i>Johannes Baptista Bots</i>	Thorbeckianen	Noord-Brabant (Eindhoven)
40	<i>Johannes Hendricus Hubertus de Poorter</i>	Thorbeckianen	Noord-Brabant
41	<i>Julius Philip Jacob Adriaan van Zuylen van Nijvelt</i>	Conservatief-Liberaal	Overijssel (Zwolle)
42	<i>Karel Arnold Poortman</i>	Thorbeckianen	Noord-Holland (Alkmaar)
43	<i>Louis van Heiden Reinestein</i>	Conservatieven	Drenthe (Assen)
44	<i>Mari Aert Frederic Henri Hoffmann</i>	Conservatief-Protestants	Zuid-Holland (Gouda)
45	<i>Marten Kingma Hzn.</i>	Liberalen	Friesland (Dokkum)
46	<i>Nicolaas Pieter Jacob Kien</i>	Conservatieven	Utrecht (Utrecht)
47	<i>Norbertus Reinerus Henricus Guljé</i>	Thorbeckianen	Noord-Brabant (Breda)
48	<i>Peter Marius Tutein Nolthenius</i>	Conservatieven	Noord-Holland (Hoorn)
49	<i>Petrus van der Veen</i>	Conservatief-Liberaal	Drenthe (Assen)
50	<i>Pieter Blussé van Oud-Alblas</i>	Thorbeckianen	Zuid-Holland (Dordrecht)
51	<i>Pieter Frederik Edmond van Wintershoven</i>	Thorbeckianen	Limburg (Maastricht)
52	<i>Pieter Hendrik Taets van Amerongen tot Natewisch</i>	Conservatieven	Zuid-Holland (Leiden)
53	<i>Pieter Jacob Elout van Soeterwoude</i>	Antirevolutionairen	Zuid-Holland (Gorinchem)
54	<i>Pieter Lodewijk de Lom de Berg</i>	Conservatief-Katholieken	Limburg (Roermond)
55	<i>Pieter Mijer</i>	Conservatieven	Overijssel (Zwolle)
56	<i>Pieter Philip van Bosse</i>	Liberalen	Gelderland (Zutphen)
57	<i>Rembertus Westerhoff</i>	Thorbeckianen	Groningen (Appingedam)
58	<i>Rutger Jan Schimmelpenninck van Nijenhuis</i>	Conservatieven	Zuid-Holland (Leiden)
59	<i>Schelte Wybenga</i>	Conservatief-Liberaal	Friesland (Sneek)
60	<i>Sebastiaan Hendrik Anemaet</i>	Thorbeckianen	Zeeland (Zierikzee)
61	<i>Siebert Rudolph van Franck</i>	Conservatieven	Noord-Holland (Amsterdam)
62	<i>Simon Cool</i>	Liberalen	Noord-Holland (Amsterdam)
63	<i>Warnardus Cornelis Mathildus Begram</i>	Conservatieven	Zuid-Holland (Gorinchem)
64	<i>Wieger Hendrikus Idzerda</i>	Thorbeckianen	Friesland (Leeuwarden)
65	<i>Wilco Holdinga Lycklama à Nijeholt</i>	Conservatieven	Friesland (Sneek)
66	<i>Willem Frederik Carel Lidth de Jeude</i>	Conservatieven	Gelderland (Tiel)
67	<i>Willem Hendrik Dullert</i>	Thorbeckianen	Gelderland (Arnhem)
68	<i>Willem Maurits de Brauw</i>	Conservatief-Protestants	Zuid-Holland (Gouda)
69	<i>Willem Theodore Gevers Deynoot</i>	Thorbeckianen	Zuid-Holland (Rotterdam)
70	<i>Willem van Lynden</i>	Antirevolutionairen	Gelderland (Arnhem)
71	<i>Willem Wintgens</i>	Conservatieven	Zuid-Holland (Delft)
72	<i>Volter Robert van Hoëvell</i>	Thorbeckianen	Overijssel (Almelo)

Appendix II

Stemgedrag en afschaffing van de slavernij in Suriname

Stemming over de afschaffing van de slavernij in Suriname. De beweegredenen luidende, "Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat het welbegrepen belang der kolonie Suriname de opheffing der slavernij vordert; » En willende tevens voorzien in de middelen tot behoud en zooveel mogelijke uitbreiding van den landbouw en de nijverheid in die kolonie, worden zonder beraadslaging on zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd. Het ontwerp van wet lit. A tot opheffing van de slavernij in de kolonie Suriname wordt daarna in stemming gebracht en met 47 tegen 11 stemmen aangenomen".

9 juli 1862					
	<u>Naam</u>	<u>Voor</u>	<u>Tegen</u>	<u>District</u>	<u>Groepsaffiliatie</u>
1	<i>Æneas Mackay</i>			Gelderland (Arnhem)	Antirevolutionairen
2	<i>Albertus Jacobus Duymaer van Twist</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
3	<i>Aloysius Franciscus Xaverius Luyben</i>	x		Noord-Brabant ('s-Hertogenbosch)	Conservatief-Katholieken
4	<i>Anthony Hoyneck van Papendrecht</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
5	<i>Antonius Alexis Josephus Meijlink</i>			Noord-Brabant (Eindhoven)	Conservatief-Katholieken
6	<i>Berend Wichers</i>	x		Groningen (Groningen)	Thorbeckianen
7	<i>Bernard Pieter Gesinus van Diggelen</i>			Zeeland (Goes)	Liberalen
8	<i>Carel Marius Storm van 's-Gravesande</i>		x	Overijssel (Steenwijk)	Conservatief-Liberaal
9	<i>Carolus Cornelius Aloysius Beens</i>	x		Noord-Brabant (Tilburg)	Thorbeckianen
10	<i>Charles Antoine de Bieberstein Rogalla Zawadsky</i>			Limburg (Maastricht)	Thorbeckianen
11	<i>Christianus Joannes Antonius Heydenrijck</i>	x		Gelderland (Nijmegen)	Liberalen
12	<i>Cornelis Hoekwater</i>	x		Zuid-Holland (Delft)	Conservatieven
13	<i>Cornelis van Foreest</i>	x		Noord-Holland (Alkmaar)	Conservatief-Protestants
14	<i>Cornelis van Heukelom</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
15	<i>Cornelis Wilhelmus Oomen</i>			Noord-Brabant (Breda)	Liberalen
16	<i>Daniël van Eck</i>	x		Zeeland (Middelburg)	Thorbeckianen

17	<i>Evert du Marchie van Voorthuysen</i>	x		Utrecht (Utrecht)	Conservatieven
18	<i>Franciscus Johannes Jespers</i>	x		Noord-Brabant (Tilburg)	Thorbeckianen
19	<i>François Willem Cornelis Blom</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
20	<i>Geert Reinders</i>		x	Zuidhorn (Groningen)	Liberalen
21	<i>Gerard Dumbar</i>	x		Overijssel (Deventer)	Thorbeckianen
22	<i>Gerlach Cornelis Joannes van Reenen</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatieven
23	<i>Gerrit Adrianus de Raadt</i>		x	Zuid-Holland (Dordrecht)	Liberalen
24	<i>Gijsbertus Martinus van der Linden</i>	x		Overijssel (Almelo)	Thorbeckianen
25	<i>Karel Lodewijk Joseph Cornelis</i>	x		Roermond (Limburg)	Thorbeckianen
26	<i>Haye Mensonides</i>		x	Noord-Holland (Hoorn)	Liberalen
27	<i>Hubert Alexander Maurits van Asch van Wijck</i>	x		Utrecht (Amersfoort)	Antirevolutionairen
28	<i>Hyacinthus Constantinus Fredericus Kerstens</i>			Noord-Brabant (Boxmeer)	Liberalen
29	<i>Isaïc Dignus Franssen van Putte</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
30	<i>Isaac Paul Delprat</i>	x		Zuid-Holland (Den Haag)	Conservatieven
31	<i>Isaïc Theodorus ter Bruggen Hugenholtz</i>	x		Friesland (Dokkum)	Thorbeckianen
32	<i>Jacob Dirks</i>	x		Friesland (Leeuwarden)	Conservatieven
33	<i>Jan Freerks Zijlker</i>	x		Groningen (Appingedam)	Liberalen
34	<i>Jan Heemskerk Azn.</i>		x	Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatief-Liberaal
35	<i>Jan Heemskerk Bzn</i>	x		Noord-Holland (Haarlem)	Thorbeckianen
36	<i>Jan Jacob Slicher van Domburg</i>			Zeeland (Middelburg)	Conservatieven
37	<i>Jan Karel van Goltstein</i>	x		Utrecht (Utrecht en Amersfoort)	Conservatieven
38	<i>Joannes Antonius Christianus A van Nispen van Sevenaer</i>			Gelderland (Nijmegen)	Liberalen

39	<i>Johannes Baptista Bots</i>	x		Noord-Brabant (Eindhoven)	Thorbeckianen
40	<i>Johannes Hendricus Hubertus de Poorter</i>	x		Noord-Brabant	Thorbeckianen
41	<i>Julius Philip Jacob Adriaan van Zuylen van Nijeveld</i>			Overijssel (Zwolle)	Conservatief-Liberaal
42	<i>Karel Arnold Poortman</i>	x		Noord-Holland (Alkmaar)	Thorbeckianen
43	<i>Louis van Heiden Reinestein</i>	x		Drenthe (Assen)	Conservatieven
44	<i>Mari Aert Frederic Henri Hoffmann</i>	x		Zuid-Holland (Gouda)	Conservatief-Protestants
45	<i>Marten Kingma Hzn.</i>			Friesland (Dokkum)	Liberalen
46	<i>Nicolaas Pieter Jacob Kien</i>		x	Utrecht (Utrecht)	Conservatieven
47	<i>Norbertus Reinerus Henricus Guljé</i>	x		Noord-Brabant (Breda)	Thorbeckianen
48	<i>Peter Marius Tutein Nolthenius</i>	x		Noord-Holland (Hoorn)	Conservatieven
49	<i>Petrus van der Veen</i>	x		Drenthe (Assen)	Conservatief-Liberaal
50	<i>Pieter Blussé van Oud-Alblas</i>	x		Zuid-Holland (Dordrecht)	Thorbeckianen
51	<i>Pieter Frederik Edmond van Wintershoven</i>	x		Limburg (Maastricht)	Thorbeckianen
52	<i>Pieter Hendrik Taets van Amerongen tot Natewisch</i>		x	Zuid-Holland (Leiden)	Conservatieven
53	<i>Pieter Jacob Elout van Soeterwoude</i>	x		Zuid-Holland (Gorinchem)	Antirevolutionairen
54	<i>Pieter Lodewijk de Lom de Berg</i>	x		Limburg (Roermond)	Conservatief-Katholieken
55	<i>Pieter Mijer</i>	x		Overijssel (Zwolle)	Conservatieven
56	<i>Pieter Philip van Bosse</i>		x	Gelderland (Zutphen)	Liberalen
57	<i>Rembertus Westerhoff</i>		x	Groningen (Appingedam)	Thorbeckianen
58	<i>Rutger Jan Schimmelpenninck van Nijenhuis</i>	x		Zuid-Holland (Leiden)	Conservatieven
59	<i>Schelte Wybenga</i>	x		Friesland (Sneek)	Conservatief-Liberaal
60	<i>Sebastiaan Hendrik Anemaet</i>			Zeeland (Zierikzee)	Thorbeckianen
61	<i>Siebert Rudolph van Franck</i>			Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatieven
62	<i>Simon Cool</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
63	<i>Warnardus Cornelis Mathildus Begram</i>			Zuid-Holland (Gorinchem)	Conservatieven

64	<i>Wieger Hendrikus Idzerda</i>	x		Friesland (Leeuwarden)	Thorbeckianen
65	<i>Wilco Holdinga Lycklama à Nijeholt</i>	x		Friesland (Sneek)	Conservatieven
66	<i>Willem Frederik Carel Lidth de Jeude</i>		x	Gelderland (Tiel)	Conservatieven
67	<i>Willem Hendrik Dullert</i>		x	Gelderland (Arnhem)	Thorbeckianen
68	<i>Willem Maurits de Brauw</i>	x		Zuid-Holland (Gouda)	Conservatief- Protestants
69	<i>Willem Theodore Gevers Deynoot</i>			Zuid-Holland (Rotterdam)	Thorbeckianen
70	<i>Willem van Lynden</i>	x		Gelderland (Arnhem)	Antirevolutionairen
71	<i>Willem Wintgens</i>	x		Zuid-Holland (Delft)	Conservatieven
72	<i>Wolter Robert van Hoëvell</i>			Overijssel (Almelo)	Thorbeckianen

Appendix III

Stemgedrag en afschaffing van de slavernij in de voormalige Nederlandse Antillen

Stemming over de afschaffing van de slavernij in de voormalige Nederlandse Antillen. De tekst luidende, "Het wets-ontwerp tot opheffing der slavernij op de eilanden Curaçao, Bonaire, Aruba, St. Eustatius, Saba en St. Martin (Nederlandsch gedeelte), daarop in zijn geheel aan de stemming onderworpen, wordt met 45 tegen 7 stemmen aangenomen".

10 juli 1862	<u>Naam</u>	<u>Voor</u>	<u>Tegen</u>	<u>District</u>	<u>Groepsaffiliatie</u>
1	<i>Aeneas Mackay</i>			Gelderland (Arnhem)	Antirevolutionairen
2	<i>Albertus Jacobus Duymaer van Twist</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
3	<i>Aloysius Franciscus Xaverius Luyben</i>	x		Noord-Brabant ('s-Hertogenbosch)	Conservatief-Katholieken
4	<i>Anthony Hoyneck van Papendrecht</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
5	<i>Antonius Alexis Josephus Meijlink</i>			Noord-Brabant (Eindhoven)	Conservatief-Katholieken
6	<i>Berend Wichers</i>	x		Groningen (Groningen)	Thorbeckianen
7	<i>Bernard Pieter Gesinus van Diggelen</i>			Zeeland (Goes)	Liberalen
8	<i>Carel Marius Storm van 's-Gravesande</i>		x	Overijssel (Steenwijk)	Conservatief-Liberaal
9	<i>Carolus Cornelius Aloysius Beens</i>	x		Noord-Brabant (Tilburg)	Thorbeckianen
10	<i>Charles Antoine de Bieberstein Rogalla Zawadsky</i>	x		Limburg (Maastricht)	Thorbeckianen
11	<i>Christianus Joannes Antonius Heydenrijck</i>	x		Gelderland (Nijmegen)	Liberalen
12	<i>Cornelis Hoekwater</i>	x		Zuid-Holland (Delft)	Conservatieven
13	<i>Cornelis van Foreest</i>	x		Noord-Holland (Alkmaar)	Conservatief-Protestants
14	<i>Cornelis van Heukelom</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
15	<i>Cornelis Wilhelmus Oomen</i>			Noord-Brabant (Breda)	Liberalen
16	<i>Daniël van Eck</i>			Zeeland (Middelburg)	Thorbeckianen
17	<i>Evert du Marchie van Voorthuysen</i>	x		Utrecht (Utrecht)	Conservatieven

18	<i>Franciscus Johannes Jespers</i>	x		Noord-Brabant (Tilburg)	Thorbeckianen
19	<i>François Willem Cornelis Blom</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
20	<i>Geert Reinders</i>	x		Zuidhorn (Groningen)	Liberalen
21	<i>Gerard Dumbar</i>	x		Overijssel (Deventer)	Thorbeckianen
22	<i>Gerlach Cornelis Joannes van Reenen</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatieven
23	<i>Gerrit Adrianus de Raadt</i>		x	Zuid-Holland (Dordrecht)	Liberalen
24	<i>Gijsbertus Martinus van der Linden</i>	x		Overijssel (Almelo)	Thorbeckianen
25	<i>Karel Lodewijk Joseph Cornelis</i>	x		Roermond (Limburg)	Thorbeckianen
26	<i>Haye Mensonides</i>		x	Noord-Holland (Hoorn)	Liberalen
27	<i>Hubert Alexander Maurits van Asch van Wijck</i>			Utrecht (Amersfoort)	Antirevolutionairen
28	<i>Hyacinthus Constantinus Fredericus Kerstens</i>			Noord-Brabant (Boxmeer)	Liberalen
29	<i>Isaïc Dignus Franssen van Putte</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
30	<i>Isaac Paul Delprat</i>	x		Zuid-Holland (Den Haag)	Conservatieven
31	<i>Isaïc Theodorus ter Bruggen Hugenholtz</i>	x		Friesland (Dokkum)	Thorbeckianen
32	<i>Jacob Dirks</i>	x		Friesland (Leeuwarden)	Conservatieven
33	<i>Jan Freerks Zijlker</i>	x		Groningen (Appingedam)	Liberalen
34	<i>Jan Heemskerk Azn.</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatief-Liberaal
35	<i>Jan Heemskerk Bzn</i>	x		Noord-Holland (Haarlem)	Thorbeckianen
36	<i>Jan Jacob Slicher van Domburg</i>			Zeeland (Middelburg)	Conservatieven
37	<i>Jan Karel van Goltstein</i>	x		Utrecht (Utrecht en Amersfoort)	Conservatieven
38	<i>Joannes Antonius Christianus A van Nispen van Sevenaer</i>			Gelderland (Nijmegen)	Liberalen
39	<i>Johannes Baptista Bots</i>	x		Noord-Brabant (Eindhoven)	Thorbeckianen

40	<i>Johannes Hendricus Hubertus de Poorter</i>	x		Noord-Brabant	Thorbeckianen
41	<i>Julius Philip Jacob Adriaan van Zuylen van Nijvelt</i>	x		Overijssel (Zwolle)	Conservatief-Liberaal
42	<i>Karel Arnold Poortman</i>			Noord-Holland (Alkmaar)	Thorbeckianen
43	<i>Louis van Heiden Reinestein</i>	x		Drenthe (Assen)	Conservatieven
44	<i>Mari Aert Frederic Henri Hoffmann</i>			Zuid-Holland (Gouda)	Conservatief-Protestants
45	<i>Marten Kingma Hzn.</i>			Friesland (Dokkum)	Liberalen
46	<i>Nicolaas Pieter Jacob Kien</i>		x	Utrecht (Utrecht)	Conservatieven
47	<i>Norbertus Reinerus Henricus Guljé</i>	x		Noord-Brabant (Breda)	Thorbeckianen
48	<i>Peter Marius Tutein Nolthenius</i>	x		Noord-Holland (Hoorn)	Conservatieven
49	<i>Petrus van der Veen</i>	x		Drenthe (Assen)	Conservatief-Liberaal
50	<i>Pieter Blussé van Oud-Alblas</i>		x	Zuid-Holland (Dordrecht)	Thorbeckianen
51	<i>Pieter Frederik Edmond van Wintershoven</i>	x		Limburg (Maastricht)	Thorbeckianen
52	<i>Pieter Hendrik Taets van Amerongen tot Natewisch</i>		x	Zuid-Holland (Leiden)	Conservatieven
53	<i>Pieter Jacob Elout van Soeterwoude</i>	x		Zuid-Holland (Gorinchem)	Antirevolutionairen
54	<i>Pieter Lodewijk de Lom de Berg</i>	x		Limburg (Roermond)	Conservatief-Katholieken
55	<i>Pieter Mijer</i>	x		Overijssel (Zwolle)	Conservatieven
56	<i>Pieter Philip van Bosse</i>	x		Gelderland (Zutphen)	Liberalen
57	<i>Rembertus Westerhoff</i>		x	Groningen (Appingedam)	Thorbeckianen
58	<i>Rutger Jan Schimmelpenninck van Nijenhuis</i>			Zuid-Holland (Leiden)	Conservatieven
59	<i>Schelte Wybenga</i>	x		Friesland (Sneek)	Conservatief-Liberaal
60	<i>Sebastiaan Hendrik Anemaet</i>			Zeeland (Zierikzee)	Thorbeckianen
61	<i>Siebert Rudolph van Franck</i>			Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatieven
62	<i>Simon Cool</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
63	<i>Warnardus Cornelis Mathildus Begram</i>			Zuid-Holland (Gorinchem)	Conservatieven
64	<i>Wieger Hendrikus Idzerda</i>	x		Friesland (Leeuwarden)	Thorbeckianen

65	<i>Wilco Holdinga Lycklama à Nijeholt</i>	x		Friesland (Sneek)	Conservatieven
66	<i>Willem Frederik Carel Lidth de Jeude</i>	x		Gelderland (Tiel)	Conservatieven
67	<i>Willem Hendrik Dullert</i>	x		Gelderland (Arnhem)	Thorbeckianen
68	<i>Willem Maurits de Brauw</i>			Zuid-Holland (Gouda)	Conservatief-Protestants
69	<i>Willem Theodore Gevers Deynoot</i>			Zuid-Holland (Rotterdam)	Thorbeckianen
70	<i>Willem van Lynden</i>	x		Gelderland (Arnhem)	Antirevolutionairen
71	<i>Willem Wintgens</i>	x		Zuid-Holland (Delft)	Conservatieven
72	<i>Wolter Robert van Hoëvell</i>			Overijssel (Almelo)	Thorbeckianen

Appendix IV

Stemgedrag en tegemoetkoming: Namen van degenen die voor of tegen tegemoetkoming hebben gestemd

Stemming over tegemoetkoming voor de slavenhouders met de tekst, "De tegemoetkoming voor slaven, onverschillig of zij tot plantages en gronden behoren, of als particuliere slaven bekend staan, en zonder onderscheid van ouderdom of geslacht, wordt bepaald op f300 voor ieder hoofd. Voor slaven, die recht op manumissie hebben verkregen, op f 60 per hoofd".

7 juli 1862					
	<u>Naam</u>	<u>Voor</u>	<u>Tegen</u>	<u>District</u>	<u>Groepsaffiliatie</u>
1	<i>Æneas Mackay</i>			Gelderland (Arnhem)	Antirevolutionairen
2	<i>Albertus Jacobus Duymaer van Twist</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
3	<i>Aloysius Franciscus Xaverius Luyben</i>	x		Noord-Brabant ('s-Hertogenbosch)	Conservatief-Katholieken
4	<i>Anthony Hoyneck van Papendrecht</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
5	<i>Antonius Alexis Josephus Meijlink</i>			Noord-Brabant (Eindhoven)	Conservatief-Katholieken
6	<i>Berend Wichers</i>	x		Groningen (Groningen)	Thorbeckianen
7	<i>Bernard Pieter Gesinus van Diggelen</i>			Zeeland (Goes)	Liberalen
8	<i>Carel Marius Storm van 's-Gravesande</i>		x	Overijssel (Steenwijk)	Conservatief-Liberaal
9	<i>Carolus Cornelius Aloysius Beens</i>	x		Noord-Brabant (Tilburg)	Thorbeckianen
10	<i>Charles Antoine de Bieberstein Rogalla Zawadsky</i>	x		Limburg (Maastricht)	Thorbeckianen
11	<i>Christianus Joannes Antonius Heydenrijck</i>			Gelderland (Nijmegen)	Liberalen
12	<i>Cornelis Hoekwater</i>	x		Zuid-Holland (Delft)	Conservatieven
13	<i>Cornelis van Foreest</i>	x		Noord-Holland (Alkmaar)	Conservatief-Protestants
14	<i>Cornelis van Heukelom</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
15	<i>Cornelis Wilhelmus Oomen</i>	x		Noord-Brabant (Breda)	Liberalen
16	<i>Daniël van Eck</i>		x	Zeeland (Middelburg)	Thorbeckianen

17	<i>Evert du Marchie van Voorthuysen</i>	x		Utrecht (Utrecht)	Conservatieven
18	<i>Franciscus Johannes Jespers</i>	x		Noord-Brabant (Tilburg)	Thorbeckianen
19	<i>François Willem Cornelis Blom</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
20	<i>Geert Reinders</i>		x	Zuidhorn (Groningen)	Liberalen
21	<i>Gerard Dumbar</i>	x		Overijssel (Deventer)	Thorbeckianen
22	<i>Gerlach Cornelis Joannes van Reenen</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatieven
23	<i>Gerrit Adrianus de Raadt</i>			Zuid-Holland (Dordrecht)	Liberalen
24	<i>Gijsbertus Martinus van der Linden</i>		x	Overijssel (Almelo)	Thorbeckianen
25	<i>Karel Lodewijk Joseph Cornelis</i>	x		Roermond (Limburg)	Thorbeckianen
26	<i>Haye Mensonides</i>	x		Noord-Holland (Hoorn)	Liberalen
27	<i>Hubert Alexander Maurits van Asch van Wijck</i>	x		Utrecht (Amersfoort)	Antirevolutionairen
28	<i>Hyacinthus Constantinus Fredericus Kerstens</i>			Noord-Brabant (Boxmeer)	Liberalen
29	<i>Isaïc Dignus Franses van Putte</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
30	<i>Isaac Paul Delprat</i>	x		Zuid-Holland (Den Haag)	Conservatieven
31	<i>Isaïc Theodorus ter Bruggen Hugenholtz</i>	x		Friesland (Dokkum)	Thorbeckianen
32	<i>Jacob Dirks</i>	x		Friesland (Leeuwarden)	Conservatieven
33	<i>Jan Freerks Zijlker</i>	x		Groningen (Appingedam)	Liberalen
34	<i>Jan Heemskerk Azn.</i>		x	Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatief-Liberaal
35	<i>Jan Heemskerk Bzn</i>	x		Noord-Holland (Haarlem)	Thorbeckianen
36	<i>Jan Jacob Slicher van Domburg</i>			Zeeland (Middelburg)	Conservatieven
37	<i>Jan Karel van Goltstein</i>	x		Utrecht (Utrecht en Amersfoort)	Conservatieven

38	<i>Joannes Antonius Christianus A van Nispen van Sevenaer</i>		x	Gelderland (Nijmegen)	Liberalen
39	<i>Johannes Baptista Bots</i>	x		Noord-Brabant (Eindhoven)	Thorbeckianen
40	<i>Johannes Hendricus Hubertus de Poorter</i>			Noord-Brabant	Thorbeckianen
41	<i>Julius Philip Jacob Adriaan van Zuylen van Nijvelt</i>	x		Overijssel (Zwolle)	Conservatief-Liberaal
42	<i>Karel Arnold Poortman</i>			Noord-Holland (Alkmaar)	Thorbeckianen
43	<i>Louis van Heiden Reinestein</i>	x		Drenthe (Assen)	Conservatieven
44	<i>Mari Aert Frederic Henri Hoffmann</i>	x		Zuid-Holland (Gouda)	Conservatief-Protestants
45	<i>Marten Kingma Hzn.</i>			Friesland (Dokkum)	Liberalen
46	<i>Nicolaas Pieter Jacob Kien</i>		x	Utrecht (Utrecht)	Conservatieven
47	<i>Norbertus Reinerus Henricus Guljé</i>	x		Noord-Brabant (Breda)	Thorbeckianen
48	<i>Peter Marius Tutein Nolthenius</i>	x		Noord-Holland (Hoorn)	Conservatieven
49	<i>Petrus van der Veen</i>	x		Drenthe (Assen)	Conservatief-Liberaal
50	<i>Pieter Blussé van Oud-Alblas</i>	x		Zuid-Holland (Dordrecht)	Thorbeckianen
51	<i>Pieter Frederik Edmond van Wintershoven</i>	x		Limburg (Maastricht)	Thorbeckianen
52	<i>Pieter Hendrik Taets van Amerongen tot Natewisch</i>		x	Zuid-Holland (Leiden)	Conservatieven
53	<i>Pieter Jacob Elout van Soeterwoude</i>	x		Zuid-Holland (Gorinchem)	Antirevolutionairen
54	<i>Pieter Lodewijk de Lom de Berg</i>			Limburg (Roermond)	Conservatief-Katholieken
55	<i>Pieter Mijer</i>	x		Overijssel (Zwolle)	Conservatieven
56	<i>Pieter Philip van Bosse</i>	x		Gelderland (Zutphen)	Liberalen
57	<i>Rembertus Westerhoff</i>		x	Groningen (Appingedam)	Thorbeckianen
58	<i>Rutger Jan Schimmelpenninck van Nijenhuis</i>	x		Zuid-Holland (Leiden)	Conservatieven
59	<i>Schelte Wybenga</i>	x		Friesland (Sneek)	Conservatief-Liberaal

60	<i>Sebastiaan Hendrik Anemaet</i>	x		Zeeland (Zierikzee)	Thorbeckianen
61	<i>Siebert Rudolph van Franck</i>			Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatieven
62	<i>Simon Cool</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
63	<i>Warnardus Cornelis Mathildus Begram</i>			Zuid-Holland (Gorinchem)	Conservatieven
64	<i>Wieger Hendrikus Idzerda</i>	x		Friesland (Leeuwarden)	Thorbeckianen
65	<i>Wilco Holdinga Lycklama à Nijeholt</i>	x		Friesland (Sneek)	Conservatieven
66	<i>Willem Frederik Carel Lidth de Jeude</i>			Gelderland (Tiel)	Conservatieven
67	<i>Willem Hendrik Dullert</i>			Gelderland (Arnhem)	Thorbeckianen
68	<i>Willem Maurits de Brauw</i>		x	Zuid-Holland (Gouda)	Conservatief-Protestants
69	<i>Willem Theodore Gevers Deynoot</i>			Zuid-Holland (Rotterdam)	Thorbeckianen
70	<i>Willem van Lynden</i>	x		Gelderland (Arnhem)	Antirevolutionairen
71	<i>Willem Wintgens</i>	x		Zuid-Holland (Delft)	Conservatieven
72	<i>Wolter Robert van Hoëvell</i>			Overijssel (Almelo)	Thorbeckianen

Appendix V

Stemgedrag met betrekking tot staatstoezicht: Namen van degenen die voor of tegen staatstoezicht hebben gestemd

Stemming over staatstoezicht met als tekst voor de beraadslaging: "Het te werk stellen of huisvesten van hen, die onder staatstoezicht zijn geplaatst, zonder wettige overeenkomst, is strafbaar met geldboete, invorderbaar bij lijfswang, overeenkomstig daaromtrent te maken algemeene verordeningen."

9 juli 1862					
	<u>Naam</u>	<u>Voor</u>	<u>Tegen</u>	<u>District</u>	<u>Groepsaffiliatie</u>
1	<i>Æneas Mackay</i>			Gelderland (Arnhem)	Antirevolutionairen
2	<i>Albertus Jacobus Duymaer van Twist</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
3	<i>Aloysius Franciscus Xaverius Luyben</i>	x		Noord-Brabant ('s-Hertogenbosch)	Conservatief-Katholieken
4	<i>Anthony Hoyneck van Papendrecht</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
5	<i>Antonius Alexis Josephus Meijlink</i>			Noord-Brabant (Eindhoven)	Conservatief-Katholieken
6	<i>Berend Wichers</i>			Groningen (Groningen)	Thorbeckianen
7	<i>Bernard Pieter Gesinus van Diggelen</i>			Zeeland (Goes)	Liberalen
8	<i>Carel Marius Storm van 's-Gravesande</i>	x		Overijssel (Steenwijk)	Conservatief-Liberaal
9	<i>Carolus Cornelius Aloysius Beens</i>			Noord-Brabant (Tilburg)	Thorbeckianen
10	<i>Charles Antoine de Bieberstein Rogalla Zawadsky</i>			Limburg (Maastricht)	Thorbeckianen
11	<i>Christianus Joannes Antonius Heydenrijck</i>	x		Gelderland (Nijmegen)	Liberalen
12	<i>Cornelis Hoekwater</i>	x		Zuid-Holland (Delft)	Conservatieven
13	<i>Cornelis van Foreest</i>	x		Noord-Holland (Alkmaar)	Conservatief-Protestants
14	<i>Cornelis van Heukelom</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
15	<i>Cornelis Wilhelmus Oomen</i>	x		Noord-Brabant (Breda)	Liberalen
16	<i>Daniël van Eck</i>	x		Zeeland (Middelburg)	Thorbeckianen
17	<i>Evert du Marchie van Voorthuysen</i>		x	Utrecht (Utrecht)	Conservatieven

18	<i>Franciscus Johannes Jespers</i>			Noord-Brabant (Tilburg)	Thorbeckianen
19	<i>François Willem Cornelis Blom</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
20	<i>Geert Reinders</i>	x		Zuidhorn (Groningen)	Liberalen
21	<i>Gerard Dumbar</i>	x		Overijssel (Deventer)	Thorbeckianen
22	<i>Gerlach Cornelis Joannes van Reenen</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatieven
23	<i>Gerrit Adrianus de Raadt</i>	x		Zuid-Holland (Dordrecht)	Liberalen
24	<i>Gijsbertus Martinus van der Linden</i>	x		Overijssel (Almelo)	Thorbeckianen
25	<i>Karel Lodewijk Joseph Cornelis</i>	x		Roermond (Limburg)	Thorbeckianen
26	<i>Haye Mensonides</i>			Noord-Holland (Hoorn)	Liberalen
27	<i>Hubert Alexander Maurits van Asch van Wijck</i>		x	Utrecht (Amersfoort)	Antirevolutionairen
28	<i>Hyacinthus Constantinus Fredericus Kerstens</i>			Noord-Brabant (Boxmeer)	Liberalen
29	<i>Isaïc Dignus Fransen van Putte</i>	x		Zuid-Holland (Rotterdam)	Liberalen
30	<i>Isaac Paul Delprat</i>	x		Zuid-Holland (Den Haag)	Conservatieven
31	<i>Isaïc Theodorus ter Bruggen Hugenholtz</i>	x		Friesland (Dokkum)	Thorbeckianen
32	<i>Jacob Dirks</i>			Friesland (Leeuwarden)	Conservatieven
33	<i>Jan Freerks Zijlker</i>	x		Groningen (Appingedam)	Liberalen
34	<i>Jan Heemskerk Azn.</i>		x	Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatief-Liberaal
35	<i>Jan Heemskerk Bzn</i>	x		Noord-Holland (Haarlem)	Thorbeckianen
36	<i>Jan Jacob Slicher van Domburg</i>			Zeeland (Middelburg)	Conservatieven
37	<i>Jan Karel van Goltstein</i>			Utrecht (Utrecht en Amersfoort)	Conservatieven
38	<i>Joannes Antonius Christianus A van Nispen van Sevenaer</i>			Gelderland (Nijmegen)	Liberalen
39	<i>Johannes Baptista Bots</i>	x		Noord-Brabant (Eindhoven)	Thorbeckianen

40	<i>Johannes Hendricus Hubertus de Poorter</i>	x		Noord-Brabant	Thorbeckianen
41	<i>Julius Philip Jacob Adriaan van Zuylen van Nijvelt</i>		x	Overijssel (Zwolle)	Conservatief-Liberaal
42	<i>Karel Arnold Poortman</i>	x		Noord-Holland (Alkmaar)	Thorbeckianen
43	<i>Louis van Heiden Reinestein</i>	x		Drenthe (Assen)	Conservatieven
44	<i>Mari Aert Frederic Henri Hoffmann</i>		x	Zuid-Holland (Gouda)	Conservatief-Protestants
45	<i>Marten Kingma Hzn.</i>			Friesland (Dokkum)	Liberalen
46	<i>Nicolaas Pieter Jacob Kien</i>		x	Utrecht (Utrecht)	Conservatieven
47	<i>Norbertus Reinerus Henricus Guljé</i>	x		Noord-Brabant (Breda)	Thorbeckianen
48	<i>Peter Marius Tutein Nolthenius</i>	x		Noord-Holland (Hoorn)	Conservatieven
49	<i>Petrus van der Veen</i>	x		Drenthe (Assen)	Conservatief-Liberaal
50	<i>Pieter Blussé van Oud-Alblas</i>	x		Zuid-Holland (Dordrecht)	Thorbeckianen
51	<i>Pieter Frederik Edmond van Wintershoven</i>			Limburg (Maastricht)	Thorbeckianen
52	<i>Pieter Hendrik Taets van Amerongen tot Natewisch</i>	x		Zuid-Holland (Leiden)	Conservatieven
53	<i>Pieter Jacob Elout van Soeterwoude</i>		x	Zuid-Holland (Gorinchem)	Antirevolutionairen
54	<i>Pieter Lodewijk de Lom de Berg</i>	x		Limburg (Roermond)	Conservatief-Katholieken
55	<i>Pieter Mijer</i>	x		Overijssel (Zwolle)	Conservatieven
56	<i>Pieter Philip van Bosse</i>		x	Gelderland (Zutphen)	Liberalen
57	<i>Rembertus Westerhoff</i>			Groningen (Appingedam)	Thorbeckianen
58	<i>Rutger Jan Schimmelpenninck van Nijenhuis</i>		x	Zuid-Holland (Leiden)	Conservatieven
59	<i>Schelte Wybenga</i>	x		Friesland (Sneek)	Conservatief-Liberaal
60	<i>Sebastiaan Hendrik Anemaet</i>			Zeeland (Zierikzee)	Thorbeckianen
61	<i>Siebert Rudolph van Franck</i>			Noord-Holland (Amsterdam)	Conservatieven
62	<i>Simon Cool</i>	x		Noord-Holland (Amsterdam)	Liberalen
63	<i>Warnardus Cornelis Mathildus Begram</i>			Zuid-Holland (Gorinchem)	Conservatieven
64	<i>Wieger Hendrikus Idzerda</i>	x		Friesland (Leeuwarden)	Thorbeckianen

65	<i>Wilco Holdinga Lycklama à Nijeholt</i>			Friesland (Sneek)	Conservatieven
66	<i>Willem Frederik Carel Lidth de Jeude</i>	x		Gelderland (Tiel)	Conservatieven
67	<i>Willem Hendrik Dullert</i>	x		Gelderland (Arnhem)	Thorbeckianen
68	<i>Willem Maurits de Brauw</i>		x	Zuid-Holland (Gouda)	Conservatief-Protestants
69	<i>Willem Theodore Gevers Deynoot</i>			Zuid-Holland (Rotterdam)	Thorbeckianen
70	<i>Willem van Lynden</i>		x	Gelderland (Arnhem)	Antirevolutionairen
71	<i>Willem Wintgens</i>	x		Zuid-Holland (Delft)	Conservatieven
72	<i>Volter Robert van Hoëvell</i>			Overijssel (Almelo)	Thorbeckianen

Nadat Groot-Brittannië, in 1833, en Frankrijk, in 1848, de slavernij afschaften, volgde op 1 juli 1863 Nederland. Op dat moment maakte Nederland al meer dan drie eeuwen onderdeel uit van het trans-Atlantische slavernijsysteem.

Dit onderzoeksrapport is het resultaat van een systematische analyse van het parlementair debat in Nederland in 1862 over de afschaffing van de slavernij; het geeft inzicht in het proces, het debat en de besluitvorming in Nederland met betrekking tot de afschaffing van de slavernij.

De regering presenteerde het project voor de afschaffing van de slavernij destijds als een pakket met vier componenten: 1) opheffing der slavernij, 2) schadeloosstelling aan slavenhouders 3) staatstoezicht gedurende tien jaar voor Suriname, en 4) immigratie van arbeiders gedurende tien jaar naar Suriname.

De regering liet niet na de parlementsleden er tijdens het debat continu aan te herinneren dat ze het ontwerp zou intrekken als een meerderheid tegen het voorstel of tegen één van de componenten stemde. Het was immers één pakket. Ondanks deze vorm van intimidatie was er consensus in het parlement over één ding: de slavernij moest worden afschaft. Het was een schandelijk systeem en een smet, vloek en kanker voor Nederland en zijn eer. Dat neemt niet weg dat een groot deel van de parlementsleden weliswaar vond dat de slaaf-gemaakten zo snel mogelijk hun vrijheid moesten krijgen, maar dat dit niet ten koste mocht gaan van de 'slaven'houders en ook niet ten koste van het voortbestaan van Suriname als landbouwkolonie.

Wij leven nog steeds met de erfenis en consequenties van de besluiten die door het parlement in juli 1862 werden genomen. Als de parlementsleden destijds tot een ander besluit waren gekomen, en die mogelijkheid was er, had de erfenis van de Nederlandse slavernij er anders uit gezien.

